

Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek

NEJVYŠŠÍ SOUD

4/2020

Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu

Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu je jediným pramenem, který obsahuje výlučně judikaturu vycházející z kolektivní procedury upravené zákonem, jejím vydavatelem je Nejvyšší soud. Výběr rozhodnutí provádějí a o zařazování rozhodují kolegia Nejvyššího soudu.

Před projednáním jednotlivých vybraných rozhodnutí jsou tyto judikáty zasílány na připomínková místa uvedená v tiráži. Rozhodnutí publikovaná v této Sbírce nepředstavují názor jednotlivce ani nevycházejí z volného uvážení nakladatelství, nýbrž jsou výsledkem kolektivního projednání a kolektivního názoru o vhodnosti zveřejnění řešení nového nebo dosud neřešeného problému.

Redakční rada: JUDr. Petr Angyalossy, Ph.D.

Předseda: JUDr. Roman Fiala

Členové: JUDr. Antonín Drašík, JUDr. Václav Duda, JUDr. František Púry, Ph.D.,
JUDr. Zdeněk Krčmář

Adresa redakce: Nejvyšší soud, Burešova 20, 657 37 Brno

tel.: +420 541 593 111, fax: +420 541 213 493

e-mail: podatelna@nsoud.cz

Ročník LXXI, Index 47 301

Číslo 4/2020 vychází 22. 6. 2020

ISSN 0036-522X, EMK 1 200

Připomínková místa:

Nejvyšší správní soud, Vrchní soud v Praze, Vrchní soud v Olomouci, Ministerstvo spravedlnosti, Ministerstvo vnitra, Česká advokátní komora, Právnická fakulta Univerzity Karlovy, Právnická fakulta Masarykovy univerzity, Právnická fakulta Palackého univerzity, Právnická fakulta Západočeské univerzity, Ústav státu a práva Akademie věd ČR, Krajský soud v Ústí nad Labem, Krajský soud v Hradci Králové, Krajský soud v Plzni, Krajský soud v Brně, Krajský soud v Ostravě, Krajský soud v Českých Budějovicích, Krajský soud v Praze, Městský soud v Praze, Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Nejvyšší státní zastupitelství

Vzor citace rozhodnutí uveřejněných ve Sbírce:

- stanovisko pléna Nejvyššího soudu ze dne 5. 1. 2017, sp. zn. Plsn 1/2015 (uveřejněné pod č. 1/2017 Sb. rozh. st.)
- rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 11. 2012, sp. zn. 29 Cdo 300/2010 (uveřejněný pod č. 32/2013 Sb. rozh. obč.);

nebo

- rozsudek Nejvyššího soudu uveřejněný pod č. 99/1995 Sb. rozh. tr.

Vzor citace rozhodnutí neuveřejněných ve Sbírce:

- usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 4. 2012, sp. zn. 3 Tdo 225/2012

Rozhodnutí uveřejněná ve Sbírce jsou redakčně zpracovávána.

OBSAH

Stanoviska

Hlavní líčení	č. 1
Nutná obhajoba	č. 1
Obhájce	č. 1
Obhajoba	č. 1
Odvolační řízení	č. 1
Právo na spravedlivé soudní řízení	č. 1
Vyhlášení rozhodnutí	č. 1
Zpětvzetí opravného prostředku	č. 1
Zrušení rozhodnutí	č. 1

OBSAH

Rozhodnutí ve věcech trestních

Doručování	č. 19
Odměna ustanoveného obhájce	č. 22
Ohrožování výchovy dítěte	č. 20
Veřejné zasedání	č. 19
Výjimečný trest	č. 21

OBSAH

Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Bezdůvodné obohacení	č. 47
Daň z přidané hodnoty	č. 47
Dohlédací činnost soudu	č. 49
Doručování	č. 42
Exekuce	č. 44
Incidenční spory	č. 50
Insolvenční řízení	č. 43, 49, 50
Náhrada nemajetkové újmy (o. z.)	č. 46
Návrh na zahájení řízení	č. 44
Obchodní rejstřík	č. 48
Odporovatelnost	č. 50
Odpovědnost státu za škodu	č. 46
Přerušení řízení	č. 43
Reorganizace	č. 43
Ručení	č. 48
Splatnost pohledávky	č. 47
Společník	č. 48
Společnost s ručením omezeným	č. 48
Účastníci řízení	č. 42
Vklad společníka	č. 48
Vlastnictví	č. 43
Zpětvzetí návrhu na zahájení řízení	č. 43

STANOVISKA

Č. 1

č. 1

Nutná obhajoba, Obhájce, Hlavní líčení, Vyhlášení rozhodnutí, Odvolací řízení, Zrušení rozhodnutí
§ 36, § 128 odst. 3, § 202 odst. 4, § 258 odst. 1 písm. a) tr. ř.

I. Nepřítomnost obhájce obviněného, ač šlo o případ nutné obhajoby podle § 36 tr. ř., v hlavním líčení odročeném jen za účelem vyhlášení rozsudku podle § 128 odst. 3 tr. ř. je podstatnou procesní vadou vyplývající z ustanovení § 202 odst. 4 tr. ř. Ani taková vada však sama o sobě zásadně není důvodem pro zrušení napadeného rozsudku podle § 258 odst. 1 písm. a) tr. ř., neboť nemá vliv na správnost a zákonnost přezkoumávané části rozsudku.

Právo na spravedlivé soudní řízení, Zpětvzetí opravného prostředku, Obhajoba čl. 37 odst. 2, čl. 40 odst. 3 Listiny základních práv a svobod, § 250 odst. 1, 2, 3 tr. ř.

II. Z důvodu porušení práva na obhajobu a práva na spravedlivý proces podle čl. 36 a násl. (zejména čl. 37 odst. 2 a čl. 40 odst. 3) Listiny základních práv a svobod pro takovou podstatnou procesní vadu se nebude přihlížet k následnému podání obviněného, jímž se obviněný ihned po vyhlášení rozsudku bez porady se svým obhájcem výslovně vzdá odvolání podle § 250 odst. 1 tr. ř., anebo předtím podané odvolání vezme zpět podle § 250 odst. 2 tr. ř. či projeví výslovný souhlas se zpětvzetím odvolání podaného v jeho prospěch jinou oprávněnou osobou podle § 250 odst. 3 tr. ř.

(Stanovisko trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 4. 3. 2020, sp. zn. Tpjn 300/2018, k otázce, zda nepřítomnost obhájce obviněného, u něhož je dán důvod nutné obhajoby, v hlavním líčení odročeném jen za účelem vyhlášení rozsudku je podstatnou vadou řízení, pro kterou je třeba zrušit rozsudek napadený odvoláním podle § 258 odst. 1 písm. a) tr. ř., ECLI:CZ:NS:2020:TPJN.300.2018.1)

I.

Návrh na zaujetí stanoviska a vymezení problému

1. Předseda trestního kolegia Nejvyššího soudu podle § 21 odst. 1 zákona o soudech a soudcích a podle čl. 13 písm. e) jednacího řádu Nejvyššího soudu navrhl, aby trestní kolegium zaujalo stanovisko podle § 14 odst. 3 zákona o soudech

a soudcích k otázce, zda nepřítomnost obhájce obviněného, u něhož je dán důvod nutné obhajoby, v hlavním líčení odročeném jen za účelem vyhlášení rozsudku je podstatnou vadou řízení, pro kterou je třeba zrušit rozsudek napadený odvoláním podle § 258 odst. 1 písm. a) tr. ř.

č. 1

2. Tento návrh učinil předseda trestního kolegia Nejvyššího soudu s odkazem na potřebu sjednotit rozhodovací praxi soudů. Její dosavadní nejednotnost demonstroval na protichůdných rozhodnutích senátů Nejvyššího soudu, jimiž jsou usnesení ze dne 9. 12. 2010, sp. zn. 7 Tdo 1231/2010, a rozsudek ze dne 30. 9. 2015, sp. zn. 4 Tz 22/2015.

3. Prvně uvedeným rozhodnutím – usnesením Nejvyššího soudu ze dne 9. 12. 2010, sp. zn. 7 Tdo 1231/2010, bylo podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. odmítnuto dovolání obviněného, který uplatnil dovolací důvody podle § 265b odst. 1 písm. d) a g) tr. ř. Nad rámec těchto dovolacích důvodů obviněný poukázal na to, že v hlavním líčení, které bylo odročeno za účelem vyhlášení rozsudku a v němž byl skutečně jen vyhlášen rozsudek, nebyl přítomen jeho obhájce, ač šlo o případ nutné obhajoby podle § 36 odst. 3 tr. ř. Nejvyšší soud v odůvodnění usnesení konstatoval, že tato námitka nespadá pod uplatněné dovolací důvody, a jen na okraj dodal, že „nebylo porušeno právo obviněného na obhajobu, protože ... byl pouze vyhlášen rozsudek ... a soud tak neprováděl žádné úkony trestního řízení, kde by nepřítomnost obhájce mohla být na újmu obhajovacích práv obviněného“. Kromě toho Nejvyšší soud zdůraznil, že v odročeném hlavním líčení soud prvního stupně neprováděl žádné úkony k prokázání viny obviněného, že obviněný byl k hlavnímu líčení řádně a včas předvolán, že obhájce byl řádně a včas vyrozuměn o hlavním líčení, že obviněný svou neúčast včetně neúčasti obhájce předem omluvil a dal najevo úmysl, aby rozsudek byl vyhlášen v jejich nepřítomnosti, a že vyhlášení rozsudku v jejich nepřítomnosti nemohlo vést ke zkrácení práv obviněného, a to ani za podmínek nutné obhajoby.

4. Druhým zmíněným rozhodnutím – rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2015, sp. zn. 4 Tz 22/2015, byl z podnětu stížnosti pro porušení zákona zrušen rozsudek soudu prvního stupně z důvodu, že v hlavním líčení, které se po předchozím přerušení konalo jen za účelem vyhlášení rozsudku, nebyl přítomen obhájce, ač u obviněného byl dán důvod nutné obhajoby podle § 36 odst. 1 písm. a) tr. ř. Nejvyšší soud v odůvodnění rozsudku konstatoval, že „pro vyhlášení rozsudku ... v hlavním líčení ... nebyla splněna základní procesní podmínka uvedená v § 202 odst. 4 tr. ř., tj. přítomnost obhájce u hlavního líčení, čímž nepochybně došlo k výraznému zásahu do jeho práv na obhajobu“. V tomto kontextu Nejvyšší soud zdůraznil jednoznačnost § 202 odst. 4 tr. ř., pokud je v něm stanoveno, že v případech nutné obhajoby nelze konat hlavní líčení bez přítomnosti obhájce. Dalšími okolnostmi, které souvisely s nepřítomností obhájce, se Nejvyšší soud v odůvodnění tohoto rozsudku nezabýval, zejména neuvedl nic v tom směru, zda se obviněný v hlavním líčení nějak vyjádřil k tomu, že jeho obhájce není přito-

men, a nezabýval se ani tím, jaký vliv měla mít uvedená procesní vada na výsledek trestního řízení, resp. na správnost a zákonnost vydaného rozsudku.

II.

Původní verze návrhu stanoviska

č. 1

5. Na základě shora citovaných rozporných rozhodnutí navrhl předseda trestního kolegia Nejvyššího soudu zaujetí stanoviska k vyřešení označené sporné otázky a poté pověřen soudci trestního kolegia Nejvyššího soudu zpracovali původní návrh stanoviska s následující právní větou: „Hlavní líčení, v kterém po předchozím odročení za tímto účelem došlo jen k vyhlášení rozsudku a v kterém nebyl přítomen obhájce obviněného, ačkoli šlo o případ nutné obhajoby, je zatíženo podstatnou procesní vadou vyplývající z ustanovení § 202 odst. 4 tr. ř. Tato vada je zásadně důvodem ke zrušení napadeného rozsudku v řízení o odvolání podle § 258 odst. 1 písm. a) tr. ř. Výjimečně by taková vada nebyla důvodem ke zrušení rozsudku, dal-li obviněný najevo, že netrvá na přítomnosti svého obhájce u hlavního líčení, a nejsou-li pochybnosti, že tím s náležitou znalostí věci vyjádřil svou skutečnou vůli.“

6. Odůvodnění zmíněného původního návrhu stanoviska stálo (ve stručnosti) na argumentaci, že nepřítomnost obhájce v hlavním líčení, je-li dán důvod nutné obhajoby, je vždy podstatnou procesní vadou, protože obhájce musí být přítomen po celou dobu konání hlavního líčení (ze stejné argumentace vychází i pozdější alternativní návrh stanoviska, který též následně schválilo trestní kolegium Nejvyššího soudu – podrobněji viz níže). Podle uvedené původní verze však měla být taková vada též zásadně důvodem pro zrušení rozsudku napadeného odvoláním ve smyslu § 258 odst. 1 písm. a) tr. ř. Pouze ve výjimečných případech by tomu tak být nemělo, pokud by soud řádně vyrozuměl obhájce o hlavním líčení, nepřítomnost obhájce by vyplývala z důvodů stojících výlučně na jeho straně a obviněný by zároveň dal najevo, že netrvá na přítomnosti obhájce. Při takovém postoji obviněného totiž podle odůvodnění této verze návrhu stanoviska není zásah do práva na obhajobu, tj. zásah vyplývající z nepřítomnosti obhájce při vyhlášení rozsudku, tak intenzivní, aby mohl mít vliv na správnost a zákonnost přezkoumávané části rozsudku předvídaný § 258 odst. 1 písm. a) tr. ř. Zároveň by však bylo třeba vzít v úvahu i důvod nutné obhajoby [zejména v případech nutné obhajoby podle § 36 odst. 1 písm. b) a odst. 2 tr. ř.], tj. zda vůbec obviněný byl schopen vyjádřit svůj souhlas se znalostí věci.

7. Nejvyšší soud podle § 21 odst. 3 zákona o soudech a soudcích rozeslal tento původní návrh stanoviska se shora (pod bodem 5.) citovanou právní větou k možnému vyjádření správním úřadům a jiným orgánům a institucím, předsedům vrchních a krajských soudů. Z oslovených orgánů a institucí se vyjádřily vrchní soudy v Praze i v Olomouci, krajské soudy v Ústí nad Labem a v Praze,

Městský soud v Praze, Nejvyšší státní zastupitelství, ministerstva spravedlnosti a vnitra, katedra trestního práva Právnické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci a Institut pro kriminologii a sociální prevenci. Stanoviska připomínkových míst k předloženému návrhu byla různá, v zásadě v žádném z vyjádření nebylo zpochybňováno, že by nepřítomnost obhájce v hlavním líčení, jde-li o důvod nutné obhajoby, byla podstatnou procesní vadou. Rozličné názory ovšem panovaly ohledně otázky, jaký vliv má mít taková procesní vada v následném odvolacím řízení, tj. nakolik je sama o sobě důvodem pro zrušení rozsudku odvolacím soudem podle § 258 odst. 1 písm. a) tr. ř. V tomto ohledu vyjádřily souhlas s předloženým návrhem stanoviska Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Nejvyšší státní zastupitelství, ministerstva spravedlnosti i vnitra a katedra trestního práva Právnické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Vrchní soud v Olomouci uvedl, že soudci trestního úseku byli rozděleni na dvě poloviny, první souhlasila s návrhem, druhá nikoli (nebyly však rozvedeny důvody, proč s ním nesouhlasila, jen bylo zmíněno, že současný trestní řád neumožňuje takový postup). Vrchní soud v Praze nesouhlasil s návrhem stanoviska, právní věta podle něj nepřináší nic nového, není vhodná k zobecnění, používá neurčitě abstraktní pojmy (např. „náležitá znalost“), pravidla uvedená v právní větě jsou stejně již běžnou praxí, především však byl vysloven nesouhlas s poslední větou původního návrhu právní věty. Podobně nesouhlasily s původním návrhem stanoviska a s připuštěním výjimky, kdy by nebylo třeba zrušit rozsudek vyhlášený v nepřítomnosti obhájce, jde-li o důvod nutné obhajoby, krajské soudy v Ústí nad Labem a v Praze. Oba vycházely z toho, že trestní řád neobsahuje žádnou výjimku, kdy by takový obhájce nemusel být přítomen hlavnímu líčení, byl by to navíc nesprávný signál pro aplikační praxi, která by mohla začít hojně využívat takových nezákonných postupů. Bylo upozorněno i na to, že obviněný má možnost vzdát se obhájce podle § 36b tr. ř. Jiný postoj a jiné důvody vedly k zaujetí negativního stanoviska Městský soud v Praze, který ve svém obsáhlém a podrobném vyjádření vycházel ze shodné argumentace, jaká je předložena dále k tzv. alternativnímu návrhu stanoviska, jenž byl posléze akceptován též trestním kolegiem Nejvyššího soudu. Ve stručnosti Městský soud v Praze upozorňoval na formulaci § 258 odst. 1 písm. a) tr. ř., v němž jsou obsaženy tři podmínky stanovené pro zrušení rozsudku, přičemž podstatná vada řízení je jen první z nich, další podmínkou je, že tato vada musí předcházet rozsudku, a konečně, že tato vada mohla mít vliv na správnost a zákonnost přezkoumávané části rozsudku. Uvedené podmínky jsou stanoveny kumulativně, avšak v popisovaných případech dvě posledně vymezené podmínky nejsou splněny, proto by rozsudek neměl být jen z tohoto důvodu zrušen. Městský soud v Praze tedy navrhl, aby byl ve stanovisku zaujat opačný názor, a sice že podstatná procesní vada spočívající v nepřítomnosti obhájce, ač šlo o případ nutné obhajoby, zásadně není důvodem pro zrušení rozsudku podle § 258 odst. 1 písm. a) tr. ř.

III.

Alternativní návrh stanoviska

8. S ohledem na vyjádření části členů trestního kolegia Nejvyššího soudu, jakož i s přihlédnutím k některým kritickým názorům připomínkových míst (zejména Městského soudu v Praze), byl zpracován alternativní návrh stanoviska s následující právní větou:

„Nepřítomnost obhájce obviněného, ač šlo o případ nutné obhajoby podle § 36 tr. ř., v hlavním líčení odročeném jen za účelem vyhlášení rozsudku podle § 128 odst. 3 tr. ř. je podstatnou procesní vadou vyplývající z ustanovení § 202 odst. 4 tr. ř. Ani taková vada však sama o sobě zásadně není důvodem pro zrušení napadeného rozsudku podle § 258 odst. 1 písm. a) tr. ř., neboť nemá vliv na správnost a zákonnost přezkoumávané části rozsudku.

Z důvodu porušení práva na obhajobu a práva na spravedlivý proces podle čl. 36 a násl. (zejména čl. 37 odst. 2 a čl. 40 odst. 3) Listiny základních práv a svobod pro takovou podstatnou procesní vadu se nebude přihlížet k následnému podání obviněného, jímž se obviněný ihned po vyhlášení rozsudku bez porady se svým obhájcem výslovně vzdá odvolání podle § 250 odst. 1 tr. ř., anebo předtím podané odvolání vezme zpět podle § 250 odst. 2 tr. ř. či projeví výslovný souhlas se zpětvzetím odvolání podaného v jeho prospěch jinou oprávněnou osobou podle § 250 odst. 3 tr. ř.“

IV.

Vyjádření připomínkových míst

9. Protože alternativní návrh stanoviska vychází do značné míry (ohledně rozhodující otázky, nakolik má být procesní vada spočívající v nepřítomnosti obhájce v hlavním líčení sama o sobě důvodem zrušení rozsudku v odvolacím řízení) z jiné argumentace a dospívá též na jejím základě k odlišným závěrům oproti původně předloženému návrhu, Nejvyšší soud rozeslal i tento alternativní návrh k možnému vyjádření správním úřadům a jiným orgánům a institucím, předsedům vrchních a krajských soudů ve smyslu § 21 odst. 3 zákona o soudech a soudcích, aby i na tomto základě mohl učinit odůvodněné a kvalifikované rozhodnutí. Z oslovených orgánů a institucí se vyjádřily vrchní soudy v Praze i v Olomouci, krajské soudy v Hradci Králové a v Praze, Nejvyšší státní zastupitelství, Ministerstvo vnitra a Institut pro kriminologii a sociální prevenci. Nesouhlas se zmíněným alternativním návrhem stanoviska vyslovily Vrchní soud v Olomouci a krajské soudy v Hradci Králové a v Praze, které shodně vyjádřily přesvědčení, že nepřítomnost obhájce je nejen podstatnou procesní vadou, ale též takovou vadou, pro kterou je třeba vždy zrušit rozsudek napadený odvoláním, neboť jakékoliv jiné řešení by jen relativizovalo výchozí pravidlo o povinné účasti obhájce v hlavním

líčení. Naproti tomu s opačným názorem, který byl vyjádřen v prvním původně nečíslovaném odstavci alternativního návrhu stanoviska (viz výše bod 8., resp. právní věta pod bodem I. tohoto stanoviska), vyjádřily souhlas Ministerstvo vnitra, Nejvyšší státní zastupitelství a Institut pro kriminologii a sociální prevenci, které souhlasily i s jeho druhou částí. Vrchní soud v Praze souhlasil jen s uvedeným prvním odstavcem, nikoli zcela i s druhým odstavcem, přičemž nabídl a odůvodnil vlastní řešení dalšího postupu. Podle něj by se k úkonům obviněného, které znamenají dispozici s právem podat opravný prostředek a byly učiněny v hlavním líčení konaném za účelem vyhlášení rozsudku v nepřítomnosti obhájce, nepřihlíželo z důvodu nemožnosti obviněného poradit se s obhájcem jen tehdy, kdyby následně obviněný skutečně podal opravný prostředek v zákonem stanovené lhůtě (tj. plynoucí od doručení písemného vyhotovení rozsudku, který by navíc nesměl být tzv. zjednodušený, tedy bez odůvodnění). Podle Vrchního soudu v Praze totiž zmíněný alternativní návrh může ve skutečnosti vést ke zkrácení obviněného na jeho právech, pokud by obviněný měl důvodný zájem na tom, aby rozsudek nabyl právní moci co nejdříve. Vrchní soud v Praze proto doporučil nahradit druhý odstavec alternativního návrhu stanoviska těmito dvěma odstavci:

„Z důvodu porušení práva na obhajobu a práva na spravedlivý proces podle čl. 36 a násl. (zejména čl. 37 odst. 2 a čl. 40 odst. 3) Listiny základních práv a svobod se pro takovou podstatnou procesní vadu nebude přihlížet k následnému podání obviněného, jímž se obviněný po vyhlášení rozsudku bez porady se svým obhájcem v hlavním líčení výslovně vzdal odvolání podle § 250 odst. 1 tr. ř., pokud obviněný následně opravný prostředek ve lhůtě podle § 248 tr. řádu řádně podá. Ze stejných důvodů soud nemůže za situace, kdy byl rozsudek vyhlášen v nepřítomnosti obhájce obviněného, ač šlo o případ nutné obhajoby, a obviněný se po vyhlášení rozsudku vzdal odvolání a zároveň prohlásil, že si nepřeje, aby v jeho prospěch podaly odvolání jiné oprávněné osoby, vyhotovit s odkazem na § 129 odst. 2 tr. ř. zjednodušený rozsudek, který neobsahuje odůvodnění.“

10. Po zařazení uvedeného vyjádření Vrchního soudu v Praze do alternativního návrhu stanoviska a po doplnění vlastní argumentace s vypořádáním tohoto oponentního návrhu Vrchního soudu v Praze byl alternativně zpracovaný návrh stanoviska znovu rozeslán k možným připomínkám správním úřadům a jiným orgánům a institucím, předsedům vrchních a krajských soudů, z nichž se vyjádřily katedra trestního práva Právnické fakulty Univerzity Karlovy, Krajský soud v Ostravě, Vrchní soud v Olomouci a Institut pro kriminologii a sociální prevenci. Dvě posledně zmíněná připomínková místa setrvala na svých předchozích vyjádřeních k alternativnímu návrhu stanoviska, tedy odmítavém v případě Vrchního soudu v Olomouci a souhlasném v případě Institutu pro kriminologii a sociální prevenci. Krajský soud v Ostravě sice považoval návrh stanoviska za dobře odůvodněný a obhajitelný jako nástroj proti obstrukcím obhajoby, nicméně nedoporučoval jeho přijetí z důvodů vytvoření nového pravidla odporujícího znění zákona, které

podle krajského soudu bylo dosud vykládáno jednotně, a navrhl zaměřit snahu o změnu na tvorbu nového trestního řádu. Právnická fakulta Univerzity Karlovy vyjádřila souhlas se zněním navržených právních vět stanoviska, omezení obhajoby při výkonu vlastních práv je vyváжено možností učinit předpokládaný právní úkon po skončení hlavního líčení, v němž není přítomen obhájce obviněného, přičemž návrh Vrchního soudu v Praze by přinesl mnohem více komplikací, které byly ve vyjádření nastíněny. Tento názor nakonec při ústním projednání návrhu stanoviska na zasedání trestního kolegia Nejvyššího soudu uznali i zástupci Vrchního soudu v Praze s tím, že již netrvají na vlastním oponentním návrhu a souhlasí s předloženým řešením, které je obsaženo v alternativním (a konečném) návrhu stanoviska.

V.

Právní názor trestního kolegia Nejvyššího soudu

a) K bodu I. a k povaze a významu procesní vady spočívající v nepřítomnosti obhájce v hlavním líčení, je-li dán důvod nutné obhajoby

11. Při posuzování sporné právní otázky, kterou v návrhu na zaujetí stanoviska předložil předseda trestního kolegia Nejvyššího soudu, se trestní kolegium řídilo následujícími úvahami.

12. Vyhlášení rozsudku v hlavním líčení je jedním z vrcholů trestního řízení, neboť rozsudkem se rozhoduje o vině a trestu, případně o dalších navazujících otázkách, tj. o ochranném opatření, o náhradě škody nebo nemajetkové újmy nebo o vydání bezdůvodného obohacení. Vyhlášení rozsudku je mimořádně významným aktem, který má i některé další účinky, např. vyhlášením odsuzujícího rozsudku se přerušuje promlčecí doba podle § 34 odst. 4 písm. a) tr. zákoníku, vyhlášení (prvního) odsuzujícího rozsudku je určující z hlediska podmíněk pro uložení souhrnného trestu podle § 43 odst. 2 tr. zákoníku atd. Důležitou okolností navazující na vyhlášení rozsudku je také to, zda a kdy nastane právní moc rozsudku.

13. V daném případě jde o vyhlášení rozsudku soudem prvního stupně v hlavním líčení. Hlavní líčení jako celek je upraveno v části třetí v hlavě XIII. trestního řádu. V tomto rámci je v oddílu sedmém upraveno rozhodnutí soudu v hlavním líčení, přičemž jedním ze způsobů rozhodnutí je rozhodnutí rozsudkem (§ 225 a násl. tr. ř.). Vyhlášení rozsudku je součástí hlavního líčení a rozsudek v řízení před soudem prvního stupně po podání obžaloby nebo návrhu na potrestání nelze vyhlásit jinak než v hlavním líčení. Podmínky, za nichž je možné konat hlavní líčení, jsou v trestním řádu koncipovány jednotně tak, že se vztahují na celé hlavní líčení, a nejsou nijak diferencovány ve vztahu k jednotlivým dílčím fázím hlavního líčení. Proto pokud zákon v § 202 odst. 4 tr. ř. stanoví, že v případech nutné obhajoby (§ 36 tr. ř.) nelze konat hlavní líčení bez přítomnosti obhájce, platí

takové pravidlo pro celé hlavní líčení, tedy i pro hlavní líčení odročené jen za účelem vyhlášení rozsudku. Vyhlášení rozsudku se týká také § 128 tr. ř. Podle § 128 odst. 3 tr. ř. se rozsudek vyhlásí zpravidla hned po skončení jednání, které rozsudku předcházelo, a není-li to možné, lze pro vyhlášení rozsudku odročit jednání na dobu nejdéle tří dnů. Dikce „po skončení jednání“ svým doslovným zněním může vyvolávat představu, že vyhlášení rozsudku není součástí předcházejícího jednání, avšak tato představa nemůže obstát v konfrontaci s ustanoveními, která kompaktně upravují průběh hlavního líčení jako jediného celku. Citovanou dikci je třeba chápat tak, že rozsudek se vyhlásí poté, co je jednání skončeno v tom smyslu, že byly provedeny všechny úkony, které předcházejí vyhlášení rozsudku a představují jeho podklad, tj. zejména bylo v celém rozsahu provedeno dokazování, bylo případně rozhodnuto, že další důkazy se nebudou provádět, byly předneseny závěrečné řeči a obviněnému bylo uděleno poslední slovo. Je třeba též upozornit, že veřejné vyhlášení rozsudku je principem ústavněprávní úrovně, jak vyplývá z ustanovení čl. 96 odst. 2 věty druhé ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústavy České republiky, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „Ústava“). Tento princip je naplňován i v § 200 odst. 2 tr. ř., podle něhož rozsudek musí být vyhlášen vždy veřejně, byť by byla předtím veřejnost vyloučena. Stejný princip platí i v řízení proti mladistvému, i když se hlavní líčení nekonalo veřejně (§ 54 odst. 3 zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů, dále ve zkratce jen „z. s. m.“), resp. soud pro mládež rozhodl o vyloučení veřejnosti [§ 64 odst. 3 písm. a) z. s. m.].

14. Jednou ze základních zásad trestního řízení, jimiž je ovládán trestní proces, je zásada zajištění práva na obhajobu podle § 2 odst. 13 tr. ř. Jak vyplývá z citovaného ustanovení, ten, proti němuž se vede trestní řízení, musí být v každém období řízení vhodným způsobem a srozumitelně poučen o právech umožňujících mu plné uplatnění obhajoby a o tom, že si též může zvolit obhájce, přičemž všechny orgány činné v trestním řízení jsou povinny umožnit mu uplatnění jeho práv. Právo na obhajobu je ústavně garantovaným základním právem podle čl. 37 odst. 2 a čl. 40 odst. 3 Listiny základních práv a svobod, vyhlášené jako usnesení předsednictva České národní rady pod č. 2/1993 Sb., ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb. (dále jen „Listina“), je upraveno i v mezinárodních dokumentech, zejména v čl. 6 odst. 3 písm. b) a c) Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, u nás vyhlášené pod č. 209/1992 Sb. (dále jen „Úmluva“), podle něž je součástí práva na spravedlivý proces. Obsahem této zásady je zejména právo hájit se sám prostředky podle vlastního rozhodnutí (tzv. obhajoba materiální), právo mít obhájce a radit se s ním o způsobu obhajoby (obhajoba formální) a právo požadovat od orgánů činných v trestním řízení, aby se stejnou pečlivostí objasnily také všechny okolnosti svědčící ve prospěch obviněného, a provedly za tím účelem všechny důkazní prostředky i bez návrhu obviněného (náležitý postup orgánů činných v trestním řízení). Na to navazuje § 33 odst. 5 tr. ř., podle něhož všechny

orgány činné v trestním řízení jsou povinny vždy poučit obviněného o jeho právech, a to se zaměřením na probíhající stadium trestního řízení, a poskytnout mu plnou možnost jejich uplatnění.

15. Zákon též výslovně stanoví nejen to, že obviněný má právo na obhájce, ale dokonce i to, že v některých případech musí mít obhájce – jde o nutnou obhajobu (§ 36 a násl. tr. ř.). Smyslem tohoto institutu je kompenzovat určité znevýhodnění obviněného, které z hlediska jeho možností náležitě se hájit je důsledkem různých omezení vyplývajících z jeho osobního postavení, nebo zajistit obviněnému kvalifikovanou obhajobu s ohledem na závažnost trestného činu, pro který je stíhán. Právo obviněného na obhajobu prostřednictvím institutu nutné obhajoby formálně nabývá až povahy povinnosti uložené samotnému obviněnému. Pokud si totiž obviněný nezvolí obhájce sám nebo mu ho nezvolí ani jiná oprávněná osoba, musí mu být obhájce ustanoven soudem z úřední povinnosti. Materiálně vzato ovšem stále jde o právo na obhajobu, což je významné pro posouzení konkrétních situací, v nichž sám obviněný nereflktuje na výkon tohoto práva. Podle současné právní úpravy však nejde o absolutní pravidlo, neboť obviněný se za zákonem stanovených podmínek podle § 36b tr. ř. může vzdát obhájce.

16. Má-li obviněný v případě nutné obhajoby zvoleného nebo ustanoveného obhájce (tj. pokud nevyužil práva se jej vzdát), musí být obhájce přítomen celému hlavnímu líčení včetně vyhlášení rozsudku (§ 202 odst. 4 tr. ř. *in fine*). To platí i tehdy, bylo-li hlavní líčení odročeno jen za účelem vyhlášení rozsudku podle § 128 odst. 3 tr. ř., takže nic jiného než vyhlášení rozsudku se v odročeném hlavním líčení nekoná. Bylo-li hlavní líčení odročeno jen za účelem vyhlášení rozsudku, jde o takovou fázi hlavního líčení, v níž strany, tedy ani obviněný a jeho obhájce, již nemají reálnou možnost ovlivnit obsah rozsudku výkonem svých procesních práv, která jim v hlavním líčení jinak náleží. Přesto je nepřítomnost obhájce v hlavním líčení vždy podstatnou vadou řízení, v němž byl rozsudek vyhlášen, protože představuje nedodržení zákonem předepsaného postupu v tak zásadním ohledu, jakým je nutná obhajoba. Ostatně za podstatnou vadu řízení označuje porušení ustanovení, jímž se má zabezpečit právo obhajoby, i samotný trestní řád přímo v § 258 odst. 1 písm. a) tr. ř. (viz níže).

17. Dále bylo třeba se zabývat tím, jaký důsledek pro další postup v řízení má mít taková vada. V navazujícím řízení o odvolání jsou stanoveny důvody pro zrušení napadeného rozsudku podle § 258 odst. 1 tr. ř., z nichž připadá v úvahu jen ten první, uvedený v § 258 odst. 1 písm. a) tr. ř. Podle tohoto ustanovení odvolací soud zruší rozsudek „pro podstatné vady řízení, zejména proto, že v tomto řízení byla porušena ustanovení, jimiž se má zabezpečit objasnění věci nebo právo obhajoby, jestliže mohly mít vliv na správnost a zákonnost přezkoumávané části rozsudku“. Citované ustanovení je obsaženo v trestním řádu od počátku jeho existence, tedy po celé období platnosti i účinnosti, a postupuje se podle něj od 1. 1. 1962. Jeho původní znění ovšem bylo poněkud odlišné,

protože neobsahovalo dovětek nyní uvedený ve vedlejší větě příslovečné podmínkové („jestliže mohly mít vliv na správnost a zákonnost přezkoumávané části rozsudku“), který byl do zákonného textu doplněn až tzv. velkou novelou trestního řádu provedenou zákonem č. 265/2001 Sb., jímž bylo s účinností od 1. 1. 2002 nově formulováno celé ustanovení § 258 odst. 1 tr. ř. (viz část první čl. I bod 185. této novely). Důvodová zpráva ke zmíněné velké novele trestního řádu se sice výslovně nevyjadřovala k této změně, ale její význam vyplývá ze samotného textu citovaného ustanovení a také se zdůrazňuje v odborné literatuře, na kterou je možno odkázat (viz zejména ŠÁMAL, P. a kol. Trestní řád II. § 157 až 314s. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3061 a násl.; DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. Trestní řád. Komentář. II. díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017, s. 397 a násl.).

18. Zrušení rozsudku soudu prvního stupně odvolacím soudem podle § 258 odst. 1 písm. a) tr. ř. je tak možné jen za splnění dvou základních podmínek: 1. v předcházejícím řízení došlo k podstatné vadě řízení a 2. tato vada mohla mít vliv na správnost a zákonnost přezkoumávané části rozsudku. Pokud jde o podstatné vady řízení, uvádí zákon jejich demonstrativní výčet (viz slovo „zejména“), jednou z nich je i porušení ustanovení, jímž se má zabezpečit právo na obhajobu (jehož součástí je i právo obviněného na přítomnost obhájce po celou dobu trvání hlavního líčení – viz shora). Druhou (kumulativně stanovenou) podmínkou ovšem je, že tato podstatná procesní vada mohla mít vliv na správnost a zákonnost přezkoumávané části rozsudku. Od uvedené tzv. velké novely trestního řádu tedy již není kasačním důvodem pouhé zjištění podstatné vady řízení, takové zjištění není samo o sobě důvodem pro zrušení rozsudku napadeného odvoláním. Především je třeba zohlednit opuštění revizního principu (provedeného též tzv. velkou novelou trestního řádu), a proto je třeba nahlížet i na možnost zrušení rozsudku z důvodu uvedeného v § 258 odst. 1 písm. a) tr. ř. optikou omezeného rozsahu přezkumné povinnosti odvolacího soudu, která je vázaná zásadně jen na rozsah a důvody podaného odvolání (tj. na napadený výrok rozsudku a předcházející řízení, a to z hlediska vad vytýkaných podaným odvoláním – viz § 254 odst. 1 a 2 tr. ř.). Jak uvádí komentář k trestnímu řádu (ŠÁMAL, P. a kol. Trestní řád II. § 157 až 314s. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3061), „v tomto užším pohledu na přezkoumávanou část rozsudku je pak nutno zvažovat, jestli zjištěná vada řízení je podstatná a zároveň zda její existence mohla mít vliv na správnost a zákonnost přezkoumávané části rozsudku. Podstatná vada řízení se tedy nemusí konkrétně projevit, postačí možnost takového vlivu. Tato možnost se však nehodnotí abstraktně, nýbrž vždy v podmínkách konkrétního případu a podle jeho okolností. Nejde zde o relativizování či zlehčování nezákonného postupu jednotlivých orgánů činných v trestním řízení při objasňování věci či při zajišťování práva na obhajobu, ale o rozumný pohled na dodržování zákonem stanovených

pravidel spravedlivého procesu, který jedině může vést ke spravedlivému rozhodnutí, odlišený od ryze formálního náhledu na tato pravidla bez přihlídnutí ke konkrétní věci.“

19. Jinými slovy vyjádřeno, nikoli každá, byť podstatná procesní vada, kterou odvolatel důvodně vytýkal předcházejícímu řízení, musí nutně vést ke zrušení napadeného rozsudku soudem prvního stupně. Zákodárce totiž uvedenou novelou poměrně výrazně omezil možnosti kasačního zásahu odvolacího soudu (vedle opuštění revizního principu) i tím, že umožnil takový postup jen v případě vad, které mohly mít vliv na správnost a zákonnost přezkoumávané části rozsudku. Pokud tedy k této podstatné procesní vadě došlo až poté, kdy se soud usnesl na rozsudku, není splněna zmíněná druhá podmínka, protože taková vada nemůže mít za žádných okolností vliv na jeho správnost nebo zákonnost.

20. Jinak by tomu ovšem bylo v případě, kdyby soud prvního stupně sice nejdříve odročil hlavní líčení jen za účelem vyhlášení rozsudku podle § 128 odst. 3 tr. ř., avšak v mezidobí by soud při závěrečné poradě dospěl k závěru, že je třeba ještě objasnit některou okolnost, poté by se usnesl, že dokazování bude doplněno, v hlavním líčení by pokračoval a následně by znovu dal slovo k závěrečným řečem (viz § 218 tr. ř.). Totéž by obdobně platilo, jestliže by soud prvního stupně zamýšlel uznat obviněného vinným trestným činem podle přísnějšího ustanovení zákona, než podle kterého posuzovala skutek obžaloba, avšak obviněný by dosud nebyl upozorněn na možnost takové právní kvalifikace podle § 190 odst. 2 tr. ř., soud by jej upozornil na tuto možnost až v odročeném hlavním líčení před vynesením rozsudku podle § 225 odst. 2 tr. ř. a obviněný by nepožádal o poskytnutí lhůty k přípravě obhajoby. Ve zmíněných případech by totiž uvedená podstatná procesní vada spočívající v nepřítomnosti obhájce u hlavního líčení skutečně mohla mít vliv na správnost a zákonnost rozsudku utvořeného až na základě takto vadného procesu.

21. Z popsaného rozboru tedy lze uzavřít, že nepřítomnost obhájce v té části hlavního líčení, která se konala po jeho předchozím odročení jen za účelem vyhlášení rozsudku podle § 128 odst. 3 tr. ř., je vždy podstatnou procesní vadou spočívající v porušení ustanovení, jímž se má zabezpečit právo obhajoby. Zásadně (zpravidla) však tato podstatná procesní vada nemá a ani nemůže mít vliv na správnost a zákonnost přezkoumávané části rozsudku, pokud se na něm soud usnesl předtím, než došlo k takové vadě. Současně lze usuzovat, že označená vada, která představuje i porušení čl. 6 odst. 3 písm. c) Úmluvy, by sama o sobě v kontextu zvažování jejího vlivu na celkovou spravedlnost procesu nevedla k závěru o porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Tím však není řečeno, že by nemohlo dojít k porušení práva na spravedlivý proces v kombinaci s porušením dalších práv, která obviněnému garantuje Úmluva, resp. její dodatkové protokoly.

b) K bodu II. a významu procesního úkonu obviněného, kterým se vzdal práva podat odvolání, učiněného v rámci hlavního líčení, jemuž vadně nebyl přítomen jeho obhájce

č. 1

22. Výše uvedený přístup totiž uspokojivě neřeší případy, kdy obviněný v důsledku porušení práva na obhajobu tím, že v hlavním líčení není přítomen jeho obhájce, učiní bez porady s obhájcem neuvážená podání, jimiž ve svém důsledku bude zkrácen na svých právech, a ovlivní tím výsledek celého trestního řízení. Jde především o problematiku vyjádření obviněného ihned po vyhlášení rozsudku (tj. ještě v rámci hlavního líčení odročeného za účelem vyhlášení rozsudku), zda se vzdává odvolání (§ 250 odst. 1 tr. ř.), anebo zda bere zpět již podané odvolání (§ 250 odst. 2 tr. ř.), popřípadě zda projeví výslovný souhlas se zpětvzetím odvolání podaným v jeho prospěch jinou oprávněnou osobou (§ 250 odst. 3 tr. ř.) přítomnou u hlavního líčení. Lze sem zahrnout též vyjádření obviněného následující po vzdání se odvolání, zda souhlasí s vyhotovením zjednodušeného rozsudku bez odůvodnění ve smyslu § 129 odst. 2 tr. ř. Ani v takovém případě sice uvedená podstatná vada řízení spočívající v nepřítomnosti obhájce zásadně nemůže mít vliv na správnost a zákonnost rozsudku ve smyslu § 258 odst. 1 písm. a) tr. ř., nicméně může mít vliv na to, zda vůbec dojde k věcnému přezkumu (a tím reálnému přístupu obviněného k soudu druhého stupně) v opravném řízení. Obviněný by se tímto svým neuváženým podáním, aniž měl možnost jej konzultovat se svým obhájcem, mohl vzdát možnosti využít opravný prostředek k přezkumu rozsudku vynesového v hlavním líčení, které bylo zatíženo právě výše označenou podstatnou procesní vadou.

23. Již shora bylo vysvětleno, že princip zajištění práva na obhajobu je zásadou ústavněprávní úrovně (zejména podle čl. 37 odst. 2, čl. 40 odst. 3 Listiny) a je zaručen i mezinárodními smlouvami [zejména ustanovením čl. 6 odst. 3 písm. b) a c) Úmluvy]. Zákony jako součástí právního řádu je třeba, je-li to možné, vykládat ústavně konformním způsobem, tedy tak, aby tím bylo dosaženo účelu a smyslu vykládaného zákona a jeho jednotlivých ustanovení (*argumentum e ratione legis*), zároveň je povinností všech orgánů veřejné moci interpretovat a aplikovat právo se zřetelem na požadavek ochrany základních práv a svobod. Takový ústavně konformní výklad pak má vždy přednost i před případným zrušením vykládané právní normy. Existují-li tedy dvě různé verze výkladu (např. extenzivní a restriktivní), z nichž jen jednou lze naplnit účel a smysl zákona a tato je zároveň v souladu s ústavními zákony a mezinárodními smlouvami, zatímco druhá by znamenala jejich formalistické popření, jakkoliv by snad (zdánlivě) mohla odpovídat doslovnému znění vykládaného ustanovení, je třeba užít první z nich (není-li současně dán důvod ani pro zrušení takového právního předpisu či jeho části). Uvedená pravidla opakovaně připomíná Ústavní soud v celé řadě svých nálezů, z nichž lze odkázat alespoň na některé týkající se trestního řízení – viz např. ná-

lez ze dne 5. 4. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 44/03, publikovaný pod č. 73 ve svazku 37 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu (dále ve zkratce jen „Sb. nál. a usn. ÚS“), nález ze dne 15. 12. 2005, sp. zn. I. ÚS 98/05, publikovaný pod č. 229 ve svazku 39 Sb. nál. a usn. ÚS, a nález ze dne 11. 4. 2007, sp. zn. I. ÚS 695/06, publikovaný pod č. 63 ve svazku 45 Sb. nál. a usn. ÚS (oba k institutu vazby a k výkladu pokračování v trestné činnosti), nález ze dne 29. 11. 2007, sp. zn. I. ÚS 1628/07, publikovaný pod č. 215 ve svazku 47 Sb. nál. a usn. ÚS (k nároku na odškodnění za vykonání trestu), nález ze dne 25. 8. 2008, sp. zn. IV. ÚS 1780/07, publikovaný pod č. 147 ve svazku 50 Sb. nál. a usn. ÚS (k neodkladným a neopakovatelným úkonům a k domovní prohlídce), nález ze dne 26. 8. 2010, sp. zn. III. ÚS 608/10, publikovaný pod č. 173 ve svazku 58 Sb. nál. a usn. ÚS (ohledně rozhodování soudu druhého stupně ve věci povolení obnovy řízení ve veřejném zasedání), nález ze dne 19. 4. 2016, sp. zn. Pl. ÚS 4/14, publikovaný pod č. 68 ve svazku 81 Sb. nál. a usn. ÚS (k výkladu § 26 tr. ř.), atd.

24. Právo obviněného na obhajobu a jeho ochranu před vlastními neuváženými rozhodnutími učiněnými jím bez porady s obhájcem při procesním úkonu orgánu činného v trestním řízení (zde soudu), který byl konán nepřipustně v nepřítomnosti obhájce v trestním řízení, ač šlo o případ nutné obhajoby, lze zajistit i tím, že se nebude přihlížet k těm podáním obviněného, která by pro něj mohla mít nepříznivé důsledky. Takové důsledky by nepochybně vyvolala podání, jimiž by se obviněný vzdal svých zákonem, případně i mezinárodními smlouvami zaručených práv (např. práva na odvolání v trestních věcech upraveného v čl. 2 odst. 1 protokolu č. 7 k Úmluvě) sloužících k jeho ochraně. Ochranu obviněného, který byl zkrácen na svých obhajovacích právech tím, že hlavnímu líčení při vyhlášení rozsudku nebyl přítomen jeho obhájce, ač šlo o případ nutné obhajoby, lze proto zajistit i tím, že se nebude přihlížet k žádnému z projevů obviněného učiněných po vyhlášení tohoto rozsudku, které by založily tyto – pro něj nepříznivé – důsledky, jestliže k nim došlo v rámci hlavního líčení, jemuž nebyl přítomen jeho obhájce, ač šlo o případ nutné obhajoby. Takový přístup zvolil Ústavní soud například ve svém nálezu ze dne 18. 3. 2015, sp. zn. IV. ÚS 2443/14, publikovaném pod č. 59 ve svazku 76 Sb. nál. a usn. ÚS, a posléze též v nálezu ze dne 22. 3. 2016, sp. zn. I. ÚS 469/16, publikovaném pod č. 49 ve svazku 80 Sb. nál. a usn. ÚS. V těchto rozhodnutích Ústavní soud upozornil na význam porady obviněného se svým obhájcem před tak zásadním rozhodnutím, jakým je vzdání se práva na řádný opravný prostředek, jakkoliv v daných případech šlo o specifickou situaci spočívající ve vzdání se práva na odpor, a tím i práva na projednání věci v hlavním líčení, a to osobou omezenou na osobní svobodě, navíc cizincem bez dostatečné znalosti českého jazyka. Ústavní soud přitom kladl důraz na právo obviněného na obhajobu, a to nikoli formálně, ale materiálně pojímaném, tedy na řádný a efektivní výkon práva na obhajobu s přiměřeným časem a možností k přípravě obhajoby, a to jednak osobní, jednak za pomoci obhájce. Ústavní

soud se věnoval též mezinárodněprávnímu rozměru možnosti vzdání se práva na opravný prostředek a na obhajobu z hlediska judikatury Evropského soudu pro lidská práva (připomněl k tomu vedle dalších zejména rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Yoldas proti Turecku ze dne 23. 2. 2010, č. stížnosti 27503/04, či rozsudek ve věci Borotyuk proti Ukrajině ze dne 16. 10. 2010, č. stížnosti 33579/04). Podle této judikatury musí jít o „vědomé a rozumné vzdání se práva“, tj. pokud obviněný byl schopen rozumně předvídat všechny důsledky, které může mít takové vzdání se práva, činil úkon zcela svobodně a nenacházel-li se v tzv. zranitelném postavení (typicky nebyl-li omezen na osobní svobodě). Přitom zranitelnost osoby je třeba kompenzovat právě zajištěním obhajoby za pomoci obhájce, a to případně i jeho ustanovením státem, pokud si jej obviněný sám nezvolí.

25. Zejména z uvedených důvodů se proto nepřihlédne k těm podáním obviněného, kterými by se v rámci hlavního líčení zatíženého podstatnou procesní vadou spočívající v nepřítomnosti obhájce zbavoval práva napadnout rozsudek soudu prvního stupně opravným prostředkem. Takové úkony, jim se vzdal bez porady s obhájcem práva podat odvolání (§ 250 odst. 1 tr. ř.), případně by nejdříve podal odvolání a posléze jej vzal zpět (§ 250 odst. 2 tr. ř.), popřípadě by projevil výslovný souhlas se zpětvzetím odvolání podaným v jeho prospěch jinou oprávněnou osobou (§ 250 odst. 3 tr. ř.), by byly absolutně neúčinnými podáními, i kdyby jinak splňovaly všechny formální a obsahové požadavky kladené trestním řádem na podání ve smyslu § 59 a § 250 tr. řádu. Z důvodu respektu k zásadě zajištění práva na obhajobu podle § 2 odst. 13 tr. ř. by se k této dispozici s opravným prostředkem nepřihlíželo. Naopak jako využití práva na obhajobu by bylo třeba respektovat podání odvolání obviněným přímo do protokolu u hlavního líčení. Takové podání by bylo právně účinné a bylo by třeba se jím zabývat a rozhodnout o něm, i kdyby jej obviněný učinil bez předchozí porady s obhájcem v rámci hlavního líčení, jemuž obhájce nebyl přítomen, protože by jím právě naopak obviněný žádal umožnit průchod práva na obhajobu a na spravedlivý proces tím, že by vyvolal přezkoumání rozhodnutí odvolacím soudem v řádném opravném řízení. Přitom není žádný věcný důvod pro nepřipouštění a nezohlednění tohoto podání obviněného; v opačném případě by totiž došlo k porušení jeho základního lidského práva na obhajobu a na spravedlivý proces, které by ve skutečnosti znamenalo odmítnutí spravedlnosti (*denegatio iustitiae*). Do určité míry je tak vlastně zbytečné klást v uvedeném případě obviněnému otázku, jaké je jeho stanovisko k odvolání proti vyhlášenému rozsudku po řádném poučení o možnosti jeho podání, protože bez porady s obhájcem obviněný nemá možnost plnohodnotně volit ze všech variant přicházejících v úvahu. Proto by bylo relevantní pouze jeho vyjádření, že podává odvolání, popřípadě že si ponechává lhůtu pro zvážení jeho podání, nemohl by se však účinně vzdát tohoto práva. Nelze ovšem obviněnému nijak bránit, aby

podal odvolání přímo do protokolu ještě v rámci téhož hlavního líčení odročeného jen za účelem vyhlášení rozsudku.

26. Přesto i obviněný, který nebyl zastoupen obhájcem v hlavním líčení odročeném jen za účelem vyhlášení rozsudku, ač byl dán důvod nutné obhajoby, by mohl uspíšit nabytí právní moci rozsudku ještě před započatím běhu lhůty pro podání odvolání (za předpokladu, že se tohoto práva vzdaly i ostatní oprávněné osoby), pokud by po skončení hlavního líčení, tj. po opuštění jednací síně, učinil vlastní písemné podání, jímž by se vzdal práva podat odvolání a prohlásil by, že si nepřeje, aby v jeho prospěch podaly odvolání jiné osoby oprávněné k tomu podle § 247 odst. 2 tr. ř. Výše uvedena nemožnost účinně se vzdát práva odvolání obviněným, který nebyl zastoupen obhájcem v hlavním líčení odročeném jen za účelem vyhlášení rozsudku, popřípadě jiným způsobem zamezit odvolacímu řízení (podle § 250 odst. 2 nebo 3 tr. ř.), se totiž vztahuje výlučně na ústní podání obviněného učiněná ještě v rámci hlavního líčení, jemuž nebyl přítomen obhájce obviněného (viz slovo „ihned“ v právní větě pod bodem II. tohoto stanoviska). Proto ani není důvodná námitka Vrchního soudu v Olomouci, že bude v některých případech obtížné ověřovat, zda obviněný učinil své podání po poradě s obhájcem či nikoli, protože tato skutečnost bude zřejmá z protokolu o hlavním líčení (půjde jen o vymezená podání obviněného podle § 250 odst. 1 až 3 tr. ř. učiněná přímo do protokolu v průběhu hlavního líčení konaného bez přítomnosti obhájce obviněného).

27. Z podnětu Vrchního soudu v Praze se pak Nejvyšší soud zabýval podrobněji též otázkou, zda se výše zmíněný přístup k podáním obviněného, kterými by se vzdal práva na projednání věci soudem druhého stupně v řízení o odvolání či jiným způsobem by tomu zamezil (§ 250 odst. 1 až 3 tr. ř.), má uplatnit obecně vždy ve všech případech, anebo jen tehdy, pokud se bude obviněný následně po těchto procesních úkonech domáhat podáním odvolání projednání věci v odvolacím řízení, a to za předpokladu, že tak učiní ve lhůtě, kterou by jinak, nebyť uvedeného úkonu, měl k dispozici, tj. ve lhůtě 8 dnů od doručení písemného vyhotovení rozsudku, který navíc nesmí být zjednodušený ve smyslu § 129 odst. 2 tr. ř. Obě nastíněná řešení (jak alternativní návrh stanoviska, tak návrh Vrchního soudu v Praze) mají své určité výhody i nevýhody, které lze ve stručnosti shrnout následovně.

28. První řešení (rozeslané připomínkovým místům jako tzv. alternativní návrh stanoviska) spočívá v tom, že k podáním obviněného podle § 250 odst. 1 až 3 tr. ř. učiněným přímo v hlavním líčení, jemuž nebyl v rozporu se zákonem přítomen obhájce (tj. nešlo by o úkony učiněné dodatečně obviněným, typicky písemným podáním), by se vůbec nepřihlíželo. Takové řešení je pro praxi jednoduché, soud by vůbec nepřihlížel k těmto podáním obviněného, tedy neměl by ani splněny podmínky uvedené v § 129 odst. 2 tr. ř. k vyhotovení zjednodušeného rozsudku, jehož opis by proto musel doručovat stranám v plném znění

i s odůvodněním, a teprve od doručení písemného vyhotovení rozsudku obviněnému a jeho obhájci by počala běžet lhůta k podání odvolání (§ 248 odst. 1, 2 tr. ř.), po jejímž marném uplynutí by soud vyznačil na rozsudku doložku právní moci (§ 23 vyhlášky č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, ve znění pozdějších předpisů, § 18 vnitřního a kancelářského řádu pro okresní, krajské a vrchní soudy, vydaného jako instrukce Ministerstva spravedlnosti č. j. 505/2001-Org., ve znění pozdějších změn), následně by také mohl činit úkony vykonávacího řízení ve smyslu § 315 a násl. tr. ř. To by platilo za předpokladu, kdyby zde nebylo jiné oprávněné osoby, která podala odvolání (typicky pokud se též státní zástupce vzdal práva podat odvolání) a jestliže obviněný mezitím neučinil jiné podání, kterým by se vzdal práva podat odvolání (např. po opuštění jednacích síně, v němž byl vyhlášen rozsudek, by soudu doručil písemné podání, kterým by se vzdal tohoto práva, neboť pak bylo na něm, jak se rozhodne a zda se o tom poradí se svým obhájcem). Takové pravidlo by jinak bylo jednoznačné, pokud jde o určení počátku vykonávacího řízení a možnosti učinit v něm rozhodnutí, která by pak (v porovnání s druhým navrženým řešením) nebyla posléze revidována (nepočítaje mimořádné opravné prostředky). Byl by tak jednoznačně a v zásadě nezvratitelně určen počátek výkonu některých druhů trestů (především trestu zákazu pobytu a zákazu činnosti), jejichž nerespektování je dokonce trestně sankcionováno jako přečin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázní. Na druhé straně by se prodlužoval stav nejistoty, jak skončí trestní řízení, ač vedle jiných stran by i obviněný deklaroval, že chce považovat rozsudek vyhlášený v hlavním líčení, jehož se neúčastnil obhájce obviněného, za konečný a též závazný, že jej již nehodlá dále zpochybňovat, byť byl soudem poučen o právu podat odvolání, a naopak se jím hodlá řídit, ba dokonce žádá, aby soud podle něj ihned postupoval, protože je to pro obviněného z různých důvodů výhodné. Tak např. obviněný může chtít, aby ihned začal vykonávat trest obecně prospěšných prací, nebo aby bylo co nejdříve rozhodnuto o započtení doby zadržení řidičského průkazu do doby trestu zákazu činnosti spočívajícího v zákazu řízení motorových vozidel, od výkonu jehož zbytku by pak mohl žádat podmíněně upustit, popřípadě by dokonce mohl mít zájem, aby byla započtena doba vazby do trestu odnětí svobody a obviněný mohl žádat o propuštění či o podmíněně propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Nastíněné první řešení by však bránilo uvedeným postupům, ač by se jich obviněný domáhal. Je pak pravdou, že zmíněné poněkud paternalistické lpění na ochraně práva obviněného na obhajobu a na spravedlivý proces by ve výsledku mohlo být obviněnému naopak na újmu. Takové nepříznivé důsledky by ovšem obviněný mohl snadno eliminovat tím, že by po opuštění jednacích síně a po skončení hlavního líčení, v němž byl v nepřítomnosti jeho obhájce vyhlášen rozsudek, učinil písemné podání, kterým by se vzdal práva podat odvolání, a to třeba ještě též den, kdy došlo k vyhlášení rozsudku v hlavním líčení.

29. Podle druhého řešení předestřené Vrchním soudem v Praze by se zásadně přihlíželo k podání obviněného, jímž by disponoval s právem podat odvolání ve smyslu § 250 odst. 1 až 3 tr. ř., učiněnému obviněným do protokolu v hlavním líčení, kterému nebyl přítomen jeho obhájce, a bylo by neúčinné jen v případě, kdyby se obviněný následně (ve lhůtě plynoucí od doručení písemného vyhotovení rozsudku) odvoláním domáhal přezkumu rozsudku soudu prvního stupně. Uvedené řešení pak bylo doplněno o další navazující pravidlo, které spočívá v tom, že by soud za této situace nemohl vyhotovit zjednodušený rozsudek ve smyslu § 129 odst. 2 tr. ř., aby odvolací soud vůbec mohl přezkoumat napadený rozsudek v intencích § 254 tr. ř. (totéž pravidlo u prvního řešení vyplývá z toho, že se obviněný vůbec nemohl účinně vzdát práva na odvolání, což je jednou z podmínek vyhotovení zjednodušeného rozsudku). Jinak má zde označený přístup v zásadě přesně opačné výhody i nevýhody oproti těm, které byly nastíněny shora. Předseda senátu soudu prvního stupně by tak poté, co by se obviněný přímo v jednací síni po vyhlášení rozsudku vzdal práva odvolání, v důsledku čehož by rozsudek nabyl právní moci (tj. učinila-li by tak i jiná osoba oprávněná podat odvolání, typicky státní zástupce), mohl nařídít též jeho výkon podle § 315 odst. 1 tr. ř., a to se všemi důsledky z toho plynoucími. Jinými slovy by předseda senátu měl zařídít výkon všech trestů uložených obviněnému, a to včetně nepodmíněného trestu odnětí svobody, byl-li uložen, domácího vězení, obecně prospěšných prací, zákazových trestů (zákazu pobytu, činnosti a vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce), majetkových trestů (propadnutí majetku či věci, peněžitého trestu) atd. To vše by měl předseda senátu učinit i při současném vědomí, že výkon mnoha z těchto trestů bude nevratný a že obviněný posléze může podat odvolání, přestože se předtím vzdal tohoto práva (jinak účinně), avšak následně se v odvolacím řízení nebude přihlížet k takovému vzdání se práva, tj. odvolací soud z uvedených důvodů ochrany práv obviněného (zejména práva na obhajobu a na spravedlivý proces) jen proto nezamítne odvolání obviněného podle § 253 odst. 1 tr. ř. Přitom na základě zmíněného postupu soudu prvního stupně, který by zřejmě měl být označen za zákonný (jakkoliv podmíněný předchozí podstatnou procesní vadou), by obviněný mohl vykonávat trest (a to včetně nejtěžšího druhu trestu – trestu odnětí svobody) při nejistotě, zda tento trest bude později potvrzen též odvolacím soudem.

30. Nastíněná druhá varianta navíc vůbec neřeší další problémy v postupu soudů spojené s pozdějším podáním odvolání obviněným, ač soud prvního stupně (podle této varianty oprávněně) vycházel z toho, že rozsudek je pravomocný. Při této variantě by totiž bylo třeba po podání odvolání obviněným zrevidovat závěr, že rozsudek soudu prvního stupně je pravomocný a vykonatelný, neboť by dále mělo probíhat trestní stíhání, a to řízení o řádném opravném prostředku – odvolání jednak před soudem prvního stupně (§ 251 tr. ř.), jednak před odvolacím soudem (§ 263 tr. ř.), případně po zrušení rozsudku soudu prvního stupně a vrácení věci

k novému projednání a rozhodnutí znova i před soudem prvního stupně (§ 264 tr. ř.). K této revizi by přitom (podle předestřené řešení) mělo dojít bez jakéhokoliv formálního rozhodnutí o zrušení rozsudku, který byl dosud považován za pravomocný a vykonatelný (se všemi z toho plynoucími důsledky), stejně tak by neměla obstát ani další rozhodnutí obsahově navazující na tento rozsudek, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo uvedenou revizí, pozbyla podkladu, a to aniž by byla formálně zrušena (jako je tomu v případech zrušení rozhodnutí navazujících na současně zrušené rozhodnutí v řízení o mimořádných opravných prostředcích – viz § 265k odst. 2, § 269 odst. 2 a § 284 odst. 1 tr. ř.).

31. Vyjde-li se přitom z nejjednodušší varianty spočívající v tom, že obviněný posléze odvoláním napadne celý rozsudek soudu prvního stupně, a to výroky o vině i trestu (resp. další výroky mající ve výroku o vině svůj podklad), má podle předestřené druhého názoru být „obnoveno“ trestní stíhání obviněného, rozsudek (včetně jeho výroku o trestu) má být přezkoumán v řádném opravném řízení, které probíhá předtím, než rozsudek nabude právní moci. Za této situace není možné trvat dále na výkonu takového rozhodnutí. Soud prvního stupně, resp. jeho předseda senátu, by zřejmě měl ukončit úkony směřující k zařízení výkonu napadeného rozsudku, resp. zamezit jeho dalšímu výkonu. Zřejmě by se zde neměla uplatnit ustanovení trestního řádu obsažená v hlavě XXI., týkající se rozhodnutí o přerušení výkonu trestu (např. § 325, § 328 a § 334d tr. ř.), neboť by nemělo jít o pouhé přerušení výkonu trestu po dobu existence nějaké překážky bránící výkonu jinak řádně uloženého a vykonatelného trestu, ale o revizi vykonatelnosti trestu, který nakonec může být uložen, anebo také nikoli (nadto k rozhodování o přerušení výkonu trestu může být příslušný jiný soud – viz např. § 325 tr. ř. ve spojitosti s § 320 odst. 2 tr. ř.). Pokud by označení rozsudku za pravomocný a vykonatelný měl v tomto případě revidovat předseda senátu soudu prvního stupně, musel by si po podání odvolání obviněným při nastiněném řešení též vyhodnotit jako předběžnou otázku, zda odvolání podala oprávněná osoba a včas (a to i s přihlédnutím k názoru zde vyjádřenému). Jinými slovy musel by předběžně učinit přezkoumání podaného odvolání z tohoto úhlu pohledu, což mu ovšem v jiných případech nepřísluší, neboť jde za současné právní úpravy vždy o pravomoc odvolacího soudu – viz § 253 tr. ř. Následně by měl též předseda senátu soudu prvního stupně zrevidovat všechna rozhodnutí učiněná po právní moci rozsudku, jsou-li závislá na právní moci a vykonatelnosti rozsudku a mají-li v něm svůj podklad, a (aniž by zrušil jakékoliv z oněch rozhodnutí) oznámit stranám, resp. dalším subjektům, že se nebude pokračovat v jejich výkonu, jsou-li vykonávána. V některých případech by sice tento pokyn mohl postačit k zamezení dalšího výkonu (tak např. oznámení příslušnému orgánu obce s rozšířenou působností, že již nadále nemá být vykonáván trest zákazu činnosti), v jiných případech by však předseda senátu musel učinit další aktivní kroky, aby obnovil stav před právní mocí a vykonatelností rozsudku, a to zřejmě bez jakéhokoliv

formálního rozhodnutí, kterým by zrevidoval předchozí procesní úkony vlastní či jiného orgánu činného v trestním řízení směřující k výkonu trestů, které mohou mít formu opatření (viz např. § 315 odst. 3 tr. ř.), rozhodnutí svého druhu (např. příkaz k zatčení, resp. k dodání do výkonu trestu podle § 69 a § 321 odst. 3 tr. ř.), či dokonce usnesení (viz např. § 323, § 325, § 331 tr. ř. atd.). Zároveň by ovšem nebylo učiněno žádné formální rozhodnutí, kterým by tyto procesní úkony (včetně rozhodnutí) byly zrušeny. Tak předně by předseda senátu měl avizovat Rejstříku trestů, že rozsudek není pravomocný a vykonatelný a že má být záznam z něj vycházející vymazán z evidence Rejstříku trestů, dále by měl avizovat jednotlivým orgánům veřejné moci zařizujícím výkon příslušných trestů, že je již nadále není možné vykonávat a že se vlastně revidují i všechna případná další rozhodnutí učiněná v rámci navazujícího vykonávacího řízení, a to vše zřejmě pouhým přípisem, a nikoli rozhodnutím. Tak Vězeňské službě by měl předseda senátu dát pokyn k okamžitému propuštění obviněného z výkonu trestu odnětí svobody, pokud by bylo možné vést (další) trestní stíhání na svobodě, případně by měl nařídit vazební zasedání k rozhodnutí o vzetí obviněného do vazby, měl-li by být obviněný stíhán vazebně, a to za situace, kdy obviněný nebyl žádným formálním rozhodnutím propuštěn z výkonu trestu odnětí svobody, který též předseda senátu nařídil a následně revokoval. Spíše jen teoreticky by mohla nastat i situace, že by mezi vyhlášením rozsudku a doručením jeho písemného vyhotovení byl nařízen výkon původně podmíněně odloženého trestu odnětí svobody a předseda senátu by pak měl dát pokyn k propuštění obviněného z výkonu takového trestu. Podobně by zřejmě měla být revidována i další rozhodnutí navazující na původní rozsudek vyhlášený v hlavním líčení v nepřítomnosti obhájce, a to aniž by o tom bylo rozhodnuto – např. revidovalo by se usnesení o podmíněném upuštění od výkonu zbytku trestu zákazu činnosti, zákazu pobytu či zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce. U těchto trestů, jejichž výkon by jinak počal uvažovanou (a zřejmě vzhledem k dalšímu postupu v řízení zdánlivou) právní mocí, by bylo obviněnému umožněno vlastním postupem později docílit revize právní moci jen tím, že by dodatečně podal odvolání, a to z různých pro něj výhodných důvodů (např. aby se vyhnul trestnímu stíhání pro přečin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázní, kdyby v mezidobí mařil výkon uloženého trestu).

32. To vše pak pochopitelně může být významně komplikováno v případě celé řady různých procesních situací, v nichž by se původně počítalo s tím, že rozsudek vyhlášený v nepřítomnosti obhájce je pravomocný a vykonatelný, což by následně bylo zrevidováno v důsledku posléze podaného odvolání obviněným. Zejména může činit taková revize právní moci a vykonatelnosti problémy, byl-li by v dalším trestním řízení ukládán souhrnný trest podle § 43 odst. 2 tr. zákoníku za současného zrušení výroku o trestu v rozsudku, který byl vyhlášen v hlavním líčení konaném v nepřítomnosti obhájce a byl původně považován za pravomocný a vykonatelný, případně byl-li by v dalším řízení ukládán společný trest

podle § 45 odst. 1 tr. zákoníku za současného zrušení výroku o vině o pokračujícím trestném činu a trestných činech spáchaných s ním v jednočinném souběhu, ve výroku o trestu, jakož i v dalších výrocích majících svůj podklad ve výroku o vině. V tomto případě by již nemohl postačovat pouhý přípis, že rozsudek, z něhož se následně vycházelo, vlastně není pravomocný a vykonatelný, neboť vadné vyznačení právní moci a vykonatelnosti by mělo závažné důsledky pro výroky o vině, trestu a další výroky navazujícího rozhodnutí jiného soudu. Pokud by navíc takto navazující rozsudek byl pravomocný a vykonatelný, bylo by možno zrevidovat jeho správnost jen cestou mimořádných opravných prostředků, pro něž třeba ani nemusí být dány podmínky (zřejmě by se mohlo uvažovat o obnově řízení). Podobně může mít vyznačení doložky právní moci a vykonatelnosti rozsudku vliv i na další rozhodnutí jiných orgánů činných v trestním řízení – např. jiný soud může vycházet z daného odsuzujícího rozsudku při rozhodování o tom, zda se obviněný, který byl podmíněně odsouzen, osvědčil, či naopak neosvědčil a má vykonat původně podmíněně odložený trest odnětí svobody, neboť ve zkušební době nevedl řádný život (což je doloženo právě oním odsouzením ve věci, v níž byl vyhlášen rozsudek v nepřítomnosti obhájce obviněného), dále zda není dán důvod zastavení trestního stíhání pro jeho nepřipustnost [viz § 11 odst. 1 písm. h) tr. ř.] atd. Právní moc odsuzujícího rozsudku má též vliv na rozhodování o náhradě nákladů trestního řízení – viz § 152 tr. ř.

33. Uvedený druhý přístup, který navrhoval Vrchní soud v Praze, byl patrně inspirován judikaturou Ústavního soudu ve vazebních i dalších trestních věcech, v nichž Ústavní soud dovodil, že je porušením práva obviněného na přístup k soudu podle čl. 36 odst. 1 a 4 Listiny, jakož i práva na obhajobu podle čl. 40 odst. 3 Listiny, pokud je zamítnuta stížnost jako opožděná s odůvodněním, že lhůta počala běžet od vyhlášení usnesení v přítomnosti obviněného, a nikoli až od doručení popisu usnesení – viz zejména nález Ústavního soudu ze dne 5. 2. 2019, sp. zn. IV. ÚS 3780/18 (dosud nepublikovaný ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu), jímž Ústavní soud navázal na vlastní starší judikaturu k určení počátku běhu lhůty pro podání stížnosti proti některým typům usnesení v trestních věcech. Jde např. o nález Ústavního soudu ze dne 5. 1. 2006, sp. zn. III. ÚS 457/05, publikovaný pod č. 4 ve svazku 40 Sb. nál. a usn. ÚS, nález Ústavního soudu ze dne 23. 9. 2010, sp. zn. III. ÚS 1542/09, publikovaný pod č. 201 ve svazku 58 Sb. nál. a usn. ÚS, či nález Ústavního soudu ze dne 31. 5. 2018, sp. zn. I. ÚS 3842/17, publikovaný pod č. 106 ve svazku 89 Sb. nál. a usn. ÚS. Citovaná rozhodnutí s ovšem týkají situací nesrovnatelných s nyní posuzovanou problematikou. Uvedenou již ustálenou judikaturou totiž Ústavní soud posunul okamžik, od něhož je možno počítat běh lhůty pro podání stížnosti v trestních věcech v případech rozhodování o tak závažných otázkách, jakými je osobní svoboda (vazba, podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, rozhodnutí o výkonu původně podmíněně odloženého trestu odnětí svobody; obdobně by bylo možno uvažovat i o rozhod-

nutích o přeměně alternativních trestů v nepodmíněný trest odnětí svobody) či meritum věci (zamítnutí návrhu na povolení obnovy řízení). Výše zmíněná rozhodnutí Ústavního soudu jsou vedena snahou o zachování práva obviněného na přístup k soudu druhého stupně a možnosti polemizovat se závěry soudu prvního stupně v řádném opravném řízení o stížnosti. Jinými slovy tím Ústavní soud obviněnému umožňuje, aby se mohl vymezit proti důvodům rozhodnutí soudu prvního stupně podrobně obsaženým až v písemném vyhotovení jeho usnesení. V těchto případech tedy nemá docházet k následné revizi již jednou vyznačené právní moci a vykonatelnosti rozhodnutí, ale k posunu počátku běhu lhůty pro podání řádného opravného prostředku. Je sice pravdou, že Ústavním soudem přijatý a pro obecné soudy obecně závazný právní názor (ve smyslu čl. 89 odst. 2 Ústavy) o posunutí počátku běhu lhůty pro podání stížnosti proti usnesení, jímž bylo rozhodnuto o vazbě, na okamžik doručení opisu usnesení (ač byl obviněný přítomen jeho vyhlášení) ve smyslu nálezu Ústavního soudu ze dne 5. 2. 2019, sp. zn. IV. ÚS 3780/18, není v tomto nálezu rozveden do všech důsledků. Zejména není jednoznačně konstatováno, zda s takovým okamžikem počátku běhu lhůty pro podání stížnosti je třeba počítat i pro případ, že obviněný nakonec nevyužije svého práva, což by pro obviněného mohlo mít negativní důsledky spočívající v tom, že se přijetím zmíněného názoru postavení obviněného nezlepší, ale naopak zhorší, protože od pozdějšího okamžiku právní moci by se pak počítala i nová tříměsíční lhůta pro pravidelný přezkum dalšího trvání vazby (§ 72 odst. 1 tr. ř.), případně i třicetidenní lhůta pro podání nové žádosti o propuštění z vazby (§ 71a tr. ř.). Nejvyššímu soudu je přitom známo, že část současné aplikační praxe (právě u Vrchního soudu v Praze) ve snaze najít nejvhodnější řešení daného problému počítá z uvedených důvodů s právní mocí stanovenou na základě uplynutí lhůty pro podání stížnosti běžící od vyhlášení usnesení v přítomnosti obviněného, avšak posléze připouští jeho stížnost, podal-li ji ve lhůtě běžící až od doručení opisu usnesení. Tentýž přístup, který byl zjevně inspirací i pro návrh Vrchního soudu v Praze na řešení otázek, jimiž se zabývá toto stanovisko, je však v daných souvislostech v zásadě vždy ve prospěch obviněného a nepřináší celou řadu dalších problémů, o nichž zde byla zmínka. Kromě toho jde o řešení, které není dosud obecně přijato většinou soudní praxí, nebylo projednáno Nejvyšším soudem a nevyjádřil se k němu ani Ústavní soud. Přitom z teoretického hlediska i z některých praktických důvodů se takové relativizování významu právní moci a vykonatelnosti rozhodnutí, tedy významných vlastností téměř každého rozhodnutí orgánu činného v trestním řízení, jeví jako velmi problematické. Proto ani výše citovaná judikatura Ústavního soudu, která se váže k určení počátku běhu lhůty pro podání stížnosti v trestních věcech, nemůže být určující pro řešení situace, již se zabývá toto stanovisko.

34. V souvislosti s tím lze dále upozornit, že na judikaturu Ústavního soudu ohledně určení počátku běhu lhůty pro podání stížnosti navázala i pracovní sku-

pina komise Ministerstva spravedlnosti pro nový trestní řád návrhem na novou úpravu této otázky v připravovaném trestním řádu (přítom na formulování těchto ustanovení se podíleli i soudci Nejvyššího soudu). Prozatím se počítá s tím, že by v novém trestním řádu byla obecně zachována stávající úprava, jak nyní vyplývá z § 137 a § 143 odst. 1 tr. ř. Pouze v případech usnesení, jimiž bylo rozhodnuto o vazbě, o návrhu na povolení obnovy řízení, o nařízení výkonu podmíněně odloženého trestu odnětí svobody nebo výkonu zbytku trestu odnětí svobody, z něhož byl obviněný podmíněně propuštěn, o přeměně trestu domácího vězení, trestu obecně prospěšných prací nebo peněžitého trestu nebo jejich zbytku na trest odnětí svobody (resp. o nařízení výkonu náhradních trestů odnětí svobody) nebo o změně ochranného opatření spojeného se zbavením osobní svobody, by nastávaly účinky oznámení usnesení až doručením opisu usnesení státnímu zástupci, dále osobě, které se rozhodnutí přímo dotýká, a osobě, která svým návrhem dala k usnesení podnět, a to i když byli přítomni při vyhlášení usnesení (a to se všemi důsledky z tohoto plynoucími).

35. Zároveň trestní kolegium Nejvyššího soudu konstatuje, že zde není prostor pro podrobnější řešení problému stanovení právní moci a počítání tříměsíční lhůty pro pravidelný přezkum dalšího trvání vazby, resp. třicetidenní lhůty pro přípustění opětovné žádosti obviněného o propuštění z vazby, neboť jde o problematiku zcela mimo rámec nyní posuzované otázky.

36. Především je však nutno zdůraznit, že názor nastíněný Vrchním soudem v Praze by znamenal relativizování a oslabování významu právní moci a vykonatelnosti rozsudku, tedy důležitých, či dokonce klíčových vlastností nejvýznamnějšího aktu aplikace práva v soudním řízení trestním, jímž se rozhoduje o nejzákladnějších otázkách viny a trestu a který je vyvrcholením trestního stíhání. Lze jen ve stručnosti připomenout již klasické poučky k právní moci a vykonatelnosti rozsudku uváděné v odborné literatuře, na niž je možno jinak v podrobnostech odkázat. Z monografií viz např. JELÍNEK, J., ŘÍHA, J., SOVÁK, Z. *Rozhodnutí ve věcech trestních*. 4. vydání. Praha: Leges, 2018, s. 137 a násl.; RŮŽEK, A. *Právní moc a vykonatelnost rozhodnutí v trestních věcech*. Praha: Nakladatelství ČSAV, 1958, zejména s. 9 a násl.; z učebnic viz např. FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GRÍVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 453 a násl.; JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Leges, 2018, s. 466 a násl.; ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 441 a násl.; z komentářů viz např. ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1742 a násl.; DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád. Komentář*. I. díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2017, s. 1051 a násl.; JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 7. vydání. Praha: Leges, 2017, s. 845 a násl. Dále lze poukázat i na právně-teoretické práce, např. na učebnice GERLOCH, A. *Teorie práva*. 7. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017,

s. 212; KNAPP, V. Teorie práva. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 207; VEVERKA, V., BOGUSZAK, J., ČAPEK, J. Základy teorie práva a právní filozofie. Praha: CODEX, 1996, s. 122.

37. Ve všech shora uvedených pracech jednoznačně rezonuje, že právní moc je klíčovou vlastností každého rozhodnutí jako aktu aplikace práva (individuálního právního aktu), propůjčuje mu stabilitu, čímž napomáhá k právní jistotě ve společenských vztazích, jichž se takové rozhodnutí týká, rozhodnutí se stává závazné (materiální právní moc) a nezměnitelné (formální právní moc) pro subjekty právního vztahu. Právní moc je projevem autority orgánů činných v trestním řízení, tím i státu samotného, neboť považuje-li sám stát rozhodnutí za pravomocné, a tedy závazné a nezměnitelné, které je konečným rozřešením věci, vyjadřuje tím zároveň i nezbytnost podrobit se takovému rozhodnutí, a to i za použití donucení státní mocí (viz např. FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GRIVNA, T. a kol. Trestní právo procesní. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 454). V daných souvislostech je třeba se zmínit též o výchovných účincích vůči stranám i veřejnosti, posilování právního vědomí a úcty k právu, o zárukách stability v tom směru, že pravomocné rozhodnutí již nebude zásadně nadále měněno, že z něj lze vycházet atd. Samotnou podstatou právní moci rozhodnutí je tak jeho závaznost spočívající v tom, že se mu každý musí podrobit (včetně samotného orgánu, který je vydal), ať s rozhodnutím souhlasí a považuje je za správné, či nikoli, a jeho vynutitelnost prostřednictvím státu, a to dokonce bez ohledu na okolnost, zda je pravomocné rozhodnutí věcně správné, či nikoli (viz např. JELÍNEK, J., ŘÍHA, J., SOVÁK, Z. Rozhodnutí ve věcech trestních. 4. vydání. Praha: Leges, 2018, s. 138). Pravomocné může být jen takové rozhodnutí, které již nelze napadnout řádným opravným prostředkem, a naopak řádný opravný prostředek lze podat jen proti dosud nepravomocnému rozhodnutí (proti rozhodnutím pravomocným lze podat jen mimořádný opravný prostředek, pokud jej právo připouští). S podáním řádného opravného prostředku pak právo zpravidla spojuje dva účinky, a sice účinek devolutivní (odvalovací) a účinek suspenzivní (odkladný), což plně platí i pro odvolání proti rozsudku soudu prvního stupně v trestních věcech. Lhůta pro podání řádného opravného prostředku pak má zpravidla prekluzivní charakter (tak je tomu i v případě odvolání v trestních věcech; k navrácení lhůty viz § 61 tr. ř.). Nabude-li rozhodnutí právní moci, vytváří překážku věci rozsouzené (*exceptio rei iudicatae*) a o věci není možno znovu jednat (*ne bis in idem*). Vykonalnost aktu aplikace práva přitom obecně znamená možnost vynucení povinnosti jím uložené, tedy vlastnost spočívající v tom, že lze přistoupit k donucení ke splnění povinnosti uložené v daném aktu aplikace práva, k exekuci (viz např. GERLOCH, A. Teorie práva. 7. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017, s. 213). Vykonalnost rozhodnutí určuje podmínky, které musí nastat, aby bylo možné přistoupit k výkonu rozhodnutí, úzce přitom souvisí s právní mocí. Zpravidla nastává až po nabytí právní moci rozhodnutí, výjimečně i před ní (tzv. předběžná vykonatel-

nost). Vykonalnost znamená, že obsah rozhodnutí může státní moc vynutit vůči tomu, komu ukládá nějaké povinnosti (příkazy či zákazy). Vykonalnost rozsudku v trestních věcech je vždy podmíněna jeho právní mocí a časově spadá v jeden okamžik s právní mocí (ve stejnou dobu nabývá právní moci i vykonalnosti – viz k tomu též rozhodnutí pod č. 44/2015 Sb. rozh. tr.). Vykonalnost vlastně znamená příkaz všem subjektům podrobit se danému rozhodnutí a orgánům činným v trestním řízení, jimž to právní řád ukládá, zařídit z moci úřední uskutečnění uložených trestů a ochranných opatření. Jde tak ve své podstatě o „spojovací článek“ mezi rozhodnutím a samotným jeho výkonem. Jak připomněla část odborné literatury (viz RŮŽEK, A. Právní moc a vykonalnost rozhodnutí v trestních věcech. Praha: Nakladatelství ČSAV, 1958, s. 9), ke splnění účelu rozhodnutí nestačí jen správný výkon obsahu rozhodnutí, důležitou podmínkou je i správné určení okamžiku, kdy má dojít k výkonu, jakož i správné určení předpokladů výkonu.

38. Jde-li o nezměnitelnost rozhodnutí, tedy tzv. formální právní moc, patří rozsudek soudu prvního stupně mezi rozhodnutí, která lze napadnout řádným opravným prostředkem. Taková rozhodnutí pak nabývají právní moci zásadně tehdy, není-li uvedené oprávnění využito, resp. není-li vyhověno podanému řádnému opravnému prostředku. Podmínky formální právní moci rozsudku vyplývají z § 139 odst. 1 tr. ř., podle něhož je rozsudek pravomocný (a nestanoví-li trestní řád něco jiného, i vykonalný) tehdy, a) jestliže zákon proti němu nepřipouští odvolání, b) jestliže zákon sice proti němu připouští odvolání, avšak aa) odvolání nebylo ve lhůtě podáno, bb) oprávněné osoby se výslovně vzdaly odvolání nebo je výslovně vzaly zpět, nebo cc) podané odvolání bylo zamítnuto. Nezměnitelnost podle stávajícího trestního řádu přitom neznamená absolutní nedotknutelnost rozhodnutí, ale naopak tzv. relativní nezměnitelnost. Právní řád totiž počítá i s (výjimečným) zásahem do pravomocného rozsudku jeho změnou či zrušením, a to v řízení o mimořádných opravných prostředcích (k dovolání viz § 265a a násl. tr. ř., ke stížnosti pro porušení zákona viz § 266 a násl. tr. ř., k obnově řízení viz § 277 a násl. tr. ř.), dále v případě výjimečného institutu navrácení lhůty (§ 61 tr. ř.), v případě tzv. *beneficia cohaesionis* (§ 261, § 265k odst. 2, § 269 odst. 2 a § 285 tr. ř.), v řízení proti uprchlému (§ 306a odst. 2 tr. ř.), při uložení souhrnného trestu (§ 43 odst. 2 tr. zákoníku) či společného trestu za pokračování v trestné činnosti (§ 45 tr. zákoníku), při vyhovění ústavní stížnosti [čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy a § 82 odst. 3 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů; viz též § 314h a násl. tr. ř.] a v rehabilitačním či podobném řízení (viz zejména zákon č. 119/1990 Sb., o soudních rehabilitacích, ve znění pozdějších předpisů).

39. I z uvedeného pohledu obsahuje názor předestřený Vrchním soudem v Praze významný vnitřní rozpor, pro který nemůže obstát. Podle tohoto názoru by se totiž mělo s rozsudkem vyhlášeným v hlavním líčení v nepřítomnosti obhájce obviněného, pokud se obviněný ihned po vyhlášení vzdal práva podat odvolání

a prohlásil, že si nepřeje, aby v jeho prospěch podaly odvolání jiné oprávněné osoby (ve smyslu § 247 odst. 2 tr. ř.), nakládat jako s pravomocným ve smyslu § 139 odst. 1 písm. b) alternativy bb) tr. ř. (za předpokladu splnění i dalších podmínek – zejména že se tohoto práva vzdal též státní zástupce), ačkoliv se zároveň připouští, že by se posléze mohlo vést řízení o řádném opravném prostředku, tj. o odvolání, neboť s ohledem na pozdější vývoj procesní situace se přestane přihlížet k procesnímu úkonu obviněného, jímž se vzdal práva podat odvolání. Tento názor pak ovšem popírá § 139 odst. 1 tr. ř., vytváří situaci, kdy by soud prvního stupně od počátku byl v nejistotě, zda rozsudek v dané podobě i do budoucna obstojí a je skutečně pravomocný a též vykonatelný, či nikoli, a to až do rozhodného okamžiku marného uplynutí lhůty pro podání odvolání obviněným počínající doručením písemného vyhotovení rozsudku obviněnému, resp. jeho obhájci. Tento výklad by *a priori* nastolil stav značné právní nejistoty, protože by od počátku nebylo zřejmé, zda úkony vykonávacího řízení byly činěny důvodně, či nikoli, resp. zda v důsledku další na soudu zcela nezávislé okolnosti spočívající v rozhodnutí obviněného, zda podá či nepodá odvolání, je nebude třeba zrevidovat. To však jde zcela proti smyslu a významu právní moci jako klíčové vlastnosti rozhodnutí, a to ve skutečnosti jen proto, aby se podle vyhlášeného rozsudku mohlo dále postupovat, aby pro strany byl závazný (to ale vyjadřuje jen tzv. materiální právní moc). Tím by ovšem došlo ke zcela unikátní situaci, která nemá v trestních věcech obdobu, a sice že by ve skutečnosti šlo jen o to, aby mohl být zahájen výkon rozsudku, tedy aby se rozsudek stal vykonatelným, ač není jisté, zda v řádném opravném řízení o odvolání, které může být v budoucnu podáno, nebude změněn (tj. zda nabude též formální právní moci). Ve své podstatě by tak byla zavedena předběžná vykonatelnost rozsudku v trestních věcech, což se považuje za nepřipustné a nemyšlitelné, neboť právní moc je nezbytným předpokladem vykonatelnosti rozsudku (a to na rozdíl od některých usnesení).

40. Nadto je předestřeny názor Vrchního soudu v Praze v rozporu se všemi shora popsanými základními výchozími pravidly a poučkami, které se vztahují k právní moci rozhodnutí. Tak by soud prvního stupně při určité nejistotě, jaký bude další vývoj procesní situace, tj. zda obviněný později nepodá odvolání, které bude třeba považovat za řádné a včasné, měl pokládat svůj vlastní rozsudek za závazný a nezměnitelný, jakož i vykonatelný, ač současně bude soud vědět, že může být zrušen v řádném opravném řízení. Pak by ovšem vyznačení doložky právní moci v takových případech bylo od počátku vadné, výkon rozhodnutí současně nutně nezákonný a protiprávní. Jakékoliv podmíněné vyznačení právní moci a vykonatelnosti (s jakousi rozvazovací podmínkou spočívající v tom, že právní moc odpadne, podá-li obviněný dodatečně odvolání) je v rozporu se shora zdůrazněnou podstatou právní moci jako projevu autority státu, konečnosti řešení věci, s tím spojené právní jistoty pro všechny osoby, jeho závaznosti a nezměnitelnosti, což vše naplňuje principy demokratického právního státu založeného na účtě k ob-

čanským právům a svobodám, které má též zaručovat právě institut právní moci. Jen pokud stát sám považuje rozsudek za konečný, závazný a nezměnitelný, může žádat, aby jej i ostatní respektovali a postupovali podle něj. Zajištění právní jistoty je nezbytným předpokladem právního pořádku ve společnosti. Pokud však má sám stát pochybnost, zda posléze v řádném opravném řízení nedojde ke zrušení či změně rozsudku, nemůže chtít po ostatních, aby totéž rozhodnutí respektovali, nejde-li o výjimečný případ, kdy stát vychází z tzv. předběžné vykonatelnosti rozhodnutí a požaduje postup podle něj až do doby, než bude zrušeno (tento případ se však netýká rozsudků v trestních věcech, jak bylo již shora uvedeno). V jiné spojitosti již dřívější literatura (viz RŮŽEK, A. Právní moc a vykonatelnost rozhodnutí v trestních věcech. Praha: Nakladatelství ČSAV, 1958, s. 42) výstižně zdůraznila, že by se „těžko dalo mluvit o právní jistotě a bezpečnosti ve státě, jestliže by bylo možno učiněné rozhodnutí znovu a znovu napadat a uvádět v pochybnost a kdyby tutéž otázku bylo možno znovu a znovu předkládat k posouzení. Nebylo by tak žádné konečné právo, ale vždy jen právo provizorní, nebyla by tak žádná právní jistota, ale jen stav trvalé právní nejistoty“. Kdyby právě stát sám zpochybňoval, zda jde o konečné rozřešení věci a zda se rozhodnutí nemůže ještě změnit, zpochybňoval by *a priori* též vlastní požadavek podrobit se danému (nejistému) rozhodnutí, a tím i účinnost vlastních procesních úkonů směřujících k zajištění výkonu takového rozsudku. To vše je ve zřetelném kontrastu s podstatou a smyslem institutu právní moci (jakož i vykonatelnosti) rozhodnutí.

41. Ze všech shora rozvedených důvodů dospělo trestní kolegium Nejvyššího soudu k závěru, že názor předestřený Vrchním soudem v Praze nemůže obstát. Řešením je proto pouze postup navržený jako první, který sice rovněž není zcela ideální, nicméně zvoleným výkladem byl minimalizován zásah do práv obviněného na obhajobu a na spravedlivý proces. Obviněný totiž v takovém případě bude moci jiným způsobem docílit stavu, že rozsudek nabude právní moci poměrně záhy, když postačí, pokud po opuštění jednací síně, v níž proběhlo hlavní líčení a bylo již skončeno, učiní písemné podání, kterým se vzdá práva podat odvolání. Nic mu přitom nebude bránit, aby tak učinil až po poradě se svým obhájcem.

VI. Závěr

42. Výkladem zaujatým v tomto stanovisku je podle přesvědčení trestního kolegia Nejvyššího soudu dostatečným způsobem chráněno právo obviněného na obhajobu v případech, v nichž musí mít obhájce, avšak procesně vadným postupem soudu mu bylo znemožněno využít právo na radu s obhájcem. Současně je však respektována díkce § 258 odst. 1 písm. a) tr. ř., podle něhož není důvodem pro zrušení rozsudku soudu prvního stupně taková procesní vada, která časově nepředcházela okamžiku, kdy se soud usnesl na rozsudku, a která tak nemohla

mít vliv na jeho správnost a zákonnost. Případné zrušení rozsudku soudu prvního stupně s poukazem na zmíněnou vadu by navíc bylo samoúčelné, neboť soud prvního stupně by posléze měl vyhlásit v zásadě tentýž rozsudek, ovšem jen v hlavním líčení, v němž bude dodržena přítomnost všech osob, jež se musí účastnit hlavního líčení (tj. včetně obhájce obviněného). To by pak ničemu neprospělo, rozsudek by byl zrušen jen z ryze formálních důvodů, aniž by došlo k jeho věcnému přezkumu, a ve skutečnosti by tento postup znamenal jen prodloužení trestního řízení a oddálení konečného řešení trestní věci, což je v rozporu se základními principy, na nichž stojí trestní řízení, především v rozporu se zásadou rychlosti a hospodárnosti trestního řízení, ale též s principem zdrženlivosti a proporcionality a nakonec i s právem na spravedlivý proces a právem na obhajobu, protože by se jen z formálního důvodu znatelně prodloužilo řízení a obviněný by se ponechával nadále v nejistotě, přičemž tento zásah by byl ještě významnější v případě vazebně stíhaného obviněného. Jakkoliv tedy je konání hlavního líčení odročeného jen za účelem vyhlášení rozsudku v nepřítomnosti obhájce obviněného, je-li dán důvod nutné obhajoby, podstatnou procesní vadou a nemělo by k ní docházet, nemá tato vada zásadně vliv na správnost a zákonnost rozsudku, neboť se na něm soud usnesl předtím, než došlo k uvedené vadě. Nadto rozporná rozhodnutí Nejvyššího soudu, která byla důvodem pro přijetí tohoto stanoviska, neřešila situaci, že by obviněný ještě v rámci hlavního líčení zatíženého uvedenou podstatnou procesní vadou učinil shora popsané prohlášení v podobě takové dispozice s odvoláním, jaké jsou obsaženy v § 250 tr. ř. (vzdání se odvolání, jeho zpětvzetí či výslovný souhlas s jeho zpětvzetím jinou oprávněnou osobou). Do zmíněného prohlášení se však uvedená vada již zřetelně promítá, protože toto neuvážené prohlášení obviněného jí může být ovlivněno, na což trestní kolegium Nejvyššího soudu reagovalo právní větou uvedenou pod bodem II. nyní zaujatého stanoviska, podle níž se k těmto prohlášením obviněného, i kdyby je obviněný učinil v daném hlavním líčení, nebude přihlížet. Přijatým stanoviskem tedy dochází k určitému posunu v předložených názorech a ke zvýšení ochrany práv obviněného. To ovšem neznamená, že by obviněný nemohl učinit některé z uvedených prohlášení po skončení hlavního líčení (typicky písemným podáním), přičemž bude na jeho vlastním rozhodnutí, zda při tom využije pomoc obhájce, či nikoli.

43. Tytéž zásady, které se vztahují k postupu odvolacího soudu podle § 258 odst. 1 písm. a) tr. ř., se ve stejné míře uplatní i při rozhodování o dovolání a o stížnosti pro porušení zákona. Bylo by nelogické, aby se přezkum pravomocných rozhodnutí na podkladě mimořádných opravných prostředků řídil při posuzování dané otázky jinými hledisky, než která byl povinen užít odvolací soud při přezkumu rozsudku na podkladě odvolání jako řádného opravného prostředku.

44. S poukazem na všechny shora zmíněné úvahy dospělo trestní kolegium Nejvyššího soudu k právním závěrům vyjádřeným v právních větvích tohoto stanoviska.

ROZHODNUTÍ
VE VĚCECH TRESTNÍCH

Č. 19

Č. 19

Doručování, Veřejné zasedání
§ 63 odst. 1, § 233 odst. 1 tr. ř.

Doručuje-li soud obviněnému vyzoomění o konání veřejného zasedání podle § 233 tr. ř. prostřednictvím e-mailové zprávy na elektronickou adresu, kterou sdělil, je třeba do takové zprávy uvést výzvu, aby obviněný potvrdil doručení zprávy do 3 dnů od jejího odeslání (§ 63 odst. 1 tr. ř., § 46 odst. 2 a § 47 odst. 2, 3 o. s. ř.). V případě, že obviněný nepotvrdí přijetí zprávy, je toto doručení neúčinné, a nejsou tak splněny podmínky pro konání veřejného zasedání bez přítomnosti obviněného.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. 12. 2019, sp. zn. 7 Tz 88/2019, ECLI:CZ:NS:2019:7.TZ.88.2019.1)

Nejvyšší soud z podnětu stížnosti pro porušení zákona, kterou podala ministryně spravedlnosti, podle § 268 odst. 2 tr. ř. vyslovil, že usnesením Okresního soudu v Mladé Boleslavi ze dne 4. 10. 2018, sp. zn. 1 T 139/2015, byl porušen zákon v ustanovení § 233 odst. 1 tr. ř. v návaznosti na ustanovení § 63 odst. 1 tr. ř. ve spojení s ustanoveními § 46 odst. 2 a § 47 odst. 2, 3 o. s. ř. v neprospěch obviněného V. M. Podle § 269 odst. 2 tr. ř. pak Nejvyšší soud zrušil napadené usnesení i všechna další obsahově navazující rozhodnutí, která jeho zrušením pozbyla podkladu.

I.

Rozhodnutí soudu prvního stupně

1. Trestním příkazem Okresního soudu v Mladé Boleslavi (dále též jen okresní soud) ze dne 15. 10. 2015, sp. zn. 1 T 139/2015, byl obviněný V. M. uznán vinným přečinem zpronevěry podle § 206 odst. 1 tr. zákoníku a odsouzen podle téhož ustanovení k trestu odnětí svobody na 6 měsíců, jehož výkon mu byl podle § 81 odst. 1 a § 82 odst. 1 tr. zákoníku podmíněně odložen na zkušební dobu 1 roku, a dále byla obviněnému podle § 82 odst. 2 tr. zákoníku uložena povinnost, aby ve zkušební době nahradil podle svých sil škodu způsobenou spáchaným přečinem. Výroky podle § 228 odst. 1 a § 229 odst. 2 tr. ř. bylo dále rozhodnuto o náhradě škody.

2. Podle skutkových zjištění okresního soudu spočíval spáchaný skutek v tom, že obviněný si dne 26. 12. 2012 v obci XY, okres XY, zapůjčil od poškozené K. N. osobní automobil v hodnotě nejméně 17 500 Kč s tím, že vrátí vozidlo do

30. 12. 2012, avšak s tímto vozidlem havaroval a následně ho nechal odstaven v T., kde z vozidla vymontoval nejméně řídicí jednotku, dále vozidlo nabízel k prodeji L. M.; přitom poškozenou neinformoval o poškození a odstavení vozidla a toto bylo dne 17. 4. 2013 nalezeno na XY v T. a vráceno poškozené, přičemž poškozením vozidla a demontáží některých dílů vznikla na vozidle škoda ve výši nejméně 13 790 Kč.

3. Protože obviněný ve zkušební době nenahradil způsobenou škodu, okresní soud usnesením ze dne 4. 10. 2018, sp. zn. 1 T 139/2015, rozhodl tak, že obviněný podle § 83 odst. 1 tr. zákoníku vykoná trest odnětí svobody v trvání 6 měsíců uložený mu citovaným rozsudkem, neboť se ve zkušební době neosvědčil, a podle § 56 odst. 2 písm. a) tr. zákoníku jej soud zařadil k výkonu trestu odnětí svobody do věznice s ostrahou.

II.

Stížnost pro porušení zákona

4. Ministryně spravedlnosti podala dne 1. 11. 2019 u Nejvyššího soudu ve prospěch obviněného V. M. stížnost pro porušení zákona proti výše uvedenému usnesení okresního soudu. K právnímu posouzení věci uvedla, že není pochyb o tom, že obviněný byl osobou, která mohla být rozhodnutím okresního soudu přinejmenším přímo dotčena, proto bylo nezbytné jej vyzoomět o veřejném zasedání. Dále konstatovala podmínky pro konání veřejného zasedání v nepřítomnosti obviněného a rovněž připomněla, že i v trestním řízení lze připustit doručování prostřednictvím elektronické pošty, avšak pouze za splnění podmínek podle § 47 odst. 2, 3 o. s. ř. Podle ministryně spravedlnosti v dané věci nebyl obviněný vyzooměn o konání veřejného zasedání dne 4. 10. 2018 zákonným způsobem, neboť okresní soud zaslal obviněnému pouze e-mailovou zprávu, aniž bylo následně potvrzeno, že se sdělení soudu ještě před konáním veřejného zasedání dostalo do dispozice obviněného, a že tak obviněný mohl vzít na vědomí nový termín konání veřejného zasedání. Za dané situace nebyly splněny podmínky pro konání veřejného zasedání v nepřítomnosti obviněného podle § 233 odst. 1 tr. ř., neboť nebylo prokázáno, že by obviněný byl řádně a včas vyzooměn o konání veřejného zasedání, a okresní soud proto konáním veřejného zasedání v nepřítomnosti obviněného porušil práva obviněného na obhajobu a spravedlivý proces zakotvená v § 33 odst. 1, 5 a § 233 odst. 1 tr. ř. v návaznosti na § 63 odst. 1 tr. ř. ve spojení s § 46 odst. 2 a § 47 odst. 2, 3 o. s. ř.

5. Závěrem stížnosti pro porušení zákona ministryně spravedlnosti navrhla, aby Nejvyšší soud podle § 266 odst. 7 tr. ř. odložil výkon napadeného usnesení okresního soudu, jímž byl obviněnému nařízen výkon trestu odnětí svobody, a dále aby Nejvyšší soud podle § 268 odst. 2 tr. ř. vyslovil, že napadeným usnesením byl porušen zákon v neprospěch obviněného, a to v § 33 odst. 1, 5 a § 233 odst. 1 tr. ř.

v návaznosti na § 63 odst. 1 tr. ř. ve spojení s § 46 odst. 2 a § 47 odst. 2, 3 o. s. ř., a aby podle § 269 odst. 2 tr. ř. zrušil napadené usnesení a zrušil i všechna další rozhodnutí obsahově navazující na zrušené usnesení, pokud vzhledem ke změně, k níž dojde zrušením, pozbydou podkladu.

6. Obviněný se k podané stížnosti pro porušení zákona do doby konání veřejného zasedání Nejvyššího soudu nevyjádřil.

č. 19

III.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu

7. Nejvyšší soud přezkoumal podle § 267 odst. 3 tr. ř. napadené usnesení i jemu předcházející řízení a shledal, že zákon byl porušen, a to v neprospěch obviněného V. M.

8. Podle § 233 odst. 1 tr. ř. předseda senátu předvolá k veřejnému zasedání osoby, jejichž osobní účast při něm je nutná. O veřejném zasedání vyrozumí státního zástupce, jakož i osobu, která svým návrhem dala k veřejnému zasedání podnět, a osobu, která může být přímo dotčena rozhodnutím, jestliže tyto osoby nebyly k veřejnému zasedání předvolány; vyrozumí též obhájce, popřípadě zmocněnce a zákonného zástupce nebo opatrovníka těchto osob. K předvolání nebo vyrozumění připojí opis návrhu, kterým byl k veřejnému zasedání dán podnět.

9. Podle § 63 odst. 1 tr. ř., nestanoví-li trestní řád jinak, užijí se pro způsob doručování fyzickým osobám, právnickým osobám, státním orgánům, státu, advokátům, notářům, obcím a vyšším územně samosprávným celkům přiměřeně předpisy platné pro doručování v občanském soudním řízení. Podle § 46 odst. 2 o. s. ř. soud doručuje prostřednictvím veřejné datové sítě na elektronickou adresu, kterou adresát sdělil soudu, jestliže adresát požádal soud o doručení písemnosti tímto způsobem nebo s ním vyslovil souhlas. Podle § 47 odst. 2 o. s. ř. při doručování písemnosti podle § 46 odst. 2 o. s. ř. soud vyzve adresáta, aby soudu potvrdil doručení do 3 dnů od odeslání písemnosti, a to datovou zprávou podepsanou adresátem. Podle § 46 odst. 3 o. s. ř. je doručení prostřednictvím veřejné datové sítě na elektronickou adresu neúčinné, jestliže se písemnost zasláná na elektronickou adresu vrátila soudu jako nedoručitelná nebo jestliže adresát do 3 dnů od odeslání písemnosti nepotvrdil soudu její přijetí datovou zprávou podle § 46 odst. 2 o. s. ř.

10. Nejvyšší soud z trestního spisu vedeného u Okresního soudu v Mladé Boleslavi pod sp. zn. 1 T 139/2015 zjistil, že okresní soud nejdříve odsoudil obviněného V. M. k trestu odnětí svobody na 6 měsíců, jehož výkon mu byl podmíněně odložen na zkušební dobu 1 roku s tím, že obviněnému byla uložena povinnost, aby ve zkušební době nahradil podle svých sil škodu způsobenou spáchaným přechinem. Vzhledem k tomu, že obviněný nesplnil tuto povinnost, byla mu zkušební doba prodloužena o 1 rok. Protože obviněný ani poté nenahradil způsobenou škodu, okresní soud nařídil další veřejné zasedání za účelem přezkoumání pod-

mínek pro přeměnu podmíněného trestu odnětí svobody na trest nepodmíněný. Obviněného se však nepodařilo vyrozumět o konání veřejného zasedání, a veřejné zasedání tak muselo být opakovaně odročeno. Následně obviněný kontaktoval soud ze své e-mailové adresy s tím, že omluvil svou nepřítomnost u veřejného zasedání. Okresní soud informoval obviněného na tuto e-mailovou adresu o stanovení dalšího termínu veřejného zasedání na den 4. 10. 2018 (viz e-mailová komunikace v trestním spise). Při této e-mailové komunikaci však soud nepostupoval v souladu s § 47 odst. 2, 3 o. s. ř., protože nevyzval obviněného k tomu, aby potvrdil soudu doručení vyrozumění do 3 dnů od odeslání písemnosti, a ani obviněný sám nepotvrdil soudu toto doručení do 3 dnů, ale ani v době pozdější. Okresní soud následně konal veřejné zasedání dne 4. 10. 2018 bez přítomnosti obviněného, v jehož závěru vyhlásil usnesení, kterým podle § 83 odst. 1 tr. ř. přeměnil podmíněně odložený trest odnětí svobody na trest nepodmíněný. Usnesení okresního soudu bylo obviněnému doručeno dne 18. 10. 2018, ten proti němu nepodal stížnost a usnesení nabylo právní moci.

11. Stěžejní pochybení okresního soudu tak spočívalo v tom, že konal veřejné zasedání v nepřítomnosti obviněného, aniž by byly splněny podmínky ke konání veřejného zasedání podle § 233 odst. 1 tr. ř., neboť soud řádně nedoručil obviněnému vyrozumění o konání veřejného zasedání, přičemž obviněného je třeba v souladu s citovaným ustanovením pokládat za osobu, která mohla být přímo dotčena vydaným rozhodnutím. Okresní soud při doručování nepostupoval v souladu s § 63 odst. 1 tr. ř. ve spojení s § 46 odst. 2 a § 47 odst. 2, 3 o. s. ř., když informoval obviněného o konání veřejného zasedání toliko prostřednictvím e-mailové zprávy, v níž však chybělo poučení podle § 47 odst. 2 o. s. ř., tedy aby obviněný potvrdil doručení zprávy soudu do 3 dnů od jejího odeslání, a okresní soud konal veřejné zasedání přesto, že obviněný podle § 47 odst. 3 o. s. ř. do 3 dnů od odeslání e-mailové zprávy ani později nepotvrdil soudu její přijetí. Je přitom namístě akcentovat, že na rozdíl od doručování od datové schránky je pro doručení e-mailovou zprávou nutné aktivní jednání adresáta vůči soudu (a to třeba i po uplynutí 3 dnů od odeslání písemnosti). Jestliže ovšem adresát zůstane nečinný, je takové doručení ze zákona neúčinné. Stejně tak bude neúčinné doručení i tehdy, pokud by se písemnost zasláná na elektronickou adresu vrátila soudu jako nedoručitelná. V případě tohoto doručování je proto vyloučena fikce doručení (viz SVOBODA, K., SMOLÍK, P., LEVÝ, J., ŠÍMOVÁ, R. a kol. Občanský soudní řád. Komentář. 2. vydání. C. H. Beck: Praha, 2017, s. 245). Okresní soud tak nemohl mít potvrzeno doručení vyrozumění o konání veřejného zasedání obviněnému a veřejné zasedání mělo být odročeno nebo přeloženo na jiný termín. Pokud okresní soud přesto konal veřejné zasedání, je namístě shledat jeho rozhodnutí vzešlé z tohoto veřejného zasedání nezákonným.

12. Pouze na okraj Nejvyšší soud doplňuje, že s ohledem na skutečnost, že došlo k porušení konkrétních ustanovení týkajících se práv obviněného, nebyl

důvod se dále zabývat i porušením obecných ustanovení, která byla uvedena ve stížnosti pro porušení zákona, tedy § 33 odst. 1, 5 tr. ř.

13. Nejvyšší soud na základě výše uvedeného shledal, že usnesením Okresního soudu v Mladé Boleslavi ze dne 4. 10. 2018, sp. zn. 1 T 139/2015, byl porušen zákon v § 233 odst. 1 tr. ř. v návaznosti na § 63 odst. 1 tr. ř. ve spojení s § 46 odst. 2 a § 47 odst. 2, 3 o. s. ř., a to v neprospěch obviněného V. M. Nejvyšší soud proto podle § 268 odst. 2 tr. ř. vyslovil zjištěné porušení zákona a podle § 269 odst. 2 tr. ř. zrušil napadené usnesení i všechna další obsahově navazující rozhodnutí, která jeho zrušením pozbyla podkladu. S ohledem na to, že se u obviněného zrušením napadeného usnesení uplatní fikce osvědčení ze zákona podle § 83 odst. 3 tr. ř., Nejvyšší soud toliko zrušil napadené rozhodnutí, aniž by věc přikazoval okresnímu soudu k opětovnému projednání a rozhodnutí.

14. Pouze pro úplnost Nejvyšší soud dodává, že rozhodl o návrhu ministryně spravedlnosti na odložení výkonu trestu odnětí svobody usnesením ze dne 13. 11. 2019, sp. zn. 7 Tz 88/2019, tak, že podle § 275 odst. 4 tr. ř. obviněnému až do rozhodnutí o stížnosti pro porušení zákona odložil výkon trestu odnětí svobody v trvání 6 měsíců, o jehož výkonu bylo rozhodnuto usnesením Okresního soudu v Mladé Boleslavi ze dne 4. 10. 2018, sp. zn. 1 T 139/2015.

Č. 20

č. 20

Ohrožování výchovy dítěte

§ 201 odst. 1 písm. d) tr. zákoníku

Zákonný znak přečinu ohrožování výchovy dítěte podle § 201 odst. 1 písm. d) tr. zákoníku spočívající v tom, že pachatel závažným způsobem poruší svou povinnost pečovat o dítě, je naplněn tehdy, pokud významnou měrou porušil povinnosti plynoucí z rodičovské zodpovědnosti (§ 858 o. z.). O takové jednání může jít i tehdy, jestliže pachatel způsobil, že dítě bylo přítomno opakovanému nebo dlouhodobému slovnímu či fyzickému napadání mezi jeho rodiči či jinými osobami jemu blízkými nebo jinému, byť i krátkodobému, velmi závažnému či hrubému jednání. Přitom je nezbytné, aby v důsledku tohoto jednání došlo k ohrožení rozumového, citového nebo mravního vývoje dítěte.

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 10. 2019, sp. zn. 8 Tdo 1231/2019, ECLI:CZ:NS:2019:8.TDO.1231.2019.1)

Nejvyšší soud k dovolání obviněného L. V. zrušil rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 29. 5. 2018, sp. zn. 10 To 34/2018, jako soudu odvolacího v trestní věci vedené u Okresního soudu Praha-západ pod sp. zn. 2 T 23/2016, současně zrušil i další rozhodnutí na zrušené rozhodnutí obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu, a Krajskému soudu v Praze přikázal, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Rozsudkem Okresního soudu Praha-západ ze dne 27. 12. 2017, sp. zn. 2 T 23/2016, byl obviněný L. V. uznán vinným přečinem ohrožování výchovy dítěte podle § 201 odst. 1 písm. d), odst. 3 písm. b) tr. zákoníku, jehož se dopustil skutkem popsaným tak, že

v blíže nezjištěné době, nejméně však od 4. 7. 2015 včetně do 19. 7. 2015 včetně a následně též od 20. 7. 2015 včetně do 24. 9. 2015 včetně, opakovaně napadal v katastrální oblasti XY, okres XY, a na území Hlavního města P., městské části XY i jinde, telefonicky nebo při vzájemném předávání společných nezletilých dětí či za jejich přítomnosti ve svém bydlišti či bydlišti své matky L. V., za přítomnosti dětí AAAAA (pseudonym) a BBBBB (pseudonym), svou bývalou man-

želku M. V., když jí dne 19. 7. 2015 pod vlivem alkoholu a za přítomnosti dětí do telefonu řekl, že „jela šukat s tím zmrdem zasraným a že si pod sebou podřízla větev“ a další vulgarity, za přítomnosti syna řekl, že „mámu zabije“, dále jí na uvedených místech označoval slovem „kurva“, vyhrožoval, že „tu kundu podřeže“, a pokud se bývalá manželka M. V. opovíží zažádat soud o zákaz styku nebo úpravu toho, jak se má střídat péče o děti, už mu bude všechno jedno, kdy se při předávání společných nezletilých dětí dne 4. 9. 2015 v katastrální oblasti XY, okres P.-západ, pokusil chytit za přítomnosti nezletilé BBBB poškozenou M. V. rukou pod krkem.

2. Za tento přečin byl obviněný odsouzen podle § 201 odst. 3 tr. zákoníku k trestu odnětí svobody v trvání dvaceti čtyř měsíců, jehož výkon mu byl podle § 81 odst. 1 tr. zákoníku a § 82 odst. 1 tr. zákoníku podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání čtyřiceti osmi měsíců. Rovněž mu bylo podle § 99 odst. 2 písm. b), odst. 4 tr. zákoníku uloženo ochranné protialkoholní léčení ambulantní formou.

3. Krajský soud v Praze jako soud odvolací, z podnětu odvolání státní zástupkyně podaného v neprospěch obviněného a odvolání obviněného L. V., rozsudkem ze dne 29. 5. 2018, sp. zn. 10 To 34/2018, podle § 258 odst. 1 písm. d) tr. ř. rozsudek soudu prvního stupně zrušil a podle § 259 odst. 3 tr. ř. znovu rozhodl tak, že obviněného L. V. uznal vinným přečinem ohrožování výchovy dítěte podle § 201 odst. 1 písm. d) tr. zákoníku a přečinem nebezpečného vyhrožování podle § 353 odst. 1 tr. zákoníku, a to na základě stejných skutkových zjištění, která učinil a popsal soud prvního stupně. Za tyto přečiny obviněného L. V. odsoudil podle § 201 odst. 1 tr. zákoníku za použití § 43 odst. 1 tr. zákoníku k úhrnnému trestu odnětí svobody v trvání dvaceti měsíců, jehož výkon podle § 81 odst. 1, § 84 a § 85 odst. 1 tr. zákoníku podmíněně odložil na zkušební dobu v trvání tří let a šesti měsíců a současně nad obviněným stanovil dohled. Podle § 259 odst. 1 tr. ř. rozhodnutí o ochranném léčení vrátil soudu prvního stupně s tím, že toto rozhodnutí podle § 230 odst. 2 tr. ř. vyhradil do veřejného zasedání.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

4. Proti uvedenému rozsudku odvolacího soudu podal obviněný s odkazem na důvody § 265b odst. 1 písm. e) a g) tr. ř. dovolání, jímž vytýkal, že proti němu bylo vedeno trestní stíhání, ačkoli bylo podle zákona nepřipustné, a že skutek popsáný ve výroku o vině byl soudy nesprávně posouzen, protože nedošlo k naplnění formálních znaků přečinu ohrožení výchovy dítěte podle § 201 odst. 1 písm. d) tr. zákoníku ani přečinu nebezpečného vyhrožování podle § 353 odst. 1 tr. zákoníku. Rovněž namítal, že skutková zjištění učiněná soudy nižších stupňů jsou v extrémním nesouladu s provedeným dokazováním.

5. Podle obviněného nemělo být trestní řízení pro přečin nebezpečného vyhrožování podle § 353 odst. 1 tr. zákoníku proti němu vedeno [§ 265b odst. 1 písm. e) tr. ř.] pro změněný postoj poškozené M. V. v průběhu trestního řízení k tomu, zda má být trestní stíhání nadále vedeno. Poukázal na to, že M. V. v průběhu řízení odepřela souhlas s jeho trestním stíháním, avšak následně svůj názor změnila a souhlas opětovně vyslovila s tím, že rozhodování chce nechat na soudu. Neztotožnil se se závěry, které vyslovil odvolací soud, že není důvod nevěřit, že poškozená souhlas s trestním stíháním podepsala v tísní vyvolané nátlakem obviněného, jemuž v případě uznání viny reálně hrozilo uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody, a proto odvolací soud vyjádřil, že nebylo možné přihlížet k tomu, že tento souhlas vzala zpět.

6. Přečin nebezpečného vyhrožování podle § 353 odst. 1 tr. zákoníku nebyl řádně objasněn, protože skutek neobsahuje výhrůžku usmrcením, těžkou újmou na zdraví nebo jinou těžkou újmou vyjádřenou takovým způsobem, že by mohla vzbudit důvodnou obavu, a tedy v této části nelze vůbec uvažovat o naplnění objektivní stránky tohoto přečinu. Pokud měl obviněný před nezletilým synem uvést, že „mámu zabije“ a že „tu kundu podřeže“, jde o nedostatečné vyjádření a vzniká pochybnost, zda je lze vůbec považovat za výhrůžky, když není zřejmé, komu byly určeny, protože poškozená nebyla osobně přítomna jejich pronesení a podle výpovědi dětí (ze dne 29. 3. 2016 a 22. 11. 2017) se o nich dozvěděla od svých dětí. Obdobné pochybnosti podle obviněného vznikají ohledně toho, že se „pokusil chytit poškozenou M. V. pod krkem“, protože není zřejmé, v čem měl pokus spočívat a jaké byl intenzity a zda byl způsobitelným vyvolat u poškozené důvodnou obavu, když ta sama u hlavního líčení dne 29. 3. 2016 uvedla, že jednání obviněného nebylo tak závažné, a proto to neřešila hned. K takové právní kvalifikaci tedy není v odůvodnění přezkoumávaného rozhodnutí dostatek podkladů, a to i s ohledem na závěry odvolacího soudu v rozhodnutí ze dne 30. 5. 2017, sp. zn. 10 To 149/2017, kde vyslovil odlišný právní názor. Rovněž není zřejmé, proč odvolací soud nyní svůj názor změnil a rozhodl v opačném smyslu.

7. Nedostatky obviněný shledal i u přečinu ohrožování výchovy dítěte podle § 201 odst. 1 písm. d) tr. zákoníku, neboť některé z incidentů obsažených v popisu skutku se vůbec neodehrály před dětmi a nejsou z nich patrné ani další okolnosti, které by mohly vyvolat hrozbu jakéhokoli dopadu na jejich vývoj. Zdůraznil, že v popisu skutku chybí uvedení takových skutečností, které by svědčily o tom, že došlo k porušení povinnosti pečovat o dítě, či hrozilo narušení jejich rozumového, citového a mravního vývoje. Jestliže soudy tyto znaky shledaly, pak tak učinily zcela v rozporu s výsledky provedeného dokazování, které na tyto skutečnosti nebylo zaměřeno, a popis skutkových zjištění je zcela nedostatečný pro závěr o této právní kvalifikaci. Ani v odůvodnění přezkoumávaných rozhodnutí nejsou pro uvedené závěry potřebné úvahy, protože pro naplnění znaků tohoto přečinu nepostačuje, že obviněný před dětmi v nemalé míře konzumoval alkohol, což ovšem

ani není v popisu skutku výslovně v této podobě uvedeno, a naplnění uvedených znaků není možné bez dalšího shledávat ani v tom, že před dětmi užíval hrubě neslušných výrazů a vyhrožoval před nimi zabitím matky. Hrozbu vzniku škodlivého následku soud shledával v tom, že chování obviněného budou děti považovat za normální a osvojí si ho jako návyky, které převezmou i do budoucna, což je však pouhou úvahou soudu, která nemá žádný podklad v provedeném dokazování. Jednalo se pouze o tři incidenty uvedené v popisu skutku, které se odehrály v přítomnosti některého z dětí, a jejich intenzita nebyla taková, aby zanechala dlouhodobé následky na jejich citovém a rozumovém vývoji, a to i s ohledem na to, že při jednom z incidentů syn AAAAA plakal. Případný dopad na citový a morální vývoj dětí je psychologickou otázkou, tedy ryze odbornou, kterou si soud nemůže zodpovědět sám pouze na základě vlastních úvah, obzvláště když sám připouští, že šlo o „čin menší závažnosti“.

8. Výhrady obviněný doplnil i poukazem na extrémní rozpor zjištěného skutkového stavu s provedeným dokazováním, protože nahraný telefonický rozhovor ze dne 19. 7. 2015, uvedený ve výroku o vině, se neodehrál před dětmi, neboť taková skutečnost neplyne z žádného důkazu, naopak z dokazování vyplynulo, že obviněný od nezletilého AAAAA v době telefonování odešel do vedlejší místnosti a nezletilá BBBBB vůbec telefonátu přítomna nebyla. Výroky obviněného, že „mámu zabije“ a že „tu kundu podřeže“, které měl učinit před synem AAAAA, plynou z nepřipustného svědectví z doslechu, nejsou podloženy jiným relevantním důkazem, a nebylo přihlédnuto ani k tomu, že druhý výrok patřil třetí osobě. Rovněž nebylo prokázáno tvrzení obviněného, že „pokud se poškozená M. V. opovžáží zažádat soud o zákaz styku nebo úpravu toho, jak se má střídat péče o děti, tak už mu bude všechno jedno“, neboť o něm nesevďčí žádný důkaz, a jedná se tedy o smyšlenku původně sepsanou policejním orgánem a dále přebíranou ostatními orgány činnými v trestním řízení. Údajný útok na poškozenou M. V., který se měl odehrát dne 4. 9. 2015 za přítomnosti nezletilé BBBBB, taktéž nemá v provedených důkazech dostatečnou oporu, jelikož vychází pouze z výpovědi poškozené, ze které jednoznačně neplyne, jestli celému incidentu byla nezletilá přítomna, zda vůbec mohla být svědkem chycení poškozené pod krkem a celý útok bezprostředně vnímala, přičemž touto otázkou se soudy vůbec nezabývaly. Závěry o možných dopadech jednání obviněného na citový a mravní vývoj dětí by přitom musel učinit znalec z oblasti psychologie, k čemuž nedošlo.

9. Odvolacímu soudu obviněný vytkl, že dostatečně nereagoval na jím namítané vady a nedostatky rozvedené v podaném odvolání a dostatečně se s nimi nevypořádal, v čemž spatřoval nepřezkoumatelnost soudního rozhodnutí, jejímž důsledkem je porušení jeho práva na spravedlivý proces, jež je umocněno i neprovedením jím navrhovaného důkazu výpovědi S. L.

10. Státní zástupce působící u Nejvyššího státního zastupitelství k podanému dovolání za podmínek podle § 265h odst. 2 tr. ř. k námitce obviněného podřízené

pod dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. e) tr. ř. i přes výhrady k závěru soudů, že lze připustit, že mezi obviněným a poškozenou existoval vztah předpokládaný v § 100 odst. 2 tr. ř., uvedl, že se ztotožnil s odvolacím soudem v jeho úvahách ohledně tísně, v níž poškozená ve smyslu § 163a odst. 1 písm. d) tr. ř. nesouhlas vyjádřila.

č. 20

11. Námitky uplatněné na základě § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. se podle státního zástupce k tomuto důvodu vztahují jen zčásti, neboť výhrady proti nedostatečnému popisu skutku s tímto důvodem nekorrespondují, a o existenci tzv. extrémního rozporu se v této věci nejedná, když za důvodný nebylo možné považovat ani požadavek na vypracování znaleckého posudku, protože se jedná o námitku procesní, vztahující se k nedostatečně provedenému dokazování.

12. Nedůvodně rovněž obviněný uměle rozdělil skutek na jednotlivé výroky, jež považoval za nevhodné, avšak šlo o jedno jednání, které bylo nutno podrobit právnímu posouzení v jeho souhrnu, jak správně učinil okresní soud, a především následně i soud odvolací, protože jinak nemohlo dojít k objektivnímu posouzení intenzity činu a výhrůžek obviněného a možnosti vzniku důvodných obav ze strany poškozené. Státní zástupce zdůraznil, že výhrůžkou ve smyslu § 353 tr. zákoníku může být i gesto, které je způsobilé vyvolat důvodnou obavu (viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 8. 2012, sp. zn. 11 Tdo 603/2012), a s ohledem na incidenty popsané ve skutkové větě odsuzujícího rozsudku neměl pochyb o tom, že slovní projevy obviněného byly pro svou závažnost objektivně způsobilé vyvolat u poškozené obavu z realizace výhrůžky usmrcením, přičemž nebylo rozhodující, že výhrůžky nebyly vždy vysloveny přímo před ní, neboť obviněný je ventiloval i před dětmi, a musel počítat s tím, že tak zásadní a hrubá vyjádření si děti nenechají pro sebe a mámě je sdělí. Spočívalo-li jednání obviněného převážně v opakovaných verbálních atacích doprovázených psychickým působením na poškozenou po dobu několika týdnů až měsíců a sestávalo-li z nadávání, urážení a vyhrožování, jehož součástí byla i výhrůžka zabitím poškozené, načež toto jednání vygradovalo fyzickým útokem vůči poškozené, lze ho označit za způsobilé ve svém souhrnu naplnit znak „vyhrožování jinému usmrcením takovým způsobem, že to může vzbudit důvodnou obavu“ ve smyslu citovaného ustanovení.

13. K právnímu posouzení přečinu ohrožování výchovy dítěte podle § 201 odst. 1 písm. d) tr. zákoníku státní zástupce s odkazem na jeho právní úpravu a výklad jednotlivých znaků jeho skutkové podstaty uvedl, že dopustil-li se pachatel tohoto trestného činu porušováním důležité povinnosti vyplývající z rodičovské zodpovědnosti v určitém časovém období, jak tomu bylo i u obviněného, jde o jediný skutek. Pachatel se v nezletilém dítěti snaží vytvořit negativní vztah až pocit odcizení k jeho vlastní matce, což může ve spojení s ostatními skutkovými okolnostmi zakládat trestní odpovědnost za uvedený přečin. Podle státního zástupce v přezkoumávané věci tento negativní vztah vycházel z obviněným používaných velmi hrubých slov a nadávek směrem k osobám nejbližším a spočíval

v pěstování vztahu k nadměrnému požívání alkoholu, jako skutečností ve společnosti zcela běžných, což se neslučuje s povinnostmi vyplývajícími z rodičovské zodpovědnosti, jak jsou vymezeny v § 858 zákona č. 89/2012 Sb. (občanského zákoníku) [dále „obč. zákoník“].

14. Vzhledem ke shora uvedenému státní zástupce navrhl, aby Nejvyšší soud obviněným podané dovolání v neveřejném zasedání podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. jako zjevně neopodstatněně odmítl.

č. 20

III.

Přípustnost dovolání

15. Nejvyšší soud jako soud dovolací nejprve shledal, že dovolání obviněného je přípustné podle § 265a odst. 1, odst. 2 písm. a) tr. ř., bylo podáno oprávněnou osobou podle § 265d odst. 1 písm. b), odst. 2 tr. ř., v zákonné lhůtě a na místě, kde lze podání učinit (§ 265e odst. 1, 2 tr. ř.), a protože zjistil, že dovolání netrpí vadami, pro které by jej mohl podle § 265i odst. 1 tr. ř. odmítnout, v souladu s § 265i odst. 3 tr. ř. přezkoumal zákonnost a odůvodněnost těch výroků rozhodnutí, proti nimž bylo dovolání podáno, v rozsahu a z důvodu uvedených v dovolání, jakož i řízení napadené části rozhodnutí předcházející.

IV.

Důvodnost dovolání

16. Nejvyšší soud považoval dovolání obviněného za důvodné ve výhradách směřujících proti závěru odvolacího soudu o naplnění znaků přečinu ohrožování výchovy dítěte podle § 201 odst. 1 písm. d) tr. zákoníku, protože se ztotožnil s tím, že skutek, jak je ve výroku rozsudku odvolacího soudu popsán, neobsahuje takové skutečnosti, které by byly dostatečným podkladem pro závěr o naplnění všech znaků této skutkové podstaty, což jsou námitky, které korespondují s dovolacím důvodem podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř.

17. Podle soudy učiněných skutkových zjištění obviněný opakovaně napadal, telefonicky nebo při vzájemném předávání společných nezletilých dětí či za jejich přítomnosti, svou bývalou manželku M. V., když jí dne 19. 7. 2015 pod vlivem alkoholu a za jejich přítomnosti do telefonu řekl, že „jela šukat s tím zmrdem zasraným a že si pod sebou podržila větev“ a další vulgarity, za přítomnosti syna řekl, že „mámu zabije“, dále jí na uvedených místech označoval slovem „kurva“, vyhrožoval, že „tu kundu podřeže“, a pokud se bývalá manželka M. V. „opováží zažádat soud o zákaz styku nebo úpravu toho, jak se má stídat péče o děti, tak už mu bude všechno jedno“. Z takto vymezeného skutku nevyplývá, že by u všech těchto slovních vyjádření děti byly přítomny, ale lze tak posuzovat jen ty, u nichž je přítomnost dětí výslovně konstatována. K další konkrétní události došlo při

předávání společných nezletilých dětí dne 4. 9. 2015, kdy se obviněný pokusil chytit za přítomnosti nezletilé BBBBB poškozenou M. V. rukou pod krkem. Intenzita tohoto útoku uvedena není, zda a do jaké míry to nezletilá sledovala, rovněž nikde popsáno nebylo. Její reakce, pokud nějaká byla, na tento incident není známa.

č. 20

18. Pro úplnost je vhodné poukázat na to, že v rámci trestního řízení se měnil závěr soudů o tom, zda jde o uvedený přečin či nikoliv, a to dosti radikálně od závěru, že o tento přečin nejde, a mohlo by se jednat jen o přestupek, až po závěr, že jde o přečin v jeho kvalifikované skutkové podstatě podle § 201 odst. 1 písm. d), odst. 3 písm. b) tr. zákoníku, přičemž zcela poslední závěr, jenž vyplývá z přezkoumávaného rozsudku odvolacího soudu, byl učiněn o jeho základní podobě podle § 201 odst. 1 písm. d) tr. zákoníku. Kvalifikační znak spočívající v dlouhodobosti odvolací soud vyloučil proto, že pro závěr o páchání takového činu po delší dobu není v provedeném dokazování dostatek podkladů, avšak s tím, že odvolací soud odmítl akceptovat přesvědčení obviněného, že v jím spáchaném činu vůbec nelze spatřovat naplnění skutkové podstaty citovaného přečinu. Odvolací soud totiž uzavřel, že v daném případě jsou splněny podmínky pro závažné porušení rodičovské zodpovědnosti podle § 865 odst. 1 obč. zák., a to i se zřetelem na § 858 až § 875 odst. 1 obč. zákoníku. V jednání obviněného odvolací soud spatřoval závažné porušení povinnosti pečovat o dítě, protože obviněný v nemalé míře konzumoval alkohol, v podnapilém stavu vůči matce dětí užíval hrubě neslušné výrazy a vyhrožoval jí před dětmi zabitím, což údajně vedlo k ohrožení citového a rozumového vývoje dětí, které byly v době činu poměrně nízkého věku, a obě měly k otci dobré vztahy, které trvají i nadále, a proto je jeho chování muselo v jejich citové sféře zasáhnout. Rovněž podle odvolacího soudu hrozilo, že chování obviněného budou děti považovat za běžné a normální a tyto návyky převzmu do budoucna. Odvolací soud se taktéž ztotožnil s názorem soudu prvního stupně, byť připustil, že je blíže neodůvodněné, že obviněný jednal úmyslně, a sám dodal, že šlo o úmysl nepřímý podle § 15 odst. 1 písm. b) tr. zákoníku. Uvedený závěr dovodil z toho, že obviněný dosáhl středoškolského vzdělání a ve střízlivém stavu je schopen dodržovat běžné společenské normy, což plyne i z příznivého pracovního hodnocení. Jeho společensky neúnosné chování bylo spojeno pouze s nadměrným požíváním alkoholu, který odbrzdil jeho zábrany, a proto si musel být vědom, že svým jednáním může citový vývoj dětí ohrozit, a pro případ, že se tak stane, s tím byl srozuměn.

19. Nejvyšší soud se s těmito závěry odvolacího soudu neztotožnil, protože skutková zjištění, na podkladě kterých soudy k uvedené právní kvalifikaci dospěly, nejsou dostatečná pro naplnění znaků skutkové podstaty podle § 201 odst. 1 písm. d) tr. zákoníku, neboť neuvádějí skutečnosti, které by odrážely faktické okolnosti, poměry a stav dětí tak, aby bylo zřejmé, že objektivně byl jejich vývoj ohrožen, a nesvědčí pro ně ani chování obviněného, v němž nelze spatřovat

závažné porušení rodičovské zodpovědnosti. Pokud takové podklady pramenící z provedeného dokazování nejsou v tzv. skutkové větě uvedeny, nelze dojít k závěru, že činem obviněnému kladeným za vinu byly naplněny znaky skutkové podstaty podle § 201 odst. 1 písm. d) tr. zákoníku.

20. Přečinu ohrožování výchovy dítěte podle § 201 odst. 1 písm. d) tr. zákoníku se dopustí ten, kdo, byť i z nedbalosti, ohrozí rozumový, citový nebo mravní vývoj dítěte tím, že závažným způsobem poruší svou povinnost o děti pečovat nebo jinou svou důležitou povinnost vyplývající z rodičovské zodpovědnosti. Jde o ohrožovací delikt, u něhož následek spočívá v ohrožení rozumového, citového nebo mravního vývoje, a tudíž nemusí fakticky dojít k tomu, že u dítěte takový následek skutečně nastane. Podstatné však je, že takový následek musí fakticky hrozit, což je závěr, který soud sice v přezkoumávaném rozhodnutí učinil, ale již bez toho, aby pro něj měl z obsahu dokazování konkrétně plynoucí podklad, protože z obsahu provedených důkazů takové konkrétní zjištění nevyplývá a už vůbec není uvedeno ve skutkové větě, což je logický důsledek toho, že na objasnění této okolnosti nebylo po celou dobu dokazování zaměřeno. Dovožovat naplnění znaků této skutkové podstaty toliko z okolností, za nichž obviněný své manželce vyhrožoval, nestačí, neboť jen tato okolnost nepodává žádnou informaci o tom, že došlo k porušení rodičovské péče nebo hrozila možnost ohrožení vývoje dítěte.

21. Podle citovaného ustanovení jsou znaky této skutkové podstaty popsány jednak v návěť odstavce 1 § 201 tr. zákoníku, kde je vymezeno že tento trestný čin spáchá ten, kdo „ohrozí rozumový, citový nebo mravní vývoj dítěte“, a pokud jde o okolnost vyjádřenou v písmenu d) tohoto ustanovení, musí nastat toto ohrožení tím, že pachatel „závažným způsobem poruší svou povinnost pečovat o dítě nebo jinou svou důležitou povinnost vyplývající z rodičovské péče“. Oba uvedené znaky musejí mít podklad ve výsledcích provedeného dokazování, a skutečnosti, z nichž lze na ně usuzovat, musejí vyplývat i ze skutkových zjištění. K tomu, aby posuzovaná skutková podstata mohla být naplněna, je třeba, aby byl každý z těchto znaků důkazy objasněn zvlášť. Z výsledků provedeného dokazování musí vyplynout, že tím, že obviněný jako otec závažným způsobem porušil své povinnosti vyplývající z rodičovské péče, došlo k ohrožení rozumového, citového nebo mravního vývoje dítěte. Je třeba dodat, že je-li dětí více, musí se ohrožení vývoje posuzovat ke každému zvlášť, obzvláště, jsou-li u každého z nich zjišťovány jiné okolnosti, za kterých k ohrožení mělo dojít. Nedostatek potřebných zjištění nebo jejich absenci nelze nahradit nebo překlenout jen nepodloženou úvahou soudů.

22. Znaky vyjádřené alternativně tak, že musí dojít k „ohrožení rozumového, citového nebo mravního vývoje“, jsou splněny tehdy, pokud si osvojuje osoba mladší osmnácti let v důsledku jednání pachatele škodlivé návyky, povahové rysy, popř. sklony a zájmy, které zpravidla vedou (aniž musí vést v daném případě) k morálnímu úpadku jednotlivce a k neschopnosti usměrňovat způsob jeho života v souladu s pravidly morálky a zájmy společnosti. Tímto znakem se mimo

jiné rozumí též propadnutí alkoholismu nebo jiné drogové závislosti, přičemž nemusí jít jenom o omamné a psychotropní látky, ale může jít i o jiné návykové látky, pokud návyk na jejich používání vede k hlubším poruchám lidské psychiky a osobnosti. Takové ohrožení dítěte nemusí nastat, stačí, že z jednání pachatele hrozí (srov. rozhodnutí č. 46/1968 Sb. rozh. tr.). Ohrožení rozumového, citového nebo mravního vývoje dítěte ve smyslu § 201 odst. 1 písm. d) tr. zákoníku spočívá v tom, že si dítě osvojuje v důsledku jednání pachatele škodlivé návyky, povahové rysy, popř. získává sklony a zájmy, které zpravidla vedou (aniž musí vést v daném případě) k jeho morálnímu úpadku a k neschopnosti usměrňovat způsob svého života v souladu s obecnými morálními zásadami občanské společnosti. Závažné nebo intenzivní ohrožení může nastat i v případě ojedinělého, avšak intenzivního ohrožení spočívajícího v tom, že dítě propadne alkoholu nebo drogám, pokud návyk na jejich požívání vede k hlubším poruchám lidské psychiky a osobnosti dítěte [srov. materiál č. 11/1984 Sb. rozh. tr.]. O ohrožení rozumového, citového nebo mravního vývoje by šlo tehdy, kdyby reálně hrozilo, že si dítě osvojuje v důsledku jednání pachatele škodlivé návyky, povahové rysy, popř. získává sklony a zájmy, které zpravidla vedou (aniž musí vést v daném případě) k jeho morálnímu úpadku a k neschopnosti usměrňovat způsob svého života v souladu s obecnými morálními zásadami občanské společnosti. Trestní odpovědnost pachatele je proto nutná tam, kde v důsledku pachatelova působení vzniklo reálně nebezpečí, že by došlo k ohrožení rozumového, citového nebo mravního vývoje dítěte, což je skutečnost, která v této věci z ničeho nevyplývá, a proto tento znak nebyl naplněn. Ohrožení rozumového, citového nebo mravního vývoje dítěte musí být reálné, tzn., že musí existovat konkrétní objektivní skutečnosti, které ukazují na to, že se vývoj dítěte v budoucnu může odvíjet odchýleně.

23. Podmínky uvedené pod písmenem d) odst. 1 § 201 tr. zákoníku vyplývají z porušení povinnosti pečovat o děti, a proto je třeba k péči o dítě obecně uvést, že patří k nejdůležitějším povinnostem rodičů ve vztahu k dítěti a je vedle ostatních povinností vyplývajících z rodičovské zodpovědnosti stanovena v § 855 obč. zákoníku. Rodičovská povinnost ve smyslu tohoto ustanovení zahrnuje povinnosti a práva rodičů, která spočívají v péči o dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, v ochraně dítěte, v udržování osobního styku s dítětem, v zajišťování jeho výchovy a vzdělání, v určení místa jeho bydliště, v jeho zastupování a spravování jeho jmění; vzniká narozením dítěte a zaniká, jakmile dítě nabude plné svéprávnosti. Podle § 855 odst. 2 obč. zákoníku účelem povinností a práv k dítěti je zajištění morálního a hmotného prospěchu dítěte.

24. Podle § 855 odst. 1 obč. zákoníku rodičovská zodpovědnost náleží stejně oběma rodičům, má ji každý rodič, ledaže by jí byl zbaven. Takto vymezená péče je tedy chápána široce tak, aby zahrnovala zajištění všech nejen základních, ale i se zřetelem na harmonický vývoj dítěte, dalších významných potřeb. Kro-

mě zdraví dítěte zahrnuje péči o jeho všestranný vývoj, jak tělesný, tak i citový, rozumový a mravní. Pojem rodičovské zodpovědnosti je zastřešující výraz pro souhrn všech práv a povinností mezi rodiči a dětmi osobní povahy. Zajištěním mravního a citového vývoje se rozumí mimo jiné právo, ale zejména povinnost rodiče zajistit, aby si dítě osvojilo řádné sociální vztahy k ostatním členům své rodiny, ale i jiným osobám. Podstatou této povinnosti je u dětí vytvořit normy chování odpovídající společenským normám a zajistit jejich dodržování i v rámci rodiny. Za zneužívání rodičovské zodpovědnosti je především považováno ohrožení tělesného a duševního vývoje dětí, umožnění jim páchat trestnou činnost, svádění k nemorálnímu způsobu života, týrání dětí apod. Za závažné zanedbávání rodičovské zodpovědnosti se považuje zejména dlouhodobé neplnění rodičovských práv a povinností k nezletilému, absolutní nezáměr o nezletilého, zejména o jeho výchovu a výživu, trvalé ponechání dítěte ve výchovném zařízení spojené s nezájmem o toto dítě a s neprojevením snahy převzít je do rodinné výchovy, nemorální způsob života rodičů, soustavné neplnění vyživovací povinnosti k dítěti, trestní postihy pro zanedbávání povinné výživy apod. (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 8. 2006, sp. zn. 30 Cdo 2873/2005). Jde zejména o případy, kdy děti byly vystaveny násilí nebo špatnému zacházení, kdy byl zjištěn nedostatek citového zázemí nebo znepokojivý zdravotní stav u rodičů (srov. např. rozsudky Evropského soudu pro lidská práva ve věci Wallová a Walla proti České republice ze dne 26. 10. 2006, Havelka a ostatní proti České republice ze dne 21. 6. 2007). Z uvedeného lze dovodit, že méně intenzivní porušení rodičovské zodpovědnosti, jako jsou sprosté nadávky adresované jiným osobám nebo požívání alkoholu rodiči a výhrůžky mezi rodiči, nedostačují pro závěr, že jde o závažné porušení povinnosti pečovat o děti ve smyslu § 201 odst. 1 písm. d) tr. zákoníku, protože nedosahují takové intenzity, aby byl dán jejich větší dopad na vývoj dítěte, který zákon v § 201 odst. 1 písm. d) tr. zákoníku požaduje tím, že klade důraz na to, aby se jednalo o „závažný způsob“ a „jinou svou důležitou povinnost“. Nepostačuje proto porušení či nesplnění jakýchkoliv povinností, ale takových, které obecně vyžadované povinnosti převyšují.

25. Z hlediska těchto úvah však odvolací soud obviněnému za vinu kladený skutek neposuzoval a vyšel jen z velmi povrchního závěru, že v důsledku činu obviněného došlo k závažnému porušení jeho povinnosti pečovat o své děti nebo jiné povinnosti vyplývající z rodičovské zodpovědnosti ve smyslu § 201 odst. 1 písm. d) tr. zákoníku. Nezabýval se tím, že jde o dva znaky, které je třeba dovodit z konkrétních skutkových zjištění, a musejí spočívat v jednání, kterým navíc dojde k následku předpokládanému v návěť odstavce 1 citovaného ustanovení. Nelze se ztotožnit s odvolacím soudem, jestliže porušení těchto povinností spatřoval v tom, že „obviněný v nemalé míře konzumoval alkohol, v podnapilém stavu vůči matce dětí užíval hrubě neslušné výrazy a vyhrožoval jí před dětmi zabitím“. Uvedené vadné chování obviněného totiž nesvědčí o vyšší závažnosti,

kteřá je předpokladem naplnění uvedeného znaku, ani o tom, že by šlo o porušení jiné důležité povinnosti vyplývající z rodičovské péče, svým obsahem se nevymykalo určitému způsobu chování některých skupin obyvatel, kde výchova dětí pod vlivem alkoholu není kriminalizovaná. Ani podoba chování ve smyslu hádek a vzájemných urážek mezi manželi, které nelze schvalovat, ale na druhou stranu ani bez dalšího v sprostých a nevhodných výrazech nelze spatřovat trestné jednání. Z hlediska vlivu takového chování na děti je vždy nutné vycházet z konkrétních rodinných poměrů. Navíc i v této věci bylo prokázáno, že děti zde byly jen za jistých okolností zúčastněnými diváky, protože jim urážky a sprostá slova nebyla adresována, ale pouze se s ohledem na vzniklé okolnosti chování obviněného odehrávalo v jejich přítomnosti. Z popisu skutku kromě uvedených slovních urážek na adresu matky nezletilých dětí a dalších slovních projevů nelze dovodit nic podstatného, v čem by bylo možné spatřovat závažné porušení rodičovské péče nebo jiné důležité povinnosti z ní plynoucí. Posoudí-li se obsah celého činu, jenž je obviněnému kladen za vinu, je z něj zřejmé, že i když nebylo vůči bývalé manželce korektní a vymykalo se normám slušného chování, případně i s vyjádřením toho, že není vhodné a výchovné se před dětmi takto vyjadřovat, z hlediska naplnění znaků skutkové podstaty přečinu ohrožování výchovy dítěte podle § 201 odst. 1 písm. d) tr. zákoníku takové chování nestačí, protože ve smyslu uvedených pojmů v něm není dostatečná závažnost a intenzita, kterou uvedené znaky předpokládají.

26. Soudům je z těchto důvodů třeba vytknout, že pro posouzení znaků této skutkové podstaty nebraly do úvahy všechny okolnosti, za nichž k činu došlo, protože z hlediska funkce rodiny, v níž děti žily, neposuzovaly vztah dětí k obviněnému a jeho roli v jejich životě. Dostatečně nepřihlíděly k tomu, že jednání obviněného před dětmi probíhalo jen po určitou dobu, spočívající pouze v jednotlivých okamžicích, které jsou ve skutkových zjištěních popsány, a to navíc velmi povrchně. Rovněž soudy neposuzovaly, že se nemůže jednat o porušení jakékoliv povinnosti plynoucí z rodičovské péče, ale je třeba, aby se jednalo o „závažný způsob porušení“ anebo „závažné porušení jiné důležité povinnosti“, což svědčí o tom, že intenzita takového jednání musí být vysoká, avšak je vždy třeba ji posuzovat a hodnotit s ohledem na konkrétní okolnosti každého případu, což odvolací soud v této věci rovněž nesplnil a jím preferovaný závěr na podkladě popsaných skutkových zjištění učinit nelze, protože pro něj nebyly výsledky provedeného dokazování dostatečně objasněny všechny rozhodné okolnosti, a tedy není dostatek podkladů, které by u tohoto přečinu svědčily o vině obviněného.

27. Soudy zcela pominuly objasnit znaky uvedené v návěti § 201 odst. 1 tr. zákoníku, tzn., jaký skutečný dopad měl čin v částech pospaného jednání, konkrétně na každé z dětí. Je třeba uvést, že vždy je důsledky činu třeba posuzovat se zřetelem na dopad po každé dítě zvlášť, tzn. samostatně u každého z nich, a důsledky takového chování je nutné zkoumat individuálně. Proto i v této věci je

z této zásady vycházet a usuzovat na to, jak uvedené slovní projevy obviněného na děti zapůsobily z pohledu jejich dalšího vývoje. Soudy se nezabývaly tím, že uvedená slovní vyjádření ve svém souhrnu na ovlivnění života, chování a vývoje dětí neměla výrazněji intenzivní dopad (žádná taková skutečnost z provedeného dokazování vůbec nevyplynula), aby bylo možné dojít k závěru, že jde o závažný způsob porušení povinnosti obviněného. Především odvolací soud se nezabýval tím, který z alternativních znaků obviněný naplnil, protože jak návštěva stanovi, může dojít k ohrožení rozumového, citového, nebo mravního vývoje. Skutková zjištění však pro takový závěr nedávají zcela žádný podklad. Posoudí-li se jejich obsah, jednání obviněného sice zahrnuje dobu od 4. 7. 2015 včetně do 19. 7. 2015 včetně a následně též od 20. 7. 2015 včetně do 24. 9. 2015, avšak jak z obsahu výpovědi poškozené, tak i obviněného plyne, po tuto dobu k jednotlivým útokům ze strany obviněného vůči matce dětí nedocházelo soustavně, ale jen v konkrétních okamžicích, které s odstupem doby již poškozená ani nedokázala konkretizovat, avšak je ani ve větší podrobnosti neuvedla ve své původní výpovědi na č. 1. 60 a 80 až 81 spisu v přípravném řízení. Lze proto vycházet jen z takto zajištěných důkazů, protože se ani pozdějším opakováním výslechu poškozené nepodařilo zjistit více informací. K této skutečnosti je však třeba uvést, že pokud podle skutkových zjištění docházelo k telefonátům i mnohokrát za den, jejich obsah, až na ty, které jsou uvedeny v popisu skutku, není znám. Jestliže se udála v různých denních i nočních hodinách, nebylo objasněno, zda u všech byly děti přítomny, případně jak na ně reagovaly apod. Proto pro posuzování povahy prohlášení obviněného, která byla činěna výhradně na adresu matky nezletilých dětí, lze vycházet jen z případů popsaných ve skutkových zjištěních.

28. S ohledem na uvedený závěr Nejvyšší soud poukazuje na to, že dokazování v této věci již probíhá několik let, aniž by byly uvedené vady odstraněny nebo nejasnosti vyřešeny. Pro plynutí času se naopak jejich zjištění téměř znemožnilo. Lze tudíž uvést, že na podkladě skutkového stavu, jenž byl zjištěn soudem prvního stupně a zcela převzatý odvolacím soudem, z něhož je pro posouzení právních otázek povinen vycházet, neboť jím je vázán, a učiněná skutková zjištění zásadně nemůže změnit [srov. nálezy Ústavního soudu ze dne 8. 7. 2003, sp. zn. IV. ÚS 564/02, či usnesení Ústavního soudu ze dne 30. 10. 2003, sp. zn. III. ÚS 282/03, aj.], není ve skutku potřebný podklad pro závěr o naplnění znaků přečinu ohrožování výchovy dítěte podle § 201 odst. 1 písm. d) tr. zákoníku. Pro tento závěr svědčí i to, jak se obviněný k dětem, o které po rozvodu velmi stál, choval v jiných situacích. Z dokazování totiž vyplynulo, že vůči nim vystupoval slušně a ctil jejich osobnosti, neboť je patrné, že své děti miloval a měl o ně upřímný zájem, který právě tímto, ač vůči poškozené kriminálním, způsobem projevoval. V potaz je nutno vzít i skutečnost, že důvodem jeho jednání bylo také právě rozpadlé manželství s poškozenou. Z důkazů ve věci provedených současně vyplynulo, že i v této velmi vyhocené době o své děti projevoval velký zájem, a kromě toho,

že propadl alkoholismu (avšak s důrazem na to, že se tento návyk u obviněného prohloubil právě v souvislosti s rozpadem manželství s poškozenou), se o své děti staral, věnoval se jim a měl k nim po všech stránkách pozitivní vztah. Rovněž děti jej milují. Tato skutečnost vyplývá mimo jiné ze zprávy o 6. Asistovaném setkání ze dne 7. 3. 2016 zpracované Arcidiecézní charitou P., podle níž se otec k dětem choval pozorně, hrál s nimi různé hry, dával jim dostatečný prostor k vlastní realizaci, motivoval je ke hře, hovořil s nimi klidně a laskavě a přizpůsobil slovník tématům i věku dětí. Obdobná informace vyplývá i z dalších zpráv Arcidiecézní charity P. Děti byly na setkání s obviněným vždy připravené, na otce se těšily, nebály se ho a živě s ním komunikovaly (srov. záznamy na č. l. 192 a 193, 482 a 483 spisu). Nelze přehlédnout ani to, že celý incident vznikl proto, že otec, ač byl informován, že děti odjely na dovolenou s matkou, s ní neodjely a hlídala je babička, což zjistil až sám dodatečně. Matce dětí vytýkal, že mu to neřekla a o děti se sama v té době nestarala.

29. Ze všech těchto důvodů, když Nejvyšší soud dospěl k uvedenému závěru, že na základě učiněných skutkových zjištění nebylo možné konstatovat, že byly naplněny znaky skutkové podstaty přečinu ohrožování výchovy dítěte podle § 201 odst. 1 písm. d) tr. zákoníku, protože obviněný nemůže být trestně odpovědný za přečin podle § 201 odst. 1 písm. d) tr. zákoníku, protože skutek, jímž byl uznán vinným, neobsahuje takové skutečnosti, na jejichž základě by bylo možné dojít k závěru, že byly znaky uvedeného přečinu naplněny.

30. Nejvyšší soud poté, co se vypořádal s ostatními dovolacími námitkami obviněného, zjistil, že rozhodnutí odvolacího soudu je vadné v závěrech ve vztahu k naplnění znaků skutkové podstaty přečinu ohrožování výchovy dítěte podle § 201 odst. 1 písm. d) tr. zákoníku a nemůže obstát ve vztahu k přečinu podle § 353 odst. 1 tr. zákoníku, proto dovoláním napadený rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 29. 5. 2018, sp. zn. 10 To 34/2018, zrušil v celém rozsahu. S ohledem na vytknuté vady, jejichž důvodem jsou vážná hmotněprávní i procesní pochybení, v důsledku kterých vznikly podstatné pochybnosti o tom, zda o vině obviněného bude možné rozhodnout, Nejvyšší soud zrušil i výrok, jímž odvolací soud podle § 259 odst. 1 tr. ř. věc o ochranném opatření vyhradil k postupu podle § 230 odst. 2 tr. ř. do veřejného zasedání, neboť jde o výrok, který má ve vadných částech přezkoumávaného rozhodnutí o vině podklad, byť vůči tomuto výroku obviněný dovolání nepodal, a přikázal Krajskému soudu v Praze, aby věc v potřebném rozsahu znovu pojednal a rozhodl.

Č. 21

č. 21

Výjimečný trest

§ 54 odst. 2 tr. zákoníku

Závěr o naplnění alternativní podmínky pro uložení trestu odnětí svobody nad 20 do 30 let (§ 54 odst. 2 tr. zákoníku) spočívající v „obzvláště ztížené možnosti nápravy“ je u pachatele ve věku blízkém věku mladistvých nutno založit na komplexním zhodnocení jeho osobnosti (tj. souhrnu všech poznatků o jeho chování a stavu jeho osobnosti) za současného zohlednění případně neukončeného procesu pachateleova dospívání, jenž je značně individuální a závisí mimo jiné na míře duševní a mravní vyspělosti a stupni jeho socializace.

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. 8. 2019, sp. zn. 8 Tdo 818/2019, ECLI:CZ:NS:2019:8.TDO.818.2019.1)

Nejvyšší soud zamítl dovolání obviněného T. P. proti usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 6. 3. 2019, sp. zn. 8 To 9/2019, jako soudu odvolacího v trestní věci vedené u Krajského soudu v Ústí nad Labem pod sp. zn. 50 T 12/2018.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Rozsudkem Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 11. 1. 2019, sp. zn. 50 T 12/2018, byl obviněný T. P. uznán vinným zločinem vraždy podle § 140 odst. 2, odst. 3 písm. i), j) tr. zákoníku, zločinem zbavení osobní svobody podle § 170 odst. 1, odst. 2 písm. c) tr. zákoníku a zločinem vydírání podle § 175 odst. 1, odst. 2 písm. e) tr. zákoníku, jichž se dopustil tím, že společně s obviněným A. K. dne 20. 1. 2018 ve 20:56 hodin pod smyšlenou záminkou zakoupení poloos na osobní automobil vylákali poškozeného J. M. k autobusové zastávce XY – XY, s úmyslem ho svázat a odvézt A. D. A. D., kterému měl poškozený J. M. dlužit peníze, oba obvinění na smluvené místo přijeli půjčeným dodávkovým vozidlem značky XY, bílé barvy, a poškozený na místo dorazil společně s poškozeným P. P. vozidlem značky XY bílé barvy, po krátké rozmluvě se dohodli na předání poloos u obce XY, na místní komunikaci vedoucí k obci XY, kde obě vozidla zastavila na okraji polní cesty vedle komunikace, poškozený J. M. podle instrukcí obviněného T. P. přenesl poloosy k bočním dveřím nákladového

prostoru vozidla XY, který se snažil přimět k nastoupení do vozidla, kde měl být podle předchozí dohody obviněných poškozený spoután, poškozený však do nákladového prostoru vozidla XY nastoupit nechtěl, a proto obviněný A. K. využil situace, kdy se poškozený J. M. sklomil, a udeřil jej do hlavy baseballovou pálkou, kterou si za tímto účelem vzal z dodávky, poškozený běžel k automobilu XY, přičemž obviněný A. K. jej několikrát zezadu udeřil baseballovou pálkou, poškozený J. M. se poté pokusil nastoupit zpět do vozidla XY, v čemž mu zabránil obviněný T. P., který jej opakovanými údery pěstí do hlavy srazil k zemi, kdy v tu dobu se poškozený P. P. rozhodl z místa odjet, přičemž před jeho odjezdem na něj obviněný T. P. zavolaal, že jestli něco řekne, tak si jej najdou a zabijí jej, kdy tato výhrůzka spolu s násilím vůči poškozenému J. M. vyvolala v poškozeném P. P. obavy o jeho život. Po odjezdu poškozeného P. P. byl poškozený J. M. oběma obviněnými spoután na rukou i nohou k tomuto účelu předem připravenou univerzální lepicí páskou s textilíi, současně mu byla i přelepena ústa, oba obvinění společně pak hodili spoutaného poškozeného J. M. do nákladového prostoru dodávkového vozidla XY, kde s ním zůstal obviněný A. K., zatímco obviněný T. P. z místa řidiče telefonoval z telefonu obviněného A. K. ve 21:35 hodin A. D. A. D. s tím, že pro něj má „dáreček“, obvinění s A. D. A. D. se setkali nejprve na benzinové stanici B, v ulici XY v XY, a poté pokračovali přes obec XY až k odbočce na letiště, kde oba obvinění A. D. A. D., s nímž byl na místě přítomen ještě AAAAA (pseudonym), ukázali v nákladovém prostoru vozidla XY poškozeného J. M., který byl viditelně zraněný, zakrvácený a snažil se něco říci, což mu znemožňovala páska na ústech, kdy A. D. A. D. obviněným řekl, aby poškozeného J. M. odvezli do nemocnice nebo jej alespoň vyhodili někde, kde ho někdo najde, a poté z místa s AAAAA odjel, kdy nejpozději v tomto okamžiku se obvinění z obavy, aby je poškozený J. M. neudal na policii, rozhodli jej odvézt někam do lesa a usmrtit jej, po vzájemné dohodě odjeli do nezastavěné části severozápadně od obce XY na polní cestu vedoucí směrem k západu podél lesního porostu rostoucího severně od říčky XY, zde kolem 22:00 hodin dne 20. 1. 2018 odstavili vozidlo, z něhož obviněný T. P. za spoutané nohy vytáhl poškozeného J. M., přičemž se poškozený úderem hlavy o zem probral, chtěl vstát a snažil se sundat si lepicí pásku, kterou měl zalepené ruce a která mírně povolila, avšak obviněný T. P. jej kopl do břicha a na poškozeného křičel, ať si pásku nesundává, a současně se ptal poškozeného, zda to na ně řekne, načež poškozený zakýval hlavou, že ano, na to poškozeného obviněný A. K. nejméně dvakrát kopl nohou do hlavy a poté oba obvinění střídavě tloukli poškozeného do oblasti hlavy a hrudníku baseballovou pálkou. Následně jeden z obviněných za přítomnosti druhého po vzájemné dohodě použil proti poškozenému mačetu značky Fiskars, typ X3, s plastovou rukojetí, s níž poškozeného začal sekat a řezat do horní poloviny těla v okolí krku, kdy poškozený J. M. po tomto útoku již nejevil známky života, poté jej oba přetáhli cca 15 metrů od dodávky na okraj lesního porostu, kde na něj naházeli listí, přičemž uvedenými údery baseballovou pálkou, pěstí a mačetou způ-

sobili poškozenému J. M. četné tržnězmožděné rány hlavy v rozsahu mozkovny s oděrkami kůže a krevními výrony do podkoží, prokrvácení spánkových svalů, drobné ranky kůže čela a pravého spánku, krevní výrony v kůži levé čelní až temenní krajiny a v kůži při úponu pravého boltce, četné tržnězmožděné rány v obličejí, rozsáhlé krevní výrony v podkoží krajiny levého oka, levé tváře a lícní krajiny spánku a nosu, distenční trhliny kůže pod levým okem a vlevo u nosu, krevní výrony pod sliznicí rtů, prokrvácení spojivek levého oka, zlomeniny klenby a spodiny lebni, vícečetné zlomeniny obličejových kostí, a to zlomeniny očních, nosních kůstek, roztržštění přední části zubního oblouku v horní čelisti se ztrátou zubů, dolní čelisti ve střední části se ztrátou zubů, pohmoždění mozku, krevní výrony pod tvrdou pleňou mozkovou a pod omozečnicemi, krev v mozkových komorách, pohmoždění přechodu prodloužené krční míchy, vdechnutí krve, akutní rozedmu plic, výrazný otok mozku, rozsáhlou sečnou ránu zadní až levé strany krku s přerušením krčních svalů až k páteři, kdy na levé straně krku rána splývala s relativně menšími ranami sečněřezného charakteru, povrchní řezné a bodnořezné rány na levé straně krku, bodnou ránu přední strany krku pronikající do hrtanu, řeznou ránu levého boltce a pravého boltce, dvě ostré zevně levého oka, dvojici ostrých ran na pravém rameni, zlomeninu hrudní kosti, šikmé zlomeniny 1.–3. žebra vpravo bočně až vzadu s trhlinami mezižebních svalů, zlomeniny 1.–3. žebra vlevo vpředu a 1.–2., žebra vzadu, roztržení skloubení mezi pravou klíční kostí a lopatkou, zlomeninu levé klíční kosti, zlomeninu jazyčky, štítné chrupavky, pohmoždění pravého laloku štítné žlázy, pohmoždění a rozměrné trhliny pravé plice, rozměrný kapsovitý krevní výron pod poplicnicí pravé plice, krev v pravé pohrudniční dutině, krevní výrony ve svalech pravého ramene, krevní výrony ve svalech pod pravou lopatkou, krevní výrony v podkoží zadní plochy pravé paže, krevní výron v podkoží pravého zápěstí, drobné ranky prstů pravé ruky, oděrky kůže hřbetu pravého zápěstí, krevní výrony v podkoží zevní až zadní plochy levé paže a na lokti, krevní výrony v podkoží a ranky kůže hřbetu levé ruky, menší krevní výron v podkoží pravého bérce, krevní výrony v přechodu přední a zevní plochy levého stehna, oděrky kůže levého kolene a zevního kotníku nohy, oděrky kůže levé kyčelní krajiny, levé hýždě, levé bederní krajiny, kdy uvedená zranění byla bezprostřední příčinou úmrtí poškozeného J. M.

2. Za tyto zločiny byl obviněný T. P. odsouzen podle § 140 odst. 3 tr. zákoníku za použití § 43 odst. 1 tr. zákoníku a § 54 odst. 1, 2 tr. zákoníku k úhrnnému výjimečnému trestu odnětí svobody v trvání dvaceti tří roků nepodmíněně, pro jehož výkon byl zařazen podle § 56 odst. 2 písm. b) tr. zákoníku do věznice se zvýšenou ostrahou. Podle § 70 odst. 2 písm. a) tr. zákoníku mu byl uložen trest propadnutí mobilního telefonu. Podle § 101 odst. 1 písm. c) tr. zákoníku mu bylo uloženo ochranné opatření zabránění v rozsudku popsáných věcí.

3. Vrchní soud v Praze jako soud odvolací usnesením ze dne 6. 3. 2019, sp. zn. 8 To 9/2019, odvolání obviněného T. P. podané proti uvedenému rozsudku soudu prvního stupně podle § 256 tr. ř. jako nedůvodné zamítl.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

č. 21

4. Proti uvedenému usnesení soudu druhého stupně podal obviněný T. P. prostřednictvím obhájkyne s odkazem na dovolací důvody podle § 265b odst. 1 písm. g), l) tr. ř. dovolání, jímž vytýkal, že zjištěný skutkový stav nenaplnňuje formální znaky zločinu vraždy podle § 140 odst. 2, odst. 3 písm. i), j) tr. zákoníku. Nešlo o jednání s rozmyslem či po předchozím uvážení ve smyslu § 140 odst. 2 tr. zákoníku, neboť se z jeho strany jednalo o zkratovitou reakci zapříčiněnou odpovědí poškozeného, že ohlásí dříve dokonáný zločin zbavení osobní svobody, který byl vůči jeho osobě spáchán. Odmítal, že spáchal zločin vraždy podle § 140 odst. 2, odst. 3 písm. j) tr. zákoníku, neboť podle znaleckého posudku z oboru zdravotnictví odvětví psychologie je nestálou osobností s rysy nevyzrálosti a antiautority, je afektivně nepřizpůsobivý, vykazuje obecnou míru agresivity. S ohledem na uvedené skutečnosti motivace obviněného nebyla dopředu racionálně promyšlená, ale vznikla jako reakce na chování poškozeného, s nímž měl nevyřízený spor, a byly mezi nimi konflikty, což ještě znásobilo jeho afektivní jednání. Obviněný tedy nejednal s rozmyslem ani po předchozím uvážení, ale v afektu.

5. Skutková zjištění obviněný označil za nesprávná v důsledku porušení zásad vymezených v § 2 odst. 5, 6 tr. ř., což vedlo k extrémnímu nesouladu s právními závěry, čímž je odůvodněn mimořádný zásah Nejvyššího soudu do skutkového stavu věci. Obviněný se nespokojil s popisem způsobu průběhu činu a z něho plynoucí jeho mírou zavinění. Za nesprávné považoval okolnosti vztahující se k použití baseballové pálky, ohledně níž soudy nesprávně uvěřily výpovědi spolupachatele A. K., že se v jejím použití proti poškozenému střídali a že každý z obviněných poškozeného udeřil patnáctkrát, když ani z pitevního protokolu počet ran nevyplýval. Soudy se však nezabývaly tím, že tato výpověď od počátku působí nevěrohodně a není věrohodnější než jeho.

6. Výhrady obviněný vznesl i ohledně použití mačety, neboť podle soudu prvního stupně tato otázka nebyla objasněna a nebylo prokázáno, který z obviněných ji použil. Neztotožnil se s tím, že by nebylo rozhodující, kdo použil mačetu, protože smrt poškozenému přivodil otok mozku vzniklý údery baseballovou pálkou. Protože míra zavinění obviněného a podíl na spáchané trestné činnosti vyplývá z nevěrohodné výpovědi A. K. jako jediného důkazu, nelze mu klást za vinu, že by se podílel na zvlášť surovém či zvlášť trýznivém způsobu spáchání zvlášť závažného zločinu vraždy, a proto nemůže souhlasit s použitou právní kvalifikací podle § 140 odst. 3 písm. i) tr. zákoníku.

7. Obviněný zpochybnil i uložení výjimečného trestu odnětí svobody podle § 54 odst. 2 tr. zákoníku, jehož podmínky nebyly naplněny, a z důvodů výše popsaných nebyla naplněna velmi vysoká závažnost zvlášť závažného zločinu. Obviněný u sebe neshledal ani obzvláště ztíženou nápravu, protože podle znalec-

kých posudků z oboru zdravotnictví odvětví psychologie a psychiatrie jeho vývoj ještě nebyl ukončen a je u něho teoretická možnost resocializace. Zdůraznil, že i když podal odvolání pouze proti výroku o trestu, odvolací soud měl přezkoumat podle § 254 odst. 2 tr. ř. i výrok o vině, neboť v něm mají původ výše popsané vady, pokud tak neučinil, měl by se uvedenými vadami zabývat Nejvyšší soud.

8. Nejvyšší státní zastupitelství prostřednictvím u něj působícího státního zástupce v souladu s § 265h odst. 2 tr. ř. k podanému dovolání poukázalo na shodnou obhajobu obviněného v předchozích fázích trestního řízení, s níž se soudy dostatečným způsobem vypořádaly. Ztotožnil se se závěrem soudů, že obviněný jednal po předchozím uvážení, neboť poškozený byl usmrcován postupně, nikoliv jednorázovým aktem, což svědčí o pevném postupně realizovaném rozhodnutí při vyloučení nekontrolovaného afektu či náhlého hnutí mysli obviněného. Zvlášť surový způsob z provedeního dokazování rovněž vyplynul, neboť s ohledem na způsob provedení činu není třeba, aby se všichni spolupachatelé podíleli na trestné činnosti stejnou měrou, neboť budou trestně odpovědní za týž následek podle pravidel spolupachatelství (srov. např. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 1. 10. 2014, sp. zn. 8 Tdo 1021/2014). Podstatným je závěr, že oba obvinění jednali jako spolupachatelé a s užitím mačety byli srozuměni nezávisle na tom, kdo ji jakou měrou použil.

9. K námitkám proti povaze uloženého trestu, které nekorespondují s uplatněným dovolacím důvodem podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., státní zástupce poukázal na rozhodnutí č. 22/2003 Sb. rozh. tr., podle něhož výhrady obviněného nelze podřadit ani pod dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. h) tr. ř., ani pod žádný jiný dovolací důvod podle § 265b tr. ř.

10. Vzhledem k tomu, že z odůvodnění dotčených rozhodnutí nelze dovodit nesprávnou právní kvalifikaci ani existenci extrémního nesouladu mezi provedenými důkazy a učiněnými skutkovými zjištěními, když z nich naopak vyplývá, že soudy postupovaly v souladu s pravidly zakotvenými v § 2 odst. 5, 6 tr. ř., přičemž odůvodnění rozhodnutí splňují požadavky zakotvené v § 125 odst. 1 tr. ř. a § 134 odst. 2 tr. ř. a jsou přezkoumatelná, státní zástupce navrhl dovolání obviněného odmítnout podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. jako zjevně neopodstatněné.

III.

Přípustnost dovolání

11. Nejvyšší soud jako soud dovolací nejprve shledal, že dovolání obviněného je přípustné podle § 265a odst. 1, odst. 2 písm. h) tr. ř., bylo podáno osobou oprávněnou [§ 265d odst. 1 písm. b), odst. 2 tr. ř.], v zákonné lhůtě a na místě, kde lze podání učinit (§ 265e odst. 1, 2 tr. ř.).

12. Podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. je možné dovolání podat, jestliže rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo jiném nesprávném

hmotněprávním posouzení. Jeho prostřednictvím je možné namítat zásadně vady právní, tedy to, že skutek, jak byl soudem zjištěn, byl nesprávně právně kvalifikován jako trestný čin, ačkoli o trestný čin nejde nebo jde o jiný trestný čin, než kterým byl obviněný uznán vinným. Pro jeho naplnění zásadně nepostačuje pouhý formální poukaz na příslušné ustanovení obsahující některý z dovolacích důvodů, aniž by byly řádně vymezeny hmotněprávní vady v napadených rozhodnutích spatřované (srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 1. 9. 2004, sp. zn. II. ÚS 279/03).

13. Námitky vůči druhu a výměře uloženého trestu s výjimkou trestu odnětí svobody na doživotí nelze v dovolání úspěšně uplatnit prostřednictvím dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., kromě případů, kdy výhrady proti němu lze považovat za „jiná nesprávná hmotněprávní posouzení“, mezi něž patří jiné vady tohoto výroku záležející v porušení hmotného práva, než jsou otázky druhu a výměry trestu, jako je např. pochybení soudu v právním závěru o tom, zda měl, či neměl být uložen souhrnný trest, nebo úhrnný trest, popř. společný trest za pokračování v trestném činu (srov. rozhodnutí č. 22/2003 Sb. rozh. tr.). Takovou vadou v hmotněprávním posouzení je i výhrada o porušení podmínek pro ukládání výjimečného trestu podle § 54 odst. 1, 2 tr. zákoníku (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 5. 2017, sp. zn. 8 Tdo 412/2017).

IV.

Důvodnost dovolání

14. Podle obsahu podaného dovolání Nejvyšší soud shledal, že obviněný zaměřil své námitky proti výroku o vině, u něž vytýkal nesprávnost závěru o tom, že jednal s rozmyslem či po předchozím uvážení, tedy že nenaplnil uvedenou skutkovou podstatu zločinu vraždy podle § 140 odst. 2 tr. zákoníku, a dále brojil proti okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby podle § 140 odst. 3 písm. i) tr. zákoníku, protože podle něj nebyl prokázán zvlášť surový způsob provedení jím spáchaného trestného činu. Dovolání obviněného směřovalo i proti výroku o trestu, u něhož měl za to, že nebyly naplněny podmínky pro uložení výjimečného trestu ve smyslu § 54 odst. 1, 2 tr. zákoníku. Z tohoto obsahu dovolání, jež obviněný převážně zaměřil proti použité právní kvalifikaci, je zřejmé, že podmínky pro uplatnění důvodu podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. splnil, byť částečně je podložil i skutkovými výhradami.

15. Nejvyšší soud z důvodů v rozhodnutí podrobně rozvedených shledal, že obviněný T. P. byl zcela opodstatněně shledán vinným mu přisouzeným zločinem. K jeho dovolacím námitkám směřujícím proti výroku o vině zaměřeným pouze proti zločinu vraždy, Nejvyšší soud považuje tedy za nutné shrnout, že výhrady obviněného proti výroku o vině nejsou důvodné, protože soudy správně posoudily všechny rozhodné okolnosti vztahující se k závěru, že obviněný naplnil

po všech stránkách znaky zločinu vraždy podle § 140 odst. 2 odst. 3 písm. i), j) tr. zákoníku, a tímto zločinem jej v souladu se zákonem uznaly vinným.

16. Obviněný v dovolání prostřednictvím dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. brojil proti uložení výjimečného trestu odnětí svobody v trvání dvaceti tří let s tvrzením, že pro jeho uložení nebyly splněny podmínky podle § 54 odst. 2 tr. zákoníku, a to jednak proto, že u něj nebyla dána se zřetelem na jeho námitky proti výroku o vině vysoká závažnost tohoto zvláště závažného zločinu a že u něj nebyla naplněna podmínka obzvláště ztížené nápravy. K té uvedl, že ze znaleckých posudků z odvětví psychologie a psychiatrie vyplývá, že vzhledem k věku jeho vývoj ještě nebyl ukončen a jeho osobnost není pevně zformulována, tedy je u něho teoretická možnost resocializace a že s ohledem na jeho průměrnou inteligenci znalci nevyklučují ovlivnění jeho osobnosti pozitivním směrem.

17. Nejvyšší soud k obsahu uvedené námitky zkoumal, zda soudy vzaly důsledně do úvahy všechna kritéria stanovená zákonem v § 54 odst. 2 tr. zákoníku pro ukládání výjimečného trestu. Z rozsudku soudu prvního stupně zjistil, že vycházel pro své úvahy z toho, že obviněný zavraždil osobu, kterou znal, a jednalo se o zvláště surový způsob provedení činu, který významně přesahuje hranice zvláštní surovosti. Pro posouzení osobnosti obviněného ve směru jeho resocializace vycházel ze znaleckých posudků z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie a zdravotnictví, odvětví psychiatrie, specializace klinická psychologie. Podle nich shledal, že u obviněného T. P. je resocializační potenciál výrazně snížen, i když nelze vyloučit, alespoň teoreticky, jisté povahové změny dané osobnostním vyzráváním, ovšem možnost resocializace bude stěžovat dosavadní osobnostní formát obviněného. Soud dospěl k závěru, že u obviněného by trest kratšího trvání nemohl splnit účel, a to zejména ve směru jeho resocializace a ochrany společnosti. Za významnou považoval poruchu osobnosti, která je pravděpodobně již neměnná, byť v teoretické rovině nelze změnu vyloučit. Protože obviněný je obtížně resocializovatelný, měl soud za to, že byly naplněny podmínky pro uložení výjimečného trestu odnětí svobody podle § 54 odst. 2 tr. zákoníku nad dvacet až do třiceti let (viz body 86. až 89. rozsudku soudu prvního stupně). Odvolací soud tyto závěry plně akceptoval (viz strana 4 přezkoumávaného usnesení).

18. Nejvyšší soud s ohledem na námitky obviněného uváděné v dovolání shledal, že soudy sice správně shledaly, že v daném případě jsou splněny podmínky pro uložení výjimečného trestu ve smyslu § 54 odst. 2 tr. zákoníku, avšak k tomuto závěru dospěl na základě odlišného hlediska, než které braly do úvahy oba soudy, protože podle výsledků provedeného dokazování není zcela zřejmé, že by u obviněného T. P. byla splněna bez pochybností podmínka ztížené nápravy pachatele. V té souvislosti je třeba vytknout odvolacímu soudu nedůslednost při posuzování obdobné námitky obviněného, s níž se vypořádal jen zcela povrchním a nedostatečným způsobem. Nejvyšší soud však s důrazem na význam právní

moci rozhodnutí a zájem na nenarušování již vykonávaného rozhodnutí podrobil uvedené námitky vlastnímu přezkumu a na základě obsahu spisu a v něm obsažených podkladů, se zřetelem na důkazy, které soudy provedly a vyhodnotily, na podkladě stejných důkazních prostředků posuzoval naplnění okolností významných z hledisek stanovených zákonem.

č. 21 **19.** Podle § 54 odst. 1, 2 tr. zákoníku se výjimečným trestem rozumí mimo trestu na doživotí i trest odnětí svobody nad dvacet až do třiceti let. Výjimečný trest může být uložen jen za zvlášť závažný zločin, u něhož to trestní zákon dovoluje. Trest odnětí svobody nad dvacet až do třiceti let může soud uložit pouze tehdy, jestliže závažnost zvlášť závažného zločinu je velmi vysoká nebo možnost nápravy pachatele je obzvláště ztížena. Uložení výjimečného trestu tedy dopadá na případy nejzávažnějších trestných činů spáchaných určitými pachateli s výraznějšími negativními osobnostními rysy, kdy k nápravě pachatele nebo k ochraně společnosti nepostačuje ani obecná horní hranice trestu odnětí svobody v trvání dvaceti let (srov. přiměřeně ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 731 až 744).

20. Výjimečný trest v podobě trestu odnětí svobody nad dvacet až do třiceti let může být uložen, je-li závažnost spáchaného zvlášť závažného zločinu velmi vysoká nebo možnost nápravy pachatele je obzvláště ztížena. Jde o alternativní podmínky, u nichž stačí splnění alespoň jedné z nich. Kromě toho musí být zároveň splněny obecné podmínky uvedené v § 54 odst. 1 větě druhé tr. zákoníku, tedy že jde o takový zvlášť závažný zločin (§ 14 odst. 3 tr. zákoníku), u kterého trestní zákoník ve zvláštní části výslovně dovoluje uložení výjimečného trestu, kdy lze poznamenat, že trestný čin vraždy podle § 140 odst. 3 tr. zákoníku mezi tyto trestné činy patří.

21. Z uvedeného je tedy pro projednávanou věc podstatné, že podmínky pro uložení výjimečného trestu podle § 54 odst. 2 tr. zákoníku jsou vymezeny tak, že postačí splnění alespoň jedné (kterékoli) z nich, tedy buď skutečnost, že závažnost zvlášť závažného zločinu je velmi vysoká, nebo je obzvláště ztížena možnost nápravy pachatele.

22. Pokud soudy dospěly k závěru, že je u obviněného T. P. naplněna podmínka obzvláště ztížené možnosti nápravy, nerespektovaly, že závěr o obzvláště ztížených možnostech nápravy pachatele musí být založen na komplexním zhodnocení osobnosti pachatele a musí vyplývat zejména z jeho chování v minulosti a z jeho současných osobnostních charakteristik. O takovém předchozím negativním chování pachatele má svědčit především skutečnost, že již v minulosti spáchal ve více případech zločiny, resp. jim odpovídající trestné činy (zejména zvlášť závažné), a ani opakovaně i ty nejdůraznější prostředky působení nevedly k tomu, aby nespáchal zvlášť závažný zločin, za nějž lze uložit výjimečný trest v podobě trestu odnětí svobody nad dvacet až do třiceti let, což se jeví jako projev pachatelova zatvrzelého nerespektování základních společenských norem a hod-

not. Obzvláště ztížená možnost nápravy pachatele může vyplývat i z jeho jiného závažného protispolečenského jednání v minulosti. Patrně by však nestačilo vyvozovat obzvláště ztížené možnosti nápravy pachatele jenom z toho, že nyní spáchal zvláště závažný zločin, za který lze uložit výjimečný trest, nebo že byl v minulosti již jakkoli soudně trestán apod. Aktuální stav pachatelovy osobnosti pak bude odůvodňovat zmíněný závěr tehdy, dává-li najevo pohrdání základními společenskými hodnotami (např. zcela lhostejným postojem k cizímu životu, ke způsobenému zvláště závažnému následku), projevuje-li neochotu přizpůsobit se jakýmkoli společenským konvencím, není-li ochoten zbavit se škodlivých návyků, které ho vedly ke spáchání zvláště závažného zločinu, není-li možné dlouhodobě změnit jeho negativní sociální vazby apod. Při hodnocení možnosti nápravy pachatele se přiměřeně uplatní i obecná východiska podle § 39 odst. 1 tr. zákoníku týkající se osoby pachatele (srov. přiměřeně ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 736 až 738).

23. Posoudí-li se důvody, pro které soud prvního stupně spatřoval uvedenou podmínku o obzvláště ztížených možnostech nápravy obviněného T. P. za naplněnou, odkázal v bodě 89. svého rozsudku pouze na přitěžující a polehčující okolnosti, jež zmínil v bodě 88. V nich jako polehčující okolnost uvedl věk obviněného, tedy to, že se činu dopustil v 19 letech, což je věk blízký věku mladistvých. Obviněnému nepřiznal jako polehčující okolnost bezúhonnost, i přesto, že nebyl dosud trestán, s tím, že trestní řízení proti němu vedená byla ukončena pro neúčelnost. Pokud obviněný projevil lítost, označil tento jeho postoj pouze za její verbalizaci, a to s odkazem na jeho jednání při činu a bezprostředně po něm. Podle soudu obviněnému nepolehčovalo ani to, že se částečně doznal a při rekonstrukci činu s orgány činnými v trestním řízení spolupracoval. Jako přitěžující okolnosti rozvedl skutečnosti, za nichž došlo ke spáchání činu. Pokud soud prvního stupně uvažoval o podmínce obzvláště ztížené možnosti nápravy, není zřejmé, že ta z těchto popsaných polehčujících a přitěžujících okolností vyplývá, protože v bodě 89. soud prvního stupně poukázal pouze na znalecké posudky z odvětví psychiatrie a psychologie, podle nichž je obviněný v důsledku poruchy osobnosti, která je neměnná, byť v teoretické rovině nelze změnu vyloučit, nebezpečný a obtížně resocializovatelný.

24. Tyto úvahy soudů nejsou zcela dostatečné, protože nezahrnují všechna učiněná zjištění a nezohledňují všechna kritéria, která je nezbytné brát při ukládání výjimečného trestu u alternativy obzvláště ztížené možnosti nápravy pachatele do úvahy. Nepostačuje, že soud prvního stupně na některé z nich poukázal, pokud je nepromítl do souhrnu toho, co ho k uložení tohoto výjimečného trestu vedlo. Rozhodné totiž je, že obviněný se činu dopustil ve věku 19. let, což je věk blízký věku mladistvých, uvedenou okolnost soud sice uvedl, ale bez toho, aby své úvahy pro závěr o obzvláště ztížené možnosti nápravy u obviněného na tuto skutečnost zaměřil. Nepromítl tedy do svého závěru, že proces dospívání u devatenáctileté

osoby ještě nebyl ukončen, že jde o proces značně individuální a je závislý i na jeho duševní a mravní vyspělosti i stupni socializace. Pro závěr o tom, zda a jak se bude vývoj takové osoby do budoucna vyvíjet, má podstatný význam, že jeho osobnost ještě není zcela vyvinuta. Právě tato skutečnost plyne i ze znaleckých posudků. Podle znalce z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie, MUDr. M. H. je obviněný jedincem s disharmonickým vývojem osobnosti směřujícím do podoby smíšené poruchy osobnosti, což však mělo pouze zanedbatelný vliv na jeho jednání. Znalkyně PhDr. Š. T. vysvětlila, že se jedná o autoritativního, nevyzrálého a nestálého jedince, který je afektivní a jeho schopnost sociálního kontaktu je poruchová. Rovněž je u něj zvýšená míra agresivity. Vzhledem k nízkému věku není jeho vývoj ještě ukončen, a proto nelze vyloučit, alespoň teoreticky, jisté povahové změny dané osobnostním vyzráváním. Svě úvahy k této otázce znalkyně doplnila při hlavním líčení, kde rozvedla zejména možnosti vývojových změn s tím, že nelze vyloučit, že by mohlo dojít k jejich ovlivnění pozitivním směrem.

25. Nejvyšší soud tyto závěry považuje za důležité, protože s ohledem na ně a byť i jen na teoretickou možnost pozitivního vývoje osobnosti obviněného není závěr o obzvlášť ztížené možnosti nápravy ve smyslu § 54 odst. 2 tr. zákoníku doložen jistými a určitými skutečnostmi. K této nepřesvědčivosti přispívá i to, že soud v dané souvislosti nebral do úvahy, že obviněný se částečně doznal, částečně v průběhu vyšetřování věci spolupracoval s orgány činnými v trestním řízení, a jde o pachatele, který dosud nebyl pro žádnou jinou trestnou činnost odsouzen, a jak soud i vyjádřil, pokud se dopouštěl drobnějších deliktů (které nespecifikoval), bylo o nich trestní stíhání ukončeno. Pro závěr o zvlášť ztížené možnosti nápravy nepostačuje jen zjištění, že jeho osobnost je narušena, když je jedincem se zvýšenou agresivitou a je u něj velmi pravděpodobná prognóza násilného prozavání v problémových a konfliktních situacích, a celková prognóza efektů je nepříznivá, protože tato okolnost sama o sobě o obzvlášť ztížené možnosti nápravy nevyovídá, neboť pro ten je třeba uvážit komplex všech zjištění. Do úvahy bylo nutné brát i to, že jeho vztah ke společnosti je poznamenán nevyrovnaností a nevyzrálostí osobnosti a oploštěním jeho sociálního citění a vyšších citů obecně s tím, že jeho vývoj ještě může zaznamenat určitý vývoj, který především ve výkonu trestu, kde na něj budou působit zcela jiné podmínky než dosud, nelze odhadnout, resp. přesně uvážit. Na základě toho, že ve vývoji obviněného mohou nastat změny, jež nelze v této době předem určit, Nejvyšší soud dospěl k závěru, že alternativa obzvlášť ztížené možnosti nápravy u obviněného nebyla bez pochybností naplněna. Zvažoval však splnění kritérií druhé z alternativních podmínek pro uložení výjimečného trestu podle § 54 odst. 1, 2 tr. zákoníku, tj. velmi vysokou závažnost zvlášť závažného zločinu. Vyloučení soudy akcentované alternativy nebrání tomu, aby byla zvažována druhá alternativa, neboť stačí splnění jen jedné z nich a možnost uložení tohoto trestu u osoby blízké věku mladistvých není vyloučeno, pokud jsou zároveň splněny obecné podmínky uvedené v § 54

odst. 1 větě druhé tr. zákoníku, když jde o zvlášť závažný zločin (§ 14 odst. 3 tr. zákoníku).

26. K velmi vysoké závažnosti spáchaného zvlášť závažného zločinu lze uvést, že se posuzuje s ohledem na konkrétní okolnosti každého případu podle obecných hledisek uvedených zejména v § 39 odst. 2 tr. zákoníku, podle nichž se určuje povaha a závažnost trestného činu. Již podle samotného okruhu skutkových podstat, které dovolují uložení výjimečného trestu, je zřejmé, že jednak jde o zvlášť závažné zločiny, a navíc z nich o ty zločiny, jejichž typová závažnost je ještě vyšší, než jaká postačuje pro zařazení do kategorie zvlášť závažných zločinů podle § 14 odst. 3 tr. zákoníku. Naplnění zákonných znaků některé z vyjmenovaných skutkových podstat tedy samo o sobě nepostačuje pro odůvodněný závěr, že jde o velmi vysokou závažnost spáchaného zvlášť závažného zločinu. Každé ustanovení zvláštní části trestního zákoníku, které dovoluje uložení výjimečného trestu, jej obsahuje jen jako přísnější alternativu ke kratšímu trestu odnětí svobody do dvaceti let. Proto uložení výjimečného trestu bude mít oporu ve velmi vysoké závažnosti zločinu pouze tehdy, půjde-li s ohledem na všechny rozhodné okolnosti určující tuto závažnost o podstatně závažnější (společensky škodlivější) případ naplnění příslušné skutkové podstaty, než jaký postačuje pro uložení alternativně stanoveného trestu odnětí svobody do dvaceti let. Velmi vysokou závažnost spáchaného zvlášť závažného zločinu v tomto smyslu ovšem nebude možné zdůvodňovat poukazem na osobu pachatele, která jinak rovněž spoluurčuje povahu a závažnost trestného činu ve smyslu § 39 tr. zákoníku, protože obzvláště ztížená možnost nápravy pachatele je dalším samostatným hlediskem pro uložení výjimečného trestu vedle velmi vysoké závažnosti spáchaného zvlášť závažného zločinu. Proto na velmi vysokou závažnost takového zločinu je nutno usuzovat ze souhrnu ostatních kritérií, tedy z objektivních okolností (zejména z významu konkrétního dotčeného zájmu chráněného trestním zákonem, ze způsobu provedení činu a jeho následků, z okolností spáchání činu) a ze subjektivní stránky (zejména z míry zavinění pachatele, z jeho pohnutky, záměru nebo cíle). Velmi vysoká závažnost spáchaného zvlášť závažného zločinu může tedy vyplývat ze zvlášť zavrženíhodného způsobu provedení trestného činu, ze zvlášť zavrženíhodné pohnutky nebo ze zvlášť těžkého a těžko napravitelného následku [viz § 54 odst. 3 písm. a) tr. zákoníku]. Tuto úroveň závažnosti by mohlo odůvodňovat též spáchání více zvlášť závažných zločinů, za které lze uložit výjimečný trest, spáchání zločinu v souběhu s jiným zvlášť závažným zločinem (§ 14 odst. 3 tr. zákoníku), současné naplnění více okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby tam, kde jsou stanoveny alternativně pro možnost uložení výjimečného trestu [např. u trestného činu vraždy podle § 140 odst. 1, odst. 3 písm. a) až j) tr. zákoníku], spáchání zvlášť závažného zločinu, za nějž lze uložit výjimečný trest, v souběhu s větším počtem jiných úmyslných trestných činů, anebo spáchání takového zločinu za intenzivnějšího naplnění více přitěžujících okolností (§ 42

tr. zákoníku) apod. Jestliže okolnost, pro kterou by měla být závažnost spáchaného zvláště závažného zločinu hodnocena jako velmi vysoká, je zákonným znakem trestného činu, nelze k této okolnosti opětovně přihlížet i z hlediska § 54 odst. 2 tr. zákoníku [srov. přiměřeně ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 736 až 738].

č. 21 **27.** Podle Nejvyššího soudu při uvážení stanovených kritérií v této trestní věci zjištěných, zejména při posouzení souhrnu všech rozhodných hledisek plynoucích z objektivních okolností, jakož i ze způsobu provedení činu a jeho následků, je zřejmé, že se jedná o čin, který svou brutalitou a trýznivostí, jež musel poškozený před smrtí vytrpět, převyšuje běžně se vyskytující závažnost zvláště závažných zločinů. Se zřetelem na skutečnosti určující tuto závažnost jde o podstatně společensky škodlivější případ naplnění příslušné skutkové podstaty, než jaký postačuje pro uložení stanoveného trestu odnětí svobody do dvaceti let. Velmi vysokou závažnost spáchaného zvláště závažného zločinu nevytváří osoba pachatele, u nějž jeho nízký věk byl v této souvislosti sice polehčující okolností, avšak nikoliv podstatnou, neboť rozhodující bylo chování a provedení činu, u něhož byl rozhodující zvláště trýznivý způsob, který soudy nižších stupňů nebraly do úvahy ani při hmotněprávních úvahách vážících se k použité právní kvalifikaci. Další skutečností je i současné naplnění více okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby.

28. V těchto souvislostech Nejvyšší soud považuje za významné, že čin byl spáchán způsobem, při kterém poškozený musel s ohledem na jeho délku doby a formu napadení, jakož i zranění, která mu byla obviněnými způsobována, postupně prožívat velice intenzivní psychické i fyzické útrapy, které trvaly až do doby, než v důsledku mnohočetných zranění zemřel, když mu byla způsobena celá škála zranění spočívajících v povrchních pohmožděninách, tržnězhmožděných ranách způsobených pěstmi, kopáním a údery baseballovou pálkou, ranách bodnožné povahy, které byly vedeny ostrým nástrojem, a mnohačetných zlomeninách a vnitřních zraněních (srov. stranu 13 rozsudku soudu prvního stupně). Poškozenému tak během celé doby útoku byla v různých intervalech působena méně intenzivní i těžko snesitelná fyzická bolest, doprovázená i značným psychickým utrpením a vyčerpáním, jejichž intenzita se stupňovala během jednotlivých fází předmětné trestné činnosti. Přitom poškozený bolest vnímal minimálně do doby, než byl ubit baseballovou pálkou, kdy mu byly zasazovány silné rány do hlavy provázené vitální reakcí, takže byl poškozený na živu, i když nelze usuzovat, že byl stále při vědomí.

29. Na podkladě těchto skutečností Nejvyšší soud shledal, že pro uložení výjimečného trestu svědčí podmínka velmi vysoké závažnosti zvláště závažného zločinu vraždy podle § 54 odst. 1, 2 tr. zákoníku, která vyplynula ze současného naplnění více okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby, protože obviněný se dopustil zločinu vraždy podle § 140 odst. 2, odst. 3 písm. i), j) tr. záko-

níku, tedy že kromě uvedené zvláště přitěžující okolnosti surového provedení činu jednal i se zjištěným záměrem ve smyslu písm. j) cit. ustanovení. Jednalo se i o souběh s dalším zločinem, a to zbavení osobní svobody podle § 170 odst. 1, odst. 2 písm. c) tr. zákoníku.

30. Nejvyšší soud ze všech uvedených důvodů, když přezkoumal k rozvážení námitky obviněného důvody, na jejichž základě soudy dovozovaly splnění podmínek pro uložení výjimečného trestu, dospěl k závěru, že soudy zásadně usuzovaly důvodně o tom, že v daném případě nepostačuje k nápravě obviněného T. P. uložení trestu v základním rozmezí do dvaceti, ale že je třeba uložení trestu přísnějšího v rámci výjimečného trestu do třiceti let, a to i přesto, že mu v době činu bylo 19 let. Poté, co shledal tyto úvahy správnými, zjistil, že se soudy aplikovaly nesprávnou alternativu uvedenou v § 54 odst. 2 tr. zákoníku stanovující důvod, pro který je třeba výjimečný trest uložit. Vzhledem k tomu, že měl pro své jiné právní závěry v obsahu přezkoumávaných rozhodnutí a obsahu připojeného spisu dostatek podkladů, mohl sám dospět k závěru, že byla naplněna jiná (druhá) alternativa citovaného ustanovení. Závěrem, že pro uložení výjimečného trestu v tomto případě svědčí velmi vysoká závažnost zvlášť závažného zločinu vraždy, nikoliv zvlášť ztížená možnost nápravy obviněného, úvahy a právní východiska v tomto smyslu pozměnil, avšak konečný závěr o nutnosti a správnosti splnění podmínek § 54 odst. 2 tr. zákoníku v celkovém výsledku změny nedostál.

31. Nejvyšší soud dovolání obviněného jako celek posoudil jako nedůvodné, a proto ho podle § 265j tr. ř. zamítl.

Č. 22

č. 22

Odměna ustanoveného obhájce

§ 151 odst. 2, 3 tr. ř., § 87 až § 104 z. m. j. s, § 202 až § 221 z. m. j. s., § 10 odst. 3 advokátního tarifu

Pro stanovení výše odměny ustanoveného obhájce za úkony právní služby v řízení o předání odsouzeného k výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody do jiného členského státu Evropské unie (§ 202 až § 221 z. m. j. s.) nebo k jeho vydání do cizího státu (§ 87 až § 104 z. m. j. s) je určující výše trestu (resp. jeho nevykonaného zbytku), k jehož výkonu má být tato osoba vydána, nikoli výše sazby trestu odnětí svobody za trestný čin, pro který byla vydávaná osoba stíhána.*

(Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 4. 11. 2019, sp. zn. 14 To 125/2019, ECLI:CZ:VSPH:2019:14.TO.125.2019.1)

Vrchní soud v Praze zamítl jako nedůvodnou stížnost obhájkyň Mgr. K. D. proti usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 9. 10. 2019, č. j. 11 Nt 16/2019-105.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Unesením Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 9. 10. 2019, č. j. 11 Nt 16/2019-105, bylo rozhodnuto, že obhájkyň vyžádaného Š. M., Mgr. K. D., se podle § 151 odst. 2, 3 tr. ř. a ustanovení vyhlášky č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), v platném znění (dále jen „advokátní tarif“), na něž se odkazuje, přiznává odměna za 5 úkonů právní služby po 800 Kč, odměna za 2 ½ úkony právní služby po 400 Kč, paušální náhrada hotových výdajů za 5 úkonů a 2 ½ úkony právní služby v celkové částce 1 950 Kč, náhrada za promeškaný čas ve výši 800 Kč, náhrada hotových výdajů za cestovné ve výši 1 143,40 Kč a ve zbytku účtované částky 4 600 Kč se návrh obhájkyň zamítá.

* **Poznámka redakce:** Ústavní soud v usnesení ze dne 5. 11. 2019, sp. zn. I. ÚS 1590/19, zaujal k této otázce naprosto stejný právní názor, a to ve věci vedené u Vrchního soudu v Praze jako soudu stížnostního pod sp. zn. 14 To 8/2019.

II. Stížnost

č. 22

2. Proti tomuto usnesení podala v zákonem stanovené lhůtě obhájkyňe stížnost, v níž především napadá postup, jakým soud určil výši mimosmluvní odměny za jeden úkon právní služby. Vzhledem k tomu, že předávací řízení se týkalo trestného činu, za který hrozil vyžádanému trest odnětí svobody ve výměře až tři roky, měl soud prvního stupně podle stěžovatelky účtovat za jeden úkon právní služby podle § 10 odst. 3 písm. b), § 7 bod 4. a § 12a odst. 1 advokátního tarifu 1 200 Kč. Obhájkyňe připomněla, že advokátní tarif neobsahuje zvláštní ustanovení o výši mimosmluvní odměny ustanoveného obhájce za úkony předávacího řízení a na podporu svého názoru odkázala na rozhodnutí Vrchního soudu v Olomouci, sp. zn. 3 To 84/2015, kde soudy rovněž rozhodovaly o nároku obhájce v předávacím řízení pro výkon trestu odnětí svobody a stížnostní soud oproti soudu prvního stupně jasně konstatoval, že pro určení výše odměny za jeden úkon právní služby není rozhodující výše uloženého trestu, nýbrž horní hranice trestní sazby u trestného činu, pro který se trestní stíhání vedlo. Krajský soud v Hradci Králové podle přesvědčení obhájkyňe neodůvodnil, z jakého důvodu postupoval v rozporu s judikaturou, a jeho rozhodnutí je tak nesprávné a nepřezkoumatelné.

3. Obhájkyňe dále namítá, že jí nedůvodně nebyla přiznána odměna za úkon právní služby spočívající v poradě s klientem ve věznici dne 23. 4. 2019. Čistý čas porady byl věznicí zapsán jako necelá hodina, avšak obhájkyňe tomuto úkonu věnovala delší časový úsek zahrnující vstup do věznice, odevzdání vypnutého mobilního telefonu, průchod kontrolou a následné čekání na klienta. Tento úkon tedy podle mínění obhájkyňe trval více než hodinu. Navíc porada byla ukončena ze strany vězeňské služby před 12. hodinou dopolední s odůvodněním, že v dané věznici se dodržuje hodinová polední pauza.

4. Vrchnímu soudu v Praze obhájkyňe v závěru stížnosti navrhla, aby napadené usnesení zrušil a sám znovu rozhodl tak, že se obhájkyňi přiznává odměna a náhrada hotových výdajů v celkové výši 13 293,40 Kč bez DPH.

III. Důvodnost stížnosti

5. Vrchní soud v Praze nejprve připomíná, že je při přezkumu stížností napadeného usnesení vázán revizním principem, a tedy je povinen přihlížet též k těm vadám, které nebyly ve stížnosti výslovně vytýkány. Přezkumu vrchního soudu jako soudu stížnostního tak podléhají všechny výroky napadeného usnesení ze všech hledisek přicházejících v úvahu, ať už byly stížností napadeny, nebo nikoli, pokud stěžovatel proti nim mohl brojit, stejně jako správnost postupu řízení, které předcházelo napadenému usnesení. Ovšem i tento přezkum, respektive jeho

rozsah, je vymezen jasnou hranicí, a to zákazem *reformace in peuis* (zákaz změny k horšímu vůči osobě podávající opravný prostředek). Tento zákaz stížnostní soud omezuje v nápravě zjištěných vad, pokud by jejich opravou byl stěžovatel ve výsledku ve zhoršeném postavení oproti jeho postavení před podáním stížnosti. Vrchní soud v Praze je dále při rozhodování o výši a náhradě hotových výdajů vázán návrhem obhájce, čímž dochází k prolomení tzv. zásady oficiality, a tedy obhájci není možné přiznat více, než ve svém návrhu žádá. Současně však platí, že stížnost lze podle § 145 odst. 2 tr. ř. opřít o nové skutečnosti a důkazy.

6. S ohledem na shora uvedené Vrchní soud v Praze přezkoumal podle § 147 odst. 1 tr. ř. správnost napadeného usnesení i správnost řízení, které mu předcházelo, a dospěl k následujícím závěrům.

7. O návrhu obhájkyne na přiznání odměny a náhrady hotových výdajů rozhodla ve lhůtě stanovené v § 151 odst. 3 tr. ř. vyšší soudní úřednice podle § 12 zákona č. 121/2008 Sb., o vyšších soudních úřednících a vyšších úřednících státního zastupitelství a o změně souvisejících zákonů; v tomto postupu nelze shledávat procesní vadu, pro kterou by napadené usnesení nemohlo obstát.

8. Zákon č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních (dále jen „z. m. j. s.“), ve svém § 14 odst. 1 písm. b) stanoví, že obhájce musí mít vždy osoba, vůči níž se vede řízení o předání do členského státu. Vyžádaný si v dané věci obhájce nezvolil, a proto mu byl ustanoven.

9. Podle § 151 odst. 2, 3 tr. ř. obhájce, který byl obviněnému ustanoven, má vůči státu nárok na odměnu a náhradu hotových výdajů podle zvláštního předpisu, kterým je advokátní tarif. Nárok je třeba uplatnit do jednoho roku ode dne, kdy se obhájce dozvěděl, že povinnost obhajovat skončila, jinak nárok zaniká. O výši odměny a náhradě hotových výdajů rozhodne na návrh obhájce orgán činný v trestním řízení, který vedl řízení v době, kdy obhájci povinnost obhajovat skončila, a to bez zbytečného odkladu, nejpozději do dvou měsíců od podání návrhu. V řízení před soudem rozhodne předseda senátu soudu prvního stupně.

10. Z obsahu spisu Krajského soudu v Hradci Králové v dané věci vyplývá, že obhájkyne uplatnila svůj nárok na odměnu a náhradu hotových výdajů s uvedením potřebných náležitostí a v zákonem stanovené lhůtě. Jí uplatněný nárok na odměnu za úkony právní služby ale vycházel z nesprávně stanovené tarifní hodnoty. Navíc obhájkyne nárokovala odměnu i za úkon, který nemá charakter právní služby, a za úkon, za který jí odměna podle advokátního tarifu nenáleží.

11. Pokud jde o určení tarifní hodnoty a následně sazby mimosmluvní odměny za úkon právní služby, Vrchní soud v Praze konstatuje, že Krajský soud v Hradci Králové správně vycházel nikoli ze sazby trestu odnětí svobody, stanovené za trestný čin, pro který o předání vyžádaného k výkonu uloženého trestu žádala Slovenská republika, ale z výměry již pravomocně uloženého trestu, resp. přeměněného nepodmíněného trestu odnětí svobody ve výměře 8 měsíců, ohledně něhož se vedlo extradiční řízení. Tento přístup ve své stížnosti obhájkyne označuje za

vadný a poukazuje na to, že pro něj není opora v advokátním tarifu. K tomu je třeba uvést, že § 10 odst. 3 advokátního tarifu obsahuje postup při určení tzv. tarifní hodnoty, od níž se dále odvozuje výše odměny za úkon právní služby advokáta, který má nárok na tzv. mimosmluvní odměnu. Vztahuje se na obhajobu v trestním řízení, jehož předmětem je trestný čin – tedy typicky na úsek trestního stíhání, při kterém se kromě jiného posuzuje základní otázka, zda se stal skutek, ze kterého je určitá osoba obviněna, zda tento skutek je trestným činem a zda a za jakých okolností jej obviněná osoba spáchala. Od toho se odvíjí i diferenciacie tarifní hodnoty, neboť se vychází z toho, že výši sazby trestu odnětí svobody trestného činu zpravidla koresponduje skutková a právní složitost věci a s tím související nároky na výkon obhajoby. Je nerozhodné, zda a jaký trest bude v rámci trestního stíhání uložen.

12. Naopak, zcela odlišná je situace v řízení o předání k výkonu již pravomocně uloženého trestu. V takovém řízení se již neprovádějí žádné důkazy k posouzení toho, zda se trestný čin stal a kdo jej případně spáchal, a z otázek, vztahujících se k již odsouzenému trestnému činu, je rozhodující princip tzv. oboustranné trestnosti. Trestní sazba trestného činu v takových případech již nehraje žádnou roli a rozhodující je výměra trestu, který již byl uložen bez ohledu na to, v jaké části škály trestní sazby se uložený trest pohybuje. Vedení obhajoby tedy nespočívá v poukazu na skutkové a právní okolnosti vztahující se ke stíhanému skutku a osobě obviněného a svědčící v její prospěch, ale v uplatnění takových skutečností, které z hlediska mezinárodní smlouvy nebo vnitrostátní právní úpravy buď brání tomu, aby odsouzená osoba byla předána k výkonu uloženého trestu, nebo jí alespoň zajišťují příznivější podmínky takového vydání. Nelze proto ani tvrdit, že obhajoba se vztahuje k trestnému činu, když podstatou řízení jsou jiné otázky.

13. S ohledem na shora uvedené Vrchní soud v Praze uzavírá, že při výkonu obhajoby v řízení o předání k výkonu trestu nejde o úkony obdobné úkonům právní služby v trestním stíhání, ale o úkony svojí povahou obdobné úkonům poskytnutým ve vykonávacím řízení. Nelze proto vycházet z výše trestní sazby, která vydávané osobě hrozila v době, kdy proti ní bylo vedeno trestní stíhání. Za určující je třeba považovat trest, k jehož výkonu má být taková osoba vydána. Z uvedených důvodů je třeba souhlasit s postupem krajského soudu, který při určení tarifní hodnoty vycházel z výměry již pravomocně uloženého trestu odnětí svobody, resp. jeho nevykonaného zbytku, a tarifní hodnotu stanovil v souladu s § 10 odst. 3 písm. a) advokátního tarifu, § 7 bodu 3 advokátního tarifu sazbu a § 12a advokátního tarifu částkou 800 Kč. Pokud se v této souvislosti obhájkyně dovolává toho, že Vrchní soud v Olomouci rozhodl v obdobné situaci odlišně, nezbyvá než odkázat na rozhodnutí zdejšího soudu publikované pod č. 40/1995 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, které jasně stanoví, že je vždy rozhodné, jakým trestem je vyžádaný fakticky ohrožen, a na něj navazující rozhodnutí zdejšího soudu sp. zn. 1 To 54/2005, publikované v Bulletinu advokacie pod

č. 37/2007, ve kterém při určení tarifní hodnoty již tehdy soud postupoval tak, jak je shora uvedeno. Vrchní soud v Praze proto neshledal, že by krajský soud při určení odměny ustanovené obhájkyňě pochybil.

č. 22

14. K námitce obhájkyňě, že soud prvního stupně jí nedůvodně nepřiznal odměnu za úkon právní služby spočívající v další poradě s klientem dne 23. 4. 2019, Vrchní soud v Praze připomíná, že za tento úkon právní služby se pokládá výlučně porada obhájce s obviněným, která je vykonána v souvislosti s projednávanou věcí a zároveň trvá déle než jednu hodinu, čímž advokátní tarif nepřekročitelně určuje spodní hranici další porady, zatímco na horní hranici nezáleží. Jinak řečeno, rozhodující je faktická délka osobního jednání obhájce s obviněným. Nelze proto přisvědčit názoru stěžovatelky, že do tohoto úkonu měly být započteny i časové úseky nezbytné ke vstupu do věznice, odevzdání telefonu apod. Akceptováním této argumentace by došlo k neadekvátnímu a zcela nepřiměřenému rozšiřování zamýšleného aplikačního rámce § 11 odst. 1 písm. c) advokátního tarifu. Jestliže ze zprávy Vězeňské služby ze dne 25. 9. 2019 je zřejmé, že porada obhájkyňě s klientem dne 23. 4. 2019 trvala přesně 50 minut, nezbyvá Vrchnímu soudu v Praze než konstatovat, že soud prvního stupně postupoval i v tomto případě správně, když odměnu za tento úkon obhájkyňi nepřiznal.

15. Vrchní soud v Praze uzavírá, že jediné pochybení soudu prvního stupně, které zjistil, spočívá v tom, že obhájkyňi byla nedůvodně přiznána odměna 400 Kč, tj. ve výši poloviny mimosmluvní odměny, a paušální náhrada hotových výdajů ve výši 300 Kč za úkon spočívající ve zpětvzetí stížnosti ze dne 2. 5. 2019. Na zmíněné zpětvzetí stížnosti v tomto případě ale rozhodně nelze pohlížet jako na úkon právní služby ve smyslu advokátního tarifu, neboť v něm absentoval jakýkoli právní rozbor. Fakticky se jednalo o jednoduchý oznamovací přípis, který obsahoval dvě strohé věty o tom, že předávaný bere zpět svůj opravný prostředek. Zjištěná vada ale vyznívá ve prospěch stěžovatelky, která jediná brojí proti přezkoumávanému usnesení, takže ji nemohl Vrchní soud v Praze odstranit s ohledem na shora již zmíněný zákaz *reformatio in peius* vyjádřený v § 150 odst. 1 tr. ř.

16. Vycházeje z výše uvedeného, Vrchní soud v Praze stížnost obhájkyňě podle § 148 odst. 1 písm. c) tr. ř. zamítl.

ROZHODNUTÍ
VE VĚCECH OBČANSKOPRÁVNÍCH,
OBCHODNÍCH A SPRÁVNÍCH

Č. 42

č. 42

Doručování, Účastníci řízení

§ 18 o. s. ř., čl. 8 odst. 1 nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1393/2007

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1393/2007 ze dne 13. listopadu 2007, o doručování soudních a mimosoudních písemností ve věcech občanských a obchodních v členských státech Evropské unie, se vztahuje i na doručování soudních písemností účastníku se sídlem ve Slovenské republice. Účastník musí být poučen ve smyslu čl. 8 odst. 1 uvedeného nařízení o možnosti odmítnutí zásilky.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. 6. 2019, sp. zn. 23 Cdo 1327/2019, ECLI:CZ:NS:2019:23.CDO.1327.2019.1)

Nejvyšší soud k dovolání žalované zrušil rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 4. 12. 2018, sp. zn. 20 Co 19/2018, a rozsudek Městského soudu v Brně ze dne 10. 8. 2017, sp. zn. 34 C 136/2015, a věc vrátil Městskému soudu v Brně k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Městský soud v Brně jako soud prvního stupně rozsudkem ze dne 10. 8. 2017, č. j. 34 C 136/2015-272, uložil žalované, aby do třiceti dnů od právní moci rozsudku vydala žalobkyni věci uvedené ve výroku I rozsudku, dále uložil žalované zaplatit žalobkyni náhradu nákladů řízení a rozhodl o tom, že podání žalované ze dne 3. 11. 2015 a ze dne 4. 10. 2016 se odmítají.

2. K odvolání žalované Krajský soud v Brně jako soud odvolací rozsudkem ze dne 4. 12. 2018, č. j. 20 Co 19/2018-316, potvrdil rozsudek soudu prvního stupně a rozhodl o nákladech odvolacího řízení. Žalovaná v odvolacím řízení namítala, že jí soudem prvního stupně nebylo řádně doručeno předvolání k nařízenému jednání, neboť soud prvního stupně jí předvolání nezaslal v souladu s Nařízením Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1393/2007 ze dne 13. listopadu 2007, o doručování soudních a mimosoudních písemností ve věcech občanských a obchodních v členských státech Evropské unie (dále jen „Nařízení“); zejména že nebyla poučena o možnosti odmítnout písemnost ve smyslu článku 8 uvedeného nařízení, neboť jí předvolání nebylo doručeno ve slovenském jazyce.

Žalovaná rovněž namítala, že soud prvního stupně v situaci, kdy se žalovaná bez omluvy nedostavila k jednání soudu, měl ve smyslu článku 19 Nařízení přerušit řízení, dokud nebude zjištěno, že předvolání bylo žalované doručeno způsobem předepsaným vnitrostátními právními předpisy Slovenské republiky pro doručení písemnosti v soudním řízení. Odvolací soud aplikoval § 18 o. s. ř. a k námitkám žalované uvedl, že nemohou obstát, neboť je zřejmé, že teprve u jednání by soud prvního stupně zjistil, že žalovaná českému jazyku nerozumí, a pak by bylo namístě zajistit žalované tlumočnicka. K tomu ovšem podle odvolacího soudu vůbec nedošlo, neboť žalovaná se k nařízenému jednání nedostavila, ačkoliv jí předvolání bylo doručeno, neboť doručení o předvolání žalované k jednání soudu prvního stupně obsahuje podpis žalované. Dle odvolacího soudu lze s ohledem na blízkost a podobnost slovenského a českého jazyka souhlasit s postupem soudu prvního stupně, který předvolání k jednání žalované doručoval toliko v českém jazyce. Ostatně i veškerá listinná komunikace mezi stranami, která je obsahem spisu, probíhala v českém jazyce včetně písemných smluv, přičemž z ničeho nevyplývalo, že by žalovaná namítala, že českému jazyku nerozumí. Odvolací soud proto uzavřel, že uvedená námitka žalované svědčí o jejím jediném cíli – prolomení koncentrace řízení, ke které došlo v rámci jednání před soudem prvního stupně.

3. K další námitce žalované, že jí nebyl řádně doručen rozsudek soudu prvního stupně, odvolací soud uvedl, že ani v tomto ohledu nebyla žalovaná zkrácena na svých právech, neboť ze spisu vyplývá, že rozsudek byl žalované zaslán v českém jazyce a na mezinárodní doručence, ze které je patrné, že žalovaná zásilku obsahující rozsudek převzala dne 18. 10. 2017. Odvolání pak žalovaná podala dne 1. 11. 2017 zastoupená českým advokátem, z čehož odvolací soud usoudil, že znění rozsudku žalovaná s česky hovořícím právním zástupcem podrobně rozebrali. Nadto odvolací soud uvedl, že k dotazu soudu, zda požadují u jednání odvolacího soudu přítomnost tlumočnicka, této možnosti nevyužili. Odvolací soud k otázce doručování rozsudku soudu prvního stupně odkázal také na článek 14 Nařízení, který dle soudu předpokládá jedinou podmínku, a to aby se písemnost dostala do dispozice adresáta, což je v řešené věci představováno podepsanou doručenkou.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

4. Rozsudek odvolacího soudu napadla žalovaná včasně podaným dovoláním, jehož přípustnost dovozovala z § 237 o. s. ř., neboť napadené rozhodnutí spočívá na řešení otázky procesního práva, která nebyla v rozhodovací praxi dovolacího soudu dosud řešena. Otázka formulovaná dovolatelkou se týká aplikace Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1393/2007 ze dne 13. listopadu 2007

o doručování soudních a mimosoudních písemností ve věcech občanských a obchodních v členských státech Evropské unie na účastníky řízení před soudy České republiky, kterými jsou subjekty založené dle práva Slovenské republiky. Dovolatelka namítala, že odvolací soud řešenou věc posoudil nesprávně, když neaplikoval citované Nařízení. Konkrétně namítala, že u předmětného předvolání k jednání soudu prvního stupně zaslaného žalované pouze v českém jazyce nebylo žádné poučení žalované o možnosti odmítnout písemnost ve smyslu článku 8 Nařízení. Dovolatelka rozporovala argumentaci odvolacího soudu ohledně blízkosti a podobnosti českého a slovenského jazyka a uvedla, že odvolací soud neaplikoval citované Nařízení pouze na základě domněnek o tom, že žalovaná českému jazyku rozumí. Ve spisu také není dle názoru dovolatelky žádný relevantní důkaz o tom, že jí předvolání bylo doručeno; doručeny založené ve spise neodpovídají požadavkům zákona. Dovolatelka dále uvedla, že když se bez omluvy nedostavila k jednání před soudem prvního stupně, měl soud řízení přerušit dle článku 19 odst. 1 Nařízení, dokud by nebylo zjištěno, že předvolání bylo žalované doručeno předepsaným způsobem s dostatečným předstihem k tomu, aby se mohla obhajovat. Dovolatelka dále tvrdila, že uvedenými pochybeními soudů bylo zasaženo její právo na spravedlivý proces. Dovolatelka proto navrhla, aby dovolací soud zrušil rozsudek odvolacího soudu i rozsudek soudu prvního stupně.

5. Ve lhůtě k podání dovolání dovolatelka doplnila své dovolání podáním ze dne 11. 2. 2019. V doplnění dovolání uvedla, že upřesňuje, v čem spatřuje přípustnost dovolání tak, že napadené rozhodnutí závisí na řešení otázky aplikace Nařízení na účastníky řízení před soudy České republiky, kterými jsou subjekty založené dle práva Slovenské republiky; dále že závisí na řešení otázky výkladu „jazyk, kterému adresát rozumí“ ve smyslu článku 8 odst. 1 písm. a) Nařízení; dále na řešení otázky výkladu článku 19 odst. 1 Nařízení a postupu českého soudu dle tohoto článku a na otázce náležitosti a průkaznosti doručenek vůči žalované jako subjektu založenému dle slovenského práva.

6. Žalobkyně se k dovolání nevyjádřila.

III.

Přípustnost dovolání

7. Nejvyšší soud jako soud dovolací postupoval a o dovolání rozhodl podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném od 30. 9. 2017 (viz čl. II zákona č. 296/2017 Sb.), dále jen „o. s. ř.“. Po zjištění, že dovolání podala osoba oprávněná zastoupená advokátem (§ 241 odst. 1 o. s. ř.), Nejvyšší soud posuzoval, zda je dovolání přípustné.

8. Podle § 237 o. s. ř., není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva,

při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak.

č. 42

9. Podle článku 1 odst. 1 Nařízení se toto nařízení použije na občanské a obchodní věci, kdy musí být soudní nebo mimosoudní písemnost zaslána z jednoho členského státu do druhého za účelem doručení v druhém členském státě. Nevztahuje se zejména na daňové, celní či správní věci ani na odpovědnost státu za jednání nebo opomenutí při výkonu státní moci (*acta iure imperii*).

10. Podle článku 8 odst. 1 Nařízení přijímající subjekt vyrozumí adresáta pomocí jednotného formuláře uvedeného v příloze II o tom, že může odmítnout přijetí doručované písemnosti v okamžiku jejího doručení nebo že může vrátit písemnost přijímajícímu subjektu do jednoho týdne od doručení, pokud není vyhotovena v jednom z následujících jazyků nebo k ní není připojen překlad do některého z těchto jazyků:

- a) jazyk, kterému adresát rozumí, nebo
- b) úřední jazyk přijímajícího členského státu nebo v případě, že v daném členském státě je několik úředních jazyků, úřední jazyk nebo jeden z úředních jazyků místa doručení.

11. Nejvyšší soud dospěl k závěru, že dovolání je přípustné a důvodné.

12. Dovolatelce lze přisvědčit v tom, že otázka aplikace citovaného Nařízení o doručování v řízení vedeném před českými soudy s účastníkem se sídlem ve Slovenské republice nebyla dosud v rozhodovací praxi dovolacího soudu řešena.

IV.

Důvodnost dovolání

13. V řešeném případě byla doručována soudní písemnost (předvolání k jednání soudu prvního stupně) v civilním soudním sporu vedeném před soudem České republiky adresátovi se sídlem ve Slovenské republice. Jednalo se tedy o obchodní věc, v níž bylo třeba zaslat soudní písemnost z jednoho členského státu do druhého za účelem doručení této písemnosti. Z výše citovaného článku 1 odst. 1 Nařízení upravujícího působnost Nařízení pak plyne, že v popsaném případě bylo třeba aplikovat Nařízení a písemnost doručovat v souladu s úpravou doručování v něm obsaženou.

14. Nařízení pak pro doručované písemnosti stanoví povinnost přijímajícího subjektu vyrozumět adresáta o tom, že může odmítnout přijetí doručované písemnosti, pokud není vyhotovena v jazyce, kterému adresát rozumí, nebo v úředním jazyce přijímajícího členského státu; nebo pokud k ní není připojen překlad v jednom z uvedených jazyků (blíže viz výše citovaný článek 8 odst. 1 Nařízení). Poučení o možnosti odmítnout přijetí písemnosti podle článku 8 odst. 1 Nařízení

pak musí být provedeno pomocí jednotného formuláře uvedeného v příloze II Nařízení. Ustanovení článku 8 odst. 1 Nařízení se pak podle článku 8 odst. 4 vztahuje rovněž na způsoby doručování soudních písemností uvedených v oddíle 2, tedy i na přímé doručení soudní písemnosti osobám v jiném členském státě přímo pomocí poštovních služeb (viz článek 14 Nařízení), jako tomu bylo v řešené věci.

15. K výkladu článku 8 odst. 1 Nařízení se ve své rozhodovací praxi již několikrát vyjádřil Soudní dvůr Evropské unie (dále také „SDEU“), podle jehož závěrů musí být adresát za všech okolností (aniž by byl v tomto ohledu prostor pro uvážení) informován o právu odmítnout přijetí písemnosti, přičemž musí být použit jednotný formulář uvedený v příloze II Nařízení. Příložený formuláře pak představuje podstatnou procesní náležitost, která zaručuje ochranu práva adresáta na obhajobu. Blíže viz rozsudek Soudního dvora ze dne 16. 9. 2015, C-519/13, Alpha Bank Cyprus Ltd.

16. Co se týče posouzení, zda adresát zná jazyk, v němž je písemnost vyhotovena, Soudní dvůr Evropské unie v usnesení ze dne 28. 4. 2016, C-384/14, Alta Realitat, uvedl, že i kdyby byl soud přesvědčen, že adresát rozumí jazyku, ve kterém je písemnost vyhotovena, a tudíž není nutný překlad, nemůže z toho vyvodit, že dotyčný nemůže platně odmítnout doručení, a zbavit jej výkonu práva odmítnout přijetí písemnosti stanoveného v článku 8 odst. 1 Nařízení (viz bod 75).

17. V rozsudku Soudního dvora ze dne 2. 3. 2017, C-354/15, Andrew Marcus Henderson, pak SDEU výslovně uvedl, že stejná pravidla (formulovaná v článku 8 odst. 1 Nařízení) se použijí také na způsoby zaslání a doručování soudních písemností uvedených v oddíle 2, jak vyplývá výslovně ze znění čl. 8 odst. 4 Nařízení, tedy i na přímé doručení prostřednictvím poštovních služeb podle článku 14 Nařízení (viz bod 59). Nesplnění povinnosti vyrozumět adresáta formou jednotného formuláře o právu odmítnout přijetí písemnosti pak dle závěru SDEU nevede k neplatnosti doručované písemnosti ani k neplatnosti postupu doručení (viz bod 60). Absenci poučení o právu písemnost odmítnout lze tedy zhojit pouze tím, že jednotný formulář bude co nejrychleji a v souladu s ustanoveními Nařízení adresátovi předán.

18. Soudní dvůr Evropské unie své závěry shrnul následovně (viz bod 89 usnesení Soudního dvora ze dne 28. 4. 2016, C-384/14, Alta Realitat):

– Soud, kterému byla věc předložena v odesílajícím členském státě, musí zajistit, aby byl adresát řádně vyrozuměn pomocí jednotného formuláře obsaženého v příloze II Nařízení o právu odmítnout písemnost přijmout.

– V případě opomenutí této formální náležitosti je věcí soudu odstranit vady řízení v souladu s ustanoveními Nařízení.

– Soud, kterému byla věc předložena, nesmí bránit výkonu práva odmítnout přijmout písemnost jejím adresátem.

– Teprve poté, co adresát skutečně využil práva odmítnout přijmout písemnost, je soud, kterému byla věc předložena, oprávněn přezkoumat opodstatněnost

tohoto odmítnutí; za tímto účelem musí tento soud zohlednit všechny relevantní poznatky ve spise proto, aby určil, zda dotyčná osoba rozumí nebo nerozumí jazyku, ve kterém byla písemnost vyhotovena.

– Pokud uvedený soud konstatuje, že odmítnutí přijmout písemnost adresátem nebylo odůvodněné, bude moci v zásadě uplatnit důsledky stanovené vnitrostátním právem v takovém případě za předpokladu, že je zachován užitečný účinek nařízení č. 1393/2007.

č. 42

19. Z výše uvedeného shrnutí právní úpravy Nařízení a judikatury Soudního dvora Evropské unie vztahující se k výkladu a aplikaci článku 8 odst. 1 Nařízení vyplývá, že v řešeném případě odvolací soud i soud prvního stupně pochybily, neboť soud prvního stupně nepostupoval při doručování předvolání žalované v souladu s článkem 8 odst. 1 Nařízení a odvolací soud jeho postup jako správný potvrdil s nesprávným odůvodněním, že bylo doručováno dle článku 14 Nařízení, podle něhož je jedinou podmínkou doručení to, že se předmětná písemnost dostala do dispozice adresáta. Odvolací soud ovšem opomenul, že úprava formulovaná v článku 8 odst. 1 Nařízení se vztahuje i na přímé doručování dle článku 14 Nařízení. Mylný je rovněž závěr odvolacího soudu ohledně toho, že soud prvního stupně postupoval správně, když předvolání k jednání doručoval žalované toliko v českém jazyce, a to s odkazem na podobnost českého a slovenského jazyka a na to, že listinná komunikace mezi stranami probíhala v českém jazyce. Jak vyplývá z judikatury SDEU, je nerozhodné, zda je soud v okamžiku doručování písemnosti přesvědčen, že adresát jazyku písemnosti rozumí. Adresát totiž musí být vždy vyzooměn o právu písemnost odmítnout v souladu s článkem 8 odst. 1 Nařízení. Až v okamžiku, kdy by žalovaná (za předpokladu, že byla správně vyzooměna dle článku 8 odst. 1 Nařízení) přijetí písemnosti odmítla, bylo by namístě, aby soud posuzoval, zda její odmítnutí bylo opodstatněné, tj. zda žalovaná jazyku písemnosti skutečně rozumí, či nikoli.

20. Vzhledem k tomu, že soud prvního stupně nepostupoval při doručování předvolání žalované k jednání v souladu s Nařízením, a odvolací soud dospěl k závěru, že jeho postup byl správný, spočívá rozsudek odvolacího soudu na nesprávném právním posouzení otázky aplikace Nařízení na doručování písemnosti vyhotovené v českém jazyce účastníkovi řízení se sídlem ve Slovenské republice. Podle výše shrnutých závěrů SDEU je pak věci soudu odstranit vady řízení v souladu s ustanoveními Nařízení, tj. odstranit vadu spočívající v chybějícím poučení o právu žalované odmítnout přijetí písemnosti.

21. Nejvyšší soud z výše uvedených důvodů napadený rozsudek odvolacího soudu i rozsudek soudu prvního stupně podle § 243e odst. 2 o. s. ř. zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení. Vzhledem k tomu, že dovolací soud zrušil napadené rozhodnutí odvolacího soudu i rozhodnutí soudu prvního stupně již z toho důvodu, že soud prvního stupně nepostupoval při doručování v souladu s článkem 8 odst. 1 Nařízení, přičemž tento nedostatek musí být soudem napraven

v souladu s úpravou Nařízení, postrádalo smysl zabývat se ostatními otázkami formulovanými v dovolání.

22. V konečném rozhodnutí bude rozhodnuto i o náhradě nákladů řízení, včetně nákladů dovolacího řízení (§ 243g odst. 1 věta druhá o. s. ř.).

č. 42

Č. 43

č. 43 Insolvenční řízení, Reorganizace, Přerušení řízení, Zpětvzetí návrhu na zahájení řízení

§ 140a IZ, § 356 odst. 1 IZ, § 140 odst. 1 o. s. ř.

Účinností reorganizačního plánu zaniká v souladu s ustanovením § 356 odst. 1 insolvenčního zákona i příslušenství pohledávky, kterou by věřitel (žalobce) musel uplatnit v insolvenčním řízení vůči dlužníku (žalovanému) přihláškou, tvořené náklady řízení, které si věřitel v souvislosti se soudním uplatněním pohledávky předtím platil (ve shodě s § 140 odst. 1 o. s. ř.) ze svého; právo na náhradu těchto nákladů proto již věřiteli (žalobci) nelze v příslušném soudním řízení přiznat. Skutečnost, že před právní mocí rozhodnutí soudu o náhradě těchto nákladů (podle § 142 o. s. ř. nebo podle § 146 o. s. ř.) nemohl věřitel (žalobce) toto příslušenství přihlásit do insolvenčního řízení, nemá na uvedený závěr žádného vlivu.

Ani tam, kde se účinností rozhodnutí o úpadku dlužníka (žalovaného) v souladu s ustanovením § 140a odst. 1 věty první insolvenčního zákona přeruší soudní řízení o pohledávkách a jiných právech týkajících se majetkové podstaty, které mají být v insolvenčním řízení uplatněny přihláškou, nebo na které se v insolvenčním řízení pohlíží jako na přihlášené, anebo o pohledávkách, které se v insolvenčním řízení neuspokojují (§ 170 insolvenčního zákona), nebrání zákaz pokračování v přerušeném řízení formulovaný v § 140a odst. 1 větě druhé insolvenčního zákona tomu, aby žalobce (jiný navrhovatel) učinil dispozitivní úkon směřující k ukončení řízení, tedy aby vzal žalobu (jiný návrh na zahájení řízení) zcela nebo zčásti zpět a aby soud o takovém dispozitivním úkonu rozhodl přesto, že trvají účinky rozhodnutí o úpadku. Řečené platí bez zřetele k tomu, že usnesení soudu o zastavení řízení (pro zpětvzetí žaloby nebo jiného návrhu na zahájení řízení) může obsahovat (zpravidla obsahuje) i akcesorický výrok o nákladech řízení.

Vyrozumění o přerušení řízení ve smyslu § 140a odst. 4 insolvenčního zákona je rozhodnutím, jímž se upravuje vedení řízení, a které soud činí formou usnesení.

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 7. 2019, sp. zn. 29 Cdo 4524/2017, ECLI:CZ:NS:2019:29.CDO.4524.2017.1)

Nejvyšší soud k dovolání žalovaného změnil usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 26. 5. 2017, sp. zn. 27 Co 68/2016, tak, že se usnesení Okresního soudu v Blansku ze dne 8. 1. 2016, sp. zn. 12 C 267/2015, mění ve výroku o nákladech řízení tak, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení.

I. Dosavadní průběh řízení

č. 43

1. Usnesením ze dne 8. 1. 2016, č. j. 12 C 267/2015-50, Okresní soud v Blansku (dále jen „okresní soud“):

[1] Zastavil řízení o žalobě, kterou se žalobce (CH., spol. s r. o.) domáhal vůči žalovanému (D. E. s. r. o.) zaplacení částky 890 818,87 Kč s příslušenstvím tvořeným specifikovaným zákonným úrokem z prodlení (bod I. výroku).

[2] Uložil žalovanému zaplatit žalobci na náhradě nákladů řízení do 3 dnů od právní moci rozhodnutí částku 66 763,30 Kč (bod II. výroku).

[3] Vrátil žalobci část zaplaceného soudního poplatku ve výši 636 Kč (bod III. výroku).

2. Okresní soud vyšel z toho, že:

[1] Žalobou podanou dne 26. 1. 2015 se žalobce domáhal po žalovaném zaplacení částky 890 818,87 Kč s příslušenstvím tvořeným specifikovaným zákonným úrokem z prodlení.

[2] Usnesením ze dne 17. 6. 2015, č. j. EPR 16921/2015-7, zastavil okresní soud řízení ohledně částky 849 940 Kč a vrátil žalobci část zaplaceného soudního poplatku ve výši 27 197 Kč. Předmětem řízení poté zůstala smluvní pokuta ve výši 40 878,87 Kč s příslušenstvím.

[3] Podáním došlým soudu dne 17. 12. 2015 vzal žalobce žalobu v plném rozsahu zpět z důvodu procesní ekonomie, s tím, že dne 14. 12. 2015 bylo vůči žalovanému (dlužníku) zahájeno insolvenční řízení a dlužník navrhl povolení reorganizace.

3. Na výše uvedeném základě okresní soud – vycházející z § 96 a § 146 odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále též jen „o. s. ř.“) – dovedil, že byl důvod zastavit řízení pro zpětvetí žaloby. S poukazem na to, že v rozsahu částky 849 940 Kč vzal žalobce žalobu zpět pro její úhradu žalovaným (28. 1. 2015), pak okresní soud uzavřel, že neúspěch žalobce spočívá pouze v nepatrné části, takže mu přiznal plnou náhradu účelně vynaložených (v odůvodnění specifikovaných) nákladů řízení.

4. K odvolání žalovaného (jež směřovalo pouze proti výroku o nákladech řízení) Krajský soud v Brně usnesením ze dne 26. 5. 2017, č. j. 27 Co 68/2016-72:

[1] Změnil usnesení okresního soudu v bodu II. výroku tak, že uložil žalovanému (zapsanému od 26. 2. 2016 již pod obchodní firmou E. L. s. r. o.)

zaplatit žalobci na náhradě nákladů řízení do 3 dnů od právní moci rozhodnutí částku 57 416,43 Kč (první výrok).

[2] Uložil žalovanému zaplatit žalobci na náhradě nákladů odvolacího řízení do 3 dnů od právní moci rozhodnutí částku 1 907,92 Kč (druhý výrok).

č. 43

5. Odvolací soud – vycházející z § 142 odst. 2 a § 146 odst. 2 o. s. ř. – dospěl po přezkoumání napadeného rozhodnutí k následujícím závěrům:

6. Je-li předmětem řízení vedle pohledávky též její příslušenství (např. úroky z prodlení), je nutno při rozhodování o náhradě nákladů řízení zvážit míru úspěchu v celém sporu, tedy nejen ohledně pohledávky, ale též ohledně jejího příslušenství. Jsou-li úroky z prodlení požadovány od určitého data do zaplacení, vezme soud při absenci jiného výslovného pravidla v úvahu jejich výši ke dni vyhlášení svého rozhodnutí; srov. náleží Ústavního soudu ze dne 30. 8. 2010, sp. zn. I. ÚS 2717/08 [jde o náleží uveřejněný pod číslem 175/2010 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu, který je (stejně jako další rozhodnutí Ústavního soudu zmíněné níže) dostupný i na webových stránkách Ústavního soudu].

7. V dané věci byl žalobce úspěšný co do částky 849 940 Kč (žalovaný z procesního hlediska zavinil zastavení řízení tím, že tuto částku uhradil po podání žaloby), ve zbytku (tvořeném úroky z prodlení a smluvní pokutou) nikoli. Žalobce tak byl v řízení úspěšný z 93 % a neúspěšný ze 7 %, čemuž odpovídá jeho celkový úspěch v rozsahu 86 %. Celková výše účelně vynaložených nákladů žalobce pak činí částku 66 763,30 Kč, z čehož 86 % odpovídá částka 57 416,43 Kč.

8. Předmětem odvolacího řízení byla částka 66 763,30 Kč a žalovaný úspěš s odvoláním co do částky 9 346,87 Kč (14 %). Celkový procesní úspěch žalobce v odvolacím řízení tak činí 72 %. Celková výše účelně vynaložených nákladů žalobce pak v odvolacím řízení činí částku 2 649,90 Kč, z čehož 72 % odpovídá částka 1 907,92 Kč.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

9. Proti usnesení odvolacího soudu podal žalovaný dovolání, jehož přípustnost vymezuje ve smyslu § 237 o. s. ř. argumentem, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení právních otázek, které v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyly vyřešeny, konkrétně otázek:

[1] Je možné přiznat náhradu nákladů soudního řízení zastaveného pro zahájení insolvenčního řízení (na majetek žalovaného), byl-li schválen reorganizační plán určující, že jeho účinností zanikají všechny nároky a pohledávky, i když nebyly přihlášeny?

[2] Je přiznání náhrady nákladů řízení věřiteli, jehož pohledávka zanikla účinností reorganizačního plánu, zvýhodňováním takového věřitele?

10. Dovolatel namítá, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (dovolací důvod dle § 241a odst. 1 o. s. ř.), a požaduje, aby Nejvyšší soud napadené rozhodnutí změnil tak, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení před soudy obou stupňů, a aby mu přiznal náhradu nákladů dovolacího řízení.

11. Dovolatel úvodem poukazuje na to, že insolvenční řízení vedené na jeho majetek u Krajského soudu v Brně (dále též jen „insolvenční soud“) od 14. 12. 2015 skončilo dne 20. 12. 2016, kdy nabylo právní moci usnesení ze dne 20. 12. 2016, č. j. KSBŘ 33 INS 30979/2015-B-141, jímž vzal insolvenční soud na vědomí splnění reorganizačního plánu.

12. V mezích ohlášeného dovolacího důvodu dovolatel spatřuje nesprávné právní posouzení věci v tom, že mu bylo uloženo zaplatit žalobci pohledávku, která na základě reorganizačního plánu, jenž insolvenční soud schválil usnesením ze dne 13. 10. 2016, č. j. KSBŘ 33 INS 30979/2015-B-128, zanikla účinností reorganizačního plánu, jež podle článku 11.1. reorganizačního plánu nastala (po vydání usnesení okresního soudu) dne 1. 12. 2016. Potud dovolatel poukazuje na závěry obsažené v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 27. 10. 2015, sp. zn. 29 Cdo 2451/2013 [jde o rozsudek uveřejněný pod číslem 12/2017 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek, který je (stejně jako další rozhodnutí Nejvyššího soudu zmíněná níže) dostupný i na webových stránkách Nejvyššího soudu] a na § 356 odst. 1 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona). Ve vztahu k nároku na náhradu nákladů řízení odkazuje dovolatel dále na závěry obsažené v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2015, „sp. zn.“ (správně sen. zn.) 29 NSČR 110/2015 [jde o usnesení uveřejněné pod číslem 83/2016 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 83/2016“)], a v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2015, „sp. zn.“ (správně sen. zn.) 29 ICdo 62/2014 [jde o rozsudek uveřejněný pod číslem 85/2015 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 85/2015“)], a upozorňuje i na to, že žalobce byl v insolvenčním řízení přihlášeným věřitelem.

13. Žalobce ve vyjádření akcentuje coby ustálený závěr, že nárok na náhradu nákladů řízení má základ v procesním právu a vzniká teprve na základě pravomocného rozhodnutí soudu, které má v tomto směru konstitutivní povahu, odkazuje potud na „R 136/2011“ [míněno zřejmě usnesení velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 15. 6. 2011, sp. zn. 31 Cdo 488/2009, uveřejněné pod číslem 146/2011 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 146/2011“)] a na „29 Cdo 238/2007“ (míněno zřejmě rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2007, sp. zn. 29 Cdo 238/2007, uveřejněný v časopise Soudní judikatura číslo 7, ročník 2008, pod číslem 92). Z R 85/2015 pak žalobce vyzdvihuje závěr, že před právní mocí rozhodnutí, kterým soud přizná účastníku občanského soudního řízení nárok na náhradu nákladů řízení (před okamžikem vzniku nároku na náhradu nákladů řízení), nelze takový

nárok přihlásit do insolvenčního řízení ani jako pohledávku vázanou na splnění odkládací podmínky. Následně dovozuje, že nelze připustit interpretaci, podle které by účinností reorganizačního plánu měla zaniknout pohledávka, kterou věřitel ani nemohl přihlásit do insolvenčního řízení, s tím, že pohledávka by takto absurdně zanikla ještě předtím, než vznikla. Proto požaduje dovolání zamítnout.

č. 43

III.

Přípustnost dovolání

14. Rozhodné znění občanského soudního řádu pro dovolací řízení (do 29. 9. 2017) se podává z bodu 2. článku II části první zákona č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

15. Dovolání v dané věci je přípustné podle § 237 o. s. ř., když pro ně neplatí žádné z omezení přípustnosti dovolání vypočtených v § 238 o. s. ř., a v posouzení první z položených otázek jde o věc dovolacím soudem neřešenou. Důvod připustit dovolání samostatně pro zodpovězení druhé z položených otázek Nejvyšší soud nemá, když odpověď na ni je závislá na tom, jak bude zodpovězena otázka první.

IV.

Důvodnost dovolání

16. Vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), nejsou dovoláním namítány a ze spisu se nepodávají, Nejvyšší soud se proto – v hranicích právních otázek vymezených dovoláním – zabýval tím, zda je dán dovolací důvod uplatněný dovolatelem, tedy správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

17. Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

18. Pro další úvahy Nejvyššího soudu jsou rozhodná následující ustanovení občanského soudního řádu, insolvenčního zákona a zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „o. z.“):

§ 140 (o. s. ř.)

(1) Každý účastník platí náklady řízení, které vznikají jemu osobně, a náklady svého zástupce. Společně náklady platí účastníci podle poměru účastenství na věci a na řízení; nelze-li poměr účastenství určit, platí je rovným dílem. Účastníci uvedení v § 91 odst. 2 platí společně náklady společně a nerozdílně.

...

§ 142 (o. s. ř.)

(1) Účastníku, který měl ve věci plný úspěch, přizná soud náhradu nákladů potřebných k účelnému uplatňování nebo bránění práva proti účastníku, který ve věci úspěch neměl.

(2) Měl-li účastník ve věci úspěch jen částečný, soud náhradu nákladů poměrně rozdělí, popřípadě vysloví, že žádný z účastníků nemá na náhradu nákladů právo.

(3) I když měl účastník ve věci úspěch jen částečný, může mu soud přiznat plnou náhradu nákladů řízení, měl-li neúspěch v poměrně nepatrné části nebo záviselo-li rozhodnutí o výši plnění na znaleckém posudku nebo na úvaze soudu.

...

§ 146 (o. s. ř.)

(1) Žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení podle jeho výsledku, jestliže řízení

...

b) bylo zastaveno.

(2) Jestliže některý z účastníků zavinil, že řízení muselo být zastaveno, je povinen hradit jeho náklady. Byl-li však pro chování žalovaného (jiného účastníka řízení) vzat zpět návrh, který byl podán důvodně, je povinen hradit náklady řízení žalovaný (jiný účastník řízení).

...

Rozhodnutí o nákladech řízení

§ 151 (o. s. ř.)

(1) O povinnosti k náhradě nákladů řízení rozhodne soud bez návrhu v rozhodnutí, jímž se řízení u něho končí; u náhrady nákladů řízení podle § 147 a § 148 odst. 2 tak může učinit již v průběhu řízení, a to zpravidla tehdy, jakmile tyto náklady vzniknou.

...

Náklady odvolacího řízení

§ 224 (o. s. ř.)

(1) Ustanovení o nákladech řízení před soudem prvního stupně platí přiměřeně i pro řízení odvolací.

...

§ 140a (insolvenčního zákona)

Přerušování řízení

(1) Účinky rozhodnutí o úpadku nastávají okamžikem jeho zveřejnění v insolvenčním rejstříku. Rozhodnutím o úpadku se přerušují soudní a rozhodčí řízení o pohledávkách a jiných právech týkajících se majetkové podstaty, které mají být v insolvenčním řízení uplatněny přihláškou, nebo na které se v insolvenčním řízení pohlíží jako na přihlášené, anebo o pohledávkách, které se v insolvenčním řízení neuspokojují (§ 170). Není-li dále stanoveno jinak, v těchto řízeních nelze pokračovat po dobu, po kterou trvají účinky rozhodnutí o úpadku.

(2) Je-li řízení podle odstavce 1 přerušeno, nekonají se jednání a neběží stanovené lhůty. Jestliže se v řízení pokračuje, počínají lhůty běžet znovu.

...

(4) Jakmile se soud nebo jiný orgán příslušný k projednání a rozhodnutí věci dozví o přerušení řízení podle odstavce 1, vyrozumí o tom účastníky řízení; současně je poučí, že v řízení nelze pokračovat po dobu, po kterou trvají účinky rozhodnutí o úpadku. Rozhodnutí již vydaná se v době, kdy je řízení přerušeno, nedoručují, ledaže se týkají i jiných pohledávek; bylo-li řízení přerušeno po doručení rozhodnutí, avšak ještě předtím, než rozhodnutí nabylo právní moci, nenabývá rozhodnutí v rozsahu, v němž bylo řízení přerušeno, právní moci. Jestliže se v řízení pokračuje, rozhodnutí se doručuje znovu.

Provádění reorganizačního plánu

§ 352 (insolvenčního zákona)

(1) Reorganizační plán je účinný, jakmile rozhodnutí o jeho schválení nabylo právní moci, nebyla-li reorganizačním plánem jeho účinnost odložena na pozdější dobu nebo nerozhodl-li o jeho pozdější účinnosti insolvenční soud.

(2) Rozhodnutí o schválení reorganizačního plánu je závazné pro všechny účastníky insolvenčního řízení i pro další osoby, jejichž práva a povinnosti jsou reorganizačním plánem dotčeny.

...

§ 356 (insolvenčního zákona)

(1) Není-li tímto zákonem nebo reorganizačním plánem stanoveno jinak, zanikají účinností tohoto plánu práva všech věřitelů vůči dlužníkovi, a to i v případě, že svou pohledávku do insolvenčního řízení nepřihlásili; za věřitele dlužníka se považují osoby uvedené v reorganizačním plánu za podmínek v něm stanovených, včetně rozsahu jejich práv.

...

§ 513 (o. z.)

Příslušenstvím pohledávky jsou úroky, úroky z prodlení a náklady spojené s jejím uplatněním.

Ve výše uvedené podobě, pro věc rozhodné, platila citovaná ustanovení v době vydání napadeného rozhodnutí; ustanovení insolvenčního zákona a občanského zákoníku v citované podobě platila rovněž v době účinnosti reorganizačního plánu dovolatele a v době skončení insolvenčního řízení vedeného na majetek dovolatele.

19. Úvodem Nejvyšší soud uvádí, že na zkoumání dovoláním předestřené právní otázky nemá žádný vliv skutečnost, že dovolatel v odvolání proti usnesení okresního soudu (ani později, do vydání napadeného rozhodnutí) žádnou „insolvenční“ argumentaci neuplatnil (srov. k tomu i § 212a odst. 3 o. s. ř.). Již v rozsudku ze dne 23. 9. 2015, sp. zn. 29 Cdo 3277/2013, uveřejněném pod čís-

lem 70/2016 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (srov. jeho odstavec [23]), totiž Nejvyšší soud ve vztahu k účinkům prohlášení konkursu na majetek dlužníka ozřejmil, že také pro poměry konkursu prohlášeného v insolvenčním řízení vedeném na majetek dlužníka podle insolvenčního zákona platí, že tyto účinky nastávají *ex lege* (bez dalšího) již okamžikem zveřejnění rozhodnutí o prohlášení konkursu v insolvenčním rejstříku, bez ohledu na to, zda o něm subjekty dotčené konkursem vědí nebo vědět mohou, a že dopadají (v tom ohledu, že vědomost o tom, že nastaly, se presumuje, jakmile bylo usnesení o prohlášení konkursu zveřejněno v insolvenčním rejstříku) nejen do poměrů právnických a fyzických osob dotčených konkursem, nýbrž i do poměrů obecných soudů, které jsou povinny vyvodit z toho, že tyto účinky nastaly, odpovídající důsledky (popsané zákonem). Tento závěr má nepochybně obecnou platnost i ve vztahu k těm rozhodnutím vydaným v insolvenčním řízení, která se zveřejňují v rámci některého ze sanačních způsobů řešení úpadku dlužníka (reorganizace nebo oddlužení).

20. Jinak (pro poměry dané věci) řečeno, má-li rozhodnutí (usnesení), jímž insolvenční soud schválí reorganizační plán, za následek zánik pohledávky, kterou větitel uplatňuje vůči dlužníku mimo rámec insolvenčního řízení obecným pořadem práva (zpravidla u obecného soudu), je obecný soud, který o této pohledávce rozhoduje, povinen přihlédnout k takovému účinku rozhodnutí o schválení reorganizačního plánu (jakmile nastane, typově tedy okamžikem právní moci takového rozhodnutí) *ex lege* (bez dalšího). Vědomost obecného soudu o tom, že tyto účinky nastaly, se presumuje, jakmile byl v insolvenčním rejstříku zveřejněn údaj o tom, že (a kdy) rozhodnutí (usnesení), jímž insolvenční soud schválil reorganizační plán, nabylo právní moci.

21. K výše řečenému budiž uvedeno, že podle údajů z insolvenčního rejstříku:

[1] Insolvenční řízení na majetek dlužníka (žalovaného) bylo zahájeno 14. 12. 2015, kdy insolvenčnímu soudu došel insolvenční návrh dlužníka spojený s návrhem na povolení reorganizace (A-1).

[2] Usnesením ze dne 27. 1. 2016, č. j. KSBR 33 INS 30979/2015-A-10, zveřejněným v insolvenčním rejstříku téhož dne v 9.05 hodin, zjistil insolvenční soud úpadek dlužníka.

[3] Usnesením ze dne 2. 5. 2016, č. j. KSBR 33 INS 30979/2015-B-52, zveřejněným v insolvenčním rejstříku téhož dne v 9.05 hodin, povolil insolvenční soud dlužníku reorganizaci.

[4] Reorganizační plán dlužníka ze dne 25. 8. 2016 byl zveřejněn v insolvenčním rejstříku dne 31. 8. 2016 v 13.18 hodin. Podle článku 11.1. (Účinnost reorganizačního plánu) odstavce 187:

„Reorganizační plán nabude účinnost první den kalendářního měsíce následujícího po kalendářním měsíci, ve kterém nabude právní moci rozhodnutí insolvenčního soudu o schválení reorganizačního plánu; v případě, že bude mezi nabytím právní moci rozhodnutí insolvenčního soudu a koncem kalen-

dárního měsíce, ve kterém bylo rozhodnutí vydáno, méně než pět pracovních dnů, nabude reorganizační plán účinnosti teprve prvního dne druhého kalendářního měsíce následujícího po právní moci tohoto rozhodnutí.“

[5] Usnesením ze dne 13. 10. 2016, č. j. KSBR 33 INS 30979/2015-B-128, zveřejněným v insolvenčním rejstříku téhož dne v 10.59 hodin, které nabylo právní moci dne 1. 11. 2016, schválil insolvenční soud reorganizační plán dlužníka z 25. 8. 2016 zveřejněný v insolvenčním rejstříku dne 31. 8. 2016.

[6] Usnesením ze dne 20. 12. 2016, č. j. KSBR 33 INS 30979/2015-B-141, zveřejněným v insolvenčním rejstříku téhož dne v 13.05 hodin a téhož dne pravomocným, vzal insolvenční soud na vědomí splnění reorganizačního plánu dlužníka. Toto usnesení obsahuje ve svých důvodech též údaj o tom, že reorganizační plán nabyl účinnosti 1. 12. 2016.

22. V posuzované věci nadto o „jen presumovanou“ vědomost odvolacího soudu o tom, že reorganizační plán dlužníka se stal účinným, nešlo, když podle obsahu procesního spisu:

[1] Poté, co okresní soud předložil věc dne 29. 2. 2016 odvolacímu soudu k rozhodnutí o odvolání proti usnesení ze dne 8. 1. 2016 (srov. předkládací zprávu č. 1. 63), vrátil odvolací soud spis okresnímu soudu bez věcného vyřízení přípisem ze dne 1. 6. 2016, s tím, že v důsledku rozhodnutí o úpadku dlužníka (z 27. 1. 2016) nebyly splněny podmínky pro předložení věci odvolacímu soudu (srov. č. 1. 64).

[2] Kopie usnesení o povolení reorganizace dlužníka ze dne 2. 5. 2016 je zažurnalizována na č. 1. 65-66.

[3] Přípisem ze dne 21. 6. 2016 vyrozuměl okresní soud účastníky řízení (jejich zástupce s procesní plnou mocí), že odvolací řízení bylo v souladu s § 140a insolvenčního zákona přerušeno, když 2. 5. 2016 byl zjištěn úpadek dlužníka, s tím, že v odvolacím řízení nelze pokračovat po dobu, po kterou trvají účinky rozhodnutí o úpadku (č. 1. 68).

[4] Kopie usnesení, jímž insolvenční soud bere na vědomí splnění reorganizačního plánu dlužníka, ze dne 20. 12. 2016, opatřená ručně psanou poznámkou, že dle insolvenčního rejstříku nastala právní moc usnesení dne 20. 12. 2016, je zažurnalizována na č. 1. 69.

[5] Okresní soud předložil věc odvolacímu soudu k rozhodnutí o odvolání proti usnesení ze dne 8. 1. 2016 znovu dne 28. 2. 2017 (srov. předkládací zprávu č. 1. 70).

23. Zbývá tudíž určit, zda v důsledku právní moci usnesení, jímž insolvenční soud schválil reorganizační plán dlužníka (1. 11. 2016), účinností reorganizačního plánu (1. 12. 2016) vskutku zanikla (mohla zaniknout) pohledávka žalobce (věřitele) vůči žalovanému (dlužníku) z titulu práva na náhradu nákladů řízení.

24. S přihlédnutím k procesnímu postupu obou soudů navázanému na první předložení věci odvolacímu soudu pak Nejvyšší soud poznamenává, že okresní

soud tím, že účastníky řízení vyrozuměl o přerušení řízení podle § 140a insolvenčního zákona „přípisem“, zjevně nerespektoval zákonem předepsanou formu vyrozumění. Již při výkladu obsahově srovnatelného textu v § 263 odst. 4 insolvenčního zákona (ve znění účinném do 31. 12. 2013) Nejvyšší soud vysvětlil, že vyrozumění o přerušení řízení ve smyslu § 263 odst. 4 insolvenčního zákona je rozhodnutím, jímž se upravuje vedení řízení a které soud činí formou usnesení [srov. § 167 odst. 1 a § 202 odst. 1 písm. a) o. s. ř.]; srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 7. 2014, sp. zn. 29 Cdo 2514/2012, uveřejněný pod číslem 9/2015 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek. Totéž platí pro postup podle § 140a odst. 4 insolvenčního zákona. Jinak řečeno, také vyrozumění o přerušení řízení ve smyslu § 140a odst. 4 insolvenčního zákona je rozhodnutím, jímž se upravuje vedení řízení a které soud činí formou usnesení.

25. Především však Nejvyšší soud shledává žádoucím uvést, že rozhodnutím o úpadku dlužníka (žalovaného) nedošlo k přerušení řízení ve smyslu § 140a insolvenčního zákona. Zpětvzetí žaloby (jiného návrhu na zahájení řízení) není úkonem směřujícím (z pohledu § 140a insolvenčního zákona nedovoleně) k „pokračování“ v řízení, nýbrž úkonem směřujícím k jeho „ukončení“. Jinak řečeno, ani tam, kde se účinností rozhodnutí o úpadku dlužníka (žalovaného) v souladu s § 140a odst. 1 věty první insolvenčního zákona přeruší soudní řízení o pohledávkách a jiných právech týkajících se majetkové podstaty, které mají být v insolvenčním řízení uplatněny přihláškou, nebo na které se v insolvenčním řízení pohlíží jako na přihlášené, anebo o pohledávkách, které se v insolvenčním řízení neuspokojují (§ 170 insolvenčního zákona), nebrání zákaz pokračování v přerušném řízení formulovaný v § 140a odst. 1 větě druhé insolvenčního zákona tomu, aby žalobce (jiný navrhovatel) učinil dispozitivní úkon směřující k ukončení řízení, tedy aby vzal žalobu (jiný návrh na zahájení řízení) zcela nebo zčásti zpět a aby soud o takovém dispozitivním úkonu rozhodl přesto, že trvají účinky rozhodnutí o úpadku. Řečené platí bez zřetele k tomu, že usnesení soudu o zastavení řízení (pro zpětvzetí žaloby nebo jiného návrhu na zahájení řízení) může obsahovat (zpravidla obsahuje) i akcesorický výrok o nákladech řízení. Srov. k tomu v obdobných souvislostech [při zkoumání, zda ve smyslu § 109 odst. 1 písm. c) insolvenčního zákona je úkonem, jímž se exekuce „provádí“, též vydání usnesení o „zastavení“ exekuce, a zda v jeho rámci lze rozhodnout i o nákladech exekuce] usnesení velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 13. 4. 2016, sp. zn. 31 Cdo 1714/2013, uveřejněné pod číslem 56/2017 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.

26. Z pohledu těchto závěrů též nemůže být rozdílu mezi situací, kdy žalobce (jiný navrhovatel) vezme žalobu (jiný návrh na zahájení řízení) zpět až poté, co nastanou účinky přerušení soudního řízení ve smyslu § 140a odst. 1 insolvenčního zákona, a mezi situací, kdy vezme žalobu (jiný návrh na zahájení řízení) zpět ještě předtím, než nastanou účinky přerušení soudního řízení ve smyslu § 140a

odst. 1 insolvenčního zákona, a kdy bylo řízení o věci samé předtím, než nastaly účinky přerušení soudního řízení ve smyslu § 140a odst. 1 insolvenčního zákona, dokonce pravomocně zastaveno [jako v této věci, kdy posledním dnem lhůty k podání odvolání proti bodu I. výroku usnesení okresního soudu ze dne 8. ledna 2016 o (definitivním) zastavení řízení byl u obou účastníků 26. 1. 2016].

č. 43

27. Účinky rozhodnutí o úpadku dovolatele (žalovaného) v dané věci tedy odvolacímu soudu nebránily ve věcném projednání odvolání žalovaného proti výroku o nákladech řízení. Kdyby odvolací soud o podaném odvolání rozhodl za trvání insolvenčního řízení, v době od zveřejnění rozhodnutí o úpadku žalovaného v insolvenčním rejstříku, leč před účinností reorganizačního plánu, nemělo by insolvenční řízení žádný vliv na způsob rozhodnutí o nákladech řízení. Otázkou tedy zůstává, zda a jak ovlivnila (měla ovlivnit) výsledek odvolacího řízení skutečnost, že odvolací soud o předmětném odvolání rozhodl až po účinnosti reorganizačního plánu.

28. Judikatura Nejvyššího soudu k pohledávce z titulu práva na náhradu nákladů řízení je ustálena následovně:

29. V občanském soudním řízení platí zásada, že náklady řízení, které vznikají účastníku osobně i jeho zástupci, si každý účastník platí ze svého (§ 140 odst. 1 o. s. ř.) [bod XXXVII., str. 207 (383), stanoviska občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 17. 6. 1998, Cpjn 19/98, uveřejněného pod číslem 52/1998 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek].

30. Nárok na náhradu nákladů řízení má základ v procesním právu a vzniká teprve na základě pravomocného rozhodnutí soudu, které má v tomto směru konstitutivní povahu. Rozhodnutí o nákladech řízení (nárok na náhradu nákladů řízení) je totiž jako procesní nárok zpravidla závislé na rozhodnutí ve věci samé; v takovém případě pak platí, že nenabude-li rozhodnutí ve věci samé právní moci, nelze hovořit ani o vzniku práva na náhradu nákladů řízení. Proto pohledávka z titulu práva na náhradu nákladů řízení před soudem zpravidla vzniká (na rozdíl od hlavního závazku, jenž byl předmětem soudního řízení) po právní moci rozhodnutí ve věci samé (R 146/2011).

31. V rozsahu, v němž bylo věřiteli pohledávky v soudním řízení, ve kterém uplatnil pohledávku vůči dlužníku, pravomocně přiznáno právo na náhradu nákladů tohoto řízení, jde (v rozhodné době šlo) o příslušenství pohledávky ve smyslu § 121 odst. 3 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník (dále jen „obč. zák.“) [usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 5. 2010, sp. zn. 29 Cdo 2114/2008, uveřejněné v časopise Soudní judikatura číslo 2, ročník 2012, pod číslem 24].

32. Před právní moci rozhodnutí, kterým soud přizná účastníku občanského soudního řízení nárok na náhradu nákladů řízení (před okamžikem vzniku nároku na náhradu nákladů řízení), nelze takový nárok přihlásit do insolvenčního řízení ani jako pohledávku vázanou na splnění odkládací podmínky (R 85/2015).

33. Na příslušenství pohledávky, která je nebo měla být přihlášena do insolvenčního řízení, se vztahuje osvobození podle § 414 odst. 1 insolvenčního zákona

bez zřetele k tomu, že jde o příslušenství tvořené nárokem na náhradu nákladů řízení vedeného o pohledávce za trvání oddlužení u nalézacího soudu, přiznaným věřiteli v době, kdy jej již nelze přihlásit do insolvenčního řízení (R 85/2015).

34. U pohledávky (jistiny), která vznikla před zahájením insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka, nelze považovat příslušenství pohledávky tvořené soudem přiznanou náhradou nákladů řízení za peněžitý závazek, který dlužníku vznikl až po schválení oddlužení [§ 418 odst. 1 písm. c) insolvenčního zákona], ani za pohledávku vzniklou poté, co nastanou účinky schválení oddlužení (§ 409 odst. 2 insolvenčního zákona), bez zřetele k tomu, že toto příslušenství vzniklo (právní mocí soudního rozhodnutí) po schválení oddlužení (R 83/2016).

35. Judikatura Nejvyššího soudu k účinkům reorganizačního plánu je pak ustálena v těchto závěrech:

36. Ustanovení § 356 odst. 1 insolvenčního zákona upravuje (pro případ, že nestanoví jinak insolvenční zákon nebo reorganizační plán) již jako důsledek účinnosti reorganizačního plánu zánik pohledávek, které je nutné uplatnit v insolvenčním řízení přihláškou, i pohledávek vyloučených z uspokojení v insolvenčním řízení (v tomto srov. i § 359 insolvenčního zákona) [usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 2017, sp. zn. 29 Cdo 4076/2015].

37. Jestliže má věřitel pohledávku za majetkovou podstatou či pohledávku postavenou na roveň pohledávkám za majetkovou podstatou (§ 168 a § 169 insolvenčního zákona), nedochází v reorganizaci k jejímu zániku dle § 356 odst. 1 insolvenčního zákona, ledaže se na tom dlužník s tímto věřitelem dohodne dle § 348 odst. 1 písm. e) insolvenčního zákona (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2016, sp. zn. 29 Cdo 1430/2014, uveřejněný pod číslem 63/2018 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 10. 2018, sp. zn. 29 Cdo 4272/2016).

38. Smysl úpravy obsažené v § 356 odst. 1 insolvenčního zákona lze vyčíst již z důvodové zprávy k vládnímu návrhu insolvenčního zákona (projednávaného Poslaneckou sněmovnou ve svém 4. volebním období 2002–2006 jako tisk č. 1120), podle níž „účinností reorganizačního plánu zanikají práva věřitelů i práva třetích osob s tím, že se nahrazují oprávněními obsaženými v reorganizačním plánu. Jde vlastně o období tzv. ‚novace‘ podle § 570 obč. zák., s tím rozdílem, že se neopírá o dohodu, ale o zákon“ (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 12. 2017, sp. zn. 29 Cdo 4410/2015).

39. K předmětné pohledávce z titulu práva na náhradu nákladů řízení lze v rámci vytyčeného judikatorního rámce především uvést, že žalobce se mýlí, dovozuje-li ve vyjádření k dovolání, že nelze připustit interpretaci, podle které by účinností reorganizačního plánu měla zaniknout pohledávka, kterou věřitel ani nemohl přihlásit do insolvenčního řízení. Již v důvodech usnesení ze dne 30. 11. 2011, sen. zn. 29 NSČR 16/2011, uveřejněného pod číslem 54/2012 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (ústavní stížnost podanou proti tomuto usnesení od-

mítl Ústavní soud usnesením ze dne 22. 3. 2012, sp. zn. III. ÚS 721/2012), z nějž ve své rozhodovací praxi konstantně vychází, Nejvyšší soud ozřejmil, že k pohledávkám, které jsou vyloučeny z uspokojení v insolvenčním řízení, se vedle pohledávek vypočtených v § 170 insolvenčního zákona a přihlášených pohledávek, k nimž se v důsledku později (poté, co nastaly účinky přihlášení) nastalých skutečností nepřihlíží (srov. § 185 insolvenčního zákona), se řadí i pohledávky, které vznikly až po rozhodnutí o úpadku, respektive po uplynutí propadné lhůty vymezené rozhodnutím o úpadku k přihlášení pohledávek, a které zároveň nejsou zahrnuty v taxativním výčtu pohledávek za majetkovou podstatou a pohledávek postavených jim na roveň, obsaženém v § 168 a § 169 insolvenčního zákona.

40. Dále budiž uvedeno, že žalobou uplatněná pohledávka měla vzniknout (podle žalobních tvrzení) na základě plnění podle rámcové kupní smlouvy ze dne 28. 1. 2014. Jde tedy o pohledávku podléhající již režimu zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, takže pro ni platí definice příslušenství pohledávky vymezená § 513 o. z. Z hlediska využitelnosti judikatorních závěrů citovaných výše pak lze uvést, že náklady spojené s uplatněním pohledávky byly definovány jako příslušenství pohledávky již § 121 odst. 3 obč. zák. a stejně jsou definovány jako příslušenství pohledávky § 513 o. z.

41. Namítá-li žalobce ve vyjádření k dovolání, že pohledávka z titulu práva na náhradu nákladů řízení „by takto absurdně zanikla“ (účinností reorganizačního plánu) ještě předtím, než vznikla (právní mocí rozhodnutí, jímž mu soud náhradu nákladů řízení přiznal), pak přehlídí, že náklady řízení, které v řízení vznikly jemu osobně (soudní poplatek ze žaloby), a náklady jeho zástupce s procesní plnou mocí (advokáta) [úkony právní služby, režijní paušál na náhradu hotových výdajů a částka odpovídající dani z přidané hodnoty] jsou příslušenstvím vymáhané pohledávky (náklady spojenými se soudním uplatněním pohledávky), které si v průběhu soudního řízení nesl (hradil) ze svého (§ 140 odst. 1 o. s. ř.) a které mu samozřejmě vznikly ještě předtím, než soud rozhodl o tom, že přiznává (a v jaké výši) právo na jejich náhradu (podle § 142 odst. 1 a 2 o. s. ř.); jinak by se po žalovaném ani nemohl domáhat jejich náhrady. Současně jde o náklady řízení, které žalobci vznikly před účinností reorganizačního plánu, a tedy o náklady řízení, které v souladu s § 356 odst. 1 insolvenčního zákona mohly zaniknout (coby nespokojená část příslušenství pohledávky) právě účinností reorganizačního plánu. Ostatně, obdobné závěry plynou již z judikatury k institutu osvobození od placení zbytku pohledávek při oddlužení (srov. R 85/2015, R 83/2016).

42. Jinak řečeno, účinností reorganizačního plánu zaniká v souladu s § 356 odst. 1 insolvenčního zákona i příslušenství pohledávky, kterou by věřitel (žalobce) musel uplatnit v insolvenčním řízení vůči dlužníku (žalovanému) přihláškou, tvořené náklady řízení, které si věřitel v souvislosti se soudním uplatněním pohledávky předtím platil (ve shodě s § 140 odst. 1 o. s. ř.) ze svého; právo na náhradu těchto nákladů proto již věřiteli (žalobci) nelze v příslušném soudním

řízení přiznat. Skutečnost, že před právní mocí rozhodnutí soudu o náhradě těchto nákladů (podle § 142 o. s. ř. nebo podle § 146 o. s. ř.) nemohl věřitel (žalobce) toto příslušenství přihlásit do insolvenčního řízení, nemá na uvedený závěr žádného vlivu.

43. Z výše uvedeného plyne, že dovolání je důvodné, jelikož v době vydání napadeného rozhodnutí již náklady, jež žalobce v řízení vynaložil do účinnosti reorganizačního plánu dlužníka (žalovaného), a o jejichž náhradě soudy rozhodovaly, neexistovaly (v důsledku právní moci usnesení o schválení reorganizačního plánu a uplynutí lhůty stanovené v článku 11.1., odstavci 187 reorganizačního plánu nabyt reorganizační plán účinnosti 1. 12. 2016 a ve stejnou dobu zaniklo i předmětné příslušenství žalobcovy pohledávky).

44. Nejvyšší soud proto, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), v situaci, kdy dosavadní výsledky řízení ukazují, že je možné o věci rozhodnout, změnil napadené rozhodnutí [§ 243d písm. b) o. s. ř.] v tom duchu, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení před soudem prvního stupně, a stejně rozhodl o nákladech odvolacího řízení. Jakkoli totiž žalovaný z procesního hlediska zavinil (v rozhodující části), že řízení muselo být zastaveno (§ 146 odst. 2, § 224 odst. 1 a 2 o. s. ř.), u žalobce nebyly ke dni vydání napadeného rozhodnutí zjištěny žádné účelně vynaložené náklady, které vznikly po účinnosti reorganizačního plánu, a účelně vynaložené náklady, které žalobci vznikly předtím, zanikly právě účinností reorganizačního plánu (§ 356 odst. 1 insolvenčního zákona).

45. Výrok o nákladech dovolacího řízení se opírá o § 243c odst. 3, § 224 odst. 1 a § 142 odst. 1 o. s. ř., když žalovaný byl s dovoláním úspěšný, čímž mu vzniklo právo na náhradu účelně vynaložených nákladů dovolacího řízení. Ty v dané věci sestávají z odměny za zastupování advokátem a ze soudního poplatku z dovolání. Tarifní hodnotu, z níž se vypočítává mimosmluvní odměna za úkon právní služby v dovolacím řízení, tvoří částka 59 324,35 Kč (součet částek 57 416,43 Kč a 1 907,92 Kč), z níž mimosmluvní odměna za 1 úkon právní služby (dovolání z 28. 7. 2017) činí 3 500 Kč a polovina mimosmluvní odměny pak 1 750 Kč [§ 11 odst. 1 písm. k), odst. 2 písm. c), odst. 3 vyhlášky č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátního tarifu), ve znění účinném do 30. 6. 2018, pro věc rozhodném s přihlédnutím k době spisu dovolání]. S náhradou hotových výdajů dle § 13 odst. 3 advokátního tarifu za 1 úkon právní služby ve výši 300 Kč a s náhradou za 21% daň z přidané hodnoty ve výši 430,50 Kč (§ 137 odst. 3 o. s. ř.) tak jde celkem o částku 2 480,50 Kč. Spolu se zaplaceným soudním poplatkem za dovolání ve výši 2 000 Kč jde celkem o částku 4 480,50 Kč, kterou Nejvyšší soud přiznal žalovanému k tíži žalobce.

Č. 44

č. 44

Exekuce, Návrh na zahájení řízení
§ 43 odst. 2 zákona č. 120/2001 Sb.

Listinou uvedenou v § 43 odst. 2 exekučního řádu nemusí být vždy listina podepsaná povinným. Má-li být vzájemná povinnost oprávněného plněna vůči třetí osobě, může naplnění podmínky uvedené v citovaném ustanovení stvrdit i tato třetí osoba.

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 5. 11. 2019, sp. zn. 20 Cdo 3028/2019, ECLI:CZ:NS:2019:20.CDO.3028.2019.1)

Nejvyšší soud k dovolání oprávněné zrušil usnesení Městského soudu v Praze ze dne 12. 6. 2019, sp. zn. 19 Co 117/2019, a usnesení soudního exekutora Mgr. Petra Polanského, Exekutorský úřad Liberec, ze dne 19. 3. 2019, sp. zn. 131 EX 3514/18, a věc vrátil soudnímu exekutorovi k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Soudní exekutor Mgr. P. P., Exekutorský úřad L., usnesením ze dne 19. 3. 2019, č. j. 131 EX 3514/18-47, zamítl exekuční návrh oprávněné ze dne 8. 11. 2018. Uvedl, že exekučním titulem v dané věci je notářský zápis se svolením k vykonatelnosti ze dne 16. 7. 2009, sp. zn. NZ 490/2009, N 490/2009, sepsaný jménem JUDr. R. B. notářskou kandidátkou M. H. Z tohoto notářského zápisu plyne, že skutečností, na níž se zakládá vymáhaná pohledávka, je smlouva o úvěru ze dne 16. 7. 2009, jíž se osoba oprávněná zavázala poskytnout osobě povinné úvěr ve výši 18 000 000 Kč a osoba povinná se jej zavázala splatit nejpozději do 5 let ode dne poskytnutí úvěru. Oprávněná k exekučnímu návrhu doložila smlouvu o úvěru ze dne 16. 7. 2009 s úředně ověřenými podpisy, v níž však není uvedeno, že by úvěr již byl poskytnut. V bodu 3.2 této smlouvy se uvádí, že dlužník souhlasí, aby finanční prostředky byly věřitelem vyplaceny na bankovní účet společnosti A. D., a to za účelem zajištění splnění účelu úvěru. Dále oprávněná předložila uznání závazku ze dne 16. 7. 2009, v němž povinný uznává dluh vůči společnosti A. D. s úředně ověřeným podpisem, Dodatek č. 1 ke smlouvě o úvěru, kde je potvrzeno, že den poskytnutí úvěru nastal dne 13. 10. 2019, avšak bez úředně ověřených podpisů, a Potvrzení společnosti A. D. ze dne 4. 2. 2019

s úředně ověřeným podpisem, z něhož plyne, že tato společnost potvrzuje, že na její bankovní účet byla dne 15. 10. 2009 připsána částka 18 000 000 Kč uhrazená společností R. C. CORP. za pana P. D., tehdejšího jednatele společnosti. Soudní exekutor na základě pokynu exekučního soudu ze dne 14. 3. 2019, č. j. 65 EXE 2761/2018-84, s odkazem na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 5. 2017, sp. zn. 20 Cdo 1418/2017, ze dne 23. 7. 2014, sp. zn. 21 Cdo 2201/2014, a ze dne 30. 10. 2013, sp. zn. 20 Cdo 1785/2013, uzavřel, že nejsou splněny podmínky dle § 43 odst. 2 ex. řádu, když oprávněnou doložené listiny neprokazují, že došlo ke splnění vzájemné povinnosti oprávněné a že byl úvěr skutečně poskytnut. Dodatek č. 1 smlouvy o úvěru neobsahuje úředně ověřené podpisy a z potvrzení ze dne 4. 2. 2019 sice plyne, že společnost A. D. potvrzuje, že částka byla na její účet poskytnuta, nicméně se nejedná o doložení povinným, že jemu byl úvěr poskytnut. V potvrzení ze dne 4. 2. 2019 navíc není uvedeno stejné číslo účtu, které je uvedeno ve smlouvě o úvěru jako platební místo, na něž měl být úvěr vyplacen. Dodal, že judikatura soudů již dovodila, že nedostatek ochoty povinného písemně potvrdit splnění podmínky případně poskytnout součinnost potřebnou k ověření soukromé listiny, nečiní oprávněného bezbranným; prostředkem, jak takový nedostatek ochoty povinného odstranit, je pro oprávněného žaloba o určení, že se podmínka splnila [§ 80 písm. c) zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále též jen „o. s. ř.“)]. Vzhledem k tomu, že oprávněná nedoložila splnění vzájemné povinnosti spočívající v poskytnutí úvěru povinnému, nelze exekuční titul považovat za vykonatelný. Proto soudní exekutor vázán pokynem exekučního soudu [§ 43a odst. 6 zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekučního řádu), a o změně dalších zákonů (dále jen „ex. řád“)] návrh oprávněné zamítl.

2. K odvolání oprávněné Městský soud v Praze usnesením ze dne 12. 6. 2019, sp. zn. 19 Co 117/2019, usnesení soudního exekutora potvrdil. Odvolací soud se ztotožnil se závěry uvedenými v usnesení soudního exekutora. Uvedl, že dle ustálené judikatury Nejvyššího soudu (např. usnesení ze dne 23. 8. 2005, sp. zn. 20 Cdo 1887/2004) splnění vzájemné povinnosti oprávněného nelze prokazovat notářským zápisem osvědčujícím prohlášení samotného oprávněného, že svou vzájemnou povinnost splnil, nýbrž toto prohlášení musí formou notářského zápisu (příp. alespoň soukromou listinou obsahující jeho ověřený podpis) učinit povinný. V dané věci oprávněnou předložené listiny nejsou listinami dle § 567 o. z., ale jde o listiny soukromé s úředně ověřeným podpisem, přičemž nejde o listiny dlužníka a listiny prokazující splnění povinnosti oprávněné, a to konkrétně dle bodu 2.1 smlouvy o úvěru, že „Věřitel poskytne Dlužníkovi za podmínek této Smlouvy úvěr ve výši CZK 18 000 000...“ a bodu 3.2, že „Věřitel vyplatí částku úvěru na bankovní účet“. Předložené listinné důkazy vytváří pouze nepřímé důkazy o splnění povinnosti ze strany oprávněné, z nichž by potenciálně bylo možno tvrzení o poskytnutí úvěru dovodit, avšak až po provedeném dokazování.

Před nařízením exekuce se ovšem dokazování neprovádí. Vzhledem k tomu odvolací soud napadené usnesení jako věcně správně potvrdil.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

č. 44

3. Proti rozhodnutí odvolacího soudu podala oprávněná dovolání. Namítá, že na daný případ nelze aplikovat § 43 ex. řádu. Z předmětného notářského zápisu plyne, že povinný nikterak nezpochybňuje svůj závazek vůči oprávněné a souhlasí s případným nařízením výkonu exekuce. Dohoda oprávněné a povinného obsažená v notářském zápisu neobsahuje ujednání týkající se podmínky ve smyslu § 548 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „o. z.“), jejíž splnění by bylo třeba prokázat způsobem stanoveným v § 43 ex. řádu. Dodatkem č. 1 ke Smlouvě o úvěru je jasně prokázáno, kdy došlo k poskytnutí úvěru oprávněné povinnému, když jeho článek 1.2 zní následovně: „Den poskytnutí úvěru ve smyslu Smlouvy a tohoto Dodatku nastal dne 13. října 2009...“, přičemž tato skutečnost koresponduje i s dalšími dokumenty, které oprávněná k návrhu na nařízení exekuce předložila (Uznání závazku a dohoda o jeho změně a splatnosti ze dne 16. 7. 2009 s úředně ověřenými podpisy, v němž povinný uznává svůj dluh ve výši 18 548 000 Kč vůči společnosti A. D.; Potvrzení společnosti A. D. o existenci závazku povinného vůči oprávněné ze dne 4. 2. 2019 s úředně ověřenými podpisy, ze kterého vyplývá, že na bankovní účet společnosti A. D. byla dne 15. 10. 2009 připsána částka ve výši 18 000 000 Kč uhrazená oprávněnou za povinného; úředně ověřený tiskopis majetkových účtů, v němž je zaneseno, že dne 15. 10. 2009 byla částka 18 000 000 Kč skutečně připsána na účet společnosti A. D.). Oprávněná je přesvědčena, že jí předložené listiny je třeba posuzovat v jejich vzájemné provázanosti a že tyto jako celek řádně prokazují, že úvěr byl povinnému poskytnut v souladu s dohodou mezi oprávněnou a povinným, k jakému datu byl úvěr poskytnut a jaká byla jeho výše, a že tedy těmito listinami doložila splnění podmínky pro nařízení exekuce.

III.

Přípustnost dovolání

4. Nejvyšší soud České republiky jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) věc projednal podle občanského soudního řádu ve znění účinném od 30. 9. 2017 (srov. čl. II bod 2 zákona č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony). Po zjištění, že dovolání proti pravomocnému usnesení odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou (účastníkem řízení) ve lhůtě uvedené v § 240 odst. 1 o. s. ř.,

a že jde o rozhodnutí, proti kterému je dovolání přípustné podle § 237 o. s. ř., neboť napadené usnesení závisí na posouzení právní otázky, zda listinu vydanou nebo ověřenou státním orgánem nebo notářem, z níž je patrné, že se splnila podmínka, že oprávněný splnil svou vzájemnou povinnost, popřípadě je připraven ji splnit, může stvrdit nejen povinný, ale i osoba odlišná od povinného i oprávněného, vůči níž bylo na základě předchozí dohody mezi oprávněným a povinným uskutečněno právní jednání, které mělo za následek splnění podmínky nebo vzájemné povinnosti, které jsou předpokladem pro vykonatelnost exekučního titulu, která dosud v rozhodovací praxi Nejvyššího soudu nebyla řešena. Proto dovolací soud přezkoumal napadené usnesení ve smyslu § 242 o. s. ř. bez nařízení jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.) a dospěl k závěru, že dovolání oprávněné je opodstatněné.

č. 44

IV.

Důvodnost dovolání

5. Podle § 43 odst. 1 ex. řádu, jestliže je to, co ukládá exekuční titul povinnému, vázáno na splnění podmínky nebo na splnění vzájemné povinnosti oprávněného nebo omezené doložením času, lze postupovat podle § 44 jen tehdy, prokáže-li oprávněný, že se podmínka splnila nebo že sám svou vzájemnou povinnost vůči povinnému již splnil, popřípadě je připraven ji splnit, nebo že nastal doložený čas.

6. Podle § 43 odst. 2 ex. řádu v případech uvedených v odstavci 1 je třeba k potvrzení o vykonatelnosti exekučního titulu připojit listinu vydanou nebo ověřenou státním orgánem nebo notářem, z níž je patrné, že se splnila podmínka, že oprávněný splnil svou vzájemnou povinnost, popřípadě je připraven ji splnit, nebo že nastal doložený čas.

7. Oprávněná namítá, že předmětný notářský zápis neobsahuje ujednání týkající se podmínky ve smyslu § 548 o. z., jejíž splnění by bylo třeba prokazovat způsobem stanoveným v § 43 ex. řádu. Má totiž za to, že povinný v čl. 4 notářského zápisu stvrdil, že jeho závazek ve výši 18 000 000 Kč existuje, neboť povinný prohlásil, že „pro případ, že svůj závazek zaplatit věřiteli předmět plnění v částce 18 000 000 Kč... nesplní řádně a včas ve lhůtách stanovených v článku čtvrtém, souhlasí, aby byl podle tohoto notářského zápisu k vymožení a vydobytí předmětu plnění uvedeného v článku třetím shora ve prospěch osoby oprávněné nařízen a proveden výkon rozhodnutí“.

8. S uvedeným právním postojem dovolatelky se odvolací soud správně neztožnil, když neshledal, že by obsahem notářského zápisu bylo i uznání závazku zaplatit úvěr ze smlouvy o úvěru ze dne 16. 7. 2009, jejíž obsah je popsán v čl. 2 a 3 notářského zápisu a z něhož vyplývá, že dluh povinného spočívající v povinnosti zaplatit částku 18 000 000 Kč s příslušenstvím se stane splatným do pěti let

od poskytnutí úvěru. Fakt, že povinný v čl. 4 uvedl, že se částku 18 000 000 Kč s příslušenstvím zavazuje zaplatit do 16. 7. 2014, za uznání dluhu ve smyslu § 2053 o. z. nelze pokládat, protože neobsahuje uznávací projev povinného, že dluh v době sepisu předmětného notářského zápisu již vznikl a trvá. Z čl. 4 ani ze žádného jiného ustanovení notářského zápisu totiž není patrné, zda a kdy oprávněná úvěr povinnému skutečně poskytla, a jestli a kdy tedy došlo k naplnění této povinnosti oprávněné, na kterou je vázán vznik dluhu povinného. Zákon sice nevyžaduje, aby se dlužník v uznávacím prohlášení přímo zavázal k plnění, nýbrž stačí, že z obsahu písemného projevu je zřejmé, že je si své povinnosti k plnění vědom (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 5. 2016, sp. zn. 26 Cdo 4981/2015). Bez uvedení dne, kdy oprávněná měla povinnému úvěr poskytnout, však nelze jasně dovodit, že povinný si je své povinnosti k zaplacení dluhu ze smlouvy o úvěru vědom, neboť právě poskytnutí úvěru ze strany oprávněné je rozhodující právní skutečností, která měla dluh povinného založit. Zároveň nelze pominout, že doba splatnosti údajného dluhu povinného ze smlouvy o úvěru („nejpozději do 16. 7. 2014“) je uvedena v části notářského zápisu, v jejímž návěští je odkázáno na § 71b odst. 2 písm. e) zákona č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti – dále jen „not. řád“, čímž účastníci dávají najevo, že jejich dohoda obsažená v čl. 4 má pouze procesní účinky a nemá mít za následek změnu původně sjednaných materiálních práv a povinností mezi účastníky. Čl. 4 notářského zápisu tedy nelze pokládat za notářský zápis o právním jednání nebo o uznání závazku podle § 71a odst. 1 nebo 2 not. řádu (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 9. 2019, sp. zn. 20 Cdo 3009/19, a ze dne 18. 9. 2019, sp. zn. 20 Cdo 2674/2019). Vzhledem k výše uvedenému se nelze ztotožnit s přesvědčením oprávněné, že z notářského zápisu jasně a jednoznačně vyplývá vůle povinného plnit dluh ze smlouvy o úvěru bez dalšího, tedy aniž by oprávněná musela prokazovat způsobem předepsaným v § 43 odst. 2 ex. řádu, že úvěr povinnému skutečně poskytla.

9. Argumentuje-li oprávněná Dodatkem č. 1 Smlouvy o úvěru ze dne 15. 9. 2014 s tím, že v tomto dodatku měl povinný stvrdit, že úvěr byl oprávněnou poskytnut dne 13. 10. 2009, odvolací soud rovněž v souladu s judikaturou Nejvyššího soudu dovodil, že tato listina neobstojí ve smyslu § 43 odst. 2 ex. řádu, protože se nejedná o listinu vydanou nebo ověřenou státním orgánem nebo notářem a současně nejde ani o soukromou listinu s úředně ověřeným podpisem dlužníka (viz např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 11. 2007, sp. zn. 20 Cdo 3893/2007, ze dne 23. 7. 2014, sp. zn. 21 Cdo 2201/2014, ze dne 3. 5. 2017, sp. zn. 20 Cdo 1418/2017, či ze dne 23. 9. 2010, sp. zn. 20 Cdo 4478/2008).

10. Oprávněná konečně argumentuje tím, že předložila i listiny ve smyslu § 43 odst. 2 ex. řádu dokládající, že úvěr povinnému skutečně poskytla, a to zejména Uznání závazku a dohodu o změně splatnosti ze dne 16. 7. 2009 s úředně ověřenými podpisy, v němž povinný uznává svůj dluh ve výši 18 548 000 Kč

vůči společnosti A. D., a potvrzení společnosti A. D. k existenci závazku povinného vůči oprávněné ze dne 4. 2. 2019 s úředně ověřenými podpisy, v němž mimo jiné A. D. stvrzuje, že na její bankovní účet byla dne 15. 10. 2009 připsána částka 18 000 000 Kč uhrazená oprávněnou za povinného, když k tomuto potvrzení byl rovněž přiložen úředně ověřený tiskopis majetkových účtů, v němž je zaneseno, že dne 15. 10. 2009 byla částka 18 000 000 Kč skutečně připsána na účet společnosti A. D.

11. Odvolací soud ohledně listin předložených oprávněnou za účelem prokázání, že oprávněná splnila podmínku, na kterou je vázán dluh povinného (zde poskytnutí úvěru povinnému), obecně uzavřel, že „předložené listinné důkazy vytvářejí pouze nepřímé důkazy o splnění povinnosti ze strany oprávněné, z nichž by potenciálně bylo možno tvrzení o poskytnutí úvěru doložit, avšak až po provedeném dokazování. Tyto listiny totiž buď nejsou listinami ve smyslu § 43 odst. 2 ex. řádu, nebo nejsou projevem samotného povinného. Před nařízením exekuce se však dokazování neprovádí.“ Odvolací soud tak zjevně navazuje na právní názor vyjádřený v usnesení soudního exekutora Mgr. P. P. ze dne 19. 3. 2019, č. j. 131 EX 3514/18-47, ježž přezkoumával a v němž se podává, že není-li sám povinný ochoten stvrdit listinou ve smyslu § 43 odst. 2 ex. řádu, že odkládací podmínka nebo vzájemná povinnost oprávněného byla naplněna, musí oprávněný podat vůči povinnému žalobu na určení, že podmínka nebo vzájemný závazek oprávněného již byly splněny.

12. Z § 43 odst. 2 ex. řádu neplyne, že by listinu vydanou nebo ověřenou státním orgánem nebo notářem, z níž je patrné pro účely zvážení, zda má dojít k zahájení exekuce, že se splnila podmínka, že oprávněný splnil svou vzájemnou povinnost, popřípadě je připraven ji splnit, musela být za každých okolností stvrzena výhradně povinným jako dlužníkem. Tak je tomu pouze v případě, že právní skutečnost, která je předpokladem vykonatelnosti exekučního titulu, je právním jednáním, jež je adresováno právě povinnému. Jestliže však podmínka nebo povinnost, která musí být naplněna, aby se exekuční titul stal vykonatelným, má nastat právním jednáním vůči někomu jinému (třeba i vůči osobě jednající za povinného), může její naplnění stvrdit listinou ve formě předpokládané § 43 odst. 2 ex. řádu i ten subjekt, vůči němuž bylo právní jednání uskutečněno. Odkazuje-li odvolací soud na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 8. 2005, sp. zn. 20 Cdo 1887/2004, toto rozhodnutí, jakož i rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze 7. 2. 1975, sp. zn. 3 Cz 10/75, uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek č. 9, ročník 1976 pod poř. č. 31, sdělují výhradně to, že jako doklad ve smyslu § 43 ex. řádu nemůže posloužit písemné prohlášení oprávněného. Jedná-li se však o prohlášení osoby odlišné od oprávněného i od povinného, vůči níž bylo právní jednání způsobující splnění podmínky nebo vzájemného plnění na základě předchozí dohody mezi oprávněným a povinným uskutečněno, jedná se o listinu, která je při splnění předpokladů podle § 43 odst. 2 ex. řádu formálně způsobila k prokázání, že došlo

ke splnění podmínky nebo vzájemné povinnosti. Za takových okolností je věcí exekutora (exekučního soudu), aby s přihlédnutím k formě prohlášení, ke konkrétním okolnostem případu i k osobě prohlášovatele a k jeho vztahu k předmětu řízení a k účastníkům posoudil, zda prohlášení třetí osoby včetně jeho případných příloh, jež ob stojí jako listina dle § 43 odst. 2 ex. řádu, je natolik přesvědčivé, aby bylo namísto (v souladu se zásadou volného hodnocení důkazů) uzavřít, že je z něho „patrné“, že oprávněný splnil podmínku nebo vzájemnou povinnost (srov. s § 43 odst. 2 ex. řádu).

13. Dovolací soud se tedy neztotožňuje s právním názorem odvolacího soudu, že i ty oprávněnou předložené listiny, které splňují náležitosti podle § 43 odst. 2 ex. řádu a jimiž třetí osoba odlišná od povinného i oprávněné (společnost A. D.) potvrzuje, že za povinného na základě smlouvy s povinným převzala peníze z úvěru, vytvářejí pouze „nepřímé důkazy“ o splnění povinnosti ze strany oprávněné, z nichž by bylo potenciálně možné dovodit splnění povinnosti k poskytnutí úvěru ze strany oprávněné, avšak až po provedeném dokazování, k němuž před nařízením exekuce nemůže dojít. Naopak z § 43 odst. 1 ex. řádu se podává, že na základě listin ve smyslu § 43 odst. 2 ex. řádu je exekutor (exekuční soud) povinen (aniž by nařizoval jednání a vedl procesní dokazování v pravém slova smyslu) vyhodnotit, zda vzájemná povinnost nebo podmínka byla, nebo nebyla naplněna a jestli má dojít k zahájení exekuce.

14. Vzhledem k tomu, že usnesení odvolacího soudu není správné a nejsou dány podmínky pro zastavení dovolacího řízení, pro odmítnutí dovolání, pro zamítnutí dovolání nebo pro změnu usnesení odvolacího soudu, Nejvyšší soud napadené usnesení podle § 243e odst. 1 o. s. ř. zrušil. Vzhledem k tomu, že důvody, pro které bylo zrušeno usnesení odvolacího soudu, platí i na rozhodnutí soudního exekutora, zrušil dovolací soud i toto rozhodnutí a věc vrátil soudnímu exekutorovi k dalšímu řízení [Mgr. P. P., Exekutorský úřad L. (srov. § 243e odst. 2 věta druhá o. s. ř.)]. Soudní exekutor nadále není vázán pokynem exekučního soudu, aby exekuční návrh zamítl, naopak je stejně jako odvolací soud vázán právním názorem dovolacího soudu (§ 243g odst. 1 část věty první za středníkem o. s. ř.).

15. O náhradě nákladů řízení včetně dovolacího řízení bude rozhodnuto v novém rozhodnutí o věci (§ 243g odst. 1 věta druhá o. s. ř.), případně o ní bude rozhodnuto ve zvláštním režimu (§ 87 a násl. ex. řádu).

Č. 45

č. 45

Vlastnictví

§ 1022 o. z.

Vlastník pozemku nemůže požadovat, aby se soused zdržel zřizování stavby v těsné blízkosti společné hranice pozemků (§ 1020 o. z.), jestliže stavebník má platný veřejnoprávní titul (např. stavební povolení), a důvody, pro které by stavba neměla být zřizována, mohl vlastník pozemku uplatnit ve veřejnoprávním (stavebním) řízení, avšak neučinil tak.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 8. 2019, sp. zn. 22 Cdo 4348/2018, ECLI:CZ:NS:2019:22.CDO.4348.2018.1)

Nejvyšší soud k dovolání žalobce zrušil rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 19. 7. 2018, sp. zn. 57 Co 70/2018, a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Okresní soud v Ostravě („soud prvního stupně“) rozsudkem ze dne 15. 11. 2017, č. j. 26 C 68/2015-162, uložil žalovanému povinnost zdržet se realizace stavby „Protihluková opatření, silnice I/58 O.-N. B.“, umístěné na pozemku par. č. XY v k. ú. XY (výrok I.) a povinnost zdržet se jakéhokoliv zásahu vůči veškerým věcem žalobce, zejména dřevinám na pozemku žalobce par. č. XY v k. ú. XY (výrok II.). Výrokem III. rozhodl o náhradě nákladů řízení.

2. Soud prvního stupně zjistil, že žalobce je vlastníkem pozemku par. č. XY v katastrálním území XY. Tento pozemek bezprostředně sousedí s pozemkem žalovaného par. č. XY, na němž se nachází silnice první třídy. Žalovaný má záměr vybudovat na svém pozemku – podél pozemku žalobce – železobetonovou protihlukovou stěnu konstantní výšky čtyři metry; k tomu získal rozhodnutí o umístění stavby a stavební povolení. Takovému záměru se žalobce brání žalobou, protože na svém pozemku provozuje reklamní poutače (billboardy), které by po vybudování protihlukové stěny nebyly vidět, a pozemek by tak ztratil využití.

3. Žalobě vyhověl s odkazem na § 1013 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále „o. z.“), neboť zhotovení protihlukové stěny by bránilo pohledu na reklamní poutače na pozemku žalobce, čímž by došlo k „naprostému zne-

hodnocení“ žalobceva pozemku; odepření možnosti požívat plody vlastnictví by představovalo nepřípustný zásah do vlastnického práva žalobce.

č. 45

4. Krajský soud v Ostravě jako soud odvolací k odvolání žalovaného rozsudkem ze dne 19. 7. 2018, č. j. 57 Co 70/2018-207, rozhodnutí soudu prvního stupně změnil tak, že žalobu zamítl (výrok I.), a rozhodl o náhradě nákladů řízení před soudy obou stupňů (výrok II.).

5. Odvolací soud vyšel ze stejných skutkových zjištění jako soud prvního stupně, neztotožnil se však s právním hodnocením věci. Uvedl, že § 1013 odst. 1 o. z. nelze aplikovat v případě, kdy rušení vlastnického práva dosud nenastalo; jedná se o ustálenou rozhodovací praxi dovolacího soudu k ochraně vlastnického práva před budoucími imisemi podle občanskému zákoníku č. 40/1964 Sb. a tuto rozhodovací praxi není důvodu měnit. Odvolací soud zvážil aplikaci § 1020 o. z., který umožňuje poskytnutí preventivní ochrany vlastnického práva před budoucím rušením stavbou, dospěl však k závěru, že nebyly splněny podmínky. Podle důvodové zprávy k občanskému zákoníku č. 89/2012 Sb. se toto ustanovení netýká případů, kdy sousedovi svědčí ke zřízení stavby veřejnoprávní titul. Především však žalobce v povolovacím procesu nevznesl proti stavbě žádné námitky, ačkoli byl účastníkem územního i stavebního řízení. Na tom nic nemění skutečnost, že Krajský soud v Ostravě rozsudkem ze dne 22. 10. 2015, č. j. 22 A 83/2012-88, zrušil rozhodnutí odvolacího správního orgánu ve věci, v níž správní orgán prvního stupně v souvislosti s výstavbou protihlukové stěny povolil zrušení sjezdu na pozemek žalobce, a rozsudkem ze dne 5. 10. 2016, č. j. 22 A 27/2013-92, také rozhodnutí, kterým správní orgán prvního stupně odmítl pro opožděnost odvolání žalobce v řízení o umístění stavby; v řízení o umístění stavby ani v řízení o povolení stavby totiž žalobce relevantní námitky nevznesl.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

6. Proti rozsudku odvolacího soudu podává žalobce (dále „dovolatel“) dovolání, jehož přípustnost opírá o § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů („o. s. ř.“). Tvrdí, že v „rozhodovací praxi dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena otázka ust. § 1013 a 1042, resp. § 1004 a 1020 obč. zákoníku“. Jako dovolací důvod uplatňuje nesprávné právní posouzení věci podle § 241a odst. 1 o. s. ř.

7. Dovolatel nejprve zdůraznil, že se nedomáhá pouhé ochrany držby, nýbrž ochrany vlastnického práva, které je bezprostředně ohroženo stavbou protihlukové stěny. Nesouhlasí s názorem odvolacího soudu, podle něhož ochrany vlastnického práva podle § 1013 odst. 1 se nelze domáhat preventivně; pokud by se vlastník nemohl hrozícímu zásahu bránit předem, mohlo by dojít k nevratnému zásahu do jeho majetkových poměrů, což by v konečném důsledku odporovalo

i čl. 11 odst. 4 Listiny základních práv a svobod. Pokud soud dospěl k závěru, že není namístě postup podle § 1013 o. z., měl aplikovat obecné § 1042 o. z., u něhož komentářová literatura připouští preventivní podání negatorní žaloby, hrozí-li bezprostřední zásah do vlastnického práva (PETROV, J. a kol. Občanský zákoník: komentář. Praha: C. H. Beck, 2017, str. 1054). Inspirací je rozhodovací praxe rakouského Nejvyššího soudního dvora – dále také „OGH“ (konkrétně rozhodnutí sp. zn. 1 Ob 6/00i ze dne 28. 4. 2000).

8. Pokud však soud aplikoval § 1020 o. z., pak je nesprávně vyložil. Předně není správný předpoklad, že se nedotýká případů, kdy si soused opatří ke zřízení stavby veřejnoprávní titul; takový závěr z uvedeného ustanovení nevyplývá, přičemž důvodová zpráva k občanskému zákoníku není pramenem práva, z něhož by takové pravidlo mohlo být dovozeno. Mimo to již nelze hovořit o tom, že žalovaný disponuje veřejnoprávním titulem ke zřízení stavby, když podmínkou stavebního povolení (bod 35) bylo dokončení stavby do 31. 12. 2014; v současné době tak žalovaný nedisponuje platným stavebním povolením. Konečně považoval-li odvolací soud za důvod zamítnutí žaloby (resp. důvod nemožnosti aplikace § 1020 o. z.) také skutečnost, že dovolatel měl možnost uplatnit své námitky ve správním řízení, namítá, že takovou možnost neměl – to jednoznačně vyplývá z rozhodnutí Krajského soudu v Ostravě ze dne 22. 10. 2015, č. j. 22 A 83/2012-88, kterým krajský soud právě z tohoto důvodu (nevypřádání námitek dovolatele) zrušil rozhodnutí Ministerstva dopravy ze dne 18. 5. 2012, č. j. 222/2012-120-STSP/2, ve věci rozhodnutí o zrušení sjezdů z pozemku žalobce na silnici I/58 v souvislosti s budováním protihlukového opatření. Navrhuje napadené rozhodnutí zrušit a věc vrátit soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

9. Žalovaný se k dovolání nevyjádřil.

III.

Přípustnost dovolání

10. Nejvyšší soud po zjištění, že dovolání je přípustné podle § 237 o. s. ř., že je uplatněn dovolací důvod uvedený v § 241a odst. 1 o. s. ř. a že jsou splněny i další náležitosti dovolání a podmínky dovolacího řízení (zejména § 240 odst. 1, § 241 o. s. ř.), napadené rozhodnutí přezkoumal a zjistil, že dovolání je důvodné.

IV.

Důvodnost dovolání

11. Obecné tvrzení, že v rozhodovací praxi dovolacího soudu „dosud nebyla vyřešena otázka ustanovení § 1013 a 1042, resp. § 1004 a 1020 o. z.“, nemůže založit přípustnost dovolání. Z obsahu dovolání se ovšem podávají dvě konkrétní otázky, na nichž napadené rozhodnutí závisí a které v poměrech občanského zá-

koníku č. 89/2012 Sb. nebyly řešeny, a zakládají tak přípustnost dovolání. První otázka zní, zda se lze domáhat negatorní žalobou (§ 1042 o. z.) ochrany vlastnického práva proti hrozícímu zásahu, druhá pak zda pravidlo, že se vlastník sousedního pozemku nemůže bránit před ohrožením stavbou v soudním řízení, pokud nevznese námitky již ve stavebním či územním řízení, ač tak učinit mohl, platí i tehdy, jestliže stavební povolení před zahájením stavby pozbylo platnosti.

12. Podle § 1004 o. z., je-li držitel prováděním stavby ohrožen v držbě nemovité věci nebo může-li se pro to důvodně obávat následků uvedených v § 1013 a nezajistí-li se proti němu stavebník cestou práva, může se ohrožený držitel domáhat zákazu provádění stavby. Zákazu se držitel domáhat nemůže, jestliže ve správním řízení, jehož byl účastníkem, neuplatnil své námitky k žádosti o povolení takové stavby, ač tak učinit mohl (odstavec 1). Dokud není o záležitosti rozhodnuto, může soud zakázat, aby se stavba prováděla. Hrozí-li však přímé nebezpečí, nebo dá-li žalovaný přiměřenou jistotu, že věc uvede v předešlý stav a nahradí škodu, ale žalobce jistotu za následky svého zákazu nedá, soud nezakáže, aby se zatím v provádění stavby pokračovalo, ledaže zákaz odůvodňují okolnosti případu (odstavec 2).

Podle § 1042 o. z. vlastník se může domáhat ochrany proti každému, kdo neprávem do jeho vlastnického práva zasahuje nebo je ruší jinak než tím, že mu věc zadržuje.

Podle § 1013 odst. 1 o. z. vlastník se zdrží všeho, co působí, že odpad, voda, kouř, prach, plyn, pach, světlo, stín, hluk, ořesy a jiné podobné účinky (imise) vnikají na pozemek jiného vlastníka (souseda) v míře nepřiměřené místním poměrům a podstatně omezují obvyklé užívání pozemku; to platí i o vnikání zvířat. Zakazuje se přímo přivádět imise na pozemek jiného vlastníka bez ohledu na míru takových vlivů a na stupeň obtěžování souseda, ledaže se to opírá o zvláštní právní důvod.

Podle § 1020 o. z., má-li pro to vlastník pozemku rozumný důvod, může požadovat, aby se soused zdržel zřizování stavby na sousedním pozemku v těsné blízkosti společné hranice pozemků.

13. K preventivní povaze zdržovací žaloby:

14. Vlastník ohrožený stavbou na sousedním pozemku má možnost domáhat se ochrany držby, tzv. posesorní ochrany (v tomto případě podle § 1004 odst. 1 o. z.); její poskytnutí v tomto řízení však dovolatel výslovně odmítá a žádá ochranu prostřednictvím žaloby na ochranu práva (petitorní žaloby). Již za účinnosti obecného zákoníku občanského („o. z. o.“) převládal názor, že negatorní ochrana poskytnutá vlastníkově v § 364 o. z. o. nemá preventivní charakter (viz RAN-DA, A. Právo vlastnické dle práva rakouského v pořádku systematickém. Praha: 1900, s. 240; shodně SEDLÁČEK, J. Vlastnické právo: komentář k § 353-446 všeobecnému občanskému zákoníku se zřetelem ku právu na Slovensku a Podkarpatské Rusi platnému. Praha: V. Linhart, 1935, s. 104). Nemožnost domáhat

se ochrany před hrozícím zásahem negatorní žalobou dovozovala právní věda rovněž v období účinnosti občanského zákoníku z roku 1964; bylo poukazováno především na to, že zde ještě není relevantní právní vztah či subjektivní hmotné právo, které by bylo rušeno (viz ŠVESTKA, J., SPÁČIL, J., ŠKÁROVÁ, M., HULMÁK, M. a kol. Občanský zákoník I. § 1 až 459. Komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 699; také ELIÁŠ, K. a kol. Občanský zákoník: velký akademický komentář. Praha: Linde, 2008, s. 549). V souladu s tím se také rozhodovací praxe dovolacího soudu zcela ustálila v názoru, že zákaz neoprávněného rušení vlastníka věci přichází v úvahu jen tam, kde neoprávněné rušení trvá, resp. pokračuje, anebo tam, kde sice již přestalo, avšak existuje konkrétní nebezpečí jeho opakování v budoucnu [k tomu srovnej např. rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 12. 4. 1999, sp. zn. 2 Cdo 1626/96 (publikovaný v časopise Soudní rozhledy 7/1999), ze dne 6. 3. 2001, sp. zn. 22 Cdo 2162/99 (publikovaný v časopise Soudní judikatura pod označením SJ 73/2001), ze dne 25. 1. 2017, sp. zn. 22 Cdo 3844/2016, či usnesení ze dne 28. 6. 2017, sp. zn. 22 Cdo 568/2017, a další (všechna citovaná rozhodnutí Nejvyššího soudu jsou dostupná na stránkách Nejvyššího soudu <http://nsoud.cz>)]. Nejvyšší soud již přitom vyslovil, že tyto závěry jsou použitelné rovněž pro § 1042 o. z. (k tomu obdobně srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 1. 2017, sp. zn. 22 Cdo 3844/2016), a tedy nutně i pro § 1013 odst. 1 o. z., které představuje pouze zvláštní případ negatorní žaloby.

15. Nicméně občanský zákoník č. 89/2012 Sb. v § 1020 poskytl vlastníkovu pozemku obranu proti budoucí (pokud stavebník již započal s přípravami ke stavbě) či prováděné stavbě, má-li rozumný důvod pro to, aby se soused zřízení stavby v těsné blízkosti společné hranice zdržel; k tomu důvodová zpráva uvádí: „Nově se navrhuje založit vlastníku pozemku právo zabránit sousedovi, aby v těsné blízkosti společné hranice pozemků zřídil stavbu. Stavbou se rozumí jakákoli stavba (ať trvalá, nebo dočasná, ať stavba spojená pevně základy s pozemkem, nebo stavba s vlastností movité věci). Jde, podobně jako u předchozího ustanovení o stromech, o opatření preventivní povahy, jehož účelem je předem zabránit narušení sousedských práv, např. při hrozbě zastínění sousedního pozemku nebo při hrozbě vnikání chovaných zvířat (např. slepic) na sousední pozemek. Uplatnění tohoto práva je vázáno na rozumný důvod na straně oprávněného. Existence takového rozumného důvodu se posoudí podle objektivních hledisek se zřetelem k místním poměrům a k tomu, co na sousedovi lze spravedlivě požadovat, aby ještě snášel. Rovněž posouzení toho, co je těsnou blízkostí, záleží na místních poměrech i na druhu zřizované stavby. Podpůrně lze využít kritéria stanovená předpisy stavebního práva (aktuálně srov. vyhl. č. 268/2009 Sb., o technických požadavcích na stavby). Navržené ustanovení se nedotýká případů, kdy si soused opatří k zřízení stavby veřejnoprávní titul (zejména stavební povolení); v těchto případech se uplatní ustanovení o ohrožení držby.“

16. Dovolatel namítá, že důvodová zpráva není pramenem práva; k tomu se poznamenává, že jde o významnou pomůcku k výkladu, osvětlující záměr tvůrce normy (k tomu viz např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 7. 2004, sp. zn. 33 Odo 70/2004). Blíže věc vysvětluje i komentář k občanskému zákoníku (SPÁČIL, J. a kol. Občanský zákoník III. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 175), ve kterém se uvádí: „Je-li třeba ke zřízení stavby veřejnoprávní oprávnění vydané v řízení, ve kterém je soused účastníkem (zejména územní rozhodnutí, stavební povolení), pak je třeba tuto námitku uplatnit ve správním řízení; pokud se tak nestane, resp. bude-li námitka uplatněna neúspěšně, nelze stejný nárok později uplatnit ‚cestou práva‘, tedy v soudním řízení. Opačný přístup by znamenal popření principů stavebního řízení, zejména zásady koncentrace řízení, a vystavoval by stavebníka neúměrné nejistotě. Pokud neměl soused možnost ve stavebním řízení námitku uplatnit, ať již proto, že takového řízení nebylo ke zřízení stavby třeba, nebo proto, že byl úřadem opomenut, může žádat ochranu podle komentovaného ustanovení.“

17. Dovolací soud tak uzavírá, že vlastník pozemku nemůže požadovat, aby se soused zdržel zřizování stavby v těsné blízkosti společné hranice pozemků (§ 1020 o. z.), jestliže stavebník má platný veřejnoprávní titul (např. stavební povolení), a důvody, pro které by stavba zřizována být neměla, mohl uplatnit ve veřejnoprávním (stavebním) řízení, avšak nečinil tak. V této části není dovolání důvodné.

18. K argumentaci dovolatele lze poznamenat, že rakouská soudní praxe „předběžnou“ zdržovací žalobu (Vorbeugende Unterlassungsklage) připouští, nicméně současně setrvale zdůrazňuje, že pravidelnou náležitostí je započetí rušení (tak již rozhodnutí OGH ze dne 23. 11. 1960, sp. zn. 5 Ob 375/60, z poslední doby např. rozhodnutí OGH z 19. 9. 2012, sp. zn. 3 Ob 134/12w); jen odůvodňuje-li to naléhavá potřeba právní ochrany, zejména pokud by čekání na porušení práva vedlo k nenapravitelné újmě, je možné zdržovací žalobu uplatnit i před započtím rušení (viz dovolatelem citované rozhodnutí OGH ze dne 28. 4. 2000, sp. zn. 1 Ob 6/00i). Také podle českého práva má vlastník možnost žádat o preventivní ochranu práva, byť nikoliv vlastnickou negatorní žalobou podle § 1042 o. z. Kromě již zmíněné posesorní ochrany (§ 1004 o. z.) náleží mu i petitorní ochrana proti hrozičím zásahům do vlastnického práva určovací žalobou (§ 80 o. s. ř.), jejíž preventivní charakter setrvale zdůrazňuje odborná literatura (viz např. DRÁPAL, L., BUREŠ, J. a kol. Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 527 a násl.) i judikatura (lze odkázat již na rozsudek bývalého Nejvyššího soudu ze dne 24. 2. 1971, sp. zn. 2 Cz 8/71, uveřejněný pod č. 17 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 1972; nověji např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 6. 2006, sp. zn. 31 Cdo 1836/2005, uveřejněný pod číslem 53/2007 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část občanskoprávní a obchodní). Jde-li o vážné ohrožení, může se vlastník domáhat také uložení přiměřeného opatření k odvrácení hroziící újmy (§ 2903 odst. 2 o. z.).

19. Ke vztahu nároku na zdržení se zřizování stavby (§ 1020 o. z.) a námitek ve veřejnoprávním (zpravidla stavebním) řízení:

20. Nejvyšší soud již za účinnosti občanského zákoníku z roku 1964 dovedl, že možnost poskytnutí ochrany proti zásahu do vlastnického práva žalobce je třeba zkoumat i z toho hlediska, zda jde o zásah oprávněný ve smyslu veřejného práva a zda žalovaný měl možnost uplatnit své námítky ve správním řízení; pokud by tuto možnost měl a námítky neuplatnil, nebylo možné žalobě vyhovět (viz např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 2. 2009, sp. zn. 22 Cdo 3969/2007).

21. Smyslem takového výkladu zákona je na jedné straně eliminovat nežádoucí dopady, které má protichůdné rozhodování orgánů veřejné moci (správního orgánu a soudu) na legitimní očekávání účastníků správních řízení, a zamezit maření již vynaložených nákladných investic a současně na druhé straně poskytnout dotčenému vlastníku účinnou ochranu jeho práva. Jde však o dosud neřešenou otázku, zda uvedené platí i v případě, že stavební povolení ztratilo platnost (§ 115 odst. 4 stavebního zákona č. 183/2006 Sb.). V dané věci podle obsahu spisu stavební povolení nabylo právní moci dne 29. 8. 2013 a podle tvrzení žalobce ke dni podání žaloby stavba nebyla započata.

22. Žalobce nemůže úspěšně požadovat, aby sousedovi byla uložena povinnost zdržet se zřizování stavby (§ 1020 o. z.), má-li žalovaný ke stavbě platný veřejnoprávní titul (zpravidla stavební povolení) a žalobce měl možnost uplatnit své námítky ve správním řízení. To však platí jen tehdy, pokud žalovaný stavebník má k pořízení stavby platný veřejnoprávní titul; pokud tento titul již pozbyl platnosti, aniž by stavba byla zřízena, uvedené pravidlo se neuplatní a žalobce může namítat i to, co v původním veřejnoprávním řízení nenamítal.

23. V případě, že by v nyní projednávané věci stavební povolení pozbylo platnosti, a v době rozhodování soudu by tak stavebník nedisponoval veřejnoprávním oprávněním k provedení stavby, nic by nebránilo plnému vypořádání občanskoprávních námitek žalobce v civilním soudním řízení. Otázkou, zda stavební povolení nepozbylo platnosti, se však odvolací soud nezabýval, přestože to žalobce namítal již před soudem prvního stupně (č. l. 76) a také v odvolacím řízení (viz protokol o jednání před odvolacím soudem ze dne 17. 7. 2018). Z tohoto hlediska je rozhodnutí odvolacího soudu předčasné, a tudíž i nesprávné ve smyslu § 241a odst. 1 o. s. ř.

24. Co se týká možnosti uplatnit námítky v územním a stavebním řízení, žalobce byl účastníkem stavebního řízení a byl i účastníkem územního řízení o umístění stavby; tuto skutečnost přitom žalobce v dovolání nezpochybňuje (věc vedená Krajským soudem v Ostravě pod sp. zn. 22 A 83/2012 se netýká protihlukové stěny, nýbrž sjezdů z pozemní komunikace). Tvrdí však, že neměl možnost své námítky řádně uplatnit, a to zejména proto, že jeho odvolání v územním řízení bylo odmítnuto v rozporu se zákonem (jak vyplývá z pravomocného rozhodnutí Krajského soudu v Ostravě ze dne 5. 10. 2016, č. j. 22 A 27/2013-92). I tímto

tvrzením bude třeba se v dalším řízení zabývat; pokud totiž žalobce nevznesl námitky ve stavebním řízení proto, že správní orgán mu to v důsledku protiprávního postupu neumožnil a správní rozhodnutí bylo z toho důvodu zrušeno, není jeho právo vznášet takové námitky v soudním řízení prekludováno.

č. 45

25. Z uvedeného vyplývá, že napadené rozhodnutí dovolacího soudu je nesprávné, resp. předčasné. Proto nezbylo, než toto rozhodnutí zrušit a věc vrátit odvolacímu soudu k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 o. s. ř.).

Č. 46

č. 46

Odpovědnost státu za škodu, Náhrada nemajetkové újmy (o. z.)

§ 3 odst. 1 písm. b) zákona č. 82/1998 Sb., § 13 odst. 1 zákona č. 82/1998 Sb., § 6 odst. 1 zákona č. 111/1998 Sb.

Za újmu způsobenou výkonem samosprávné působnosti veřejné vysoké školy odpovídá tato veřejná vysoká škola podle obecných předpisů, a nikoliv stát podle zákona č. 82/1998 Sb.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 7. 2019, sp. zn. 30 Cdo 2301/2017, ECLI:CZ:NS:2019:30.CDO.2301.2017.1)

Nejvyšší soud k dovolání žalobce zrušil rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 24. 10. 2016, sp. zn. 53 Co 159/2016, a rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 20. 1. 2016, sp. zn. 25 C 9/2014, ve výrocích o věci samé, jakož i ve výrocích o náhradě nákladů řízení před těmito soudy, a věc vrátil Obvodnímu soudu pro Prahu 1 k dalšímu řízení; ve zbývajícím rozsahu dovolání odmítl.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Žalobce se na žalované domáhá zaplacení částky 85 000 Kč s příslušenstvím jako zadostiučinění za nemajetkovou újmu, jež mu měla vzniknout průběhem řízení o ukončení studia ve studijním programu Humanitní studia, obor Pastorační asistence na Teologické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích a na něj navazujících řízení před správními soudy.
2. Obvodní soud pro Prahu 1 jako soud prvního stupně rozsudkem ze dne 20. 1. 2016, č. j. 25 C 9/2014-62, konstatoval porušení práva žalobce na vydání rozhodnutí v přiměřené době a žalobu zamítl v rozsahu, v němž se žalobce domáhal zaplacení částky 85 000 Kč s příslušenstvím (výrok I), přiznal právnímu zástupci žalobce odměnu a náhradu hotových výdajů v celkové výši 10 091,40 Kč (výrok II) a uložil žalované zaplatit tuto částku jako náhradu nákladů řízení žalobce na účet Obvodního soudu pro Prahu 1 (výrok III).
3. Soud prvního stupně zjistil, že rozhodnutím děkana Teologické fakulty Jihočeské univerzity ze dne 7. 12. 2009, č. j. 04/1359/09, bylo ukončeno studium žalobce ve studijním programu M6107 Humanitní studia, magisterský studijní obor Pastorační asistence, v kombinované formě studia. Žalobce podal

dne 25. 1. 2010 proti předmětnému rozhodnutí odvolání, o němž bylo rozhodnuto rektorem Jihočeské univerzity dne 8. 2. 2010, č. j. 01/0289/10, tak, že napadené rozhodnutí děkana teologické fakulty bylo potvrzeno. Proti rozhodnutí rektora brojil žalobce správní žalobou, na jejímž základě Krajský soud v Českých Budějovicích rozsudkem ze dne 11. 6. 2010, č. j. 10 A 24/2010-42, rozhodnutí rektora zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení. V něm rektor rozhodnutím ze dne 1. 9. 2010, č. j. 01/0289/10, rozhodnutí děkana teologické fakulty o ukončení studia žalobce opětovně potvrdil. Rovněž toto rozhodnutí rektora však bylo rozsudkem Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 19. 1. 2011, č. j. 10 A 77/2010-38, zrušeno a věc mu byla vrácena k dalšímu řízení. Žalobce se následně bránil vůči nečinnosti rektora Jihočeské univerzity správní žalobou, kterou však krajský soud dne 10. 1. 2012 odmítl. Následně žalobě na ochranu proti nečinnosti, podané žalobcem dne 10. 12. 2012, bylo dne 20. 2. 2013 krajským soudem vyhověno a Jihočeské univerzitě bylo uloženo rozhodnout o odvolání žalobce do třiceti dnů od právní moci rozsudku. Následně rektor Jihočeské univerzity vydal dne 31. 7. 2013 rozhodnutí, kterým napadené rozhodnutí děkana opět potvrdil. Proti uvedenému rozhodnutí rektora Jihočeské univerzity podal žalobce další žalobu ve správním soudnictví, kterou však Krajský soud v Českých Budějovicích rozsudkem ze dne 21. 3. 2014, č. j. 10 A 122/2013-71, zamítl. Uvedený rozsudek krajského soudu byl ovšem v řízení o kasační stížnosti zrušen rozsudkem Nejvyššího správního soudu ze dne 7. 11. 2014, č. j. 5 As 64/2014-41, jimž byla věc vrácena krajskému soudu k dalšímu řízení. Krajský soud v Českých Budějovicích rozsudkem ze dne 4. 6. 2015 žalobu opětovně zamítl; v době rozhodování soudu prvního stupně pak probíhalo před Nejvyšším správním soudem řízení o kasační stížnosti proti tomuto rozsudku pod sp. zn. 5 As 140/2015.

4. Po právní stránce měl soud prvního stupně za to, že je dána pasivní věcná legitimize žalované, neboť rozhodnutím o ukončení studia vysoká škola vykonává vrchnostenskou formou veřejnou správu, jež jí je svěřena zákonem. Podle soudu prvního stupně v tomto případě stát odpovídá podle § 3 odst. 1 písm. b) zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), dále též „OdpŠk“, za škodu způsobenou při výkonu této správy univerzitou jako právnickou osobou. Dále měl soud prvního stupně za to, že v předmětném řízení o ukončení studia žalobce vedeném před orgány univerzity a správními soudy, jež tvoří jeden celek, je dán nesprávný úřední postup, který „v kontextu s celkovou délkou daného řízení“ spočívá „v překročení zákonné lhůty pro rozhodnutí“. V této souvislosti zdůraznil, že rektor univerzity nevydal řádné rozhodnutí ve třicetidenní lhůtě podle § 68 zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách, nýbrž až po více než třech a půl letech. Vzhledem k tomu, že žalobce „dostatečně“ prokázal vznik nemajetkové újmy, zabýval se soud prvního stupně otázkou formy přiměřeného

zadostiučinění, přičemž dospěl k závěru, že s ohledem na výsledek řízení, kdy v rámci přezkumu rozhodnutí nedošlo ke změně rozhodnutí děkana teologické fakulty, je význam řízení pro žalobce „reálně“ snížený. Nadto soud prvního stupně přihlédl též ke skutečnosti, že žalobce se označuje již dvěma jinými vysokoškolskými tituly, a zřejmě tedy vysokoškolského vzdělání již opakovaně dosáhl; tato skutečnost rovněž snižuje jeho újmu. S ohledem na uvedené pak soud prvního stupně uzavřel, že zcela dostačujícím se v uvedeném případě jeví poskytnutí zadostiučinění ve formě konstatování porušení práva.

5. K odvolání žalované Městský soud v Praze jako soud odvolací napadeným rozsudkem potvrdil rozsudek soudu prvního stupně (výrok I rozsudku odvolacího soudu), přiznal právnímu zástupci žalobce odměnu a náhradu hotových výdajů za odvolací řízení v celkové výši 10 091,40 Kč (výrok II odvolacího soudu) a uložil žalované povinnost zaplatit tuto částku jako náhradu nákladů odvolacího řízení žalobce na účet Obvodního soudu pro Prahu I (výrok III rozsudku odvolacího soudu).

6. Odvolací soud vyšel ze skutkových zjištění soudu prvního stupně a zcela se ztotožnil s jím provedeným právním hodnocením věci, a to výslovně jak co do otázky pasivní věcné legitimace státu v této věci, tak co do zanedbatelného významu řízení pro žalobce a tomu odpovídající přiznané formě zadostiučinění.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

7. Rozsudek odvolacího soudu napadl žalobce v plném rozsahu dovoláním. V něm namítá, že se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu v posouzení významu předmětného řízení pro žalobce. Žalobce zejména napadá závěr odvolacího soudu, že řízení mělo pro něj zanedbatelný význam. Zdůrazňuje, že délkou předmětného řízení bylo zasaženo do základního práva žalobce na svobodnou volbu povolání a přípravu k němu, které náleží každému jednotlivci bez ohledu na jeho věk. V důsledku toho nemůže obstát ani odvolacím soudem přiznané zadostiučinění ve formě konstatování porušení práva na vydání rozhodnutí v přiměřené době; žalobci se v souladu s judikaturou mělo dostat přiměřeného zadostiučinění v penězích.

8. Žalovaná ve vyjádření k dovolání uvádí, že v hodnocení významu řízení pro žalobce odvolací soud postupoval v souladu s judikaturou Nejvyššího soudu a že správně zhodnotil rovněž otázku přiznané formy zadostiučinění. Dále žalovaná opakuje svou námitku přednesenou již v řízení před soudem prvního stupně a v řízení odvolacím, že žalobci nenáleží náhrada nemajetkové újmy podle zákona č. 82/1998 Sb., neboť k žalobcem tvrzené újmě mělo dojít v souvislosti s rozhodováním o právech a povinnostech studenta ve smyslu § 6 odst. 1 písm. e) zákona o vysokých školách, tedy v rámci výkonu vysokoškolské samosprávy.

V této souvislosti žalovaná odkazuje na rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 28. 5. 2015, sp. zn. 1 As 66/2015, ze kterého vyplývá rozdíl mezi samosprávou veřejných vysokých škol a státní správou, jejíž výkon může stát na veřejnou vysokou školu přenést. V doplnění svého vyjádření ze dne 11. 7. 2017 žalovaná dále odkázala na nálezh Ústavního soudu ze dne 28. 2. 2017, sp. zn. IV. ÚS 3638/15, ze kterého podle žalované vyplývá, že nelze dovozovat odpovědnost státu za výkon samosprávy ze strany jiných samosprávných subjektů než územních samosprávných celků.

9. Nejvyšší soud v dovolacím řízení postupoval a o dovolání rozhodl podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném od 1. 1. 2014 (viz čl. II bod 2 a čl. VII zákona č. 293/2013 Sb.), dále jen „o. s. ř.“.

10. Dovolání bylo podáno včas, osobou k tomu oprávněnou, za splnění podmínky § 241 odst. 1 o. s. ř. Dovolací soud se proto zabýval tím, zda dovolání obsahuje náležitosti vyžadované § 241a odst. 2 o. s. ř.

11. V rozsahu, v němž dovolání směřuje proti výroku I napadeného rozsudku, jímž byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně ve výroku o odměně a náhradě hotových výdajů ustanoveného zástupce a o náhradě nákladů řízení před soudem prvního stupně, jakož i v rozsahu, v němž dovolání směřuje proti výroku II napadeného rozsudku o odměně a náhradě hotových výdajů ustanoveného advokáta v odvolacím řízení, a konečně v rozsahu, v němž dovolání směřuje proti výroku III napadeného rozsudku o náhradě nákladů odvolacího řízení, neobsahuje dovolání zákonné náležitosti (§ 241a odst. 2 o. s. ř.), a v dovolacím řízení proto nelze v tomto rozsahu pro vady dovolání pokračovat.

12. Dovolací soud se tak zabýval přípustností dovolání pouze v rozsahu, v němž byl výrokem I napadeného rozsudku potvrzen rozsudek soudu prvního stupně ve výroci o věci samé.

III.

Přípustnost dovolání

13. Podle § 236 odst. 1 o. s. ř. lze dovoláním napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, jestliže to zákon připouští.

14. Podle § 237 o. s. ř., není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu nebo která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak.

15. Nejvyšší soud shledal dovolání žalobce přípustným pro posouzení otázky významu řízení o ukončení studia na veřejné vysoké škole a na něj navazujících

řízení před správními soudy, neboť uvedená otázka dosud nebyla v praxi dovolacího soudu řešena.

IV.

Důvodnost dovolání

č. 46

16. Dovolání je důvodné.

17. Vzhledem k přípustnosti dovolání Nejvyšší soud podle § 242 odst. 3 věty druhé o. s. ř. přezkoumal, zda nebylo řízení postiženo vadami uvedenými v § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3 o. s. ř., respektive i jinými vadami řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci.

18. Dovolací soud dospěl k závěru, že řízení před soudy obou stupňů takovou vadou řízení, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, zatíženo bylo, neboť soudy vycházely z toho, že správní řízení o ukončení studia na veřejné vysoké škole a na něj navazující řízení před správními soudy lze z hlediska přiměřenosti délky řízení posuzovat jako jeden celek (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 12. 2018, sp. zn. 30 Cdo 5794/2016) a v souvislosti s tím i nesprávně vyhodnotily, která organizační složka státu je příslušná za stát před soudem jednat (§ 6 OdpŠk). Pro hodnocení, zda řízení před orgány veřejné vysoké školy a na něj navazující řízení před správními soudy lze posoudit jako jeden celek, je klíčové zodpovězení otázky, kdo odpovídá za tvrzenou újmu, jež měla být způsobena průběhem řízení o ukončení studia před orgány veřejné vysoké školy.

19. Podle čl. 36 odst. 3 Listiny základních práv a svobod má každý právo na náhradu škody způsobené mu nezákonným rozhodnutím soudu, jiného státního orgánu či orgánu veřejné správy nebo nesprávným úředním postupem.

20. Dle čl. 36 odst. 4 Listiny základních práv a svobod podmínky a podrobnosti upravuje zákon.

21. Podle § 1 OdpŠk stát odpovídá za podmínek stanovených tímto zákonem za škodu způsobenou při výkonu státní moci (odstavec 1). Územní samosprávné celky odpovídají za podmínek stanovených tímto zákonem za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci svěřené jim zákonem v rámci samostatné působnosti (dále jen „územní celky v samostatné působnosti“) (odstavec 2). Stát a územní celky v samostatné působnosti hradí za podmínek stanovených tímto zákonem též vzniklou nemajetkovou újmu (odstavec 3).

22. Podle § 3 odst. 1 OdpŠk stát odpovídá za škodu, kterou způsobilý

a) státní orgány,

b) právnické a fyzické osoby při výkonu státní správy, která jim byla svěřena zákonem nebo na základě zákona (dále jen „úřední osoby“),

c) orgány územních samosprávných celků, pokud ke škodě došlo při výkonu státní správy, který na ně byl přenesen zákonem nebo na základě zákona (dále jen „územní celky v přenesené působnosti“).

23. Dle § 5 OdpŠk stát odpovídá za podmínek stanovených tímto zákonem za škodu, která byla způsobena

- a) rozhodnutím, jež bylo vydáno v občanském soudním řízení, ve správním řízení, v řízení podle soudního řádu správního nebo v řízení trestním,
- b) nesprávným úředním postupem.

č. 46

24. Podle § 13 odst. 1 OdpŠk stát odpovídá za škodu způsobenou nesprávným úředním postupem (odstavec 1). Nesprávným úředním postupem je také porušení povinnosti učinit úkon nebo vydat rozhodnutí v zákonem stanovené lhůtě (odstavec 2). Nestanoví-li zákon pro provedení úkonu nebo vydání rozhodnutí žádnou lhůtu, považuje se za nesprávný úřední postup rovněž porušení povinnosti učinit úkon nebo vydat rozhodnutí v přiměřené lhůtě (odstavec 3).

25. Ustanovením § 1 písm. b) zákona č. 314/1991 Sb., o zřízení Slezské univerzity, Jihočeské univerzity, Západočeské univerzity, Univerzity Jana Evangelisty Purkyně a Ostravské univerzity, byla zřízena Jihočeská univerzita, se sídlem v Českých Budějovicích.

26. Dle Přílohy 1 k zákonu č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění účinném do 31. 3. 2013, dále jen „ZoVŠ“, je Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích veřejnou vysokou školou.

27. Podle § 6 odst. 1 písm. e) ZoVŠ do samosprávné působnosti veřejné vysoké školy patří zejména rozhodování o právech a povinnostech studentů.

28. Dle § 6 odst. 3 ZoVŠ státní orgány mohou zasahovat do činnosti veřejné vysoké školy jen na základě a v mezích zákona a způsobem zákonem stanoveným.

29. Ústavní soud v nálezu ze dne 28. 2. 2017, sp. zn. IV. ÚS 3638/15, podal vymezení vesměs ústavně podložených pojmů veřejná moc, státní moc, veřejná správa a státní správa, a to včetně jejich vzájemných vztahů (srov. zejména body 24 až 32 odůvodnění cit. nálezu). Zdůraznil, že v situaci, kdy je výkon vymezených státních (veřejných) záležitostí (zákonem) svěřen samostatným veřejnoprávním subjektům, lze hovořit o decentralizaci výkonu veřejné moci. Decentralizace jako organizační princip veřejné správy znamená delegaci působnosti a pravomoci, charakterizovanou vysokou mírou samostatnosti (srov. bod 29 odůvodnění cit. nálezu). Do samosprávné činnosti příslušných veřejnoprávních subjektů lze pak zasahovat, resp. ji kontrolovat, jen na základě zákona a pouze omezeně (srov. bod 30 odůvodnění cit. nálezu).

30. V citovaném nálezu pak Ústavní soud na základě těchto úvah ve vztahu k zákonu č. 82/1998 Sb. dovodil, že „[j]ako důsledek decentralizovaného výkonu veřejné správy provádí zákon č. 82/1998 Sb. základní rozlišení právního režimu odpovědnosti státu (§ 3 a násl.) a územních samosprávních celků v rámci výkonu samostatné působnosti, resp. územní samosprávy (§ 19 a násl.). Stát odpovídá za podmínek stanovených tímto zákonem za škodu způsobenou při výkonu státní moci (§ 1 odst. 1). Ustanovení § 3 odst. 1 zákona č. 82/1998 Sb., navazující

na uvedené obecné východisko, rozlišuje tři okruhy vykonavatelů státní moci, jejichž činnost může vést k přímé odpovědnosti státu za škodu. V první řadě jde o státní orgány uvedené pod písmenem a) citovaného ustanovení, jejichž definici ani výčet zákon č. 82/1998 Sb. blíže nevymezuje. Lze však dovodit, že se státními orgány rozumí orgány moci zákonodárné, výkonné a soudní, které stát zřizuje na základě Ústavy za účelem výkonu státní moci. Podle § 3 odst. 1 písm. b) zákona č. 82/1998 Sb. dále stát odpovídá za škodu, kterou způsobily právnické a fyzické osoby při výkonu státní správy, která jim byla svěřena zákonem nebo na základě zákona. Pro tuto skupinu zákon používá legislativní zkratku ‚úřední osoby‘ a v poznámce uvádí demonstrativní výčet právních předpisů, které svěřují výkon státní správy některým právnickým a fyzickým osobám. Úředními osobami ve smyslu citovaného ustanovení jsou podle výslovné úpravy v § 4 odst. 1 zákona č. 82/1998 Sb. též notáři při sepisování veřejných listin o právních úkonech a při úkonech v postavení soudního komisaře a dále soudní exekutoři při úkonech v rámci výkonu exekuční činnosti, při sepisování exekutorských zápisů a při činnostech vykonávaných z pověření soudu podle zákona č. 120/2001 Sb., exekuční řád. Třetí okruh vykonavatelů státní moci, jejichž činnost zakládá odpovědnost státu, představují orgány územně samosprávných celků, pokud ke škodě došlo při výkonu státní správy, který na ně byl přenesen zákonem nebo na základě zákona [§ 3 odst. 1 písm. c) zákona č. 82/1998 Sb.]‘ (body 37–39 odůvodnění cit. nálezu).

31. Shora podaný ústavně konformní výklad pojmů veřejné a státní moci, jež Nejvyšší soud sdílí, v první řadě znamená, že stát za podmínek stanovených zákonem č. 82/1998 Sb. odpovídá za škodu (újmu) vzniklou pouze při výkonu státní moci (srov. § 1 odst. 1 OdpŠk), nikoli však veřejné moci obecně. Princip decentralizace výkonu veřejné moci, který se v našem právním řádu uplatňuje, má v konkrétních případech za důsledek přenos vrchnostenské působnosti a pravomoci na zákonem vymezené veřejnoprávní subjekty, disponující vysokou mírou samostatnosti. Možnosti státu ovlivňovat, popř. kontrolovat výkon samostatné působnosti takových veřejnoprávních subjektů jsou pouze omezené a musí být podloženy zákonem. Nemůže-li ovšem stát přímo zasahovat do výkonu samostatné působnosti určitých veřejnoprávních subjektů, nutně z toho – za druhé – vyplývá, že ani nemůže za výkon jejich samostatné působnosti odpovídat. Tento závěr jednoznačně podporuje i platná právní úprava, podle níž nikoliv stát, nýbrž územní samosprávné celky odpovídají za podmínek stanovených zákonem č. 82/1998 Sb. za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci svěřené jim zákonem v rámci samostatné působnosti (srov. § 1 odst. 2 OdpŠk).

32. Zákon č. 82/1998 Sb. obecně neupravuje podmínky odpovědnosti za škodu (újmu), jež byla způsobena při výkonu jakéhokoliv druhu veřejné moci, ale má na zřeteli pouze ty případy, kdy byla škoda (újma) a) způsobena při výkonu státní moci nebo b) územním samosprávným celkem při výkonu veřejné moci v rámci samostatné působnosti (srov. § 1 OdpŠk). Stranou zákona č. 82/1998 Sb. je tak

ponechána úprava podmínek odpovědnosti za škodu (újmu) tam, kdy ke způsobení škody (újmy) došlo při výkonu veřejné moci v rámci samostatné působnosti svěřené zákonem veřejnoprávnímu subjektu odlišnému od územního samosprávného celku. Prakticky půjde zejména o případy škody (újmy) při výkonu veřejné moci zákonem svěřené subjektům veřejného práva v rámci profesní či vysokoškolské (akademické) samosprávy. To však neznamená, že by veřejnoprávní subjekty (odlišné od územních samosprávných celků) za škodu (újmu) vzniklou při výkonu zákonem svěřené samostatné působnosti vůbec neodpovídaly; jejich odpovědnost se ovšem neřídí zákonem č. 82/1998 Sb., nýbrž obecnými předpisy. Tento závěr potvrdil i Ústavní soud v citovaném nálezu (srov. bod 43 odůvodnění cit. nálezu).

33. Ve vztahu k vysokoškolské samosprávě Nejvyšší správní soud v rozsudku ze dne 28. 5. 2015, č. j. 1 As 66/2015-33, uvedl, že „[v]eřejné vysoké školy jsou ze zákona nadány značnou mírou samosprávy. Oblasti samosprávy příkladmo vyjmenovává § 6 odst. 1 zákona o vysokých školách. Odstavec 3 tohoto ustanovení zase stanoví, že státní orgány mohou zasahovat do činnosti veřejné vysoké školy jen na základě a v mezích zákona a způsobem zákonem stanoveným. Samosprávný subjekt ve věcech samosprávy není vůči státním orgánům v podřízené pozici. Naopak, je nadán jistou mírou autonomie, a to právě za účelem spravování sebe sama, svých vlastních záležitostí, bez zásahu státních orgánů. Do kontradikce k samosprávě veřejných vysokých škol je nutno stavět státní správu, jejíž výkon může stát na veřejnou vysokou školu zákonem přenést. Vykonává-li veřejná vysoká škola úkoly z oblasti této přenesené působnosti, jedná jako přímá součást státní správy. Takto přeneseným úkolem je například vydávání osvědčení o uznání zahraničního studia dle § 89 odst. 1 písm. b) zákona o vysokých školách.“ (body 15 a 16 cit. rozsudku).

34. Rozlišování mezi výkonem samostatné působnosti veřejné vysoké školy na straně jedné a výkonem na ni přenesené působnosti na straně druhé nemůže zůstat bez vlivu na posouzení odpovědnosti za škodu (újmu) způsobenou při výkonu těchto odlišných druhů veřejné moci. Jestliže v prvním případě (samostatná působnost) je za škodu (újmu) odpovědnou sama veřejná vysoká škola podle obecných předpisů o náhradě újmy, odpovídá v druhém případě (přenesená působnost) za činnost veřejné vysoké školy stát podle § 3 odst. 1 písm. b) a násl. OdpŠk. V této souvislosti Nejvyšší soud zdůrazňuje, že uvedené závěry se vztahují právě na rozhodovanou materii zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách, a dovolací soud jimi nikterak nepředjímá posouzení dílčích právních úprav v jiných oblastech (např. profesní) samosprávy.

35. V poměrech projednávané věci je tedy zapotřebí posoudit, zda rozhodnutí děkana Teologické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích ze dne 7. 12. 2009, č. j. 04/1359/09, jímž bylo ukončeno studium žalobce na této veřejné vysoké škole, je rozhodnutím vydaným v rámci samostatné nebo přenesené působnosti veřejné vysoké školy.

36. Nejvyšší soud nemá pochyb, že v tomto případě se jedná o rozhodnutí samosprávného akademického orgánu (součástí) veřejné vysoké školy, kterým bylo rozhodováno ve smyslu § 6 odst. 1 písm. e) ZoVŠ o právech a povinnostech žalobce jako studenta této vysoké školy. Šlo tedy o rozhodnutí spadající do samosprávné působnosti veřejné vysoké školy, za jejíž výkon neodpovídá podle § 3 odst. 1 písm. b) a násl. OdpŠk stát, nýbrž sama veřejná vysoká škola podle obecných předpisů o náhradě újmy.

37. Ze skutkových zjištění soudů nižších stupňů ovšem vyplynulo, že žalobce se domáhá zadostiučinění za nemajetkovou újmu, jež mu měla vzniknout nejen průběhem správního řízení o ukončení studia na Teologické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, nýbrž i v důsledku délky na toto řízení navazujících řízení před správními soudy. V posléze uvedeném rozsahu, tj. v rozsahu řízení vedených před správními soudy, lze jistě posuzovat odpovědnost státu za nemajetkovou újmu způsobenou nesprávným úředním postupem podle § 13 odst. 1 věty třetí OdpŠk, tj. za nepřiměřenou délkou řízení.

38. Rozdílná povaha odpovědnosti za nemajetkovou újmu, jež je dána již tím, že za žalobcem tvrzené újmy odpovídají různé subjekty, jejichž odpovědnost se řídí rozdílnými právními předpisy, tak činí hodnocení posuzovaného řízení soudy nižších stupňů jakožto jediného řízení, zahrnujícího správní a soudní „část“, nutně nesprávným.

39. Žalobcem uplatněný nárok na zadostiučinění za nemajetkovou újmu tak nelze právně hodnotit jinak než jako sestávající z dílčích nároků majících však již pro shora uvedenou odlišnost odpovědnostních titulů samostatný skutkový základ. V první řadě může jít o nárok na zadostiučinění za nemajetkovou újmu vzniklou průběhem správního řízení o ukončení studia vedeného před samosprávnými akademickými orgány Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, jež je třeba posoudit podle obecných předpisů o náhradě újmy. Dále se může jednat o nároky na odškodnění nemajetkové újmy vzniklé porušením práva na přiměřenou délku řízení vedených u Krajského soudu v Českých Budějovicích o žalobách proti rozhodnutím správního orgánu, resp. o žalobě na ochranu proti nečinnosti, jež se posoudí podle § 13 odst. 1 věty třetí OdpŠk.

40. S ohledem na výše uvedené prvního stupně pochybil, když nevedl žalobce k rozlišení, jakého konkrétního odškodnění se na podkladě každého (odlišného) právního důvodu (titulu) domáhá (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 10. 2011, sp. zn. 30 Cdo 5180/2009, zapovídající možnost žádat odškodnění nemajetkové újmy v penězích z více skutkově samostatných důvodů jedinou částkou). To činí žalobu neurčitou. Jelikož soud odvolací toto pochybení soudu prvního stupně nenapravit, je řízení zatíženo vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2016, sp. zn. 30 Cdo 214/2015).

41. Odlišnost odpovědnostních titulů, na jejichž základě žalobce požaduje zadostiučinění za nemajetkovou újmu, nezůstává bez vlivu na to, které úřady jsou

příslušné ve smyslu § 6 OdpŠk za žalovanou v předmětném řízení jednat. Jednaly-li soudy nižších stupňů s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy jako s jedinou organizační složkou příslušnou ve smyslu § 6 OdpŠk za stát v předmětném řízení jednat, zatížily tím řízení další vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, neboť ve vztahu k nároku (případně nárokům) žalobce na zadostiučinění za tvrzenou nemajetkovou újmu vzniklou v důsledku nepřiměřené délky soudního řízení správního je takovým příslušným úřadem Ministerstvo spravedlnosti podle § 6 odst. 2 písm. a) OdpŠk (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 1. 2016, sp. zn. 30 Cdo 968/2014).

42. Již uvedené vady řízení musejí vést ke zrušení rozsudků soudů obou stupňů v rozsahu, v jakém jimi bylo rozhodnuto ve věci samé a ve výrocích o náhradě nákladů řízení. V zájmu rychlejšího průběhu dalšího řízení však Nejvyšší soud považuje za vhodné, aby se vyjádřil k otázce, pro kterou bylo dovolání připuštěno, a to pro účely možného opětovného posouzení významu soudního řízení správního, bude-li shora uvedená neurčitost žaloby v dalším řízení postupem podle § 43 o. s. ř. odstraněna.

43. Podle § 31a odst. 3 OdpŠk v případech, kdy nemajetková újma vznikla nesprávným úředním postupem podle § 13 odst. 1 věty druhé a třetí nebo § 22 odst. 1 věty druhé a třetí, přihlédně se při stanovení výše přiměřeného zadostiučinění rovněž ke konkrétním okolnostem případu, zejména k a) celkové délce řízení, b) složitosti řízení, c) jednání poškozeného, kterým přispěl k průtahům v řízení, a k tomu, zda využil dostupných prostředků způsobilých odstranit průtahy v řízení, d) postupu orgánů veřejné moci během řízení a e) významu předmětu řízení pro poškozeného.

44. Dovolací soud ve vztahu ke kritériu významu předmětu řízení pro účastníka již dříve dovodil, že zvýšený význam předmětu řízení pro svou osobu tvrdí a prokazuje při uplatnění nároku z odpovědnosti za neprojednání věci v přiměřené lhůtě poškozený. Výjimku z uvedeného pravidla představují taková řízení, která již povahou svého předmětu mají pro jejich účastníky zvýšený význam, jako jsou například věci trestní, opatrovnické, pracovně-právní spory, věci osobního stavu, sociálního zabezpečení a věci týkající se zdraví nebo života nebo taková řízení, která s přihlédnutím k vysokému věku účastníka nebo jeho zdravotnímu stavu je třeba vyřídit přednostně. U těch se zvýšený význam předmětu řízení pro účastníka ve smyslu § 31a odst. 3 písm. e) OdpŠk presumuje (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 11. 2010, sp. zn. 30 Cdo 2800/2009).

45. Rubem uvedené úvahy je, že v případě nižšího významu předmětu řízení pro poškozeného tíží břemeno tvrzení a břemeno důkazní o této okolnosti žalovanou a není povinností soudu zjišťovat nad rámec tvrzení účastníků okolnosti rozhodné pro posouzení významu předmětu řízení pro poškozeného. Obecně je totiž třeba vyjít z toho, že nejde-li o shora vyjmenované případy domněnky vyššího významu předmětu řízení pro poškozeného, je význam předmětu řízení pro

něj standardní, což nevede k posílení ani potlačení úvahy o porušení práva na projednání věci v přiměřené lhůtě, ani případnému zvýšení či snížení základního odškodnění za ně (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 10. 2010, sp. zn. 30 Cdo 3026/2009).

46. V projednávané věci soudy nižších stupňů pochybily, jestliže vycházely ze zanedbatelného významu řízení pro žalovaného, aniž by si k takovému závěru učinily dostatečná skutková zjištění, když se otázkou rozsahu akademického vzdělání a významu aktuálního vzdělání pro poměry žalobce v řízení vůbec nezabývaly. V tomto směru je tedy jejich posouzení ve světle citované judikatury Nejvyššího soudu neúplné, a tudíž nesprávné.

47. Nejvyšší soud vzhledem k výše uvedenému napadený rozsudek odvolacího soudu v potvrzujícím výroku o věci samé a o náhradě nákladů řízení před soudem prvního stupně, jakož i v navazujícím výroku o náhradě nákladů řízení před soudem odvolacím podle § 243e odst. 1 o. s. ř. zrušil. Protože se důvody pro zrušení rozsudku odvolacího soudu vztahují i na rozsudek soudu prvního stupně ve výrocih o věci samé (včetně vyhovujícího výroku I) a o náhradě nákladů řízení před soudem prvního stupně, zrušil Nejvyšší soud podle § 243e odst. 2 o. s. ř. v tomto rozsahu i rozsudek soudu prvního stupně a věc mu v uvedeném rozsahu vrátil k dalšímu řízení (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 11. 2014, sp. zn. 30 Cdo 3850/2014, uveřejněný pod č. 37/2015 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek).

48. V dalším řízení bude na soudu prvního stupně, aby postupem podle § 43 odst. 1 o. s. ř. vyzval žalobce k odstranění shora uvedené vady žaloby spočívající v absenci požadavku, jakého konkrétního odškodnění se na podkladě každého (odlišného) právního důvodu (titulu) domáhá. Soud prvního stupně se tak postará zejména o to (neuvede-li žalobce potřebné dříve sám již na podkladě závazného právního názoru Nejvyššího soudu), aby žalobce rozlišil, jakého odškodnění se domáhá z důvodu průběhu řízení před samosprávnými akademickými orgány veřejné vysoké školy a jaké (případně jaká, šlo-li by o více soudních řízení správních) odškodnění požaduje z důvodu nepřiměřené délky řízení před správními soudy. V návaznosti na žalobcem provedené vymezení jednotlivých dílčích nároků soud prvního stupně v dalším řízení rovněž zajistí, aby v rozsahu nároku (případně nároků) na zadostiučinění za tvrzenou nemajetkovou újmu vzniklou žalobci v důsledku nepřiměřené délky soudních řízení správních za stát jednal úřad příslušný podle § 6 odst. 2 písm. a) OdpŠk, kterým je Ministerstvo spravedlnosti (srov. již citovaný rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 1. 2016, sp. zn. 30 Cdo 968/2014).

49. Soudy jsou ve smyslu § 243g odst. 1 části věty první za středníkem o. s. ř. ve spojení s § 226 o. s. ř. vázány právními názory dovolacího soudu v tomto rozhodnutí vyslovenými.

Č. 47

č. 47

Bezdůvodné obohacení, Daň z přidané hodnoty, Splatnost pohledávky
§ 451 obč. zák., § 563 obč. zák., § 564 obč. zák., § 72 zákona č. 235/2004 Sb.,
§ 105 zákona č. 235/2004 Sb.

Při vyčíslování bezdůvodného obohacení, jež vzniklo užíváním cizí věci, zjišťováním obvyklého nájemného porovnávací metodou je zásadně relevantní nájemné sjednané v porovnávaných smlouvách, ať již v sobě zahrnuje daň z přidané hodnoty, či nikoli. Pakliže však věc užíval plátcе daně z přidané hodnoty za okolností umožňujících uplatnění odpočtu daně na vstupu ve smyslu § 72 zákona č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, ve znění pozdějších předpisů, je namíste vycházet z nájemného placeného za srovnatelné objekty bez navýšení o daň z přidané hodnoty; je-li tedy v tomto případě v porovnávaných nájemných smlouvách sjednáno nájemné s daní z přidané hodnoty, je zapotřebí je od této daně očistit.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. 9. 2019, sp. zn. 28 Cdo 2169/2018, ECLI:CZ:NS:2019:28.CDO.2169.2018.4)

Nejvyšší soud zamítl dovolání žalovaných v části týkající se výroku I. písm. a) rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 7. 12. 2017, sp. zn. 14 Co 614/2013, ve znění usnesení ze dne 3. 1. 2018, sp. zn. 14 Co 614/2013, ve zbyvajícím rozsahu její dovolání odmítl; dovolání žalobkyně odmítl.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Okresní soud v Břeclavi rozsudkem ze dne 17. 12. 2012, č. j. 9 C 1111/2000-550, uložil žalovaným zaplatit žalobkyni společně a nerozdílně částku 450 000 Kč s úrokem z prodlení (výrok I.) a rozhodl o nákladech účastníků řízení i státu (výroky II. a III.). Žalobkyně se domáhala sporného plnění s tvrzením, že její právní předchůdce K. F. se žalovanými uzavřel dne 23. 4. 1995 nájemní smlouvu na nebytové prostory v nemovitosti žalovaných, v souladu s níž předem zaplatil nájemné na sedm let ve výši 1 400 000 Kč. Předmětné místnosti však užíval jen do prosince roku 1999, kdy je předal žalovaným. Jelikož je uvedená smlouva absolutně neplatná pro absenci souhlasu obecního úřadu, vzniklo F. právo na vrácení poskytnuté úplaty z titulu bezdůvodného obohacení ve smyslu

§ 451 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „obč. zák.“), v míře, v níž obnos přijatý žalovanými převyšuje rozsah majetkového prospěchu, jehož se naopak dostalo nájemci tím, že bez náležitého titulu užíval nemovitost žalovaných. Jelikož rozdíl sumy 1 400 000 Kč a výše obohacení F. (jenž svou pohledávku následně postoupil na žalobkyni), odvíjející se od znalecky určené hladiny obvyklého nájemného, převyšoval žalobní žádání, mohl soud žalobnímu požadavku v plném rozsahu vyhovět.

2. Krajský soud v Brně rozsudkem ze dne 19. 3. 2015, č. j. 14 Co 614/2013-817, rozsudek soudu prvního stupně k odvolání žalovaných v části výroku I., již byla odvolatelům uložena solidární povinnost zaplatit žalobkyni 392 165 Kč s příslušenstvím, potvrdil [výrok I. písm. a)], ve zbývajících částí řečeného výroku, kterou bylo vysloveno, že jsou žalovaní povinni uhradit žalobkyni společně a nerozdílně částku 57 835 Kč s příslušenstvím, prvoinstanční rozhodnutí změnil tak, že žalobu v daném rozsahu zamítl [výrok I. písm. b)], ve výroku II. o nákladech řízení mezi účastníky odvoláním napadené rozhodnutí zrušil a věc vrátil okresnímu soudu k dalšímu řízení [výrok I. písm. c)], přičemž sám rozhodl o nákladech vzniklých státu v řízení před soudy obou stupňů (výrok II.). Krajský soud (jenž shodně se soudem prvního stupně konstatoval, že smlouva mezi žalovanými a F. byla uzavřena neplatně) s ohledem na odvolateli uplatněné námítky podotkl, že řešené právo nepokládá za promlčené, neboť majetkový prospěch žalovaných se stal nedůvodným až na konci roku 1999. Z dokazování totiž vyplynulo, že mezi nájemcem a pronajimateli byla dne 30. 12. 1996 uzavřena dohoda, v souladu s níž mělo být vyúčtování předem poskytnuté zálohy a vrácení vzniklého přeplatku provedeno ke dni podepsání kupní smlouvy, již žalovaní převedou vzpomínanou nemovitost do vlastnictví třetí osoby (k prodeji objektu ovšem po celou dobu jeho užívání F. nedošlo). Jelikož i za užívání neopírající se o platnou nájemní smlouvu příslušelo vlastníkům odpovídající peněžité plnění, svědčil žalovaným až do konce roku 1999 právní důvod pro to, aby si podrželi složenou zálohu. Odvolací soud dále dovodil, že F. svou pohledávku za žalovanými účinně postoupil na žalobkyni, protože neshledal opodstatněným poukaz na domnělý nedostatek aktivní věcné legitimace žalující společnosti k uplatnění řešeného nároku. Na újmu platnosti uvedené dispozice nemohla být ani odvolateli tvrzená skutečnost, že daná pohledávka údajně tvořila součást nevypořádaného společného jmění K. F. a J. F. (jejichž manželství zaniklo v říjnu 1999), neboť někdejší manželka postupitele s tímto úkonem prokazatelně souhlasila. Nedůvodná je rovněž námitka nedostatku pasivní věcné legitimace druhé žalované, jelikož tato byla (soudě podle obsahu předmětného kontraktu) stranou nájemní smlouvy z roku 1995. Odvolací soud pak shodně s okresním soudem uzavřel, že výše obohacení žalovaných se odvíjí od míry, v níž F. uhrazená částka přesahuje hodnotu užívacího práva k dotčené nemovitosti, jež v letech 1995 až 1999 konzumoval. Výši tohoto „přeplatku“ stanovil ovšem od soudu první instance poněkud odlišně, a to na základě revizního

znaleckého posudku, jehož vypracování zadal, přičemž po slyšení pověřeného pracovníka uvedeného ústavu sám přikročil ke korekci početní chyby, jež se v tomto odborném podkladu vyskytla. V rozsahu odpovídajícím výstupům jeho kalkulace pak odvoláním napadené rozhodnutí potvrdil, respektive změnil a žalobu zamítl.

č. 47

3. Okresní soud v Břeclavi usnesením ze dne 27. 7. 2015, č. j. 9 C 1111/2000-859, žalovanému 1. uložil zaplatit žalobkyni náhradu nákladů řízení v upřesněné výši (výrok I.), povinnost k úhradě téhož obnosu žalobkyni pak stanovil též žalované 2. (výrok II.).

4. Krajský soud v Brně usnesením ze dne 4. 3. 2016, č. j. 14 Co 61/2016-913, k odvolání všech účastníků posledně zmíněné rozhodnutí soudu prvního stupně změnil tak, že každého ze žalovaných zavázal k náhradě nákladů řízení v nižší částce (výrok I.), a rozhodl o nákladech odvolacího řízení (výrok II.).

5. Nejvyšší soud rozsudkem ze dne 14. 11. 2016, č. j. 28 Cdo 2100/2016-958, rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 19. 3. 2015 ve výrocích I. písm. a) a II., jakož i jeho usnesení ze dne 4. 3. 2016 zrušil a věc v tomto rozsahu odvolacímu soudu vrátil k dalšímu řízení. Dovolací soud zejména označil za konformní s ustálenou judikaturou závěr o pasivní věcné legitimaci obou žalovaných coby stran neplatné nájemní smlouvy, na základě níž bylo poskytnuto sporné plnění. Nepřisvědčil ani kritice způsobu, jakým odvolací soud stanovil počátek promlčecí doby ve vztahu k právu na vydání bezdůvodného obohacení, a to s ohledem na skutkové zjištění, že mezi F. a žalovanými byla dne 30. 12. 1996 uzavřena dohoda, v souladu s níž mělo být vypořádání uhrazené zálohy, respektive vrácení přeplatku provedeno ke dni podepsání smlouvy o koupi daného objektu, k čemuž však až do ukončení užívání nemovitosti nájemcem nedošlo. Na tomto podkladě pak Nejvyšší soud považoval za legitimní závěr, že mezi zúčastněnými subjekty panovalo srozumění v tom směru, že si žalovaní nadále ponechají F. složené finanční prostředky, jež budou postupně konzumovány užíváním předmětných nebytových prostor. Ve světle těchto okolností bylo možné uzavřít, že v souladu se zjištěnou vůlí dotčených osob došlo k odsunutí počátku promlčecí doby k okamžiku, kdy se stalo zřejmým, že plnění ze strany F. nezíská žádného dalšího ekonomického smyslu, poněvadž již nadále nebude moci být konzumováno výkonem užívacího práva k nemovitosti jeho složitelem. Přílehlavou shledal dovolací soud pouze námitku, dle níž odvolací soud nepostupoval korektně při nápravě nedostatků znaleckého posudku, neboť podle konstantní judikatury není soud oprávněn nahrazovat zjištění znalce vlastním názorem, nýbrž musí znalci uložit, aby podal vysvětlení, posudek doplnil či jinak odstranil jeho nedostatky, popřípadě aby vypracoval nový posudek, anebo konečně musí ustanovit jiného znalce, aby věc znovu posoudil a vyjádřil se ke správnosti již podaného posudku.

6. Krajský soud v Brně následně rozsudkem ze dne 7. 12. 2017, č. j. 14 Co 614/2013-1243, rozsudek soudu prvního stupně potvrdil v části, v níž bylo ža-

lovaným uloženo zaplatit žalobkyni společně a nerozdílně 10% úrok z prodlení z částky 381 370 Kč za dobu od 1. 1. 2000 do 14. 6. 2015 [výrok I. písm. a)], dále jej změnil tak, že zamítl žalobu na solidární zaplacení částky 392 165 Kč i zbývajících příslušenství [výrok I. písm. b)], a rozhodl o nákladech účastníků i státu v řízení před soudy všech stupňů (výroky II. a III.). Náklady státu posléze přesně vyčíslil v samostatném usnesení ze dne 3. 1. 2018, č. j. 14 Co 614/2013-1254. Odvolací soud setrval na většině svých nosných závěrů z předchozího rozhodnutí ve věci, zejména na myšlence o nedůvodnosti námítky promlčení (jelikož právní důvod poskytnutí předmětné zálohy na nájemné pronajímatelům odpadl až ke konci roku 1999, kdy K. F. předal vyklizené prostory žalovaným). Žalobkyni měl krajský soud za aktivně věcně legitimovanou k vymáhání posuzovaného práva, poněvadž na ni byla pohledávka za oběma žalovanými platně postoupena dokumentem označeným jako „oznámení“ ze dne 25. 1. 2000, jenž měl náležitosti postupní smlouvy. Pokud jde o výši nároku žalobkyně, zadal odvolací soud s ohledem na svou vázanost právním názorem dovolacího soudu doplnění znaleckého posudku. Znaleckým ústavem korigovaný výpočet pak vzal za spolehlivé východisko pro kvantifikaci bezdůvodného obohacení vzniklého užíváním sporných prostor. Námítky žalovaných rozporující znalecké posouzení nepokládal odvolací soud za podložené [pracovník znaleckého ústavu mimo jiné přesvědčivě zdůvodnil, že při kalkulaci obvyklého nájemného byla ve srovnávaných nájemních smlouvách cena užívacího práva kalkulována s daní z přidané hodnoty (dále též „DPH“) či bez ní v závislosti na obsahu ujednání o nájmem v jednotlivých komparovaných kontraktech]. Žalobkyni tedy svědčilo právo na vrácení zaplacené zálohy v rozsahu, v němž nebylo konzumováno užíváním prostor ve vlastnictví žalovaných, tj. v částce 381 370 Kč. V poslední fázi řízení však byla účastníky uplatněna nová skutečnost, že dne 15. 6. 2015 žalovaní žalobkyni zaplatili částku 392 165 Kč jako jistinu uplatněné pohledávky (na základě tehdy pravomocného a nyní zrušeného rozsudku odvolacího soudu). Z toho vyplývá, že žalobní požadavek byl již ohledně jistiny splněn a nemůže být opětovně příznán ani v té části, v níž byl při podání žaloby po právu. Jelikož žalobkyně nevzala návrh v příslušném rozsahu zpět, musel soud prvoinstanční rozhodnutí změnit a v dotčené části žalobu zamítnout. Žalobkyni bylo možné přiznat pouze dosud neuhrazený úrok z prodlení ve výši 10 % z důvodně požadovaného obnosu za dobu od 1. 1. 2000 do 14. 6. 2015 (pohledávka na vydání bezdůvodného obohacení se podle § 563 obč. zák. stala splatnou k výzvě doručené obohaceným). Ohledně námítky započtení uplatněné žalovanými již v podání ze dne 7. 1. 2004 odvolací soud uvedl, že započítávají-li žalovaní nárok na ušlý zisk představovaný nájmem, které nezískali, jelikož F. ukončil užívání sporných prostor v závěru roku 1999 a žalovaní následně nebyli schopni do 31. 3. 2002 nemovitost pronajmout za nájemné dosahující alespoň částky, kterou by jim za užívání platil F., ze žádného platného ujednání mezi účastníky nevyplyvalo, že by F. měl povinnost užívat nemovitosti žalovaných,

tudíž se nemohl dopustit protiprávního jednání ukončením užívání prostor v proinci 1999, a proto ani žalovaným neodpovídá za tvrzenou škodu. Uplatňují-li pak žalovaní k započtení právo na náhradu za užívání sporných prostor F. nad rámec původní (neplatné) nájemní smlouvy, podotkl odvolací soud, že faktický rozsah využití nemovitosti právním předchůdcem žalobkyně byl již zohledněn při výpočtu částky, o níž byla ponížena restituční povinnost žalovaných; ani tato pohledávka tudíž není započítávána po právu. Nedůvodnost námítky započtení byla přitom dostatečně zřejmá již na základě důkazů provedených v řízení před soudem prvního stupně, aniž by bylo zapotřebí doplňovat dokazování v řízení odvolacím.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

7. Proti rozsudku odvolacího soudu ze dne 7. 12. 2017 podala dovolání žalobkyně, jež napadá jeho výroky II. i III. a požaduje, aby jí byla přiznána náhrada nákladů řízení před soudy všech stupňů, respektive aby byl odpovídajícím způsobem změněn též výrok o nákladech státu.

8. Tentýž rozsudek krajského soudu napadli dovoláním také žalovaní, kteří brojí proti jeho výrokům I. písm. a) a II. Nejvyššímu soudu předestírají k řešení několik otázek majících vliv na povinnost uhradit úrok z prodlení ve stanovené výši. Předně se táží, zda ujednání, v souladu s nímž má být předem poskytnutá záloha vyúčtována a přeplatek vrácen, nenaplnuje hypotézu normy upravené v § 564 obč. zák., tedy zdali se nejedná o případ, v němž je čas splnění závislý na skutečnosti, kterou může ovlivnit jen dlužník (srovnej usnesení sp. zn. 33 Cdo 4134/2015). Dle dovolatelů měla být složená záloha vyúčtována až ke dni uzavření smlouvy o koupi nemovitosti. Tato skutečnost ovšem prozatím nenastala, proto povinnost vrátit přeplatek dosud není splatnou. Žalovaní přitom dodávají, že se aplikace § 564 obč. zák. dovolávali již před odvolacím soudem, jenž však na přednesené argumenty nikterak nereagoval, čímž porušil jejich právo na spravedlivý proces.

9. Dovolatelé dále kritizují způsob výpočtu obvyklé výše nájemného, neboť mají za to, že odvolací soud chybně vycházel z nájemného sjednaného ve smlouvách o nájmu srovnatelných prostor bez připočtení daně z přidané hodnoty. Žalovaní jsou přesvědčeni, že při oceňování prospěchu získaného užíváním nemovitosti výši nájemného placeného za využití obdobných objektů je nutné nájemné počítat z ceny včetně DPH, neboť je určující, jakou úplatu poskytuje nájemce. Tuto otázku přitom odvolací soud ve své rozhodovací praxi dosud neřešil (a to ani v rozsudku sp. zn. 32 Cdo 4189/2014).

10. Další z otázek nastolených dovolateli se týká aktivní legitimace žalobkyně k vymáhání prospěchu nabytého oběma žalovanými. Mají totiž za to, že z pro-

vedeného dokazování vyplývá toliko závěr o postoupení pohledávky K. F. za žalovaným 1., nikoli však již za žalovanou 2. Cese přitom bez dalšího nevyvolává účinky vůči druhému dlužníku, byť i solidárně zavázanému, jak vyplývá z rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Odo 1162/2006. Naproti tomu odvolací soud chybně vyvodil z postoupení práva vůči prvnímu žalovanému též změnu v osobě věřitele ve vztahu ke druhé žalované.

11. Dovolatelé konečně namítají, že odvolací soud zasáhl do jejich práva na spravedlivý proces také tím, že dostatečně nevypořádal jejich námitky vůči stěžejnímu důkazu – reviznímu znaleckému posudku, přestože zástupce znaleckého ústavu s jimi formulovanými výhradami souhlasil. Krajský soud rovněž ne-reagoval na výtku nesprávného použití koeficientu 0,9 na nájemné sjednané ve smlouvě mezi žalovaným a L. K. a nezodpovězená zůstala také námitka, dle níž znalecký posudek vyčíslil nájemné za nesprávné období (od 1. 5. 1995 namísto od 1. 4. 1995). Porušení práva na spravedlivý proces spatřují dovolatelé též v tom, že nebyl proveden jejich výslech a výslech K. F., aniž by o těchto důkazních návrzích bylo rozhodnuto. Rovněž kritizují, že nebyli soudem poučeni o nutnosti uvést další tvrzení a důkazy, aby soud přihlédl k námitce započtení, kterou vznesli již v roce 2004.

12. Z těchto důvodů žalovaní navrhuje, aby dovolací soud napadený rozsudek ve výroku I. písm. a) změnil tak, že žalobu i v dotčené části zamítne, a aby jim přiznal náhradu nákladů řízení, případně aby rozsudek krajského soudu ze dne 7. 12. 2017 v jimi napadeném rozsahu zrušil a věc tomuto soudu vrátil k dalšímu řízení.

III.

Přípustnost dovolání

13. Při rozhodování o dovolání bylo postupováno podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále jen „o. s. ř.“), ve znění účinném od 30. 9. 2017, které je dle čl. II bodu 2 zákona č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, rozhodující pro dovolací přezkum.

14. Nejvyšší soud se jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání byla podána řádně a včas, osobami k tomu oprávněnými a zastoupenými podle § 241 odst. 1 o. s. ř., zabýval jejich přípustností.

15. Podle § 237 o. s. ř., není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřeše-

na nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně, anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak.

16. V souladu s § 238 odst. 1 písm. h) o. s. ř. dovolání podle § 237 o. s. ř. není přípustné proti rozhodnutím v části týkající se výroku o nákladech řízení.

č. 47

17. Jelikož žalobkyně svým dovoláním napadla rozsudek odvolacího soudu výhradně v jeho výroci II. a III. o náhradě nákladů řízení účastníků i státu, je její dovolání bez dalšího nepřípustné, a bylo tudíž odmítnuto podle § 243c odst. 1 o. s. ř.

18. Rovněž dovolání žalovaných je podle § 238 odst. 1 písm. h) o. s. ř. objektivně nepřípustné v rozsahu, v němž směřuje proti výroku II. rozsudku odvolacího soudu, a muselo být tedy v odpovídající části odmítnuto na základě § 243c odst. 1 o. s. ř.

19. Potud, pokud zpochybnili rozhodnutí odvolacího soudu ve věci samé [konkrétně co do jeho výroku I. písm. a)], však přípustnost dovolání žalovaných bez dalšího vyloučena nebyla, a dovolací soud proto prověřil, zdali mu dovolatelé předložili k řešení otázku hmotného či procesního práva ve smyslu § 237 o. s. ř.

20. První z problémů nastolených v předmětném dovolání, jenž se týká aplikace § 564 obč. zák., přípustnost daného opravného prostředku nezakládá. Citované ustanovení dopadá na situace, v nichž byla splatnost závazku výslovně dohodnuta tak, že závisí na vůli dlužníka, nebo ve kterých čas splnění závazku závisí na okolnosti, již může ovlivnit jen dlužník. V takových případech má dlužník právo plnit kdykoli a věřitel je povinen přijmout plnění, až mu je dlužník nabídne (viz např. rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 24. 7. 2013, sp. zn. 33 Cdo 1869/2013, a ze dne 24. 6. 2014, sp. zn. 33 Cdo 1343/2014, nebo jeho usnesení ze dne 24. 1. 2013, sp. zn. 33 Cdo 3176/2012), sám však nemůže určit, kdy má dlužník plnit, a případná výzva k plnění je zde – na rozdíl od § 563 obč. zák. – bez právních účinků (srovnej např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 2. 2016, sp. zn. 33 Cdo 5407/2015). O takový případ však v řešené věci nešlo, neboť podle zjištění odvolacího soudu (zachycených na straně 6 jeho posledního rozsudku) směřovalo ujednání stran k tomu, aby si žalovaní ponechali zálohu složenou F. po dobu užívání sporných prostor s tím, že spolu s výkonem užívacího práva k nim budou obdrženy obnos postupně konzumovat, přičemž dohoda uzavřená mezi nájemcem a pronajímateli v prosinci 1996 o vyúčtování poskytnuté zálohy ke dni podepsání kupní smlouvy se třetí osobou se vztahovala, jak vyplývá implicitně z úvah soudů nižších stupňů, k případnému převodu skutečněmu za trvání užívání. Ukončením užívání předmětných prostor pak odpadl právní důvod, jenž žalovaným umožňoval podržet si přijaté finanční prostředky, a právnímu předchůdci žalobkyně tak vzniklo právo na vydání bezdůvodného obohacení. Aplikace § 564 obč. zák. tedy nebyla v posuzovaném sporu namístě, jelikož v době trvajících užívání dotčených prostor F. nespovědělo uživateli právo, jež by existovalo, ale nebylo splatné. Řešený nárok na vydání bezdůvodného obohacení musel nejprve

vzniknout odpadnutím právního důvodu, přičemž k zániku zmiňovaného titulu nebylo zapotřebí konstitutivního (k tomu viz zejména rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 1. 2011, sp. zn. 33 Cdo 3481/2009, či usnesení téhož soudu ze dne 25. 11. 2015, sp. zn. 33 Cdo 4134/2015) rozhodnutí soudu o určení doby plnění ve smyslu § 564 obč. zák. Přivodil jej totiž již sám fakt definitivního ukončení užívání sporného objektu F., s ohledem na něž se stalo zřejmým, že peněžité plnění poskytnuté žalovaným nezíská žádného dalšího ekonomického smyslu, poněvadž již nadále nebude moci být konzumováno výkonem užívacího práva k nemovitosti jeho složitelem (jak uvedl Nejvyšší soud ve své předchozím rozsudku v této věci ze dne 14. 11. 2016, sp. zn. 28 Cdo 2100/2016; k určování dne odpadnutí právního důvodu v nikoli nepodobných situacích poskytnutí plnění v očekávání příslibeného protiplnění srovnej přiměřeně též např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 5. 12. 2018, sp. zn. 28 Cdo 1948/2018). Popsaným způsobem vzešlé právo na vydání náhrady bezdůvodného obohacení se pak v souladu s ustáleným judikatorním výkladem (viz kupř. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 2. 2015, sp. zn. 28 Cdo 4252/2014, ze dne 14. 4. 2015, sp. zn. 28 Cdo 4377/2014, nebo ze dne 17. 10. 2018, sp. zn. 28 Cdo 696/2018) stalo splatným k výzvě učiněné ochuzeným podle § 563 obč. zák. Napadený rozsudek je tedy v tomto směru konformní s rozhodovací praxí Nejvyššího soudu, na níž není důvodu čehokoli měnit.

21. Ani otázka aktivní legitimace žalobkyně k vymáhání plnění po obou žalovaných přípustnost dovolání nezakládá, neboť dovolacímu přezkumu podléhá výhradně správnost právního posouzení, zatímco problém zjišťování existence a obsahu postupní smlouvy (stejně jako jakéhokoli jiného právního úkonu) má ve své podstatě skutkový charakter (srovnej kupř. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 6. 2013, sp. zn. 33 Cdo 12/2013, popřípadě usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. 4. 2014, sp. zn. 28 Cdo 4282/2013, ze dne 28. 4. 2015, sp. zn. 33 Cdo 849/2015, a ze dne 1. 9. 2016, sp. zn. 28 Cdo 1336/2016). Dovodil-li odvolací soud na základě v řízení provedených důkazů, že K. F. v lednu 2000 projevil vůli postoupit na žalobkyni svou pohledávku vůči oběma žalovaným (případně ji vložit do jejího majetku), jedná se o skutkový závěr, jenž se vymyká kognici dovolacího soudu a jehož kritika přípustnost dovolání založit nemůže (srovnej námátkou usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 9. 2017, sp. zn. 22 Cdo 1309/2017, ze dne 15. 2. 2018, sp. zn. 30 Cdo 2858/2017, a ze dne 19. 6. 2018, sp. zn. 28 Cdo 3506/2016). Námítka rozporu s rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 30. 4. 2008, sp. zn. 29 Odo 1162/2006, se opírá o odlišný skutkový stav, než na jakém spočívá dovoláním napadené rozhodnutí (uplatněním způsobitelného dovolacího důvodu ve smyslu § 241a odst. 1 o. s. ř. přitom není zpochybnění právního posouzení věci, vychází-li z jiného skutkového stavu, než z jakého vyšel při posouzení věci odvolací soud, jak se uvádí například v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 9. 2013, sp. zn. 29 Cdo 2394/2013, uveřejněném ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 4/2014). Odvolací soud totiž nedovodil, že F. postoupil na žalobkyni

výhradně svou pohledávku za žalovaným 1. a že tento právní úkon vyvolal změnu v osobě věřitele i u jeho pohledávky vůči žalované 2. (což by byla úvaha rozporná s judikaturou dovolací instance), nýbrž učinil skutkový závěr, že F. projevil vůli postoupit na žalobkyni svou pohledávku za oběma žalovanými. Tento úsudek pak dovolacímu přezkumu pro svou skutkovou povahu nepodléhá.

č. 47 **22.** Dovolání žalovaných je nicméně přípustné, jelikož otázku zohlednění daně z přidané hodnoty při oceňování prospěchu získaného užíváním cizí věci bez řádného právního důvodu porovnávací metodou Nejvyšší soud ve své rozhodovací praxi v obdobném kontextu dosud neřešil. V rozsudku ze dne 15. 12. 2015, sp. zn. 32 Cdo 4189/2014, se sice dovolací soud zabýval rolí daně z přidané hodnoty při kvantifikaci bezdůvodného obohacení vzniklého užíváním cizí věci, posuzoval však pouze to, zda bylo z hlediska odvolacího soudu správné navýšit zjištěný majetkový prospěch, odpovídající obvyklému nájemnému, o daň z přidané hodnoty (jejíž úhrada byla mezi účastníky tehdejšího sporu sjednána v neplatné nájemní smlouvě). V nynějším sporu je však zapotřebí vyhodnotit, nakolik má být daň z přidané hodnoty reflektována při samotném výpočtu obvyklého nájemného.

IV.

Důvodnost dovolání

23. Nejvyšší soud předesílá, že k zodpovězení této otázky přistupuje, přestože je nájem nemovitých věcí (o němž šlo i v posuzované kauze) podle § 56a zákona č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o DPH“), od této daně zásadně osvobozen, jelikož se toto osvobození nevztahuje na veškerý nájem nemovitých věcí (srovnej výjimky v § 56a odst. 1 zákona o DPH, oprávnění plátce – zakotvené v § 56a odst. 3 citovaného předpisu – rozhodnout, že u nájmu nemovité věci jinému plátcí pro účely uskutečňování jeho ekonomické činnosti daň z přidané hodnoty uplatní, jakož i specifika eurokonformního výkladu pojmu nájmu v kontextu zákona o DPH, o nichž pojednává rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 23. 4. 2009, č. j. 9 Afs 93/2008-43, či BRANDEJS, T., DRÁBOVÁ, M., DUŠEK, M., HOLUBOVÁ, O., TOMÍČEK, M. Zákon o dani z přidané hodnoty. Komentář. 7. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 554–559) a vzhledem k tomu, že dále podaný výklad může napomoci stabilizaci rozhodovací praxe, též při oceňování prospěchu získaného výkonem práva užívat věci movité.

24. Při řešení nastoleného problému je zapotřebí vycházet z teze, dle níž je při kvantifikaci bezdůvodného obohacení určující výše prospěchu obohaceného, nikoli míra újmy ochuzeného (viz např. rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 10. 6. 2014, sp. zn. 28 Cdo 17/2014, ze dne 22. 4. 2015, sp. zn. 28 Cdo 2168/2014, a ze dne 1. 8. 2016, sp. zn. 28 Cdo 4162/2015, nebo usnesení tohoto soudu ze dne 1. 9. 2015, sp. zn. 28 Cdo 1315/2015, a ze dne 3. 5. 2017, sp. zn. 28 Cdo 2887/2016).

Vzniká-li přitom bezdůvodné obohacení užíváním cizí věci, poměřuje se výše nabytého prospěchu částkou, kterou by obohacený musel za normálních tržních podmínek vynaložit, aby si smluvní cestou opatřil užívací právo ke srovnatelné věci. Rozsah získaného obohacení proto zásadně odpovídá hladině v daném místě a čase obvyklého nájemného (viz kupř. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 3. 2015, sp. zn. 28 Cdo 2412/2014, ze dne 1. 9. 2015, sp. zn. 28 Cdo 1196/2015, a ze dne 3. 4. 2019, sp. zn. 28 Cdo 3277/2018, nebo jeho rozsudek ze dne 6. 12. 2017, sp. zn. 28 Cdo 814/2017).

25. V závislosti na okolnostech případu není vyloučeno, aby byla bezpečná skutková zjištění o obvyklé hladině nájemného učiněna bez využití znaleckého zkoumání, zpravidla se však jedná o otázku vyžadující odborné znalosti ve smyslu § 127 o. s. ř. (viz např. rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 3. 5. 2017, sp. zn. 26 Cdo 4494/2015, a ze dne 6. 3. 2018, sp. zn. 28 Cdo 987/2017). Obvyklé nájemné se proto standardně prokazuje pomocí znaleckého posudku, opírajícího se o metodu nákladovou, výnosovou či porovnávací, přičemž posledně uvedená metoda (vycházející ze zjištění výše nájemného placeného při pronájmu obdobných věcí ve srovnávané lokalitě, což je postup, o který se soudy opírají i tam, kde hladinu obvyklého nájemného stanovují bez opory v posouzení relevantních skutečností znalcem, srovnej např. právě citovaný rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 26 Cdo 4494/2015 či usnesení téhož soudu ze dne 16. 1. 2019, sp. zn. 26 Cdo 4307/2017) je odbornou literaturou z oboru oceňování označována za nejvhodnější (viz např. BRADÁČOVÁ, L. Problematika znaleckého zjištění obvyklého nájemného z pozemků. Soudní inženýrství, 2004, roč. 15, č. 2, s. 77, nebo ORT, P., ORTOVÁ ŠEFLOVÁ, O. Oceňování nemovitostí v praxi. Praha: Leges, 2017, s. 58).

26. Vzhledem k tomu, že má při zjišťování výše bezdůvodného obohacení určující význam rozsah prospěchu obohaceného, je v rámci kvantifikace obvyklého nájemného porovnávací metodou pro tyto účely nutné zaujímat perspektivu nájemce a zkoumat, jakou částku v daném místě a čase platí nájemci za opatření práva užívat srovnatelnou nemovitost, neboť právě o tuto částku se obohacuje neoprávněný uživatel věci tím, že konzumuje užívací právo, aniž by za to poskytoval tržní protiplnění (jde o částku, o níž se majetek obohaceného nesnižuje, ač by se o ni po právu zmenšit měl, srovnej usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 10. 2007, sp. zn. 32 Odo 344/2006, případně rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. 7. 2012, sp. zn. 28 Cdo 4175/2011). Z tohoto hlediska přitom není ve většině případů významné, zda část plnění, jež nájemce na opatření práva věc užívat vynakládá, představuje úhradu daně z přidané hodnoty placené státu prostřednictvím pronajímatele (takže se tyto platby v konečném důsledku neprojeví jako nárůst aktiv v majetkové sféře pronajímatele, jelikož budou odvedeny ve prospěch fisku), nebo zdali platba poplyne v celém rozsahu ve prospěch pronajímatele jako úhrada za přenechané užívací právo. Při zjišťování obvyklého nájemného porovnávací metodou pro účely kvantifikace bezdůvodného obohacení je tudíž zásadně

zapotřebí vycházet z částek hrazených podle nájemních smluv nájemci v daném místě a čase za užívání obdobných věcí, přičemž je-li v konkrétní komparované smlouvě nájemné navýšeno o daň z přidané hodnoty, je namístě vzít za relevantní právě tuto částku a neočišťovat placenou úhradu od zmiňované daně.

č. 47

27. Výjimku z právě vysloveného principu ovšem představují situace, v nichž je bezdůvodné obohacení získáno užíváním věci za okolností, jež by uživatele, který je plátcem daně z přidané hodnoty, v souladu s § 72 a násl. zákona o DPH opravňovaly k odpočtu daně zaplacené (v rámci úhrady nájemného) na vstupu, a tedy rovněž ke snížení daně placené na výstupu o dotčený obnos. Zde se totiž daň z přidané hodnoty odvedená prostřednictvím pronajímatele v konečném důsledku negativně nepromítá do majetkové sféry nájemce, neboť vede ke stanovení nižší daňové povinnosti na jeho straně, nebo je mu dokonce vrácena v rámci přeplatku vzniklého v důsledku nadměrného odpočtu ve smyslu § 4 odst. 1 písm. d) a § 105 zákona o DPH (srovnej KARFÍKOVÁ, M. In: BAKEŠ, M., KARFÍKOVÁ, M., KOTÁB, P., MARKOVÁ, H. a kol. Finanční právo. 6. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 180–181, a PAŘÍZKOVÁ, I. In: JÁNOŠÍKOVÁ, P., MRKÝVKA, P. a kol. Finanční a daňové právo. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. s. 378–379). Při oceňování užívacího práva konzumovaného obohaceným je tudíž za těchto okolností nezbytné poměřovat prospěch uživatele částkami placenými za užívání srovnatelných věcí v daném místě a čase bez započtení daně z přidané hodnoty. Pakliže je tedy aplikována porovnávací metoda ke zjištění obvyklého nájemného coby měřítko prospěchu uživatele věci, jenž je plátcem daně z přidané hodnoty a věc užívá v rámci své ekonomické činnosti za podmínek zakládajících nárok na odpočet daně dle § 72 a násl. zákona o DPH, je v porovnávaných nájemních smlouvách, v nichž je platba nájemného sjednána s daní z přidané hodnoty, zapotřebí od této daně odhlédnout.

28. Odvolací soud při posouzení nyní přezkoumávané věci vyšel z teze, dle níž „bez ohledu na to, zda účastníci smlouvy sjednají nájemné se zohledněním toho, že některý z nich je plátcem DPH“, je „pro stanovení obvyklé (tržní) ceny nájemného významné to, jak vysoké částky nájemného jsou mezi účastníky sjednány, neboť v tomto vzájemném závazkovém vztahu je takový závazek dán vždy ke sjednané částce, ať už některý z účastníků nájemního vztahu plní vůči státu svou daňovou povinnost podle svého podnikatelského postavení“. Za logicky zdůvodněný pak označil argument vyslechnutého zástupce znaleckého ústavu, že „pokud je nájemné sjednáno včetně DPH, vychází srovnání ceny z takto sjednaného nájemného, v případě sjednání bez DPH vychází [opět] z takto sjednané částky“. Odvolací soud se tedy zjevně držel myšlenky, dle níž je při zjišťování obvyklého nájemného porovnávací metodou namístě kalkulovat s nájemným placeným podle uzavřených smluv nájemcem, ať již je součástí sjednané úplaty daň z přidané hodnoty, či nikoli [domnívají-li se žalovaní, že tomuto výkladu neodpovídá postup znaleckého ústavu při zpracovávání znaleckého posudku, nezpochybňují

právní posouzení věci (§ 241a odst. 1 o. s. ř.), nýbrž způsob, jakým odvolací soud k důkazu provedený znalecký posudek hodnotil; hodnocení důkazů přitom dovolacímu přezkumu podle účinné procesní úpravy nepodléhá (viz např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 4. 2018, sp. zn. 23 Cdo 55/2018, ze dne 16. 7. 2018, sp. zn. 28 Cdo 1838/2018, či ze dne 10. 12. 2018, sp. zn. 22 Cdo 4223/2018)].

29. Úvahy odvolacího soudu tedy nejsou v souladu s výkladem zvoleným dovolacím soudem pouze potud, pokud neproověřil, zda prostory v nemovitosti žalovaných nebyly užívány za okolností, jež by uživateli umožňovaly provést odpočet daně z přidané hodnoty zaplacené (v rámci nájemného) na vstupu. I kdyby se však v řešené věci jednalo o případ, v němž měla být hodnota užívacího práva poměřovaná hladinou nájemného bez DPH, zakládalo by nezohlednění této skutečnosti odvolacím soudem pochybení pouze ve prospěch dovolatelů (užívací právo by totiž bylo nesprávně ohodnoceno vyšší částkou a dluh žalovaných na vrácení dosud nespotebované zálohy by byl ponížen více, než by odpovídalo správnému pojetí). S ohledem na omezení dovolacího přezkumu rozsahem, v němž bylo rozhodnutí odvolacího soudu dovolateli napadeno (§ 242 odst. 1 o. s. ř.), by zrušení předmětného rozsudku v žalovanými zpochybněné části postrádalo smyslu, neboť by po něm nemohlo být žalovaným uloženo plnění ve větší míře, než v jaké bylo žalobě vyhověno rozsudkem odvolacího soudu ze dne 7. 12. 2017. Dovolání je tudíž v části, v níž bylo shledáno přípustným podle § 237 o. s. ř., nedůvodné, jelikož je rozporovaný meritorní výrok rozsudku krajského soudu v mezích předestřené dovolací argumentace věcně správný.

30. S přihlédnutím k přípustnosti dovolání se Nejvyšší soud v souladu s § 242 odst. 3 o. s. ř. zabýval též námitkami vad řízení, jež žalovaní ve svém dovolání vznesli v rámci argumentace porušením práva na spravedlivý proces.

31. Nevypořádání námítky nutnosti aplikace § 564 obč. zák. nemohlo založit vadu řízení ohrožující správnost napadeného rozsudku jednak proto, že podle výše předestřené názoru Nejvyššího soudu bylo správné na daný případ použít § 563 obč. zák., jak učinil odvolací soud (i kdyby tedy odvolací soud úvahu dovolatelů protiprávně oslyšel, nebylo by příléhavé jeho rozsudek z označeného důvodu zrušit, neboť by tím nemohl být nastolen jiný výsledek projednávaného sporu), jakož i vzhledem k tomu, že podle ustálené judikatury nevyplývá z povinnosti soudu řádně odůvodnit své rozhodnutí potřeba podrobné reakce na každý jednotlivý argument procesních stran (viz kupř. nálezy Ústavního soudu ze dne 10. 12. 2014, sp. zn. IV. ÚS 919/14, bod 13, či ze dne 11. 8. 2015, sp. zn. I. ÚS 1891/13, bod 24, popřípadě usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 11. 2014, sp. zn. 28 Cdo 1911/2014, a ze dne 16. 5. 2017, sp. zn. 22 Cdo 3397/2016). Soud nemá povinnost vypořádat se s každou jednotlivou námitkou účastníka, staví-li proti ní vlastní ucelený argumentační systém, který logicky a rozumně vyloží tak, že podpora správnosti jeho závěrů je sama o sobě dostatečná (srovnej kromě jiných nález Ústavního soudu ze dne 12. 2. 2009, sp. zn. III. ÚS 989/08, bod 68,

či usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 6. 2017, sp. zn. 28 Cdo 3897/2016, ze dne 27. 6. 2018, sp. zn. 29 Cdo 2026/2018, a ze dne 7. 8. 2018, sp. zn. 22 Cdo 1770/2018).

č. 47

32. Ani pokud jde o údajné nevypořádání námitek žalovaných proti reviznímu znaleckému posudku, respektive jeho doplňkům, nemůže Nejvyšší soud dovolatelům přisvědčit, neboť na stranách 16 a 17 napadeného rozsudku lze nalézt odpověď na jednotlivé výtky směřující vůči tomuto důkaznímu prostředku. Dovolatelé nepoukazují na to, že by jejich námitky nebyly vypořádány, ale rozporují to, jak byly vypořádány, což znamená, že se nedomáhají ochrany práva na přiměřenou odpověď na argumenty účastníků ze strany soudu (které ovšem, jak již bylo zmíněno, není tak dalekosáhlé, že by vyžadovalo podrobnou reakci na každou myšlenku, která ze strany účastníka řízení zazní), nýbrž revize hodnocení v řízení provedeného důkazu znaleckým posudkem. Nesprávné hodnocení důkazů přitom nepředstavuje vadu řízení (viz např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 10. 2008, sp. zn. 32 Cdo 2843/2008, uveřejněný ve Sbirce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 88/2009, či usnesení téhož soudu ze dne 12. 12. 2006, sp. zn. 22 Cdo 3189/2006, obdobně srovnej mimo jiné usnesení Ústavního soudu ze dne 9. 7. 2009, sp. zn. II. ÚS 944/09), pročež do něj Nejvyššímu soudu nepřisluší zasahovat ani na základě přípustného dovolání. Jedinou potenciálně nevypořádanou námitkou je poukaz na údajně nesprávné stanovení období, za něž byla zjišťována výše prospěchu F. (situování počátku užívání k 1. květnu, nikoli 1. dubnu 1995). Tato námitka je však věcně nedůvodná, neboť 1. 5. 1995 považoval za první den rozhodného období znalecký posudek pouze ve vztahu k užívání prostor ve 2. nadzemním podlaží nemovitosti žalovaných (viz č. I. 1029 a 1192), přičemž tvrzení žalobkyně, že tyto prostory F. užíval až od května 1995, žalovaní nerozporovali (srovnej protokol o jednání konaném dne 2. 12. 2009 na č. I. 306 verte).

33. Tvrzení dovolatelů, že soud nerozhodl o návrzích na provedení důkazů účastnickým výsledkem žalovaných a svědeckým výsledkem F., je jednak částečně nepravdivé (zamítnutí návrhu na provedení důkazu slyšením účastníků zdůvodnil jeho nadbytečností soud prvního stupně na straně 3 svého rozsudku ze dne 17. 12. 2012), jednak by ani v případě, že by soudy dotčené důkazní návrhy skutečně opomněly, neměla tato skutečnost vliv na správnost napadeného rozsudku, jelikož dotčenými výsledky měla být dokazována sjednaná výše nájemného (viz podání ze dne 28. 11. 2012 na č. I. 518, na které zástupce žalovaných odkázal na jednání konaném dne 17. 12. 2012), tedy skutečnost, jež je pro kalkulaci výše bezdůvodného obohacení získaného užíváním věci bez platného a účinného právního důvodu v režimu zákona č. 40/1964 Sb. zásadně nevýznamná (viz např. rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 11. 11. 2010, sp. zn. 28 Cdo 2562/2010, a ze dne 29. 1. 2014, sp. zn. 28 Cdo 2973/2013, nebo usnesení téhož soudu ze dne 20. 12. 2016, sp. zn. 28 Cdo 1155/2015). Výsledkem F. mělo být podle žalovaných rov-

něž prokázáno, že se před postoupením sporné pohledávky na žalobkyni rozvedl (viz opět podání na č. 1. 518). V tomto směru lze ovšem poukázat na stranu 8 odůvodnění napadeného rozsudku, kde odvolací soud osvětlil, že dokazování ohledně okolností rozvodu manželství F. neprováděl, jelikož pro řešenou věc je relevantní toliko datum právní moci rozsudku o rozvodu zmíněného manželství, které vyplynulo již ze shodných skutkových tvrzení účastníků.

34. Jde-li o tvrzení žalovaných, že odvolací soud nepřiznal právní účinky jimi uplatněné námitce započtení, aniž by je prve poučil o nutnosti přednést další skutečnosti a označit odpovídající důkazy, podotýká dovolací soud, že důvodem neúspěchu kompenzační námitky žalovaných nebylo neunesení břemene tvrzení či břemene důkazního, nýbrž zčásti neexistence započítávané protipohledávky na náhradu škody a částečně fakt, že užívání předmětných prostor nad rámec nájemní smlouvy bylo již zohledněno při kvantifikaci majetkového prospěchu právního předchůdce žalobkyně, o nějž byla ponížena restituční povinnost žalovaných. Za daných okolností nebylo zapotřebí udělit účastníkům poučení ve smyslu § 118a odst. 1 a 3 o. s. ř., jelikož se rozhodnutí odvolacího soudu zakládalo na zjištěném skutkovém stavu (viz např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 5. 2017, sp. zn. 22 Cdo 1443/2017, ze dne 28. 3. 2018, sp. zn. 23 Cdo 50/2018, a ze dne 28. 5. 2018, sp. zn. 32 Cdo 2566/2017). Zároveň se patří zdůraznit, že soud nemá povinnost avizovat účastníkům svůj právní názor, ledaže by hrozilo, že bude jeho právní posouzení pro ně s ohledem na dosavadní průběh řízení překvapivé. O překvapivosti náhledu odvolacího soudu na námitku započtení vysloveného v napadeném rozsudku (definované jako nemožnost účastníků předvídat tento právní názor na základě zjištěného skutkového stavu věci, dosavadního postupu soudu a v řízení přednesených tvrzení, srovnej kupř. rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 14. 12. 2010, sp. zn. 22 Cdo 373/2009, ze dne 11. 11. 2015, sp. zn. 30 Cdo 3849/2014 – uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 90/2016, a ze dne 1. 9. 2016, sp. zn. 20 Cdo 2736/2016) však nemůže být řeči již proto, že zcela shodně se krajský soud vyjádřil k danému kompenzačnímu úkonu již ve svém rozsudku ze dne 19. 3. 2015. Pakliže se s těmito právně kvalifikačními úvahami žalovaní neztotožňovali, měli možnost je v následujících fázích řízení věcně zpochybnit.

35. Nejvyšší soud tedy neshledal, že by bylo řízení zatíženo vadami, k nimž by měl přihlížet z moci úřední, a dovolání žalovaných v části směřující proti výroku I. písm. a) proto zamítl [§ 243d odst. 1 písm. a) o. s. ř.].

Č. 48

č. 48

Společnost s ručením omezeným, Společník, Vklad společníka, Ručení, Obchodní rejstřík

§ 132 odst. 1 zákona č. 90/2012 Sb., § 134 odst. 1 zákona č. 90/2012 Sb, § 48 odst. 1 písm. b) zákona č. 304/2013 Sb.

Z ustanovení § 132 odst. 1 z. o. k. plyne, že pro určení výše, v jaké společník společnosti s ručením omezeným nesplnil vkladovou povinnost podle stavu zapsaného v obchodním rejstříku, je rozhodný stav tohoto zápisu v době, kdy věřitel vyzval společníka k plnění.

Pro určení rozsahu, ve kterém společník ručí za dluhy společnosti s ručením omezeným, je rozhodující zásadně jen údaj o rozsahu splnění vkladové povinnosti [ve smyslu § 48 odst. 1 písm. b) z. v. r.], jak je zapsán v obchodním rejstříku.

Je-li věřiteli v okamžiku výzvy k plnění známo, že některý ze společníků společnosti s ručením omezeným poskytl (jemu či jinému věřiteli) plnění z titulu ručení podle § 132 odst. 1 z. o. k., snižuje se vůči němu o toto plnění ručení takového společníka za dluhy společnosti bez zřetele ke stavu zápisu údaje o rozsahu splnění vkladové povinnosti v obchodním rejstříku.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 8. 2019, sp. zn. 27 Cdo 5507/2017, ECLI:CZ:NS:2019:27.CDO.5507.2017.3)

Nejvyšší soud k dovolání žalovaného zrušil rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 8. 8. 2017, sp. zn. 32 Co 256/2017, věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Žalobkyně se po žalovaném domáhá zaplacení 100 000 Kč s příslušenstvím, a to jako pohledávky za společností M. (dále jen „společnost“), za jejíž dluhy má žalovaný ručit jako společník společnosti, který v plném rozsahu nesplnil svoji vkladovou povinnost.
2. Okresní soud Praha-západ rozsudkem ze dne 31. 3. 2017, č. j. 5 C 4/2017-55, zamítl žalobu o zaplacení 100 000 Kč s příslušenstvím (výrok I.) a rozhodl o nákladech řízení (výrok II.).

3. Vyšel přitom z toho, že:

[1] Společnost byla do obchodního rejstříku zapsána dne 22. 3. 2012.

[2] Základní kapitál společnosti činí 200 000 Kč.

[3] Žalovaný je společníkem společnosti od jejího vzniku.

[4] Okresní soud Praha-západ uložil společnosti platebním rozkazem ze dne 13. 4. 2016, č. j. 5 C 109/2016-13, aby J. H. (dále jen „první věřitel“) zaplatila 612 000 Kč, a rozhodl o nákladech řízení (dále jen „první platební rozkaz“); první platební rozkaz nabyt právní moci 7. 5. 2016.

[5] Okresní soud Praha-západ uložil společnosti elektronickým platebním rozkazem ze dne 24. 5. 2016, č. j. EPR 73262/2016-6, aby žalobkyně zaplatila 338 555 Kč s příslušenstvím, a rozhodl o nákladech řízení (dále jen „druhý platební rozkaz“); druhý platební rozkaz nabyt právní moci 15. 6. 2016.

[6] V obchodním rejstříku byl žalovaný od 2. 6. 2016 zapsán jako jediný společník společnosti s podílem, na nějž připadá vklad ve výši 200 000 Kč (dále jen „vklad žalovaného“), který byl splacen z 50 %.

[7] První věřitel vyzval žalovaného výzvou datovanou 28. 6. 2016, aby na dluh společnosti, o němž bylo rozhodnuto prvním platebním rozkazem, uhradil 100 000 Kč, a to jako společník společnosti, který ručí za její dluhy do výše, v níž nesplnil svoji vkladovou povinnost.

[8] Podle potvrzení prvního věřitele, jež bylo datováno 30. 6. 2016, žalovaný prvním věřiteli uhradil 100 000 Kč.

[9] Žalobkyně vyzvala žalovaného výzvou datovanou 27. 7. 2016, aby na dluh společnosti, o němž bylo rozhodnuto druhým platebním rozkazem, uhradil 100 000 Kč, a to – podobně jako v případě prvního věřitele – s tím, že žalovaný ručí za dluhy společnosti do výše, v níž nesplnil svoji vkladovou povinnost (dále jen „výzva žalobkyně“).

[10] Dne 10. 10. 2016 bylo do obchodního rejstříku zapsáno, že vklad žalovaného byl splacen ze 70 %.

[11] Usnesením ze dne 13. 10. 2016, č. j. KSPH 71 INS XY, Krajský soud v Praze – mimo jiné – zjistil úpadek společnosti (výrok I.) a prohlásil konkurs na její majetek (výrok II.).

[12] Dne 22. 3. 2017 bylo do obchodního rejstříku zapsáno, že vklad žalovaného byl zcela splacen.

[13] Přes výzvu žalobkyně [viz 9)] jí žalovaný požadované plnění neposkytl.

4. Soud prvního stupně nejprve uvedl, že zápis údaje o rozsahu splnění vkladové povinnosti společníka společnosti s ručením omezeným do obchodního rejstříku má konstitutivní povahu (k čemuž odkázal na usnesení Ústavního soudu ze dne 12. 3. 1999, sp. zn. I. ÚS 323/98, a rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 6. 2004, sp. zn. 29 Odo 748/2003). Zda „žalovaný plnil jinému věřiteli rovněž

z titulu ručení, není podstatné, neboť jediný určující údaj je ten, který byl ke dni výzvy žalobce zapsán v obchodním rejstříku.“

č. 48

5. V projednávané věci však podle názoru soudu prvního stupně nelze pomítnout zápis do obchodního rejstříku, který byl proveden 22. 3. 2017 a podle něhož byl vklad žalovaného k tomuto datu zcela splacen. Splatil-li totiž žalovaný svůj vklad předtím, než bylo o uplatněném nároku meritorně rozhodnuto, je namístě žalobu zamítnout, neboť je třeba vycházet ze stavu, který tu je v době vyhlášení rozsudku (k tomu soud odkázal na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 6. 2000, sp. zn. 29 Cdo 281/2000).

6. K odvolání žalobkyně Krajský soud v Praze rozsudkem ze dne 8. 8. 2017, č. j. 32 Co 256/2017-81, změnil rozsudek soudu prvního stupně tak, že žalovanému uložil zaplatit žalobkyni 100 000 Kč s příslušenstvím (první výrok), a rozhodl o nákladech řízení před soudem prvního stupně (druhý výrok), jakož i o nákladech odvolacího řízení (třetí výrok).

7. Odvolací soud přitakal soudu prvního stupně v tom, že pro posouzení důvodnosti nároku žalobkyně není právně významné, zda žalovaný poskytl jako společník společnosti (k úhradě dluhu společnosti, o němž bylo rozhodnuto prvním platebním rozkazem) plnění prvnímú věřiteli. Přitom s odkazem na princip materiální publicity uvedl, že se „žalovaný *de facto* nemohl zprostit zákonné povinnosti ručení ... námitkou dřívějšího plnění jinému věřiteli“.

8. Za nesprávný však odvolací soud označil závěr soudu prvního stupně, podle kterého je namístě žalobu zamítnout s tím, že žalovaný zcela splatil svůj vklad před vyhlášením rozsudku soudu prvního stupně. Podle odvolacího soudu je rozhodující, že § 132 odst. 1 zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (dále jen „z. o. k.“), výslovně stanoví, že společník společnosti s ručením omezeným ručí za její dluhy do výše, v jaké nesplnil vkladovou povinnost podle stavu zapsaného v obchodním rejstříku v době, kdy byl věřitelem vyzván k plnění. Proto nelze vycházet z toho, že je pro rozsudek rozhodující stav v době jeho vyhlášení (k čemuž odvolací soud odkázal na rozsudek bývalého Nejvyššího soudu Slovenské socialistické republiky ze dne 26. 2. 1974, sp. zn. 4 Cz 3/74, uveřejněný pod číslem 14/1975 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek; dále jen „R 14/1975“).

II.

Dovolání a vyjádření k němu

9. Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalovaný dovolání, jehož přípustnost opírá o § 237 zákona č. 99/1963 Sb, občanského soudního řádu (dále jen „o. s. ř.“), máje za to, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázek hmotného a procesního práva, při jejichž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo které v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyly vyřešeny, a sice (posuzováno podle obsahu dovolání) otázek, zda:

1. soud může společníkovi společnosti s ručením omezeným uložit povinnost poskytnout věřiteli společnosti peněžité plnění z titulu ručení podle § 132 odst. 1 z. o. k. i poté, kdy bylo zapsáno splacení (dříve nesplacených) vkladů do obchodního rejstříku, a

2. společníci společnosti s ručením omezeným ručí za dluhy společnosti i poté, kdy již z titulu ručení podle § 132 odst. 1 z. o. k. poskytli jinému věřiteli plnění ve výši, v jaké nesplnili svoji vkladovou povinnost.

10. Dovolatel namítá, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (uplatňuje dovolací důvod podle § 241a odst. 1 o. s. ř.), a navrhuje, aby Nejvyšší soud zrušil napadený rozsudek odvolacího soudu a věc odvolacímu soudu vrátil k dalšímu řízení.

11. Při posouzení první z výše formulovaných otázek se odvolací soud podle názoru dovolatele odchytil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu; konkrétně od rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 20. 6. 2000, sp. zn. 29 Cdo 281/2000, a usnesení ze dne 27. 1. 2004, sp. zn. 29 Odo 629/2003. Těmito rozhodnutími byla otázka, zda lze v soudním řízení společníkovi společnosti s ručením omezeným uložit povinnost poskytnout věřiteli společnosti peněžité plnění, byly-li (dříve nesplacené) vklady společníků zcela splaceny před vyhlášením rozsudku, výslovně vyřešena opačně.

12. Dovolatel odkazuje na důvodovou zprávu k návrhu zákona č. 90/2012 Sb. (sněmovní tisk číslo 363, Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, 6. volební období 2010–2013, s. 218) [dále jen „návrh zákona o obchodních korporacích“], podle které zůstává pojetí společnosti s ručením omezeným, její odpovědnosti za porušení povinností a ručení společníků nezměněno. Z toho dovozuje, že se závěry judikatury Nejvyššího soudu přijaté v poměrech zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník (dále jen „obch. zák.“), prosadí i po 1. 1. 2014, tedy v poměrech zákona o obchodních korporacích.

13. Ke druhé z výše formulovaných otázek dovolatel uvádí, že závěry soudů nižších stupňů, podle nichž společník společnosti s ručením ručí za dluhy společnosti i poté, kdy věřitelům společnosti poskytl plnění ve výši, v jaké nesplnil svoji vkladovou povinnost, jsou neudržitelné. Vedou totiž k tomu, že činí ručitelský závazek společníka neomezeným, což neodpovídá právní formě společnosti s omezeným ručením. Podle mínění dovolatele tedy musí platit, že zákonné ručení společníka zaniká, poskytne-li „prvnímu“ věřiteli společnosti plnění ve výši, v jaké nesplnil svoji vkladovou povinnost.

14. Žalobkyně ve vyjádření k dovolání k první z dovolatelem formulovaných otázek uvádí, že závěry dovolatelem citovaných rozhodnutí nelze v poměrech projednávané věci použít, neboť účinná úprava výslovně stanoví, že společník společnosti s ručením omezeným ručí za dluhy společnosti do výše, v jaké společníci nesplnili svou vkladovou povinnost podle stavu zapsaného v obchodním rejstříku ke dni, v němž byl společník vyzván k plnění.

15. Ve vztahu ke druhé z dovoláním otevřených otázek žalobkyně poznamenává, že zaplacením kterémukoli z věřitelů společnosti s ručením omezeným nezakládá ručení společníka ani se nesnižuje jeho rozsah (k čemuž odkazuje na závěry rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 14. 3. 2003, sp. zn. 35 Co 51/2003) s tím, že ručení společníků bude trvat „až do okamžiku, kdy bude splacení vkladů zapsáno do obchodního rejstříku“.

III.

Přípustnost dovolání

16. Dovolání je přípustné podle § 237 o. s. ř. pro řešení obou dovolatelem otevřených otázek, které doposud nebyly v rozhodovací praxi dovolacího soudu v poměrech právní úpravy účinné od 1. 1. 2014 vyřešeny.

IV.

Důvodnost dovolání

17. Podle § 132 odst. 1 z. o. k. je společnost s ručením omezeným společnost, za jejíž dluhy ručí společníci společně a nerozdílně do výše, v jaké nesplnili vkladové povinnosti podle stavu zapsaného v obchodním rejstříku v době, kdy byli věřitelem vyzváni k plnění.

18. Podle § 134 odst. 1 z. o. k. se započítává plnění věřiteli poskytnuté společníkem z důvodu jeho ručení podle § 132 odst. 1 na splnění jeho nejdříve splatné vkladové povinnosti.

19. Podle § 48 odst. 1 písm. b) zákona č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob a o evidenci svěfenských fondů (dále jen „z. v. r.“), se do obchodního rejstříku o obchodní korporaci zapíše také výše vkladu každého společníka, je-li podle jiného zákona vyžadován zápis těchto osob do obchodního rejstříku, a rozsah splnění vkladové povinnosti.

20. Podle § 154 odst. 1 o. s. ř. je pro rozsudek rozhodující stav v době jeho vyhlášení.

21. K první z dovolatelem formulovaných otázek je namísto předeslat, že procesní předpisy mohou okamžik, k němuž je třeba fixovat zjišťování skutkového stavu, stanovit rozdílně [DVOŘÁK, B. § 154 in LAVICKÝ, P. a kol. Občanský soudní řád (§ 1 až 2501): komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 735]. Účinná právní úprava vychází z toho, že pro rozsudek je zásadně rozhodující stav v době jeho vyhlášení (§ 154 odst. 1 o. s. ř.).

22. Již v R 14/1975 však Nejvyšší soud Slovenské socialistické republiky uzavřel, že se § 154 odst. 1 o. s. ř. nedotýká ustanovení hmotného práva, která váží vznik, změnu či zánik práva nebo povinnosti k určitému času (srov. například též rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 8. 2007, sp. zn. 28 Cdo 2408/2005, usne-

sení Nejvyššího soudu ze dne 19. 9. 2017, sp. zn. 27 Cdo 3420/2017, či rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2019, sp. zn. 33 Cdo 1180/2017).

23. Právě o takovou situaci jde i v případě ručení společníků podle § 132 odst. 1 z. o. k.

24. Ustanovení § 132 odst. 1 z. o. k. výslovně určuje, že výše, v jaké společnosti nesplnili vkladové povinnosti podle stavu zapsaného v obchodním rejstříku (a tedy i výše, v jaké ručí za dluhy společnosti), se fixuje k době, kdy byli společníci věřitelem vyzváni k plnění. Skutečnost, že po výzvě věřitele k plnění podle § 132 odst. 1 z. o. k. bylo do obchodního rejstříku zapsáno splacení vkladů společníků ve větším rozsahu nebo jejich úplné splacení, proto není pro posouzení uplatněného nároku věřitele významná.

25. Na uvedeném nic nemění ani dřívější rozhodovací praxe dovolacího soudu, podle níž platilo, že je-li v okamžiku, kdy soud rozhoduje o uplatněném nároku z titulu ručení společníka společnosti s ručením omezeným již zapsáno do obchodního rejstříku splacení celého vkladu, nemůže soud uplatněný nárok přiznat (srov. například rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 281/2000 či usnesení ze dne 27. 1. 2004, sp. zn. 29 Odo 629/2003).

26. Je tomu tak proto, že tyto závěry byly přijaty při výkladu právní úpravy ručení podle § 106 odst. 2 obč. zák., která neurčovala, k jakému časovému okamžiku má být ručení společníků za závazky společnosti s ručením omezeným posuzováno, protože se prosadila obecná úprava § 154 odst. 1 o. s. ř. To však již v poměrech zákona o obchodních korporacích neplatí (srov. § 132 odst. 1 z. o. k.), a to i navzdory znění důvodové zprávy k návrhu zákona o obchodních korporacích (s. 218), podle něhož „pojetí společnosti, její odpovědnosti za porušení povinností a ručení společníků zůstává nezměněno“. Právě citovaná pasáž důvodové zprávy je jen obecnou deklarací o základním (konceptním) pojetí společnosti s ručením omezeným, která se nijak nedotýká detailů právní úpravy ručení společníků za dluhy společnosti.

27. Uzavřel-li tedy odvolací soud, že žalobu nelze zamítnout (s odkazem na § 154 odst. 1 o. s. ř.) z důvodu, že úplné splacení vkladu dovolatele bylo zapsáno do obchodního rejstříku před vyhlášením rozsudku, je jeho právní posouzení této otázky správné.

28. Dovolání je přesto důvodné.

29. Ke druhé z dovolatelem otevřených otázek Nejvyšší soud předesílá, že společníci společnosti s ručením omezeným ručí za dluhy společnosti společně a nerozdílně do výše, v jaké nesplnili své vkladové povinnosti podle stavu zapsaného v obchodním rejstříku v době, kdy je věřitel společnosti vyzval k plnění (§ 134 odst. 1 z. o. k.). To znamená, že věřitel společnosti může požadovat splnění celého dluhu nebo jeho libovolné části na všech společnících anebo jen na některých (kterýchkoli) z nich (§ 1872 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník). Volba společníka, po kterém bude věřitel požadovat plnění, jakož i volba rozsahu požadovaného plnění je zásadně v dispozici věřitele.

30. Rozsah zákonného ručení společníků podle § 132 odst. 1 z. o. k. však není neomezený. Limity ručení společníků společnosti s ručením omezeným se odvíjí od výše, v jaké společnici (ne)splnili vkladovou povinnost; pro určení rozsahu, ve kterém společnici ručí za dluhy společnosti, je však rozhodující zásadně jen údaj o rozsahu splnění vkladové povinnosti [ve smyslu § 48 odst. 1 písm. b) z. v. r.], jak je zapsaný v obchodním rejstříku.

31. Právě uvedené platí i tehdy, neodpovídá-li zápis v obchodním rejstříku skutečnému stavu, tedy rozsahu, v němž společnici skutečně (ne)splnili vkladovou povinnost. Tím je řečeno, že zápis údaje o rozsahu splnění vkladové povinnosti ve smyslu § 48 odst. 1 písm. b) z. v. r. má – ve vztahu k ručení společníků za dluhy společnosti – konstitutivní (právo tvornou) povahu, tj. že tento zápis ručení společníků společnosti s ručením omezeným zakládá či ruší, popřípadě mění [srov. POKORNÁ, J. § 132 in LASÁK, J., POKORNÁ, J., ČÁP, Z., DOLEŽIL, T. a kol. Zákon o obchodních korporacích: komentář. I. díl (§ 1 až 343). 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 864].

32. Z konstitutivní povahy zápisu je třeba vycházet také při řešení otázky, zda společník (společníci) společnosti s ručením omezeným ručí za dluhy společnosti i poté, kdy již z titulu ručení podle § 132 odst. 1 z. o. k. poskytl (poskytli) jinému věřiteli plnění ve výši, v jaké nesplnil (nesplnili) svoji vkladovou povinnost. Ačkoli totiž obecně platí, že ručitelský závazek zanikne, uspokojí-li ručitel věřitele dlužníka v rozsahu, v jakém k tomu byl ručitel zavázán, ve vztahu k ručení společníků společnosti s ručením omezeným za dluhy společnosti se tento obecný závěr neprosadí.

33. Je tomu tak proto, že pokud by ručení společníků společnosti s ručením omezeným zanikalo (již) tím, že společník poskytne věřiteli na svůj ručitelský závazek plnění odpovídající výši, v jaké společníci nesplnili své vkladové povinnosti, měl by následný zápis údaje o rozsahu splnění vkladové povinnosti [ve smyslu § 48 odst. 1 písm. b) z. v. r.] toliko deklaratorní charakter. Tím by byl princip ochrany dobré víry osob jednajících s důvěrou v údaje o rozsahu splnění vkladových povinností, jak jsou zapsané v obchodním rejstříku, prolomen a celý koncept ručení společníků podle § 132 odst. 1 z. o. k. by pozbýval smysl.

34. Jinak řečeno, společníci společnosti s ručením omezeným ručí za dluhy společnosti (společně a nerozdílně), aniž by bylo pro trvání ručitelského závazku bez dalšího právně významné, zda (či v jakém rozsahu) poskytl kterýkoli z nich věřiteli (či věřitelům) společnosti plnění na svůj ručitelský závazek.

35. To, zda kterýkoli ze společníků plnil z titulu svého ručitelského závazku věřiteli (či věřitelům), je ve vztahu k rozsahu ručení společníka podle § 132 odst. 1 z. o. k. významné výhradně v tom směru, že plnění věřiteli poskytnuté společníkem se započítává na splnění jeho nejdříve splatné vkladové povinnosti (§ 134 odst. 1 z. o. k.); a teprve přeneseně i tak, že může jít o podklad pro konstitutivní (právo tvornou) změnu zápisu o rozsahu splnění vkladové povinnosti v obchod-

ním rejstříku. Z toho je patrné, že omezení ručení společníka podle § 132 odst. 1 z. o. k. je možné dosáhnout jedině zápisem změny rozsahu splnění vkladové povinnosti.

36. K tomu se sluší dodat, že princip ochrany dobré víry osob jednajících s důvěrou v zápis v obchodním rejstříku nachází v poměrech institutu ručení společníků společnosti s ručením omezeným podle § 132 odst. 1 z. o. k. odraz také v tom, že je vždy nezbytné zohlednit vědomost věřitele společnosti o tom, že některý ze společníků již dříve poskytl plnění z titulu ručení jinému věřiteli. Je-li věřiteli společnosti v okamžiku výzvy k plnění známo, že některý ze společníků poskytl (jemu či jinému věřiteli) plnění z ručení podle § 132 odst. 1 z. o. k., je – byť se to prozatím neprojevílo zápisem změny údajů o rozsahu splnění vkladové povinnosti v obchodním rejstříku – vůči tomuto věřiteli ručení společníků za dluhy společnosti sníženo právě o ta dříve poskytnutá plnění, o kterých věřitel v okamžiku výzvy k plnění věděl. Je tomu tak proto, že za těchto okolností již nelze hovořit o dobré víře obeznámených věřitelů v údaje (o rozsahu splnění vkladové povinnosti) zapsané v obchodním rejstříku, a proto není třeba jejich chybějící „dobrou víru“ chránit.

37. Promítnuto do poměrů projednávané věci to znamená, že pro posouzení důvodnosti nároku žalobce sice není právně významné, zda dovolatel prvním věřiteli zaplatil 100 000 Kč, neboť úhradou této částky – bez dalšího – nemohlo dojít k zániku ručitélského závazku žalovaného vůči žalobkyni. Jestliže se však odvolací soud nezabýval tím, zda žalobkyně věděla o úhradě 100 000 Kč prvním věřiteli (tedy zda jednala v dobré víře v zápis údaje o rozsahu splnění vkladové povinnosti dovolatele do obchodního rejstříku), je jeho právní posouzení věci neúplné, a tudíž i nesprávné.

38. Jelikož právní posouzení věci není správné a dovolací důvod podle § 241a odst. 1 o. s. ř. byl dovolatelem uplatněn právem, Nejvyšší soud – aniž ve věci nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.) – rozsudek odvolacího soudu podle § 243e odst. 1 o. s. ř. zrušil a věc odvolacímu soudu vrátil k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 věta první o. s. ř.).

39. Právní názor Nejvyššího soudu je pro odvolací soud závazný (§ 243g odst. 1 část věty první za středníkem, § 226 odst. 1 o. s. ř.).

Č. 49

č. 49

Insolvenční řízení, Dohledací činnost soudu

§ 10 písm. b) IZ, § 11 odst. 1 IZ, § 54 IZ, § 55 IZ, § 91 IZ

Usnesení schůze věřitelů o volbě nebo odvolání členů a náhradníků věřitelského výboru nelze zrušit postupem podle § 54 a § 55 insolvenčního zákona.

Usnesení, jímž insolvenční soud potvrzuje volbu členů věřitelského výboru a jejich náhradníků, je ve smyslu ustanovení § 10 písm. b) insolvenčního zákona, ve spojení s ustanovením § 11 odst. 1 insolvenčního zákona, rozhodnutím (opatřením), které insolvenční soud vydává při výkonu dohledací činnosti a proti kterému není přípustné odvolání (§ 91 insolvenčního zákona).

(Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 8. 2019, sen. zn. 29 NSČR 9/2018, ECLI:CZ:NS:2019:29.NSCR.9.2018.1)

Nejvyšší soud k dovolání věřitele č. 7 zrušil usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 8. 8. 2017, sp. zn. KSUL 46 INS 15116/2016, 3 VSPH 1364/2017-B, a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Usnesením ze dne 14. 7. 2017, č. j. KSUL 46 INS 15116/2016-B-13, Krajský soud v Ústí nad Labem (dále jen „insolvenční soud“):

[1] Potvrdil ustanovení věřitelského výboru ve složení: 1) věřitel č. 7 – D. s. r. o., 2) věřitel č. 25 – M., s. r. o., a 3) věřitel č. 26 – A. Z. (bod I. výroku).

[2] Zamítl návrh věřitele č. 7 na zrušení rozhodnutí schůze věřitelů, kterým došlo k ustanovení věřitelského výboru (bod II. výroku).

[3] Vyzval věřitele č. 7 a č. 25, aby mu do 15 dnů od doručení usnesení sdělili jména fyzických osob, které za ně budou jednat ve věřitelském výboru, a osobu předsedy věřitelského výboru, jemuž bude soud v souladu s § 79 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona), doručovat písemnosti určené věřitelskému výboru.

2. Insolvenční soud vyšel z toho, že:

[1] Insolvenční řízení vedené na majetek dlužníka (P. E., a. s.) bylo zahájeno věřitelským insolvenčním návrhem dne 24. 6. 2016.

[2] Usnesením ze dne 3. 2. 2017, č. j. KSUL 46 INS 15116/2016-A-17, zjistil insolvenční soud úpadek dlužníka, insolvenčním správcem dlužníka ustanovil JUDr. J. V., LL. M., a nařídil přezkumné jednání a schůzi věřitelů na 10. 5. 2017.

[3] Dne 10. 5. 2017 se konalo přezkumné jednání, při kterém byly přezkoumány přihlášené pohledávky. Celková výše těchto pohledávek ke dni předcházejícímu dni konání přezkumného jednání činila (včetně pohledávek podmíněných a zajištěných) 369 037 657,28 Kč.

[4] Po skončení prvního přezkumného jednání se konala schůze věřitelů, jejíž program byl závazně stanoven bodem VII. rozhodnutí o úpadku. Přezkumného jednání a schůze věřitelů se zúčastnili:

1) věřitel č. 1 – C. s. r. o., jehož zjištěná pohledávka činila 4 150 027,33 Kč,

2) věřitel č. 6 – O. – N. spol. s r. o., jehož zjištěná pohledávka činila 349 143,56 Kč,

3) věřitel č. 7 (V. s. r. o.), jehož zjištěná pohledávka činila 43 882 536,75 Kč,

4) věřitel č. 10 – J. E., s. r. o., jehož zjištěná pohledávka činila 36 760 257,09 Kč,

5) věřitel č. 23 – J. a. s., jehož zjištěná pohledávka činila 93 629 167,88 Kč,

6) věřitel č. 25, jehož zjištěná pohledávka činila 35 110 553,30 Kč,

7) věřitel č. 26, jehož zjištěná pohledávka činila 6 023 771,34 Kč,

8) věřitel č. 27 – K. K., jehož zjištěná pohledávka činila 887 663,58 Kč,

9) věřitel č. 28 – PE H., s. r. o., jehož zjištěná pohledávka činila 13 453 406,18 Kč (nezjištěna u něj zůstala pohledávka ve výši 46 794 388,01 Kč), a

10) věřitel č. 34 – M. Z., jehož zjištěná pohledávka činila 6 017 738,95 Kč.

[5] Žádný z věřitelů soudu včas nedoručil hlasovací lístek.

[6] Při jednání věřitelé po poučení insolvenčním soudem navrhli ustanovení tříčlenného věřitelského výboru, přičemž přítomní věřitelé s nezajištěnými pohledávkami navrhli 2 členy věřitelského výboru, a to věřitele č. 25 a věřitele č. 26; pro tento návrh hlasovali všichni nezajištění věřitelé, nikdo nehlasoval proti ani se hlasování nezdržel. Přítomní zajištění věřitelé navrhli jako člena věřitelského výboru věřitele č. 7 a tento návrh jednomyslně odhlasovali všichni přítomní zajištění věřitelé.

[7] Vzhledem k tomu, že měl volbu jednotlivých členů věřitelského výboru za bezvadnou, potvrdil insolvenční soud volbu usnesením vyhlášeným „při jednání“.

[8] Zvolení členové se svým zvolením souhlasili.

[9] Věřitel č. 7 z titulu ustanoveného zástupce zajištěných věřitelů ve věřitelském výboru učinil po vyhlášení usnesení podnět ke zrušení rozhodnutí schůze věřitelů, když zvolení věřitele č. 26 členem věřitelského výboru měl za rozporné s § 59 odst. 3 insolvenčního zákona, namítaje, že jde o syna člena představenstva dlužníka (věřitele č. 34), z čehož lze usuzovat na možnou podjatost při rozhodování člena věřitelského výboru.

[10] Protože insolvenční soud po krátké úvaze shledal, že přítomný věřitel není k podání návrhu aktivně legitimován, tento návrh zamítl a své rozhodnutí odůvodnil ihned po vyhlášení usnesení.

[11] Věřitel č. 7 následně podal odvolání proti rozhodnutí, jímž insolvenční soud zamítl jeho návrh na zrušení rozhodnutí schůze věřitelů, dovozuje, že legitimaci k podání návrhu má.

č. 49

3. Na výše uvedeném základě insolvenční soud – vycházející z § 57 odst. 2 a § 59 odst. 2 a 3 insolvenčního zákona – dospěl k následujícím závěrům:

4. Insolvenční soud plně respektuje § 57 odst. 2 insolvenčního zákona, podle kterého to jsou zejména zajištění a nezajištění věřitelé, kteří si sami určují, kteří (jejich) zástupci budou za ně vykonávat funkci ve věřitelském orgánu, takže do volby členů věřitelského výboru žádným způsobem nezasahoval. V tomto ohledu se pak insolvenční soud neztotožňuje s tvrzením věřitele č. 7, že má aktivní legitimaci k podání odvolání proti rozhodnutí o zamítnutí jeho „návrhu na nepotvrzení volby členů věřitelského výboru“.

5. Členové věřitelského výboru jsou voleni jak hlasy zajištěných, tak i hlasy nezajištěných věřitelů, a to v separátní volbě (nezajištění věřitelé nemají možnost napadat či brojit proti návrhu kteréhokoli zajištěného věřitele a naopak). Zajištěný věřitel proto nemůže být aktivně legitimován k podání návrhu na zrušení rozhodnutí schůze věřitelů, která se týká volby člena věřitelského výboru zastupujícího nezajištěné věřitele.

6. Insolvenční soud se problematikou zvolení věřitele č. 26 členem věřitelského orgánu přesto věcně zabýval a argumentaci věřitele č. 7 o podjatosti věřitele č. 26 nepřisvědčil. Pojem „podjatost“ lze vztáhnout toliko k dlužníku – fyzické osobě (a o tento případ nejde); dovozovat podjatost pouze z příbuzenského vztahu bez dalších tvrzených a prokázaných vazeb mezi těmito osobami by pak nepřipustným (negativním) způsobem zasahovalo do výkonu práv věřitelů. Pouze to, že věřitel č. 26 je v příbuzenském vztahu s členem představenstva dlužníka, nemůže být bez dalšího důvodem, pro který by věřitel č. 26 nemohl zastávat funkci člena věřitelského výboru. Insolvenčnímu soudu pak do skončení schůze věřitelů nebyly předloženy důkazy a ani tvrzeny takové skutečnosti, které by odůvodňovaly nepotvrzení rozhodnutí schůze věřitelů; proto návrh věřitele č. 7 na zrušení rozhodnutí schůze věřitelů zamítl.

7. Ke změnám v identifikaci věřitele č. 7 poukázal insolvenční soud na své usnesení ze dne 11. 7. 2017, č. j. „KSUL 46 INS 15116/2016-P7-2“ (správně KSUL 46 INS 15116/2016-P7-4).

8. K odvolání věřitele č. 7 Vrchní soud v Praze usnesením ze dne 8. 8. 2017, č. j. KSUL 46 INS 15116/2016, 3 VSPH 1364/2017-B-30:

[1] Zrušil usnesení insolvenčního soudu v bodech I. a II. výroku (první výrok).

[2] Odmítl odvolání v rozsahu, v němž směřovalo proti bodu III. výroku usnesení insolvenčního soudu (druhý výrok).

9. Odvolací soud dospěl po přezkoumání napadeného usnesení a řízení, jež mu předcházelo, k následujícím závěrům (vycházejí z § 7, § 11 odst. 1, § 54, § 55 odst. 3, § 57 odst. 3 a § 91 insolvenčního zákona):

10. Odvolání je opodstatněno potud, že v rozsahu bodů I. a II. výroku insolvenční soud neměl usnesení vůbec vydat. Ohledně té části odvolání, která směřuje proti bodu III. výroku napadeného usnesení, dospěl odvolací soud k závěru, že potud odvolání není přípustné.

11. Jedním z bodů programu schůze věřitelů svolané rozhodnutím o úpadku byla volba věřitelského výboru (zástupce věřitelů). Z protokolu o přezkumném jednání a schůzi věřitelů z 10. 5. 2017 se podává přítomnost věřitelů č. 1, 6, 7 (V. s. r. o.), 10, 23, 25, 26, 27, 28 a 34, kteří mají s ohledem na zjištěné pohledávky hlasovací právo, přičemž věřitel č. 28 má zjištěnou pohledávku ve výši 13 453 406,18 Kč, dosud nezjištěnou (nepřezkoumanou) pohledávku ve výši 46 794 388,01 Kč, v jejímž rozsahu mu insolvenční soud hlasovací právo nepřiznal, a podmíněnou pohledávku ve výši 39 000 000 Kč. Podle protokolu ze schůze věřitelů věřitel č. 6 se zjištěnou pohledávkou ve výši 349 143,56 Kč, v postavení jediného věřitele oprávněného vykonávat hlasovací práva, přiznal hlasovací právo věřitelům č. 14, 16 a 17. Přítomní věřitelé shodně navrhli ustanovení tříčlenného věřitelského výboru, přičemž neoznačení věřitelé s nezajištěnými pohledávkami navrhli volbu 2 členů věřitelského výboru (věřitelů č. 25 a 26) a neoznačení věřitelé se zajištěnou pohledávkou navrhli volbu 1 člena věřitelského výboru (věřitele č. 7). Pro návrh hlasovali všichni (neoznačení) nezajištění věřitelé; o hlasování (neoznačených) zajištěných věřitelů není v protokolu zmínka. Následně vydal insolvenční soud usnesení, jímž potvrdil ustanovení věřitelského výboru ve složení věřitel č. 7 (V. s. r. o.) a věřitelé č. 25 a 26. Věřitel č. 7 dal poté podnět ke zrušení rozhodnutí schůze věřitelů ohledně zvolení věřitele č. 26 členem věřitelského výboru s poukazem na jeho podjatost pro příbuzenský vztah k členu představenstva dlužníka a insolvenční soud tento návrh zamítl.

12. V prezenční listině připojené k protokolu o přezkumném jednání a schůzi věřitelů je jako věřitel č. 7 uvedena jak V. s. r. o., tak i D. s. r. o.

13. Usnesením č. j. KSUL 46 INS 15116/2016-P7-4 rozhodl insolvenční soud, že jako s věřitelem č. 7 bude v řízení dále pokračováno se společností D. s. r. o., neboť společnost V. s. r. o. byla k 1. 4. 2017 vymazána z obchodního rejstříku vzhledem k její fúzi sloučením se společností D. s. r. o.

14. Z výše uvedeného plyne, že napadené rozhodnutí trpí zásadními procesními vadami. Jakkoli již při schůzi věřitelů konané dne 10. 5. 2017 potvrdil insolvenční soud volbu věřitelského výboru usnesením, jež se ve smyslu § 57 odst. 3 insolvenčního zákona nedoručuje, tuto volbu znovu potvrdil (byť s jinak identifikovaným věřitelem č. 7) napadeným usnesením 14. 7. 2017. Takovým postupem insolvenční soud zatížil řízení vadou, jež měla za následek nesprávné rozhodnutí, když v téže věci (potvrzení volby věřitelského výboru) bylo již dříve pravomocně

rozhodnuto (10. 5. 2017). Stejnou vadou je napadené usnesení stíženo v bodu II. výroku, neboť i návrh věřitele č. 7 na zrušení rozhodnutí schůze věřitelů, kterým došlo k ustanovení věřitelského výboru, zamítl insolvenční soud usnesením vyhlášeným již v průběhu schůze věřitelů (10. 5. 2017).

č. 49

15. Poté, co již jednou rozhodl o volbě věřitelského výboru a o návrhu věřitele č. 7, neměl insolvenční soud žádný důvod vydat napadené usnesení. Odvolací soud proto usnesení insolvenčního soudu zrušil podle § 219a zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále též jen „o. s. ř.“), ve spojení s § 7 insolvenčního zákona, aniž věc vrátil insolvenčnímu soudu ve smyslu § 221 odst. 1 písm. a) o. s. ř.) k dalšímu řízení, neboť pro takový postup nadále nejsou důvody.

16. Odvolání proti bodu III. výroku usnesení insolvenčního soudu odmítl odvolací soud podle § 218 písm. c) o. s. ř., s tím, že jde o opatření při výkonu dohlédací činnosti insolvenčního soudu, proti němuž není odvolání přípustné podle § 91 insolvenčního zákona.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

17. Proti prvnímu výroku usnesení odvolacího soudu podal věřitel č. 7 dovolání, jehož přípustnost vymezuje ve smyslu § 237 o. s. ř. argumentem, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázek procesního práva, které v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyly vyřešeny, konkrétně otázky:

[1] Je členství osoby, která je přímým příbuzným předsedy představenstva dlužníka a zároveň předsedou dozorčí rady dlužníka, nebo osoby, která je výše uvedenou osobou ovládána, ve věřitelském výboru v rozporu s § 59 odst. 2 insolvenčního zákona?

[2] Jak mají být vykládána přechodná ustanovení zákona č. 64/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony?

[3] Je zajištěný věřitel aktivně legitimován k podání návrhu ve smyslu § 54 odst. 2 insolvenčního zákona na zrušení usnesení schůze věřitelů o volbě členů věřitelského výboru za nezajištěné věřitele, ač nehlasoval (a ani nemohl) proti volbě takového člena?

[4] Může usnesení dle § 57 odst. 3 insolvenčního zákona, kterým insolvenční soud potvrdí volbu věřitelského výboru, nabýt právní moci dříve, než je rozhodnuto o odvolání proti usnesení, kterým insolvenční soud zamítl návrh věřitele dle § 54 odst. 2 insolvenčního zákona na zrušení usnesení schůze věřitelů o volbě členů věřitelského výboru?

[5] Má být usnesení, kterým insolvenční soud v průběhu schůze věřitelů zamítne návrh věřitele podle § 55 odst. 4 insolvenčního zákona, posléze písemně vyhotoveno a doručeno věřitelům?

18. Dovolatel míní, že ve světle nálezu Ústavního soudu ze dne 6. 6. 2017, sp. zn. I. ÚS 980/17 [jde o nález uveřejněný pod číslem 97/2017 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu (který je dostupný i na webových stránkách Ústavního soudu)], jsou předpoklady přípustnosti dovolání naplněny i tím, že odvolací soud se při řešení výše uvedených otázek odchýlil od ustálené rozhodovací praxe Ústavního soudu, neboť rozhodl v rozporu se zásadou zákazu *denegatio justitiae*.

19. Dovolatel namítá (poměřováno obsahem dovolání), že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (dovolací důvod dle § 241a odst. 1 o. s. ř.), a požaduje, aby Nejvyšší soud zrušil napadené usnesení v prvním výroku a usnesení insolvenčního soudu v bodech I. a II. výroku a věc potud vrátil insolvenčnímu soudu k dalšímu řízení. K položeným otázkám argumentuje dovolatel následovně:

20. Ad 1/ (K členství ve věřitelském výboru).

Potud dovolatel argumentuje ve prospěch závěru, že členství věřitelů č. 25 a č. 26 ve věřitelském výboru je v rozporu s § 59 odst. 2 insolvenčního zákona, vytýkaje odvolacímu soudu, že se touto otázkou v napadeném rozhodnutí nesprávně nezabýval, dovozuje odtud, že tím porušil právo dovolatele na spravedlivý proces.

21. Ad 2/ (K přechodným ustanovením zákona č. 64/2017 Sb.).

Dovolatel poukazuje na to, že v době mezi první schůzí věřitelů (konanou 10. 5. 2017) a vydáním napadeného usnesení (8. 8. 2017) nabyla účinností novela insolvenčního zákona provedená zákonem č. 64/2017 Sb., která nad rámec dosavadní úpravy § 59 odst. 2 insolvenčního zákona zavádí další omezení hlasovacích práv pro věřitele, kteří jsou osobou dlužníku blízkou (v § 53 a v § 58 odst. 3 věť šesté insolvenčního zákona). K tomu cituje článek II (Přechodná ustanovení) bod 1. části první zákona č. 64/2017 Sb., uváděje, že „za účelem dalšího průběhu insolvenčního řízení, jakož i řádného fungování věřitelského výboru“ považuje za žádoucí, aby dovolací soud citované ustanovení jednoznačně vyložil zejména s ohledem na otázku, od kterého okamžiku mají být zohledněna výše uvedená omezení hlasovacích práv věřitelů, kteří jsou osobami dlužníku blízkými.

22. Ad 3/ (K legitimaci zajištěného věřitele).

Napadené usnesení mělo spočívat na vyřešení otázky, zda zajištěný věřitel byl legitimován k podání návrhu na zrušení usnesení schůze věřitelů ohledně volby věřitelů č. 25 a 26. Vyřešení této otázky považuje dovolatel za nezbytné pro konečné rozhodnutí o svém návrhu a v tom, že odvolací soud se touto otázkou nezabýval, spatřuje porušení práva na spravedlivý proces a *denegatio justitiae*.

23. Ad 4/ (K usnesení dle § 57 odst. 3 insolvenčního zákona).

Dovolatel nesouhlasí se závěrem odvolacího soudu, že o potvrzení volby věřitelského výboru bylo pravomocně rozhodnuto již na schůzi věřitelů dne 10. 5. 2017, namítá, že usnesení, jímž insolvenční soud na této schůzi potvrdil volbu věřitelského výboru, nemůže nabýt právní moci dříve, než bude pravomocně rozhodnuto o návrhu věřitele na zrušení usnesení schůze věřitelů o zvolení členů

věřitelského výboru. Usnesení insolvenčního soudu o potvrzení volby věřitelského výboru je v daném případě bezprostředně závislé na usnesení schůze věřitelů o zvolení členů věřitelského výboru, jehož zrušení se dovolatel domáhal.

č. 49

24. Na rozdíl od usnesení, jímž insolvenční soud potvrzuje volbu věřitelského výboru, neplatí pro usnesení, jímž insolvenční soud zamítne návrh podle § 54 odst. 2 insolvenčního zákona, pravidlo obsažené v § 91 insolvenčního zákona (srov. § 55 odst. 3 insolvenčního zákona), přičemž podle § 55 odst. 1 a 2 insolvenčního zákona se toto usnesení doručuje osobě, která proti němu podala odvolání. Podal-li proto dovolatel odvolání proti usnesení, kterým došlo k zamítnutí jeho návrhu, nemohlo odvoláním napadené rozhodnutí nabýt právní moci dříve, než bylo rozhodnuto o odvolání. Vzhledem k tomu před uvedeným okamžikem nemohlo nabýt právní moci ani usnesení insolvenčního soudu o potvrzení volby věřitelského výboru.

25. Ad 5/ (K písemnému vyhotovení a doručení usnesení o zamítnutí návrhu věřitele podle § 55 odst. 4 insolvenčního zákona).

Pro usnesení, jímž insolvenční soud zamítne návrh věřitele podle § 55 odst. 4 insolvenčního zákona, neplatí stejná úprava jako pro usnesení, kterým insolvenční soud potvrzuje volbu věřitelského výboru. Takové usnesení není usnesením, které se nedoručuje, a podle § 55 odst. 1 a 2 insolvenčního zákona pro ně naopak platí, že se doručuje pouze osobě, která proti němu podala odvolání. Ve vztahu k bodu II. výroku usnesení insolvenčního soudu tak dovolatel spatřuje odvolacím soudem uvedenou vadu nanejvýš v tom, že mělo být doručeno pouze jemu, a nikoli zveřejněno v insolvenčním rejstříku. Důsledkem takového pochybení však nemůže být zrušení usnesení insolvenčního soudu, aniž by se odvolací soud zabýval věcnou stránkou odvolání.

III.

Přípustnost dovolání

26. Rozhodné znění občanského soudního řádu pro dovolací řízení (do 29. 9. 2017) se podává z bodu 2. článku II části první zákona č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

27. Nejvyšší soud se nejprve zabýval přípustností dovolání. Dovolání nesměruje proti žádnému z usnesení vypočtených v § 238a o. s. ř., takže zbývá určit, zda je přípustné podle § 237 o. s. ř. (když pro daný případ neplatí žádné z omezení přípustnosti dovolání podle § 237 o. s. ř., vypočtených v § 238 o. s. ř.).

28. Pro posouzení přípustnosti dovolání je též rozhodné následující ustanovení občanského soudního řádu (ve znění účinném v době vydání napadeného usnesení):

§ 219a

(1) Odvolací soud rozhodnutí zruší, jestliže

- a) tu jsou takové vady, že řízení nemělo proběhnout pro nedostatek podmínek řízení nebo rozhodoval věcně nepřislušný soud nebo vyloučený soudce anebo soud nebyl správně obsazen, ledaže místo samosoudce rozhodoval senát, popřípadě i jiné vady, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, a za odvolacího řízení nemohla být zjednána náprava,
- b) rozhodnutí není přezkoumatelné pro nesrozumitelnost nebo nedostatek důvodů,
- c) soud nepřibral za účastníka toho, kdo měl být účastníkem,
- d) soud nepokračoval v řízení s tím, kdo je procesním nástupcem účastníka, který po zahájení řízení ztratil způsobilost být účastníkem řízení.

...

29. Důvod připustit dovolání pro zodpovězení otázek ad 1/ až ad 3/ zjevně dán není, jelikož na jejich řešení napadené usnesení nespočívá.

30. Napadené rozhodnutí je zrušujícím usnesením odvolacího soudu, jež zrušení usnesení insolvenčního soudu (a to bez vrácení věci insolvenčnímu soudu) odůvodňuje „zásadními procesními vadami“. Pro posouzení správnosti takového usnesení v dovolacím řízení tak je (může být) podstatné jen to, zda usnesení insolvenčního soudu vskutku trpělo vadami, pro které mělo být zrušeno. Žádný význam naopak nemá řešení těch otázek, jimiž by se odvolací soud měl zabývat, kdyby zde takové vady nebyly. Otázky ad 1/ (K členství ve věřitelském výboru) a ad 3/ (K legitimaci zajištěného věřitele) jsou tudíž pro účely založení přípustnosti dovolání právně bezcenné. V takto pojaté dovolací argumentaci vyznívá nepřiléhavě (zjevně nesprávně) představa, že tím, že se nezabýval otázkami, které jako důvod zrušení usnesení insolvenčního soudu nepoužil, porušil odvolací soud právo dovolatele na spravedlivý proces. Stejně bezcenná (pro výsledek dovolacího řízení v této věci bezvýznamná) je otázka ad 2/ (K přechodným ustanovením zákona č. 64/2017 Sb.), jejímž prostřednictvím se dovolatel dožaduje návodu, jak má být vykládána později přijatá právní úprava (podle které soudy v této věci nerozhodovaly a rozhodovat neměly). Potud jde o čistě akademickou otázku, zcela odpoutanou od posuzování správnosti napadeného rozhodnutí.

31. Dovolání v dané věci je však přípustné (podle § 237 o. s. ř.) ve vztahu k otázkám ad 4/ (K usnesení dle § 57 odst. 3 insolvenčního zákona) a ad 5/ (K písemnému vyhotovení a doručení usnesení o zamítnutí návrhu věřitele podle § 55 odst. 4 insolvenčního zákona); potud jde o věc dovolacím soudem neřešenou.

IV.

Důvodnost dovolání

32. Nejvyšší soud se – v hranicích právních otázek vymezených dovoláním – zabýval tím, zda je dán dovolací důvod uplatněný dovolatelem, tedy správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

33. Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

34. Pro další úvahy Nejvyššího soudu jsou rozhodná následující ustanovení insolvenčního zákona a občanského soudního řádu:

§ 10 (insolvenčního zákona)
Insolvenční soud

Insolvenční soud v insolvenčním řízení

- a) vydává rozhodnutí, jejichž vydání zákon ukládá nebo předpokládá,
- b) průběžně vykonává dohled nad postupem a činností ostatních procesních subjektů a rozhoduje o záležitostech s tím souvisejících (dále jen „dohledací činnost“).

§ 46 (insolvenčního zákona)
Schůze věřitelů, věřitelský výbor a zástupce věřitelů

(1) Věřitelskými orgány jsou schůze věřitelů a věřitelský výbor nebo zástupce věřitelů.

(2) Schůzi věřitelů přísluší volba a odvolání členů věřitelského výboru a jeho náhradníků nebo zástupce věřitelů; rozhoduje též o tom, zda ponechá ve funkci prozatímní věřitelský výbor. Schůze věřitelů si může vyhradit cokoli, co patří do působnosti věřitelských orgánů. Usnesení, jímž si schůze věřitelů vyhrazuje působnost jiných věřitelských orgánů, je přijato, jestliže pro ně hlasovala většina tvořená nejméně dvěma třetinami hlasů přítomných nebo řádně zastoupených věřitelů, počítaná podle výše jejich pohledávek. Není-li ustanoven věřitelský výbor ani zástupce věřitelů a není-li v tomto zákoně stanoveno jinak, vykonává schůze věřitelů i jejich působnost.

...

§ 54 (insolvenčního zákona)
Postup insolvenčního soudu

(1) Odporuje-li usnesení schůze věřitelů společnému zájmu věřitelů, může je insolvenční soud zrušit; to neplatí v případě uvedeném v § 29 odst. 1, § 51 odst. 1 a pro usnesení schůze věřitelů o způsobu řešení dlužníkovy úpadku, o reorganizačním plánu nebo o způsobu oddlužení.

(2) Rozhodnutí o zrušení usnesení schůze věřitelů může insolvenční soud vydat jen do skončení schůze věřitelů, která usnesení přijala, a může tak učinit jen na návrh insolvenčního správce nebo věřitele, který hlasoval proti přijetí usnesení schůze věřitelů.

§ 55 (insolvenčního zákona)

(1) Po vyhlášení rozhodnutí, kterým zruší usnesení schůze věřitelů, insolvenční soud vyzve každého z přítomných věřitelů, kteří hlasovali pro přijetí usnesení schůze věřitelů, aby uvedl, zda se vzdává odvolání; současně je poučí, že odvolání, které nebude podáno do skončení schůze věřitelů, již nelze podat. Vyjádření věřitelů a jejich poučení se uvede v protokolu o jednání. Rozhodnutí insolvenční soud doručí pouze osobám, které proti němu podaly odvolání.

(2) Jestliže insolvenční soud návrh na zrušení rozhodnutí schůze věřitelů zamítl, uplatní postup podle odstavce 1 přiměřeně ve vztahu k osobě, která návrh podala.

(3) Osobou oprávněnou k podání odvolání proti rozhodnutí o zrušení usnesení schůze věřitelů je pouze věřitel, který hlasoval pro přijetí tohoto usnesení. K podání odvolání proti rozhodnutí o zamítnutí návrhu na zrušení usnesení schůze věřitelů je oprávněna pouze osoba, která návrh podala.

Věřitelský výbor
§ 56 (insolvenčního zákona)

(1) Je-li přihlášených věřitelů více než 50, je schůze věřitelů povinna ustanovit věřitelský výbor. Členy věřitelského výboru a jejich náhradníky volí schůze věřitelů.

(2) Věřitelský výbor má nejméně 3 a nejvýše 7 členů. O počtu členů rozhoduje schůze věřitelů. Schůze věřitelů se může usnést, že každý člen věřitelského výboru má svého náhradníka; schůze věřitelů může rozhodnout o vyšším počtu náhradníků členů věřitelského výboru.

(3) Je-li způsobem řešení úpadku nepatrný konkurs nebo oddlužení, není volba věřitelského výboru povinná.

§ 57 (insolvenčního zákona)

(1) Ve věřitelském výboru mají být zastoupeni zajištění i nezajištění věřitelé. Členů věřitelského výboru navržených nezajištěnými věřiteli musí být vždy nejméně tolik, kolik členů navržených zajištěnými věřiteli; to neplatí, jestliže nezajištění věřitelé své členy nenavrhnou nebo jimi navržené osoby s tímto návrhem nesouhlasí anebo nejsou zvoleny z jiných důvodů.

(2) Členové a náhradníci věřitelského výboru navržení nezajištěnými věřiteli se volí a odvolávají hlasy nezajištěných věřitelů. Členové a náhradníci věřitelského výboru navržení zajištěnými věřiteli se volí a odvolávají hlasy zajištěných věřitelů.

(3) Volbu a odvolání členů a náhradníků věřitelského výboru potvrzuje insolvenční soud; jeho rozhodnutí se nedoručuje. Pro usnesení schůze věřitelů podle § 62 odst. 2 platí věta první obdobně.

§ 58 (insolvenčního zákona)

(1) Věřitelský výbor chrání společný zájem věřitelů a v součinnosti s insolvenčním správcem přispívá k naplnění účelu insolvenčního řízení.

...

č. 49

§ 59 (insolvenčního zákona)

...

(2) Členy ani náhradníky věřitelského výboru nemohou být osoby, u kterých je vzhledem k jejich vztahu k dlužníkovi důvod pochybovat o jejich nepodjatosti. Takto lze usuzovat zejména, jde-li o osoby dlužníkovi blízké, vedoucí zaměstnance dlužníka, podle § 33 odst. 3 a § 73 odst. 3 zákoníku práce, společníky dlužníka, s výjimkou akcionářů, pokud nepůsobí v orgánech dlužníka nebo nevlastní dlužníkovy akcie anebo jiné jím vydané účastnické cenné papíry v souhrnné hodnotě více než desetiny základního kapitálu dlužníka, a osoby tvořící s dlužníkem koncern.

(3) Insolvenční soud nepotvrdí volbu člena nebo náhradníka věřitelského výboru, je-li tu důvod pochybovat o jejich důvěryhodnosti nebo o tom, že budou k výkonu funkce způsobilí. Toto rozhodnutí musí insolvenční soud vyhlásit do skončení schůze věřitelů, na které k volbě došlo.

(4) Po vyhlášení rozhodnutí podle odstavce 3 insolvenční soud vyzve každého z přítomných věřitelů, kteří hlasovali pro zvolení, aby uvedl, zda se vzdává odvolání, současně je poučí, že odvolání, které nebude podáno do skončení schůze věřitelů, již nelze podat. Vyjádření věřitelů a jejich poučení se uvede v protokolu o jednání. Rozhodnutí insolvenční soud doručí pouze osobám, které proti němu podaly odvolání.

§ 63 (insolvenčního zákona)

(1) Funkce člena nebo náhradníka věřitelského výboru zaniká jeho odvoláním z funkce, odstoupením z funkce nebo ukončením jeho účasti v insolvenčním řízení.

(2) Jestliže účast věřitele v insolvenčním řízení skončí postupem podle § 18, přechází na nabyvatele jeho pohledávky i členství tohoto věřitele ve věřitelském výboru; to neplatí, nabylo-li tímto způsobem pohledávku dosavadního věřitele více osob.

(3) Z důležitých důvodů, zejména při porušování nebo zanedbávání povinností, může insolvenční soud odvolat věřitelský výbor nebo některého z jeho členů a náhradníků. Může tak učinit i bez návrhu.

§ 64 (insolvenčního zákona)

(1) Proti rozhodnutí o odvolání z funkce může podat odvolání každá z odvolaných osob; těmto osobám se rozhodnutí doručuje zvlášť.

(2) Proti rozhodnutí, kterým se návrh na odvolání z funkce zamítá, může podat odvolání osoba, která návrh podala. Těmto osobám se rozhodnutí doručuje zvlášť.

§ 91 (insolvenčního zákona)

Proti rozhodnutím, která insolvenční soud učinil při výkonu dohlédací činnosti včetně předběžných opatření, není odvolání přípustné, pokud zákon nestanoví jinak.

§ 107 (o. s. ř.)

(1) Jestliže účastník ztratí po zahájení řízení způsobilost být účastníkem řízení dříve, než řízení bylo pravomocně skončeno, posoudí soud podle povahy věci, zda v řízení může pokračovat. Není-li možné v řízení ihned pokračovat, soud řízení přeruší. O tom, s kým bude v řízení pokračováno, soud rozhodne usnesením.

...

(3) Ztratí-li způsobilost být účastníkem řízení právnická osoba a umožňuje-li povaha věci pokračovat v řízení, jsou jejím procesním nástupcem, nestanoví-li zákon jinak, ti, kteří po zániku právnické osoby vstoupili do jejích práv a povinností, popřípadě ti, kteří po zániku právnické osoby převzali práva a povinnosti, o něž v řízení jde.

(4) Ten, kdo nastupuje do řízení na místo dosavadního účastníka řízení, musí přijmout stav řízení, jaký tu je v době jeho nástupu do řízení.

(5) Neumožňuje-li povaha věci v řízení pokračovat, soud řízení zastaví.

§ 164 (o. s. ř.)

Předseda senátu opraví v rozsudku kdykoliv i bez návrhu chyby v psaní a v počtech, jakož i jiné zjevné nesprávnosti. Týká-li se oprava výroku rozhodnutí nebo není-li možné provést opravu ve stejnopisech rozhodnutí, vydá o tom opravné usnesení, které doručí účastníkům; jde-li o opravu výroku rozhodnutí, může odložit vykonatelnost rozsudku na dobu, dokud opravné usnesení nenabude právní moci.

§ 167 (o. s. ř.)

...

(2) Není-li dále stanoveno jinak, užije se na usnesení přiměřeně ustanovení o rozsudku.

§ 169 (o. s. ř.)

(1) Není-li stanoveno jinak, ve vyhotovení usnesení se uvede, který soud je vydal, jména a příjmení soudců a přísedících, označení účastníků, jejich zástupců a věci, výrok, odůvodnění, poučení o tom, zda je přípustný opravný prostředek nepočítaje v to žalobu na obnovu řízení a pro zmatečnost, a o lhůtě a místu k jeho podání, a den a místo vydání usnesení.

...

(3) Jestliže se usnesení nedoručuje, stačí v písemném vyhotovení uvést výrok a den vydání.

...

§ 222 (o. s. ř.)

...

(3) Za podmínek § 164 může odvolací soud také nařídít opravu napadeného rozhodnutí.

V této podobě, pro věc rozhodné, platila citovaná ustanovení insolvenčního zákona a občanského soudního řádu již v době zahájení insolvenčního řízení na majetek dlužníka a do vydání napadeného rozhodnutí nedoznala změn; ustanovení občanského soudního řádu nedoznala změn ani později.

35. V takto ustaveném právním rámci je z pohledu dovoláním otevřených právních otázek pro výsledek dovolacího řízení určující správné pochopení vzájemného vztahu institutu potvrzení volby věřitelského výboru na straně jedné (§ 57 odst. 3 insolvenčního zákona) a rozhodování o zrušení usnesení schůze věřitelů na straně druhé (§ 54 a násl. insolvenčního zákona), jakož i přesné pořadí procesních úkonů, o kterých insolvenční soud rozhodoval v průběhu schůze věřitelů z 10. května 2017 a po jejím skončení.

36. Volbu věřitelského výboru coby věřitelského orgánu, který chrání (má chránit) společný zájem věřitelů a v součinnosti s insolvenčním správcem přispívá (má přispívat) k naplnění účelu insolvenčního řízení (§ 58 odst. 1 insolvenčního zákona), svěřuje insolvenční zákon schůzi věřitelů (§ 46 odst. 2 insolvenčního zákona). Schůze věřitelů je zvláštním druhem soudního jednání. To plyne již z toho, že ji ve smyslu § 47 odst. 1 insolvenčního zákona svolává a řídí insolvenční soud. Je však také současně vrcholným věřitelským orgánem (srov. § 46 odst. 1 insolvenčního zákona), jehož prostřednictvím se věřitelé vyslovují k zásadním otázkám insolvenčního řízení, definovaným pro příslušné stadium insolvenčního zákona buď zákonem, nebo příslušným kvórem věřitelů (srov. § 47 odst. 1 insolvenčního zákona, ve spojení s § 48 odst. 1 insolvenčního zákona). Srov. shodně již usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. listopadu 2013, sen. zn. 29 NSČR 63/2011, uveřejněné pod číslem 34/2014 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek, které je (stejně jako další rozhodnutí Nejvyššího soudu zmíněná níže) dostupné i na webových stránkách Nejvyššího soudu. O zásadních otázkách

insolvenčního řízení se schůze věřitelů vyslovuje, aniž by insolvenční soud mohl do jejího rozhodování zasahovat jakkoli jinak než kontrolou, zda je taková schůze usnášeníschopná a zda hlasováním věřitelů na schůzi bylo dosaženo výsledku, jenž činí usnesení schůze věřitelů platným. Jakmile je takového výsledku dosaženo, je usnesení schůze věřitelů o příslušné otázce platné (bylo platně přijato) a jeho účinky mohou být (i ve vztahu k insolvenčnímu soudu) odklizeny jen za použití institutu zrušení usnesení schůze věřitelů (§ 54 a násl. insolvenčního zákona). V některých případech se však autonomie vůle věřitelů projevená hlasováním tohoto jejich vrcholného orgánu prosadí bezvýjimečně (závazně pro insolvenční soud a další procesní subjekty uvedené v § 9 insolvenčního zákona); srov. § 54 odst. 1 insolvenčního zákona. Přitom institut zrušení usnesení schůze věřitelů je v českém úpadkovém právu institutem relativně novým; předchozí úprava úpadkového práva představovaná zákonem č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání (dále též jen „ZKV“), jej neznala, což plyne i z důvodové zprávy k vládnímu návrhu insolvenčního zákona (vládní návrh insolvenčního zákona projednávala Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky ve svém 4. volebním období 2002–2006 jako tisk č. 1120); srov. zvláštní část důvodové zprávy, k § 54 a § 55 osnovy.

37. Oproti tomu institut volby věřitelského výboru (jeho členů a náhradníků) v podobě srovnatelné s tou, jež je předmětem výkladu v této věci, se v českých zemích prosazoval tradičně.

38. Volbu věřitelského výboru světovalo schůzi věřitelů již Císařské nařízení č. 337/1914 ř. z., jímž se zavádí řád konkursní, vyrovnací a odpůřčí, recipované Československou republikou a platné na jejím území až do 1. 4. 1931 (dále jen „konkursní řád“), jež v § 88 odst. 5 též určovalo, že:

„Volbu do věřitelského výboru potvrditi náleží konkursnímu soudu. Potvrzení může býti odepřeno z důležitých důvodů...“

(Znění konkursního řádu je citováno podle díla VOSKA, J. Řády konkursní, vyrovnací a odpůřčí. Nákladem „Československého Kompas“ tiskařské a vydavatelské akc. spol. Praha 1926).

39. Také zákon č. 64/1931 Sb. z. a n., kterým se vydávají řády konkursní, vyrovnací a odpůřčí, určoval (v § 87 odst. 2), že:

„Volbu věřitelského výboru potvrzuje konkursní komisař. Potvrzení může odepřiti jen z důležitých důvodů.“

40. A konečně, podle § 11 odst. 4 věty první ZKV platilo, že: „Členy věřitelského výboru a jejich náhradníky volí schůze konkursních věřitelů a potvrzuje soud.“ Přitom v poměrech upravených zákonem o konkursu a vyrovnání nebylo v literatuře ani v judikatuře pochyb o tom, že usnesení, jímž konkursní soud potvrzuje volbu členů věřitelského výboru a jejich náhradníků, je ve smyslu § 12 odst. 2 ZKV rozhodnutím (opatřením), které konkursní soud vydává při výkonu dohlédací činnosti; srov. v literatuře např. ZOULÍK, F. In: Zákon o konkursu

a vyrovnání. Komentář. 3. vydání. Praha, C. H. Beck, 1998, str. 78, a v judikatuře usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 28. března 2001, sp. zn. 1 Ko 125/2001, uveřejněné pod číslem 49/2002 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek.

č. 49

41. Jakkoli § 10 insolvenčního zákona rozlišuje mezi rozhodnutími, jež insolvenční soud vydává, protože mu to zákon ukládá nebo protože to zákon předpokládá [písmeno a)], a mezi rozhodnutími insolvenčního soudu o záležitostech souvisejících s průběžným vykonáváním dohledu nad postupem a činností ostatních procesních subjektů [písmeno b)], ani v jeho poměrech není pochyb o tom, že usnesení, jímž insolvenční soud potvrzuje volbu členů věřitelského výboru a jejich náhradníků, je ve smyslu § 10 písm. b) insolvenčního zákona, ve spojení s § 11 odst. 1 insolvenčního zákona, rozhodnutím (opatřením), které insolvenční soud vydává při výkonu dohlédací činnosti. V témže duchu ostatně takové rozhodnutí vnímá i sám dovolatel (srov. shrnutí jeho argumentace v odstavci [23] výše). Jde tedy o rozhodnutí (opatření), proti němuž není přípustné odvolání (§ 91 insolvenčního zákona); jen proto může insolvenční zákon současně určovat (v § 57 odst. 3 věť první insolvenčního zákona), že rozhodnutí (opatření), jímž insolvenční soud potvrzuje volbu a odvolání členů a náhradníků věřitelského výboru, se nedoručuje. Z řečeného současně plyne, že usnesení, jímž schůze věřitelů volí členy věřitelského výboru a jejich náhradníky, nabývá platnosti až v okamžiku, kdy insolvenční soud svým rozhodnutím (opatřením) takovou volbu potvrdí. Z ustanovení § 59 odst. 3 insolvenčního zákona se pak podávají důvody, pro které insolvenční soud může nepotvrdit volbu člena nebo náhradníka věřitelského výboru, a pro tento případ se v § 59 odst. 4 insolvenčního zákona konstruuje možnost opravného prostředku (odvolání) proti takovému rozhodnutí (do skončení schůze věřitelů) a požadavek na jeho doručení osobám, které takový opravný prostředek (odvolání) podaly.

42. Ze zákonem nastaveného požadavku na potvrzení usnesení schůze věřitelů o volbě nebo odvolání členů a náhradníků věřitelského výboru rozhodnutím (opatřením) insolvenčního soudu (§ 57 odst. 3 věť první insolvenčního zákona) vyplývá, že bez potvrzení platnosti takové volby nebo odvolání nemá usnesení schůze věřitelů odpovídající účinky (dokud volba nebo odvolání nejsou potvrzeny, nejsou platné a účinné). Tím se usnesení schůze věřitelů o volbě nebo odvolání členů a náhradníků věřitelského výboru liší od jiných usnesení tímto orgánem přijatých, k jejichž platnosti a účinnosti se potvrzení insolvenčního soudu nevyžaduje (srov. odstavec [36] výše).

43. Podléhá-li usnesení schůze věřitelů o volbě nebo odvolání členů a náhradníků věřitelského výboru schválení (potvrzení) insolvenčním soudem a může-li insolvenční soud takové usnesení neschválit (nepotvrdit) ze zákonem vymezených (v § 59 odst. 2 insolvenčního zákona) důvodů, jež nemají původ v procesu takové volby nebo odvolání, pak je odtud zjevné, že proces soudní kontroly usnesení schůze věřitelů v tomto případě probíhá jinak než prostřednictvím institutu zru-

šení usnesení schůze věřitelů ve smyslu § 54 a násl. insolvenčního zákona u těch usnesení schůze věřitelů, jež schválení soudem nepodléhají. Dokud není usnesení schůze věřitelů o volbě nebo odvolání členů a náhradníků věřitelského výboru potvrzeno insolvenčním soudem, nejsou podmínky pro jeho odklizení postupem podle § 54 a násl. insolvenčního zákona splněny proto, že dosud nenabylo platnosti a účinnosti. Jakmile je usnesení schůze věřitelů o volbě nebo odvolání členů a náhradníků věřitelského výboru potvrzeno insolvenčním soudem [rozhodnutím (opatřením), proti němuž není přípustné odvolání a které se nedoručuje], je vyloučeno úspěš s návrhem na jeho zrušení postupem podle § 54 a násl. insolvenčního zákona proto, že by tímto způsobem muselo být zrušeno (coby existující podmínka platnosti a účinnosti takového usnesení schůze věřitelů) též ono „potvrzovací“ rozhodnutí insolvenčního soudu. Z § 54 a násl. insolvenčního zákona však právo insolvenčního soudu zrušit své rozhodnutí, jímž potvrdil usnesení schůze věřitelů o volbě nebo odvolání členů a náhradníků věřitelského výboru, nevyplývá. Řečené je v souladu s teleologickým výkladem obou institutů (a neprotiví se jazykovému výkladu zkoumaných norem), když institut zrušení usnesení schůze věřitelů se za použití testu společného zájmu věřitelů má prosadit (prosazuje) tam, kde usnesení schůze věřitelů jinak soudní kontrole nepodléhá, což není případ usnesení schůze věřitelů o volbě nebo odvolání členů a náhradníků věřitelského výboru.

44. Lze tedy shrnout, že usnesení schůze věřitelů o volbě nebo odvolání členů a náhradníků věřitelského výboru nelze zrušit postupem podle § 54 a § 55 insolvenčního zákona. Právní moc rozhodnutí (opatření), jímž insolvenční soud potvrdil usnesení schůze věřitelů o volbě nebo odvolání členů a náhradníků věřitelského výboru, tedy není (nemůže být) závislá na právní moci usnesení, jímž insolvenční soud zamítl návrh věřitele na zrušení takového usnesení schůze věřitelů.

45. Z protokolu o přezkumném jednání a schůzi věřitelů ze dne 10. 5. 2017 (B-10) se podává, že bezprostředně poté, co se přítomní věřitele shodli na tom, že věřitelský výbor bude tříčlenný, a co schůze věřitelů zvolila hlasy nezajištěných věřitelů členy věřitelského výboru věřitele č. 25 a č. 26 a hlasy zajištěných věřitelů členem věřitelského výboru věřitele č. 7 V. s. r. o., vyhlásil insolvenční soud následující usnesení:

„Soud potvrzuje ustanovení věřitelského výboru ve složení:

- 1) Věřitel č. 7 V. s. r. o.,
- 2) Věřitel č. 25 M., s. r. o.,
- 3) Věřitel č. 26 A. Z.“

46. V předmětném protokolu je dále zaznamenáno, že věřitel č. 7 dává podnět ke zrušení rozhodnutí schůze věřitelů ohledně zvolení věřitele č. 26 (ježž tamtéž odůvodňuje způsobem reprodukováným výše v odstavci [2] pod bodem 9/), načež insolvenční soud vyhlásil následující usnesení:

„Návrh věřitele č. 7 na zrušení rozhodnutí schůze věřitelů, kterým došlo k ustanovení věřitelského výboru, se zamítá.“

Věřitel č. 7 pak podal do protokolu odvolání proti usnesení, jímž insolvenční soud zamítl jeho návrh na zrušení rozhodnutí schůze věřitelů, k čemuž je v protokolu dále zaznamenáno:

„Účastníci berou na vědomí, že insolvenční soud rozhodnutí o zamítnutí návrhu na zrušení schůze věřitelů vydá neprodleně po skončení jednání.“

č. 49

47. V době po skončení schůze věřitelů insolvenční soud nejprve usnesením ze dne 11. 7. 2017, č. j. KSUL 46 INS 15116/2016-P7-4, rozhodl, že jako s věřitelem č. 7 bude v řízení nadále pokračováno se společností D. s. r. o. Cituje § 107 odst. 1 a 3 o. s. ř., odůvodnil insolvenční soud toto rozhodnutí tím, že původní věřitel č. 7 (V. s. r. o.), který přihlásil svou pohledávku do insolvenčního řízení podáním došlým insolvenčnímu soudu z 24. 10. 2016, byl k 1. 4. 2017 vymazán z obchodního rejstříku vzhledem k jeho fúzi sloučením s nástupnickou společností D. s. r. o. Podle údajů z insolvenčního rejstříku mělo předmětné usnesení nabýt právní moci 19. září 2017. Následně vydal insolvenční soud usnesení ze dne 14. 7. 2017, zrušené dovoláním napadeným usnesením odvolacího soudu.

48. V návaznosti na popsaná zjištění z insolvenčního spisu (s nimiž pracovaly oba soudy) se výše formulované závěry promítají v poměrech této věci následovně:

49. S přihlédnutím k průběhu schůze věřitelů z 10. 5. 2017 se při zkoumání usnesení insolvenčního soudu datovaného 14. 7. 2017 nabízí především možnost, že toto rozhodnutí insolvenčního soudu obsahuje písemná vyhotovení těch usnesení, jež insolvenční soud vydal v průběhu schůze věřitelů. K této úvaze vybízí text poučení o odvolání v usnesení obsaženého, jenž zní následovně:

„Proti výroku ad I. a ad II. podal po vyhlášení tohoto rozhodnutí na výzvu soudu odvolání pouze věřitel č. 7 – D. s. r. o. ... Odvolání jiných osob proti tomuto výroku není přípustné (§ 59 odst. 4 insolvenčního zákona). Proti ostatním výrokům tohoto usnesení není odvolání přípustné.“

50. Tento text nicméně zmatky vyvolané podobou usnesení insolvenčního soudu ze dne 14. 7. 2017 nevyjasňuje; proti usnesení, jímž insolvenční soud potvrdil usnesení schůze věřitelů o volbě členů věřitelského výboru, totiž v průběhu této schůze žádné odvolání nebylo podáno [což přílehavě v důvodech svého rozhodnutí vystihl odvolací soud, upozorňuje, že odvolání proti bodu I. výroku usnesení insolvenčního soudu podal věřitel č. 7 až podáním z 26. 7. 2017 (B-22)].

51. Na miskou vah proti úsudku, že odvoláním napadené usnesení insolvenčního soudu je písemným vyhotovením těch rozhodnutí (usnesení), jež insolvenční soud vydal v průběhu schůze věřitelů, lze přidat skutečnost, že usnesení je opatřeno jiným datem (14. 7. 2017), než je datum vydání usnesení vyhlášených v průběhu schůze věřitelů (10. 5. 2017), jakož i to, že bod I. výroku usnesení insolvenčního soudu ze dne 14. 7. 2017 je formulován jinak, než podoba usnesení, jímž insolvenční soud potvrdil usnesení schůze věřitelů o volbě členů věřitelského výboru v průběhu této schůze (10. 5. 2017).

52. S přihlédnutím k tomu, že bod II. výroku usnesení insolvenčního soudu ze dne 14. 7. 2017 odpovídá výroku obsaženému v protokolu ze schůze věřitelů ze dne 10. 5. 2017 a že v rámci poučení i v důvodech usnesení se hovoří o tom, že věřitel proti rozhodnutí o zamítnutí jeho návrhu na zrušení rozhodnutí schůze věřitelů již podal odvolání, však lze mít za to, že usnesení insolvenčního soudu ze dne 14. 7. 2017 je co do bodů I. a II. výroku písemným vyhotovením těch usnesení, jež insolvenční soud vydal v průběhu schůze věřitelů konané 10. 5. 2017 (byť v případě bodu I. výroku zatížil insolvenční soud tento postup chybami v psaní, v důsledku kterých obsahuje bod I. výroku jiné než vyhlášené znění usnesení).

53. Jisté vysvětlení lze přitom nalézt i pro jinou dataci usnesení (14. 7. 2017). Předmětná listina totiž ve své výrokové části obsahuje celkem tři různá usnesení; první dvě (body I. a II. výroku) byla postupně vydána v průběhu schůze věřitelů konané 10. 5. 2017, třetí (výzva obsažená v bodu III. výroku) je zjevně usnesením vydaným (bez jednání) právě 14. 7. 2017. Nedostatek písemného vyhotovení rozhodnutí insolvenčního soudu, jež bylo předmětem odvolacího přezkumu, tedy tkvěl (tkví) v tom, že v rozporu s § 169 odst. 1 o. s. ř. obsahovalo jen údaj o dni vydání usnesení promítnutého v bodu III. výroku, nikoli však již údaj o (skutečném) dni vydání usnesení promítnutých v bodech I. a II. výroku.

54. Z řečeného vyplývá, že dovolání je opodstatněné potud, že usnesení insolvenčního soudu datované 14. 7. 2017 nebylo novým (dalším) rozhodnutím o otázkách, o nichž insolvenční soud rozhodl v průběhu schůze věřitelů konané 10. 5. 2017, nýbrž šlo o listinu, která se zjevnými chybami v psaní ohledně bodu I. výroku a chybnou datací ohledně doby vydání usnesení promítnutých v bodu I. a II. výroku byla (v rozsahu bodu I. a II. výroku) písemným vyhotovením těch usnesení, jež insolvenční soud vydal v průběhu schůze věřitelů konané 10. 5. 2017. V tomto kontextu tedy napadené rozhodnutí neobstojí. Odpovídající reakci odvolacího soudu na popsané nedostatky písemného vyhotovení usnesení insolvenčního soudu datovaného 14. 7. 2017 je (v souladu s § 222 odst. 3 o. s. ř.) vydání usnesení, jímž insolvenčnímu soudu závazně nařídí, aby své rozhodnutí opravil (podle § 164 o. s. ř.).

55. V rozsahu, v němž odvolací soud zrušil usnesení insolvenčního soudu datované 14. 7. 2017 v bodě I. výroku, neobstojí jeho rozhodnutí též proto, že i kdyby šlo o nové rozhodnutí o tomtéž (o potvrzení volby členů věřitelského výboru), a tedy o rozhodnutí zatížené zmatečností vadou ve smyslu § 229 odst. 2 písm. b) o. s. ř., stále by šlo o rozhodnutí vydané v rámci dohlédací činnosti soudu, proti němuž není odvolání přípustné (§ 91 insolvenčního zákona). K tomu lze doplnit, že ani poté, co insolvenční soud předmětné rozhodnutí opraví ohledně správného data vydání usnesení promítnutých v bodu I. a II. výroku a ohledně správné podoby bodu I. výroku (jež musí odpovídat znění vyhlášenému v průběhu schůze věřitelů), nezmění tento postup ničeho na tom, že co do bodu I. výroku jde o usnesení, proti němuž není odvolání přípustné a které nabylo právní moci již okamžikem svého vyhlášení v průběhu schůze věřitelů konané 10. 5. 2017.

56. Nejvyšší soud proto, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o s. ř.), napadené usnesení zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení (§ 243e odst. 1 a 2 o. s. ř.).

57. Jestliže tak v návaznosti na závěry promítnuté v tomto rozhodnutí neučiní insolvenční soud z vlastní iniciativy před opětovným předložením věci odvolacímu soudu k rozhodnutí o podaném odvolání, pak bude úkolem odvolacího soudu v další fázi řízení, aby usnesením vydaným podle § 222 odst. 3 o. s. ř. nařídil insolvenčnímu soudu opravit (ve shodě s § 164 a § 167 odst. 2 o. s. ř.) usnesení datované 14. 7. 2017 tak, že:

[1] Bod I. výroku uvede do souladu se zněním vyhlášeným v průběhu schůze věřitelů konané 10. 5. 2017.

[2] Poučení o odvolání opraví tak, aby z něj bylo zřejmé, že proti bodu I. výroku unesení není přípustné odvolání a že v době písemného vyhotovení usnesení proti tomuto výroku žádné odvolání nebylo podáno.

[3] Datum vydání rozhodnutí doplní tak, aby bylo zřejmé, že 14. 7. 2017 bylo vydáno jen usnesení promítnuté v bodu III. výroku a že usnesení promítnutá v bodech I. a II. výroku byla vydána 10. 5. 2017.

58. Teprve po provedení příslušné opravy insolvenčním soudem (a po uplynutí lhůty k podání odvolání proti opravnému usnesení) bude namíste nové rozhodnutí o podaném odvolání.

59. Nejvyšší soud dále upozorňuje, že ačkoli insolvenční soud zjevně vychází z toho, že usnesení o procesním nástupnictví na straně věřitele č. 7 již nabylo právní moci (19. 9. 2017), podle obsahu spisu tomu tak není. S přihlédnutím k dikci § 75 odst. 2 insolvenčního zákona ve znění rozhodném v době doručování tohoto usnesení se totiž předmětná písemnost doručuje (má doručit) zvlášť také dlužníku, což se nestalo; referát k doručení písemnosti zvlášť, datovaný 11. 7. 2017 (u P7-4), pokyn, aby usnesení bylo doručeno zvlášť také dlužníku, ani neobsahuje, z čehož plyne, že dlužníku dosud ani neuplynula lhůta k podání odvolání proti tomuto usnesení (srov. § 74 odst. 2 insolvenčního zákona).

60. Závěrem Nejvyšší soud podotýká, že soudy ani další procesní subjekty by neměly přehlédnout, že ačkoli usnesení, jímž insolvenční soud potvrdil usnesení schůze věřitelů o volbě členů věřitelského výboru, již nabylo právní moci, v situaci, kdy takto byl volen jen tříčlenný věřitelský výbor (což je nejmenší možný počet členů věřitelského výboru) bez náhradníků, k platné volbě věřitelského výboru 10. 5. 2017 vůbec nedošlo. Jak se totiž podává i z výše označeného usnesení o procesním nástupnictví na straně věřitele č. 7, původní věřitel č. 7 V. s. r. o. zanikl výmazem z obchodního rejstříku 1. 4. 2017, takže 10. 5. 2017, kdy se konala předmětná schůze věřitelů, neměl již způsobilost být účastníkem insolvenčního řízení (§ 107 odst. 1 o. s. ř.) ani způsobilost mít v mezích právního řádu práva a povinnosti (§ 15 odst. 1, § 185 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník), včetně způsobilosti volit a být volen. Volba věřitele č. 7 V. s. r. o. členem

věřitelského výboru, jež se konala více než měsíc po zániku této právnické osoby (10. 5. 2017), tedy byla (je) nicotná. Ostatně, jako zástupce s procesní plnou mocí na této schůzi za věřitele č. 7 V. s. r. o. jednala osoba, jež se prokazovala plnou mocí (ze dne 2. 5. 2017) a substituční plnou mocí (ze dne 5. 5. 2017) opravňující ji k zastupování společnosti D. s. r. o.; srov. plné moci připojené k prezenční listině u B-10. Přitom společnost D. s. r. o. do věřitelského výboru volena a zvolena nebyla a sama se jako procesní nástupce původního věřitele č. 7 mohla stát účastníkem insolvenčního řízení nejdříve okamžikem zveřejnění usnesení o procesním nástupnictví (vydaného až 11. 7. 2017) v insolvenčním rejstříku (srov. § 107 odst. 1 a 3 o. s. ř., ve spojení s § 89 odst. 1 insolvenčního zákona), tedy 18. 7. 2017 v 10.41 hodin. Pro úplnost zbývá dodat, že i kdyby osoba jednající na schůzi věřitelů za již zaniklého věřitele č. 7 V. s. r. o. prokázala, že má (měla) k dispozici plnou moc opravňující ji jednat za tohoto věřitele, vystavenou před 1. dubnem 2017, s přihlédnutím k § 28 odst. 5 o. s. ř. by to opět nemělo význam. Důsledkem toho, že členem věřitelského výboru nemohl být (nebyl) platně zvolen zaniklý subjekt, je, že předmětnou volbou nebylo dosaženo potřebného minimálního počtu členů věřitelského výboru, a věřitelský výbor tak dosud není platně zvolen.

Č. 50

č. 50

Insolvenční řízení, Incidenční spory, Odporovatelnost
§ 3 IZ, § 241 IZ

Úvěrová instituce, která za trvání úvěrového vztahu s dlužníkem zjistí informace, z nichž plyne naplnění předpokladů formulovaných v § 3 odst. 1 písm. a) a b) insolvenčního zákona a které současně zakládají některou z vyvratitelných domněnek platební neschopnosti dlužníka ve smyslu ustanovení § 3 odst. 2 insolvenčního zákona, se ve smyslu ustanovení § 241 odst. 5 písm. b) insolvenčního zákona nezproští odpovědnosti za přijetí plnění z právního úkonu dlužníka (splátky úvěru) uskutečněného v rámci běžného obchodního styku, jestliže neprokáže, že šlo o právní úkon, který dlužník učinil v době, kdy nebyl v úpadku, nebo o právní úkon, který nevedl k dlužníkovu úpadku (srov. § 241 odst. 2 insolvenčního zákona).

Porušení požadavku náležitě pečlivosti ve vztahu k plnění přijatému od dlužníka na základě právního úkonu (splátky úvěru) učiněného v rámci běžného obchodního styku (vymezeného trváním úvěrového vztahu) nelze dovozovat jen z práva banky (jiné úvěrové instituce) žádat od úvěrového dlužníka podklady ke zjištění jeho aktuálních příjmových a majetkových poměrů i v průběhu úvěrového vztahu. Požadavku náležitě pečlivosti odpovídá, přikročí-li banka k uplatnění tohoto práva bez zbytečného odkladu poté, co při pravidelném (běžném) průběhu úvěrového vztahu vyjde najevo, že zde jsou skutečnosti nasvědčující zhoršujícímu se ekonomickému stavu úvěrového dlužníka.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 8. 2019, sen. zn. 29 ICdo 149/2017, ECLI:CZ:NS:2019:29.ICDO.149.2017.1)

Nejvyšší soud odmítl dovolání žalovaného v rozsahu, v němž směřovalo proti té části prvního výroku rozsudku Vrchního soudu v Olomouci ze dne 28. 6. 2017, sp. zn. 29 ICm XY, 14 VSOL XY (KSBR 29 INS XY), kterou odvolací soud potvrdil rozsudek soudu prvního stupně v bodech III. a IV. výroku, jakož i v rozsahu, v němž směřovalo proti druhému výroku o nákladech odvolacího řízení; jinak rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 28. 6. 2017, sp. zn. 29 ICm XY, 14 VSOL XY (KSBR 29 INS XY), zrušil a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

I. Dosavadní průběh řízení

1. Rozsudkem ze dne 31. 1. 2017, č. j. 70/29 ICm XY, ve znění doplňujícího rozsudku ze dne 28. 2. 2017, č. j. 70/29 ICm XY, Krajský soud v Brně (dále jen „insolvenční soud“):

[1] Určil, že právní úkon dlužníka (B.), a to splacení úvěru ve výši 3 500 000 Kč, platbami uskutečněnými v době od 4. 8. 2011 do 18. 10. 2011, ve výroku konkretizovanými, je neúčinný (bod I. výroku).

[2] Uložil žalovanému [U. Bank Czech Republic and Slovakia, a. s. (dále též jen „banka“) vydat do majetkové podstaty dlužníka do 3 dnů od právní moci rozhodnutí částku 3,5 milionu Kč (bod II. výroku).

[3] Určil, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení (bod III. výroku).

[4] Uložil žalovanému zaplatit státu do 3 dnů od právní moci rozhodnutí na náhradě nákladů řízení částku 1 488 Kč a na soudním poplatku částku 2 000 Kč (bod IV. výroku).

2. Insolvenční soud – vycházejíc z § 235, § 237 odst. 1, § 239 odst. 1, 3 a 4 a z § 241 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona) – dospěl po provedeném dokazování k následujícím závěrům:

3. Právní úkony (jednotlivé platby označené ve výroku, uskutečněné ve prospěch žalovaného jako úhrady na splacení úvěru poskytnutého dlužníku) jsou neúčinnými právními úkony.

4. S výjimkou platby ze dne 3. 10. 2011, poskytnuté žalovanému přímo dlužníkem, šlo o platby dlužníkůvých dlužníků, jimž dal dlužník pokyn, aby platby zasílali na jeho účet vedený u žalovaného jako účet, z něž žalovaný dlužníku odepisoval (dle jejich dohody) splátky kontokorentního úvěru.

5. Dlužník tedy v průběhu roku 2011 prostřednictvím svých dlužníků vědomě hradil žalovanému dluh z kontokorentního úvěru ve výši 3,5 milionu Kč, ač v té době měl více věřitelů s pohledávkami v řádu několika milionů Kč, které byly delší dobu po splatnosti a na něž nehradil ničeho. Tím žalovaného jako svého věřitele zvýhodnil. Předmětné právní úkony tak jsou zvýhodňujícími právními úkony, v jejichž důsledku se žalovanému dostalo na úkor ostatních věřitelů vyššího uspokojení, než jaké by mu jinak náleželo v konkursu, na čemž ničeho nemění ani to, že pohledávka žalovaného z kontokorentního úvěru byla zajištěna zástavním právem váznoucím na nemovitostech ve vlastnictví manželů B. (společníků dlužníka) a směnkou avalovanou těmito manžely. Zajištění totiž mělo být realizováno postupem dle insolvenčního zákona v rámci insolvenčního řízení.

6. Předmětné právní úkony sice lze považovat za právní úkony učiněné za podmínek obvyklých v obchodním styku, na jejichž základě dlužník obdržel přiměřené protiplnění, osoba, v jejíž prospěch byly učiněny (žalovaný), však mohla

při náležitě pečlivost poznat, že dlužník je v úpadku [§ 241 odst. 5 písm. b) insolvenčního zákona].

č. 50

7. Ve smlouvě o business provozním úvěru ze dne 16. 9. 2009, ve znění dodatku ze dne 15. 9. 2010 (dále jen „úvěrová smlouva“), bylo ujednáno, že za trvání smluvního vztahu bude dlužník předkládat žalovanému kompletní řádnou účetní uzávěrku – kopii daňového priznání za poslední uzavřené účetní období, včetně všech povinných příloh, popřípadě zprávu auditora k účetní závěrce, a to minimálně jedenkrát ročně, vždy nejpozději do 1 měsíce po podání priznání k dani z příjmu příslušnému správci daně, jakož i aktuální potvrzení příslušného finančního úřadu, ze kterého bude vyplývat, že dlužník nemá evidovány žádné nedoplatky, splátkové kalendáře ani posečkání s daňovou povinností a aktuální potvrzení příslušné správy sociálního zabezpečení, ze kterého bude vyplývat, že dlužník nemá evidovány žádné nedoplatky, splátkové kalendáře ani posečkání s povinností úhrady sociálního pojištění. Obdobné listiny byl dlužník (podle smluvních podmínek) povinen předložit žalovanému před čerpáním úvěru (a žalovaný si zjevně před povolením čerpání úvěru finanční situaci dlužníka důkladně prověřoval). Kdyby tak žalovaný důsledně činil i za trvání smluvního vztahu, zejména v roce 2011, pak by musel zjistit, že dlužník má dluhy po lhůtě splatnosti, konkrétně dluhy na daních vůči státu, dluhy vůči zdravotním pojišťovnám i dluhy vůči dalším subjektům. Dlužníku byla vyměřena i řada penalizací, z čehož je patrné, že dluhy nesplácel nebo je splácel s prodlením.

8. Jako společnost, která se profesionálně zabývá poskytováním úvěrů, je žalovaný odborně vybaven pro zkoumání ekonomického stavu společnosti (rozuměj dlužníka) a musel zjistit, že dlužník byl v roce 2011 ve stavu úpadku. Za tohoto stavu si žalovaný musel být vědom toho, že přijímá-li platby na úhradu své pohledávky od dlužníka, který nesplácí dluhy dalším věřitelům, je tím zvýhodněn na jejich úkor. Žalovaný je tedy povinen vydat do „konkursní“ (správně majetkové) podstaty prospěch, který těmito úkony získal.

9. Insolvenční řízení na majetek dlužníka bylo zahájeno 8. 2. 2012, takže právní úkony, jichž se žaloba týká, byly učiněny v posledních třech letech před zahájením insolvenčního řízení, přičemž samotná žaloba byla podána 26. 7. 2013, tedy do jednoho roku od „prohlášení konkursu“ na majetek dlužníka, tedy od 2. 8. 2012.

10. K odvolání žalovaného Vrchní soud v Olomouci rozsudkem ze dne 28. 6. 2017, č. j. 29 ICm XY, 14 VSOL XY (KSBR 29 INS XY):

[1] Potvrdil rozsudek insolvenčního soudu (první výrok).

[2] Uložil žalovanému zaplatit žalobkyni (JUDr. M. S., jako insolvenční správce dlužníka) do 3 dnů od právní moci rozhodnutí na náhradě nákladů odvolacího řízení částku 156 Kč (druhý výrok).

11. Odvolací soud – vycházejí z § 235, § 236 odst. 1, § 237 odst. 1, § 239 odst. 1 a 4 a § 241 insolvenčního zákona – dospěl po přezkoumání napadeného rozhodnutí a po doplnění dokazování k následujícím závěrům:

12. Insolvenční soud správně vyhodnotil, že žalobu podala aktivně legitimovaná insolvenční správkyně proti pasivně legitimovanému žalovanému, který má povinnost vydat dlužníku plnění z odporovaných úkonů dle § 239 odst. 1 insolvenčního zákona.

13. Z insolvenčního spisu dlužníka vyplývá, že insolvenční řízení na majetek dlužníka bylo zahájeno 8. 2. 2012, o úpadku dlužníka bylo rozhodnuto 2. 2. 2012 a žaloba byla podána 26. 7. 2013. Žaloba tedy byla podána (v intencích § 241 odst. 3 insolvenčního zákona) ve lhůtě jednoho roku ode dne, kdy nastaly účinky rozhodnutí o úpadku. Odporované úkony dlužníka byly učiněny v době jednoho roku před zahájením insolvenčního řízení (§ 241 odst. 4 insolvenčního zákona). Dlužník nemá vůči žalovanému postavení osoby blízké ani s ním netvoří koncern, takže se neuplatní tříletá lhůta dle § 241 odst. 4 insolvenčního zákona, jak nesprávně dovodil insolvenční soud.

14. Ze spisu a z insolvenčního spisu dlužníka vyplývá správnost skutkových zjištění insolvenčního soudu o tom, ve kterých dnech a jaké částky platili na účet žalovaného dlužník (3. 10. 2011, 700 000 Kč), jednatelka dlužníka V. B. (dále jen „V. B.“) [11. 8. 2011, 226 000 Kč] a dlužníkovi dlužníci, jakož i skutkových zjištění o uzavření úvěrové smlouvy a jejího dodatku, a skutkových zjištění z výpovědi obou svědkyň ohledně důvodů placení faktury č. 20110077 na účet žalovaného. Žalobkyně nepopírala čerpání kontokorentního úvěru dlužníkem a žalovaný nepopíral, že předmětné platby byly zaplacený na označený účet a použity žalovaným ke splacení dlužníkovy úvěru.

15. Insolvenční soud též správně vyhodnotil, že platba je právním úkonem. K argumentaci odvolatele, že (s výjimkou plateb samotného dlužníka a jeho jednatelky) nešlo o platby dlužníka, nýbrž o platby dlužníkových dlužníků, odvolací soud zdůrazňuje, že odporované úkony je nutno hodnotit jako úkony dlužníka, jelikož dlužník jimi splnil svůj závazek pomocí jiné osoby [§ 331 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník (dále jen „obch. zák.“)]. Bylo prokázáno, že dlužník uvedl ve svých fakturách, jimiž účtoval plnění svým obchodním partnerům, jako místo plnění právě označený účet u žalovaného a že v případě faktury č. 20110077 se tak stalo po dohodě dlužníka s jeho dlužníkem.

16. Označené právní úkony nespadají pod § 241 odst. 5 písm. b) insolvenčního zákona. Přestože nepochybně šlo o právní úkony učiněné za podmínek obvyklých v obchodním styku (šlo o splátky úvěru, dlužník obdržel přiměřené protiplnění ve formě čerpaného úvěru a úkony nebyly úkony mezi osobami blízkými nebo osobami tvořícími koncern), žalovaný při náležitě pečlivosti mohl poznat, že dlužník je v době, kdy tyto úkony činil, v úpadku. Potud odvolací soud odkazuje na zjištění z úvěrové smlouvy (z níž vyplývá, že žalovaný jako banka si již uzavřením smlouvy zajistil právo kdykoli požadovat od dlužníka podklady ke zjištění jeho aktuálních příjmových a majetkových poměrů, když k těmto informacím se zavázal i sám dlužník).

17. Argumentace žalovaného, že prověřoval stav majetku dlužníka pouze v době, kdy uzavíral úvěrovou smlouvu a její dodatek, neobstojí, když žalovaný byl oprávněn uvedené skutečnosti zjišťovat kdykoli za trvání úvěrového vztahu a při náležité pečlivosti byl k takovému zjišťování také povinen. Neobstojí ani argumentace, podle níž je nepředstavitelné, aby banka prověřovala platební schopnost dlužníků při každé splátce; na rozdíl od jiných věřitelů si právě žalovaný jako banka možnost takového prověřování zajistil ujednáním v úvěrové smlouvě, to vše za situace, kdy dle uzavřené úvěrové smlouvy měl dlužník realizovat prostřednictvím úvěrového účtu nejprve veškerý platební styk a po uzavření dodatku pak 70 % ročního obchodního obratu.

18. Námitka, že žalobkyně předmětné právní úkony identifikovala až po uplynutí lhůty dle § 239 odst. 3 insolvenčního zákona, též není důvodná; již v žalobě jsou jako neúčinné označeny právní úkony, kterými dlužník plnil na účet žalovaného v průběhu roku 2011 částku 3,5 milionu Kč ke splacení označeného úvěru.

19. Dále bylo prokázáno, že odporované úkony dlužník nesporně učinil v době, kdy byl v úpadku minimálně ve formě platební neschopnosti ve smyslu § 3 odst. 1, odst. 2 písm. b) insolvenčního zákona, a že v insolvenčním řízení vedeném majetek dlužníka by v rámci konkursu pohledávka žalovaného nebyla uspokojena v celém rozsahu.

20. Závěr insolvenčního soudu, že označené právní úkony dlužníka jsou zvýhodňujícími právními úkony ve smyslu § 241 insolvenčního zákona, jimiž se žalovanému dostalo na úkor ostatních věřitelů vyššího uspokojení, než by mu náleželo v konkursu, je proto správný, když k námitce, že nejde o právní úkony uvedené v § 241 odst. 3 insolvenčního zákona, poukazuje odvolací soud na to, že tam obsažený výčet je pouze demonstrativní. Insolvenční soud též správně rozhodl o povinnosti žalovaného vydat do majetkové podstaty dlužníka plnění z těchto neúčinných právních úkonů.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

21. Proti rozsudku odvolacího soudu (a to výslovně proti oběma jeho výrokům) podal žalovaný dovolání, jehož přípustnost vymezuje ve smyslu § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále též jen „o. s. ř.“), argumentem, že napačené rozhodnutí závisí na vyřešení otázek hmotného práva, které v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyly vyřešeny. Konkrétně jde o tyto otázky:

[1] Co lze u osoby, v jejíž prospěch byl úkon učiněn, považovat za jednání bez náležité pečlivosti, vedoucí k nesplnění podmínek negativního vymezení zvýhodňujícího právního úkonu ve smyslu § 241 odst. 5 písm. b) insolvenčního zákona (i s ohledem na demonstrativní výčet zvýhodňujících právních úkonů uvedený v § 241 odst. 3 insolvenčního zákona)?

[2] Lze po věřiteli (zde žalovaném jako bance) spravedlivě požadovat, aby zkoumal úpadkovou situaci dlužníka v okamžiku řádného ukončení úvěrového vztahu, to vše za situace, kdy žalovaný již nemá žádnou možnost, jak na dlužníku vynutit doložení pravdivých podkladů a z veřejných zdrojů není úpadková situace zřejmá?

[3] Lze z práva žalovaného požadovat od dlužníka podklady ke zjištění jeho aktuálních příjmových a majetkových poměrů sjednaného v úvěrové smlouvě dovozovat současně i povinnost žalovaného zkoumat případný úpadek dlužníka při řádném ukončení úvěrového vztahu a nesplnění této povinnosti považovat [podle § 241 odst. 5 písm. b) insolvenčního zákona] za jednání bez náležité pečlivosti?

22. Dovolatel namítá, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (dovolací důvod dle § 241a odst. 1 o. s. ř.), a požaduje, aby Nejvyšší soud napadené rozhodnutí zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

23. V mezích uplatněného dovolacího důvodu argumentuje dovolatel k položeným otázkám následovně:

24. Ad 1/ (K náležité pečlivosti).

I kdyby banka měla povědomí o splatných pohledávkách věřitelů vůči dlužníku, nemohla by jen na tomto základě najisto seznat, že dlužník je v úpadku. Zjištění úpadku je složitý a mnohdy velmi zdoluhavý proces vedený před insolvenčním soudem. Dovolatel má bohaté zkušenosti s tím, jak je často těžké domoci se zjištění úpadku v insolvenčním řízení; kdyby na základě takového povědomí činil vůči dlužníku kroky stejné jako při zjištění úpadku a úpadek by se nakonec nepotvrdil, vystavoval by se dovolatel zcela jistě riziku, že po něm bude dlužník (nebo osoby poskytující zajištění) následně požadovat náhradu vzniklé škody. Důvody pro to, aby právní úkon učiněný za podmínek obvyklých v obchodním styku, na základě kterého dlužník obdržel přiměřené protiplnění nebo jiný přiměřený majetkový prospěch, nebylo možné podřadit negativnímu vymezení zvýhodňujícího právního úkonu podle § 241 odst. 5 písm. b) insolvenčního zákona (v tomto případě pro jednání věřitele bez náležité pečlivosti při posuzování úpadku) musejí být (dle dovolatele) daleko závažnějšího rázu než ty, k nimž dospěl odvolací soud.

25. Sjednající stanovisko Nejvyššího soudu k § 241 odst. 5 písm. b) insolvenčního zákona co do posuzování náležité pečlivosti osob, v jejichž prospěch byl úkon učiněn, při rozeznání dlužníkovy úpadku, je potřebné jednak jako vodítko pro věřitele, jednak jako vodítko pro soudce, uvádí dovolatel.

26. Ad 2/ (Ke zkoumání majetkové situace dlužníka za trvání úvěrového vztahu) a Ad 3/ (K právu banky požadovat od dlužníka podklady ke zjištění jeho aktuálních příjmových a majetkových poměrů).

Právo banky požadovat od klienta podklady ke zjištění jeho aktuálních příjmových a majetkových poměrů slouží primárně k posouzení budoucí schopnosti klienta splácet poskytnutý úvěr v době poskytování úvěru, při změnách úvěrového

vztahu nebo v případě dlouhotrvajících úvěrových vztahů při provádění pravidelných revizí ekonomického stavu klienta. Mimo tyto situace využije banka svého práva pouze tehdy, objeví-li se nějaké varovné signály o zhoršujícím se ekonomickém stavu klienta. Takové signály však z předmětného úvěrového vztahu nevyplývaly, stejně jako nevyplývaly z účetních výkazů předložených dlužníkem spolu s žádostí o navýšení financování (jelikož tyto účetní výkazy neodpovídaly skutečnosti). Dovolateli tedy nelze přičítat k tíži, že při řádném ukončení úvěrového vztahu [navíc za situace, kdy k úhradě splatného dluhu došlo po předchozím přeúvěrování provozního financování dlužníka Komerční bankou, a. s. (dále jen „banka K“)] nevyužil svého práva; v té době již nemohl dlužníka ke splnění této povinnosti nijak donutit.

27. Při přípravě dovolání bylo zjištěno, že ekonomická situace dlužníka byla posuzována v průběhu úvěrového vztahu na přelomu února a března 2011, v souvislosti s žádostí dlužníka o navýšení existujícího rámce kontokorentního úvěru z 3,5 milionu Kč na 4,5 milionu Kč. Po porovnání tehdy předložených materiálů s dokumenty založenými na konci roku 2011 do Sbírký listin bylo zjištěno, že dlužník spolu s žádostí předložil bance nepravdivé účetní výkazy a prohlášení. Žádosti o navýšení úvěru banka nevyhověla pro nedostatečnou bonitu dlužníka a stop stav ve financování oboru stavebnictví. Úvěrový vztah tak pokračoval podle původních podmínek. Poté, co dlužník neuspěl u banky, obrátil se ohledně financování na banku K, přičemž z insolvenčního spisu je patrné, že od 12. 4. 2011 měl dlužník s bankou K uzavřeny dvě smlouvy o úvěru s celkovým úvěrovým rámcem cca 6 milionu Kč. To, že banka K poskytla financování dlužníku, který v té době již byl (jak později zjistil insolvenční soud) v úpadku, potvrzuje, že se tak nestalo na základě pravdivých podkladů. Potud nejde o uplatňování nových skutečností v dovolacím řízení (pokračuje dovolatel), protože řečené se netýká doby, kdy došlo k odporovaným úkonům. Jde pouze o názorný příklad toho, že ujednání v úvěrové smlouvě upravující právo banky kdykoli požadovat od dlužníka podklady ke zjištění jeho aktuálních příjmových a majetkových poměrů nezaručuje, že dlužník tyto podklady předloží nebo že tyto podklady budou odpovídat skutečnosti.

28. Žalobkyně ve vyjádření navrhuje dovolání odmítnout, akcentujíc, že postavení bank se liší od postavení běžných podnikatelských subjektů; odpovědnost bank je vyšší a jsou kladeny též vyšší nároky na jejich přiměřenou opatrnost a obezřetnost.

III.

Přípustnost dovolání

29. Rozhodné znění občanského soudního řádu pro dovolací řízení (ve znění účinném od 1. 1. 2014 do 29. 9. 2017) se podává z bodu 2. článku II části první

zákona č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. Srov. k tomu dále (ve vazbě na skutečnost, že incidenční spor byl zahájen před 1. lednem 2014) i usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 5. 2014, sen. zn. 29 ICdo 33/2014, uveřejněné pod číslem 92/2014 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek [usnesení je (stejně jako další rozhodnutí Nejvyššího soudu zmíněná níže) dostupné i na webových stránkách Nejvyššího soudu].

30. V rozsahu, v němž směřovalo proti té části prvního výroku napadeného rozhodnutí, kterou odvolací soud potvrdil rozsudek insolvenčního soudu v bodu III. výroku o nákladech řízení a v bodu IV. výroku o nákladech státu a o soudním poplatku, jakož i v rozsahu, v němž směřovalo proti druhému výroku napadeného rozhodnutí o nákladech odvolacího řízení, Nejvyšší soud odmítl dovolání podle § 243c odst. 1 věty první o. s. ř., jelikož potud dovolatel způsobem odpovídajícím požadavku § 241a odst. 2 o. s. ř. nevymezil důvod přípustnosti dovolání (žádná z výše uvedených otázek se těchto výroků zjevně netýká) a ohledně těchto výroků dovolatel v dovolání žádným způsobem neargumentoval.

31. K vymezení přípustnosti dovolání srov. především usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 9. 2013, sp. zn. 29 Cdo 2394/2013, uveřejněné pod číslem 4/2014 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek, jakož i stanovisko pléna Ústavního soudu ze dne 28. 11. 2017, sp. zn. Pl. ÚS-st. 45/16, uveřejněné pod číslem 460/2017 Sb. [které je (stejně jako další rozhodnutí Ústavního soudu zmíněná níže) dostupné i na webových stránkách Ústavního soudu].

32. V rozsahu, v němž směřuje proti té části prvního výroku napadeného rozhodnutí, kterou odvolací soud potvrdil rozsudek insolvenčního soudu ve vyhovujících výrocích o věci samé, je dovolání v dané věci přípustné podle § 237 o. s. ř., když pro ně neplatí žádné z omezení přípustnosti dovolání vypočtených v § 238 o. s. ř., a v posouzení dovoláním předestřených právních otázek jde o věc dovolacím soudem (ve vazbě na práva a povinnosti banky v rámci úvěrového vztahu s dlužníkem) beze zbytku neřešenou.

IV.

Důvodnost dovolání

33. Vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), nejsou dovoláním namítány a ze spisu se nepodávají, Nejvyšší soud se proto – v hranicích právních otázek vymezených dovoláním – zabýval tím, zda je dán dovolací důvod uplatněný dovolatelem, tedy správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

34. Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní nor-

mu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

č. 50

35. Skutkový stav věci, jak byl zjištěn soudy nižších stupňů, dovoláním nebyl (ani nemohl být) zpochybněn a Nejvyšší soud z něj při dalších úvahách vychází. Předmětem výkladu soudy nižších stupňů přitom byla úvěrová smlouva (jak je v kopii založena, včetně dodatku, na č. 1. 38–42 spisu). Z těchto listin Nejvyšší soud pro účely dalšího výkladu reprodukuje následující pasáže:

(Úvěrová smlouva)

článek I. Předmět Smlouvy

1. Banka se touto Smlouvou zavazuje, že za podmínek sjednaných v této Smlouvě poskytne Klientovi na běžném účtu uvedeném v čl. VII této Smlouvy úvěr, který může Klient v období stanoveném touto Smlouvou průběžně čerpat až do výše úvěrového limitu uvedeného v čl. VII této Smlouvy.
2. Klient se zavazuje tento úvěr řádně a včas splatit a zaplatit úroky.

článek II. Účel úvěru

1. Úvěr je určen pro financování provozních podnikatelských potřeb Klienta. Účelovost čerpání úvěru Klient nedokládá.

článek III. Doba trvání úvěru

1. Úvěr se sjednává na období uvedené v čl. VII této Smlouvy.
2. Klient je oprávněn nejpozději jeden měsíc před uplynutím sjednané doby trvání úvěru podat žádost o prolongaci úvěru včetně všech potřebných dokladů, a to i opakovaně.
3. Pokud Klient o prolongaci úvěru nepožádá nebo mezi Bankou a Klientem nedojde k uzavření nové smlouvy o úvěru nebo dodatku k této Smlouvě, podle kterého bude doba trvání úvěru prodloužena, je Klient povinen nejpozději v poslední den doby trvání úvěru zůstatek úvěru zcela splatit.

...

článek VI. Splácení

1. Klient se zavazuje splácet úvěr včetně úroků, poplatků a nákladů, které v souvislosti s úvěrem vzniknou, průběžně ve prospěch svého běžného účtu uvedeného v čl. VII této Smlouvy.

článek VII. Individuální smluvní podmínky

...

2. Výše úvěrového limitu: 3 500 000 Kč.

...

5. Doba trvání úvěru: 12 měsíců od podpisu Smlouvy.

...

článek IX. Další povinnosti Klienta

1. Klient je dále povinen:

a) informovat Banku o svých aktuálních příjmových a majetkových poměrech. Za tím účelem předloží Bance svou kompletní řádnou účetní závěrku – kopii daňového přiznání za poslední uzavřené účetní období včetně všech povinných příloh, popřípadě zprávu auditora k účetní uzávěrce, a to minimálně 1× ročně, vždy nejpozději do jednoho měsíce od podání svého daňového přiznání k dani z příjmů příslušnému správci daně. Tyto informace je Klient povinen poskytnout Bance také na základě písemné výzvy Banky kdykoli během trvání úvěrového vztahu. Banka si bez ohledu na výše uvedené vyhrazuje právo požadovat další podklady. Klient je zároveň povinen plnit svoje povinnosti vyplývající z daňových předpisů a z předpisů o sociálním a zdravotním pojištění.

b) Klient se zavazuje provádět prostřednictvím svých účtů vedených Bankou veškerý platební styk. Tuto povinnost se Klient zavazuje splnit nejpozději do 3 měsíců od uzavření této smlouvy.

...

2. Jestliže Klient poruší některou z těchto povinností, je Banka oprávněna za každé porušení povinnosti požadovat zaplacení smluvní pokuty ve výši 30 000 Kč, kterou je Klient povinen zaplatit na základě písemné výzvy Banky. Zaplacením smluvní pokuty není dotčen nárok Banky na náhradu škody v plném rozsahu.

...

K citovaným pasážím budiž řečeno, že používají zkratky zavedené záhlavím úvěrové smlouvy, podle nichž se rozumí „Bankou“ dovolatel, „Klientem“ pozdější insolvenční dlužník, „Smlouvou“ úvěrová smlouva a „úvěrem“ poskytovaný provozní úvěr.

(Dodatek k úvěrové smlouvě)

I.

1. Smluvní strany se dohodly, že za předpokladu splnění podmínek uvedených v odstavci 4 tohoto článku se s účinností od 16. 9. 2010 v článku VII. Individuální smluvní podmínky mění body 3 a 5, které nově znějí:

...

5 Doba trvání úvěru: do 16. 9. 2011

2. Smluvní strany se dále dohodly, že za předpokladu splnění podmínek uvedených v odstavci 4 tohoto článku se s účinností od 16. 9. 2010 v článku IX. Další povinnosti Klienta v odstavci 1 mění písmena b) a c), která nově znějí:

b) Klient ... se zavazuje po celou dobu trvání úvěrového vztahu provádět platební styk ve výši 70 % ročního obchodního obrátu prostřednictvím účtů vedených Klientovi Bankou.

...

4. Podmínky úpravy obsahu Smlouvy dle předchozích odstavců jsou následující:

a) Předložení aktuálního potvrzení příslušného finančního úřadu, ze kterého bude vyplývat, že Klient ... nemá evidovány žádné nedoplatky, splátkové kalendáře ani posečkání s daňovou povinností.

č. 50

b) Předložení aktuálního potvrzení příslušné správy sociálního zabezpečení, ze kterého bude vyplývat, že Klient ... nemá evidovány žádné nedoplatky, splátkové kalendáře ani posečkání s povinností úhrady sociálního pojištění.

...

II.

...

3. V případě, že podmínky uvedené v čl. I odst. 4 nebudou nejpozději do 16. září splněny, pozbývá tento dodatek účinnosti a Smlouva platí v nezměněné podobě. [36] Pro další úvahy Nejvyššího soudu jsou rozhodná následující ustanovení insolvenčního zákona:

§ 239

(1) Odporovat právním úkonům dlužníka může v insolvenčním řízení pouze insolvenční správce, a to odpůří žalobou podanou proti osobám, které mají povinnost vydat dlužníkovo plnění z neúčinných právních úkonů do majetkové podstaty; jde o incidenční spor. Jestliže v době zahájení insolvenčního řízení probíhá o téže věci řízení na základě odpůří žaloby jiné osoby, nelze v něm až do skončení insolvenčního řízení pokračovat.

...

(3) Insolvenční správce může podat odpůří žalobu ve lhůtě 1 roku ode dne, kdy nastaly účinky rozhodnutí o úpadku. Nepodá-li ji v této lhůtě, odpůří nárok zanikne.

(4) Dlužníkovo plnění z neúčinných právních úkonů náleží do majetkové podstaty právní mocí rozhodnutí, kterým bylo odpůří žalobě vyhověno. Vylučovací žaloba není přípustná.

§ 241

Neúčinnost zvýhodňujících právních úkonů

(1) Zvýhodňujícím právním úkonem se rozumí právní úkon, v jehož důsledku se některému věřiteli dostane na úkor ostatních věřitelů vyššího uspokojení, než jaké by mu jinak náleželo v konkursu.

(2) Zvýhodňujícím právním úkonem se rozumí pouze právní úkon, který dlužník učinil v době, kdy byl v úpadku, nebo právní úkon, který vedl k dlužníkovu úpadku. Má se za to, že zvýhodňující právní úkon učiněný ve prospěch osoby dlužníku blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern, je úkonem, který dlužník učinil v době, kdy byl v úpadku.

(3) Zvýhodňujícími právními úkony jsou zejména úkony, kterými dlužník

- a) splnil dluh dříve, než se stal splatným,
- b) dohodl změnu nebo nahrazení závazku ve svůj neprospěch,
- c) prominul svému dlužníku splnění dluhu nebo jinak dohodl anebo umožnil zánik či nesplnění svého práva,
- d) poskytl svůj majetek k zajištění již existujícího závazku, ledaže jde o vznik zajištění v důsledku změn vnitřního obsahu zastavené věci hromadně.

(4) Zvýhodňujícím právnímu úkonu lze odporovat, byl-li učiněn v posledních 3 letech před zahájením insolvenčního řízení ve prospěch osoby dlužníku blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern, anebo v době 1 roku před zahájením insolvenčního řízení ve prospěch jiné osoby.

(5) Zvýhodňujícím právním úkonem není

- a) zřízení zajištění závazku dlužníka, obdržel-li za ně dlužník současně přiměřenou protihodnotu,
- b) právní úkon učiněný za podmínek obvyklých v obchodním styku, na základě kterého dlužník obdržel přiměřené protiplnění nebo jiný přiměřený majetkový prospěch, a to za předpokladu, že nešlo o úkon učiněný ve prospěch osoby dlužníkovu blízké nebo osoby, která tvoří s dlužníkem koncern, a že osoba, v jejíž prospěch byl úkon učiněn, nemohla ani při náležitě pečlivosti poznat, že dlužník je v úpadku, nebo že by tento úkon mohl vést k úpadku dlužníka,
- c) právní úkon, který dlužník učinil za trvání moratoria nebo po zahájení insolvenčního řízení za podmínek stanovených tímto zákonem.

V této podobě, pro věc rozhodné, platila obě citovaná ustanovení jak v době, kdy dlužník činil předmětné právní úkony, tak v době podání odpůrčí žaloby. Ustanovení § 241 insolvenčního zákona pak nedoznalo změn ani později (do vydání napadeného rozhodnutí). Pozdější dílčí změny § 239 insolvenčního zákona (provedené s účinností od 1. ledna 2014) nemají pro tuto věc význam.

37. V takto ustaveném právním rámci Nejvyšší soud k problematice předestřené mu k řešení dovoláním úvodem poznamenává, že část právních otázek spojených s aplikací § 241 insolvenčního zákona mezi účastníky nebyla sporná, a až v předchozích fázích řízení byly mezi účastníky předmětem sporu i další právní otázky [zda ke specifikaci právních úkonů dlužníka došlo až po uplynutí lhůty uvedené v § 239 odst. 3 insolvenčního zákona, zda vůbec šlo (s výjimkou dvou potud nepochybných plateb) o právní úkony dlužníka, když šlo o platby dlužnickových dlužníků], dovolací argumentace se soustřeďuje již jen k výkladu § 241 odst. 5 písm. b) insolvenčního zákona (co do požadavku náležitě pečlivosti osoby, v jejíž prospěch byl učiněn odporovaný právní úkon). Nejvyšší soud tedy pro odpověď na dovoláním položené otázky vycházel v rovině právní (bez dalšího) z toho, že:

[1] Předmětné splátky úvěru jsou právními úkony, a to právními úkony dlužníka; k tomu srov. i rozsudek ze dne 27. 2. 2014, sp. zn. 29 Cdo 677/2011, uveřejněný pod číslem 60/2014 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek, v němž Nejvyšší soud uzavřel, že projev vůle, jímž dlužník plní dluh (pe-

něžítý závazek) svému věřiteli, je právním úkonem ve smyslu § 34 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, jelikož jde o projev vůle směřující k zániku povinnosti splnit dluh (závazek). Takovým právním úkonem je i projev vůle, jímž třetí osoba plní dluh (peněžitý závazek) dlužníkovu věřiteli se souhlasem dlužníka ve smyslu § 332 odst. 1 obch. zák.

[2] Odpůrčí žaloba podaná oprávněnou (legitimovanou) osobou (insolvenční správkyň dlužníka) je včasná (odpůrčí nárok nezanikl dle § 239 odst. 3 insolvenčního zákona); k tomu srov. i rozsudek ze dne 16. října 2018, sen. zn. 29 ICdo 84/2016, v němž Nejvyšší soud vysvětlil, že účinky odpůrčí žaloby (§ 235 a násl. insolvenčního zákona) nastávají dnem, kdy byla doručena insolvenčnímu soudu, a to bez ohledu na skutečnost, že žalobce odstranil vadu takové žaloby (spočívající v neurčitém vymezení odporovatelného právního úkonu dlužníka) až na základě (následné) výzvy insolvenčního soudu.

[3] Předmětné právní úkony uskutečnil dlužník v době, kdy byl v úpadku ve formě platební neschopnosti.

[4] Bance se předmětnými právními úkony dostalo na úkor ostatních věřitelů vyššího uspokojení, než jaké by jí jinak náleželo v konkursu.

[5] Předmětné právní úkony byly právními úkony učiněnými za podmínek obvyklých v obchodním styku, za něž dlužník obdržel přiměřené protiplnění (čerpal úvěr).

38. K dovoláním položeným otázkám pak Nejvyšší soud čini následující závěry:

39. Judikatura Nejvyššího soudu je ustálena v závěru, že má-li určitá osoba dostát požadavku náležitě pečlivosti ve smyslu § 241 odst. 5 písm. b) insolvenčního zákona, je povinna vyvinout ke zjištění rozhodných skutečností takové úsilí, které by v obdobné situaci vyvinula jiná rozumně pečlivá osoba. Je-li však nadána odbornými znalostmi, schopnostmi či dovednostmi, lze z požadavku náležitě péče dovodit, že je povinností takové osoby své znalosti, schopnosti či dovednosti (v rámci svých možností) využít. Srov. k tomu např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 8. 2017, sen. zn. 29 ICdo 82/2015 (ústavní stížnost proti tomuto rozsudku odmítl Ústavní soud usnesením ze dne 9. 1. 2018, sp. zn. I. ÚS 3690/17), k jehož závěrům se Nejvyšší soud dále přihlásil např. v rozsudku ze dne 30. 11. 2017, sen. zn. 29 ICdo 97/2015. V rozsudku ze dne 31. 10. 2017, sen. zn. 29 ICdo 76/2015, pak Nejvyšší soud uzavřel, že závěry, jež formuloval ke zkoumání „náležité pečlivosti“ osoby, v jejíž prospěch byl úkon učiněn, u § 241 odst. 5 písm. b) insolvenčního zákona v rozsudku sen. zn. 29 ICdo 82/2015, se prosadí i při výkladu téhož pojmu v § 240 odst. 4 písm. d) insolvenčního zákona.

40. V rozsudku sen. zn. 29 ICdo 82/2015 Nejvyšší soud dodal, že posuzování toho, zda určitá osoba vyvinula patřičné úsilí, je otázkou posuzování okolností konkrétního případu; proto zpravidla nelze učinit paušální závěr, podle něhož by určité jednání vždy bylo v souladu s požadavkem náležitě péče.

41. V návaznosti na výše ustavenou judikaturu Nejvyšší soud především uvádí, že úvěrové instituce (typově právě banky) patří pro účely zkoumání náležité pečlivosti v mezích běžného obchodního styku při realizaci úvěrového vztahu založené smlouvou o úvěru k subjektům nadaným odbornými znalostmi a schopnostmi, pro něž platí povinnost takové své znalosti a schopnosti také využít. Je rovněž zřejmé, že projevem odborných znalostí a schopností úvěrové instituce začasť bývají (je-li úvěrovým dlužníkem podnikatel) ujednání ve smlouvách o úvěru obdobná tomu, jež bylo předmětem zkoumání v dané věci, jež cílí k prověření (kontrola) schopnosti úvěrového dlužníka splácet úvěr nejen k okamžiku uzavření smlouvy o úvěru, nýbrž i za trvání úvěrového vztahu. Takové ujednání je typické zejména u střednědobých (1 až 4 roky) a dlouhodobých (4 a více let) úvěrů, leč není vyloučeno (jako v tomto případě) ani u úvěrů krátkodobých (do 1 roku).

42. S přihlédnutím k obsahu úvěrové smlouvy lze především odmítnout dovolatelovy výhrady, že k plnění povinností, které dlužníku ukládal článek IX. bod 1. písm. a) úvěrové smlouvy, nemohl dlužníka „při řádném ukončení úvěrového vztahu“ nijak donutit. Napadené rozhodnutí nespočívá na závěru o potřebě kontrolovat plnění povinností, které dlužníku ukládal článek IX. bod 1. písm. a) úvěrové smlouvy, po skončení úvěrového vztahu (po plném uhrazení úvěru), nýbrž na tom, že banka nedostála požadavku náležité pečlivosti v době, kdy úvěrový vztah trval, tedy před konečným splacením úvěru, v době od 4. 8. 2011 do 18. 10. 2011, kdy byly realizovány předmětné platby. K vynučení plnění povinností ukládaných dlužníku předmětným článkem úvěrové smlouvy bance nepochybně sloužilo ujednání obsažené v článku IX. bodu 2. úvěrové smlouvy, jež jejich porušení sankcionovalo smluvní pokoutou, která se nezapočítávala na náhradu škody takovým porušením povinností případně způsobené.

43. Stejně nepřiléhavé jsou výhrady dovolatele, podle nichž by nemohl najisto seznat, že dlužník je v úpadku, ani kdyby za trvání úvěrového vztahu získal povědomí o neuhrazených pohledávkách dlužníka po lhůtě splatnosti (těch, z nichž vyšel odvolací soud). Obecně lze říci, že úvěrová instituce, která za trvání úvěrového vztahu s dlužníkem zjistí informace, z nichž plyne naplnění předpokladů formulovaných v § 3 odst. 1 písm. a) a b) insolvenčního zákona a které současně zakládají některou z vyvratitelných domněnek platební neschopnosti dlužníka ve smyslu § 3 odst. 2 insolvenčního zákona, se ve smyslu § 241 odst. 5 písm. b) insolvenčního zákona nezproští odpovědnosti za přijetí plnění z právního úkonu dlužníka (splátky úvěru) uskutečněného v rámci běžného obchodního styku, jestliže neprokáže, že šlo o právní úkon, který dlužník učinil v době, kdy nebyl v úpadku, nebo o právní úkon, který nevedl k dlužníkovu úpadku (srov. § 241 odst. 2 insolvenčního zákona). K významu domněnky platební neschopnosti dlužníka při zkoumání odporovatelných a neúčinných právních úkonů dlužníka srov. též rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 2014, sen. zn. 29 ICdo 14/2012, uveřejněný pod číslem 113/2014 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.

44. Dovolání je přesto důvodné. S dovolatelem lze totiž souhlasit v tom, že porušení požadavku náležité pečlivosti ve vztahu k plnění přijatému od dlužníka na základě právního úkonu (splátky úvěru) učiněného v rámci běžného obchodního styku (vymezeného trváním úvěrového vztahu) nelze dovozovat jen z práva banky (jiné úvěrové instituce) žádat od úvěrového dlužníka podklady ke zjištění jeho aktuálních příjmových a majetkových poměrů i v průběhu úvěrového vztahu [článek IX. bod 1. písm. a) úvěrové smlouvy]. Požadavku náležité pečlivosti odpovídá, přikročí-li banka k uplatnění tohoto práva bez zbytečného odkladu poté, co při pravidelném (běžném) průběhu úvěrového vztahu vyjde najevo (banka zjistí, lhostejno jak, nebo měla zjistit), že zde jsou skutečnosti nasvědčující zhoršujícímu se ekonomickému stavu úvěrového dlužníka. Právní posouzení věci odvolacím soudem, jenž své úvahy o tom, že banka nejednala s náležitou pečlivostí, založil pouze na oprávnění banky obsaženém v článku IX. bodu 1. písm. a) úvěrové smlouvy, tedy správné není. Odvolací soud se totiž nezabýval tím, zda banka byla povinna takové právo uplatnit s přihlédnutím k informacím, jež v době uskutečnění plateb měla, nebo při pravidelném (běžném) průběhu úvěrového vztahu měla mít.

45. V poměrech dané věci tak pro posouzení náležité pečlivosti banky bylo (mělo být) podstatně především zjištění, zda úvěrový dlužník řádně a včas splnil povinnost „minimálně 1× ročně, vždy nejpozději do jednoho měsíce od podání svého daňového přiznání k dani z příjmů příslušnému správci daně“ předložit bance svou kompletní řádnou účetní závěrku – kopii daňového přiznání za poslední uzavřené účetní období včetně všech povinných příloh, popřípadě zprávu auditora k účetní uzávěrce [článek IX. bod 1. písm. a) věta první úvěrové smlouvy]. S přihlédnutím k tomu, že úvěrový vztah založený úvěrovou smlouvou ze dne 16. 9. 2009, jenž měl trvat 12 měsíců od podpisu úvěrové smlouvy (článek VII. bod 5. úvěrové smlouvy) byl prolongován do 16. 9. 2011 (článek I. bod 1. dodatku k úvěrové smlouvě), je zjevné, že předmětnou povinnost měl úvěrový dlužník splnit někdy v době do 31. 7. 2011, v závislosti na době podání daňového přiznání za rok 2010. Kdy se tak mělo stát (zda v době před přijetím plateb, nebo později) a jaké údaje se z těchto listin podávaly, však v řízení zjišťováno nebylo.

46. Stejně tak se soudy (v rámci plnění poučovací povinnosti dle § 118a odst. 1 a 3 o. s. ř., jež se ve smyslu § 213b odst. 1 o. s. ř. prosazuje i v odvolacím řízení) zatím nezabývaly žalobním tvrzením, podle kterého byl dlužník „se splacením úvěru v prodlení, protože banka účtuje sankční úrok“ (srov. žalobu, č. 1. 4). Přitom je zjevné, že i v duchu dovolatelovy argumentace může být opožděné splacení úvěru (zhoršení dlužníkovy platební morálky) jedním z rizikových faktorů nasvědčujících zhoršujícímu se ekonomickému stavu úvěrového dlužníka. Totéž se ostatně odvíjí od zjištění, že s výjimkou prvních tří plateb (ze 4. 8. 2011, 8. 8. 2011 a 9. 8. 2011) se ostatní platby (zinkasované bankou) uskutečnily po 16. 9. 2011, tedy po dni skončení doby trvání úvěru (šlo o 1 platbu z 29. 9. 2011,

o 2 platby z 3. 10. 2011, o 1 platbu z 12. 10. 2011, o 7 plateb z 13. 10. 2011 a o 1 platbu z 18. 10. 2011); k otázce, zda potud šlo o řádné a včasné splacení úvěru, žádné skutkové závěry nebyly přijaty.

47. Nejvyšší soud proto, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), napadené rozhodnutí zrušil (včetně závislých výroků o nákladech řízení a o soudním poplatku) a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení (§ 243e odst. 1 a 2 o. s. ř.).

48. Zbývá dodat, že poučení o splnění důkazní povinnosti (§ 213b odst. 1 o. s. ř. ve spojení s § 118a odst. 3 o. s. ř.) ohledně výše vyzdviženého žalobního tvrzení se má dostat žalobkyni a poučení o splnění povinnosti tvrzení a důkazní povinnosti (§ 213b odst. 1 o. s. ř. ve spojení s § 118a odst. 1 a 3 o. s. ř.) k tomu, že v rozhodném období nebyly dány předpoklady pro uplatnění práva žádat od úvěrového dlužníka podklady ke zjištění jeho aktuálních příjmových a majetkových poměrů i v průběhu úvěrového vztahu (včetně nabídky důkazu k tomu, že dlužník plnil řádně a včas své informační povinnosti, že úvěr řádně a včas splácel a že banka neměla jiné poznatky detekující zhoršení ekonomického stavu dlužníka v průběhu úvěrového vztahu), se má dostat žalovanému. K prokazování negativních skutečností srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 2. 2014, sp. zn. 22 Cdo 3542/2013, nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 1. října 2018, sp. zn. 28 Cdo 5610/2017.

49. Závěrem lze souhlasit s dovolatelem v tom, že skutečnosti, které uplatnil (nově) až v dovolání (srov. jejich reprodukce v odstavci [27]), mohly sloužit v dovolacím řízení pouze jako „názorný příklad“, když jejich zohlednění v dovolacím řízení zapovídá Nejvyššímu soudu § 241a odst. 6 o. s. ř. V další fázi řízení bude nicméně žádoucí zjistit (v návaznosti na povinnost tvrzení a důkazní povinnost, kterou žalovaný má k prokázání své náležité pečlivosti), jaké byly výsledky posuzování ekonomické situace dlužníka bankou na přelomu února a března 2011, a určit, jak se případně měly promítnout do rozhodnutí banky přijmout od dlužníka předmětné splátky úvěru.

INHALT

Entscheidungen in Strafsachen

- Nr. 1** I. Die Abwesenheit des Verteidigers des Angeklagten, obwohl es dabei um die Pflichtverteidigung gemäß § 36 StPO ging, in einer lediglich zu Zwecken der Urteilsverkündung gemäß § 128, Abs. 3 der StPO ausgesetzten Hauptverhandlung, ist, wie aus der Bestimmung des § 202, Abs. 4 der StPO hervorgeht, ein wesentlicher Verfahrensfehler. Dennoch ist solch ein Fehler an sich prinzipiell kein Grund zur Aufhebung des gemäß § 258 Abs. 1 Buchst. a) der StPO angefochtenen Urteils, da er keinen Einfluss auf die Richtigkeit und Gesetzmäßigkeit des überprüften Teils des Urteils hat.
- II. Aufgrund der Verletzung des Rechts auf Verteidigung und des Rechts auf einen gerechten Prozess gemäß Art. 36 ff. (namentlich Art. 37, Abs. 2 und Art. 40, Abs. 3) der Charta der Grundrechte und Grundfreiheiten wegen solch eines wesentlichen Verfahrensfehlers wird eine anschließende Einreichung des Beschuldigten, in welcher der Beschuldigte sofort nach der Urteilsverkündung und ohne sich mit seinem Verteidiger zu beraten, gemäß § 250, Abs. 1 der StPO ausdrücklich auf die Berufung verzichtet oder gemäß § 250, Abs. 2 der StPO vorher die vorher eingereichte Berufung zurücknimmt oder gemäß § 250, Abs. 3 der StPO ausdrücklich in die Rücknahme der von einer anderen berechtigten Person zu seinen Gunsten eingereichten Berufung einwilligt, nicht berücksichtigt.

INHALT

Entscheidungen in Strafsachen

- Nr. 19** Wenn das Gericht einem Beschuldigten die Benachrichtigung über die Abhaltung der öffentlichen Sitzung gemäß § 233 der StPO via E-Mail-Nachricht an die von ihm mitgeteilte elektronische Adresse zustellt, muss diese Benachrichtigung die Aufforderung enthalten, dass der Beschuldigte die Zustellung der Benachrichtigung binnen 3 Tagen ab ihrer Versendung zu bestätigen hat (§ 63, Abs. 1 der StPO; § 46, Abs. 2 und § 47 Abs. 2, 3 der ZPO). Für den Fall, dass der Beschuldigte den Eingang der Benachrichtigung nicht bestätigt, ist diese Benachrichtigung unwirksam, in diesem Fall sind die Bedingungen zur Abhaltung der öffentlichen Sitzung in Abwesenheit des Beschuldigten nicht erfüllt.
- Nr. 20** Das gesetzliche Merkmal des Vergehens der Kindeswohlgefährdung gemäß § 201, Abs. 1, Buchst. d) des StGB, die darin besteht, dass der Täter auf schwerwiegende Weise gegen seine Sorgepflicht für das Kind verstößt, gilt dann als erfüllt, wenn er in hohem Maße gegen seine aus der elterlichen Verantwortung hervorgehenden Pflichten verstößt (§ 858 BGB). Um solch eine Handlung kann es auch dann gehen, wenn der Täter verursacht hat, dass das Kind Zeuge wiederholter oder lang andauernder verbaler oder körperlicher Angriffe zwischen seinen Eltern oder anderen ihm nahestehenden Personen, oder einer anderen, wenn auch nur kurzen, jedoch äußerst schwerwiegenden oder brutalen Handlung war. Dabei ist erforderlich, dass es infolge dieser Handlung zur Gefährdung der intellektuellen, emotionellen oder sittlichen Entwicklung des Kindes gekommen ist.
- Nr. 21** Die Schlussfolgerung, dass die alternative Voraussetzung zur Auferlegung einer Freiheitsstrafe von über 20 bis 30 Jahren erfüllt sei (§ 54, Abs. 2, StGB) bestehend in der „besonders erschwerten Möglichkeit der Besserung“ muss bei Tätern im Alter nahe dem Jugendlichenalter notwendigerweise auf einer komplexen Beurteilung seiner Persönlichkeit (d.h. der Summe aller Erkenntnisse über sein Verhalten und Persönlichkeitszustand) beruhen, bei gleichzeitiger Berücksichtigung des eventuellen unvollendeten Reifeprozesses (Adoleszenzprozesses) des Täters, der in erheblichem Maße individuell ist und u.a. auch vom Maß der seelischen und sittlichen Reife und seinem Sozialisierungsgrad abhängig ist.
- Nr. 22** Zur Bestimmung der Höhe der Vergütung eines bestellten Verteidigers für die Ausübung von Rechtsdienstleistungen in Verfahren über die Auslieferung eines Verurteilten zur Verbüßung einer gegen ihn verhängten und nicht zur Bewährung ausgesetzten Freiheitsstrafe in einen anderen Mitgliedsstaat der Europäischen Union (§ 202 bis § 221 der Internationalen justiziellen Zusammenarbeit in Strafsachen (PJZS) oder über die Auslieferung in einen fremden Staat (§ 87 bis § 104 der PJZS) ist die Strafhöhe (bzw. die Höhe der nicht verbüßten Reststrafe) entscheidend, zu deren Verbüßung diese Person ausgeliefert werden soll und mitnichten die Höhe des Strafmaßes der Freiheitsstrafe für die Straftat, für die diese Person strafrechtlich verfolgt wurde.*

Anmerkung der Redaktion: *In seinem Beschluss vom 5. 11. 2019, Akt.-Z. I. ÚS 1590/19, vertrat das Verfassungsgericht die absolut gleiche Rechtsmeinung und dies in einer am Obersten Gericht in Prag geführten Sache, als Beschwerdegericht unter Akt.-Z. 14 To 8/2019.*

Entscheidungen in Sachen des bürgerlichen, Handels - und Verwaltungsrechts

- Nr. 42** Die Verordnung (EG) Nr. 1393/2007 des Europäischen Parlaments und des Rates vom 13. November 2007 über die Zustellung gerichtlicher und außergerichtlicher Schriftstücke in Zivil- oder Handelssachen in den Mitgliedstaaten (Zustellung von Schriftstücken) bezieht sich auch auf die Zustellung gerichtlicher Schriftstücke an Beteiligte auf dem Gebiet der Slowakischen Republik. Der Beteiligte muss im Sinne des Art. 8, Abs. 1 der zitierten Verordnung über die Möglichkeit informiert werden, die Sendung verweigern zu können.
- Nr. 43** Durch Inkrafttreten des Reorganisationsplanes erlischt in Übereinstimmung mit § 356, Abs. 1 des Insolvenzgesetzes auch das Zubehör der Forderung, die der Gläubiger (Kläger) im Insolvenzverfahren gegen den Schuldner (Beklagten) per Anmeldung hätte geltend machen müssen, bestehend in den Verfahrenskosten, die der Gläubiger in Einklang mit der gerichtlichen Durchsetzung der Forderung vorher aus eigenen Mitteln gezahlt hat (in Übereinstimmung mit § 140, Abs. 1 der ZPO); das Recht auf Ersatz dieser Kosten kann dem Gläubiger (Kläger) im entsprechenden Gerichtsverfahren nicht mehr zuerkannt werden. Der Umstand, dass der Gläubiger (Kläger) diesen Zubehör vor der Rechtskrafterlangung der Entscheidung des Gerichts über den Ersatz dieser Kosten (gemäß § 142 der ZPO oder gemäß § 146 ZPO) nicht zum Insolvenzverfahren anmelden konnte, hat keinerlei Auswirkung auf die erwähnte Schlussfolgerung.
- Nicht einmal dort, wo durch Wirksamkeit der Entscheidung über die Insolvenz (Bankrott) des Schuldners (Beklagten) in Einklang mit der Bestimmung des § 140a, Abs. 1, Satz eins des Insolvenzgesetzes das Gerichtsverfahren über Forderungen und sonstige, die Vermögensmasse betreffende Rechte ausgesetzt wird, die im Insolvenzverfahren per Anmeldung geltend gemacht werden sollen, oder die im Insolvenzverfahren als angemeldet betrachtet werden, oder über Forderungen, die im Insolvenzverfahren nicht befriedigt werden (§ 170 des Insolvenzgesetzes), hindert das in § 140a, Abs. 1, Satz zwei des Insolvenzgesetzes formulierte Verbot der Fortsetzung des ausgesetzten Verfahrens den Kläger (oder sonstigen Antragsteller) nicht daran, dispositive Handlungen zur Beendigung des Verfahrens zu tätigen, also daran, die Klage (oder einen sonstigen Antrag auf die Verfahrenseröffnung) teilweise oder völlig zurückzuziehen und dass das Gericht über solch eine dispositive Handlungen entscheidet, obwohl die Wirkungen der Insolvenzscheidung andauern. Das Gesagte gilt ohne Rücksicht darauf, dass der Gerichtsbeschluss über die Verfahrenseinstellung (nach Rückziehung der Klage oder sonstigen Antrags auf Eröffnung des Verfahrens) auch den akzessorischen Ausspruch über die Verfahrenskosten enthalten kann (und in der Regel auch enthält).
- Die Benachrichtigung über die Aussetzung des Verfahrens im Sinne des § 140a, Abs. 4 des Insolvenzgesetzes ist eine die Verfahrensführung regelnde Entscheidung, die das Gericht in Beschlussform fällt.
- Nr. 44** Das in § 43, Abs. 2 der Vollstreckungsordnung zitierte Schriftstück braucht nicht immer ein vom Pflichtigen unterzeichnetes Schriftstück zu sein. Soll die gegenseitige Verpflichtung des Berechtigten gegenüber einer Drittperson geleistet werden, kann die Erfüllung der in der Bestimmung zitierten Bedingung auch von dieser Drittperson bestätigt werden.
- Nr. 45** Der Eigentümer eines Grundstücks kann nicht verlangen, dass sein Nachbar die Gründung eines Baus in unmittelbarer Nähe der gemeinsamen Grundstücksgrenze unterlässt (§ 1020 BGB), wenn der Bauherr über einen gültigen öffentlich-recht-

lichen Titel (beispielsweise eine Baugenehmigung) verfügt und der Grundstückseigner die Gründe, derentwegen der Bau nicht realisiert werden sollte, im öffentlich-rechtlichen Verfahren (Bauverfahren) hätte vorbringen können, dies jedoch unterlassen hat.

Nr. 46 Für einen durch die Ausübung der Selbstverwaltungskompetenz einer öffentlichen Hochschule verursachten Schaden haftet diese Hochschule laut allgemeinen Rechtsvorschriften und mitnichten der Staat gemäß Gesetz Nr. 82/1998 Slg.

Nr. 47 Bei der Bezifferung einer grundlosen, durch die Benutzung einer fremden Sache entstandenen Bereicherung durch Feststellung der üblichen Miete in Vergleichsmethode ist grundsätzlich die in den verglichenen Verträgen vereinbarte Miete relevant, einerlei, ob diese die Umsatzsteuer (MwSt.) enthält oder nicht. Wenn die Sache jedoch von einem Umsatzsteuerzahler unter Umständen benutzt wurde, die die Geltendmachung des Anspruches auf Vorsteuerabzug im Sinne des § 72 von Gesetz Nr. 235/2004 Slg., Umsatzsteuergesetz, im Wortlaut späterer Vorschriften, ermöglichen, ist es angebracht, von der Miete auszugehen, die für vergleichbare Objekte ohne Erhöhung um die Umsatzsteuer gezahlt wird; wenn in diesem Fall in den vereinbarten Mietverträgen Miete inkl. Umsatzsteuer (MwSt.) vereinbart wurde, muss sie von dieser Steuer bereinigt werden.

Nr. 48 Aus der Bestimmung des § 132, Abs. 1 des Gesetzes über Handelskörperschaften geht hervor, dass zur Bestimmung der Höhe, in welcher ein Gesellschafter in einer Gesellschaft mit beschränkter Haftung seiner Einlagenpflicht nicht entsprechend dem im Handelsregister registrierten Stand nachgekommen ist, ist der Stand des Eintrags aus der Zeit entscheidend, als der Gläubiger den Gesellschafter zur Leistung aufgefordert hat.

Für die Bestimmung des Umfanges, in welchem ein Gesellschafter für die Schulden einer Gesellschaft mit beschränkter Haftung haftet, ist prinzipiell allein die Angabe über den Umfang der Erfüllung der Einlagenpflicht [im Sinne des § 48, Abs. 1, Buchst. b) des Gesetzes über öffentliche Register] entscheidend, wie diese im Handelsregister verzeichnet ist.

Wenn dem Gläubiger im Augenblick der Aufforderung zur Leistung bekannt ist, dass einer der Gesellschafter einer Gesellschaft mit beschränkter Haftung (ihm selbst, oder einem anderen Gläubiger gegenüber) kraft Haftung gemäß § 132 Abs. 1 des Gesetzes über Handelskörperschaften geleistet hat, verringert sich ihm gegenüber um diese Leistung die Haftung solch eines Gesellschafters für die Schulden der Gesellschaft und dies ohne Rücksicht auf den Stand des Eintrags über den Umfang der Erfüllung seiner Einlagenpflicht im Handelsregister.

Nr. 49 Beschlüsse der Gläubigerversammlung über die Wahl oder Abberufung von Mitgliedern oder Ersatzleuten des Gläubigerausschusses können nicht auf die in § 54 und § 55 des Insolvenzgesetzes beschriebene Weise aufgehoben werden.

Der Beschluss, in dem das Insolvenzgericht die Wahl der Mitglieder des Gläubigerausschusses und deren Ersatzleute bestätigt, ist im Sinne der Bestimmung des § 10, Buchst. b/ des Insolvenzgesetzes, in Verbindung mit der Bestimmung des § 11, Abs. 1 des Insolvenzgesetzes, eine Entscheidung (Maßnahme), die das Insolvenzgericht bei Ausübung seiner Aufsichtstätigkeit erlässt, gegen die keine Berufung zulässig ist (§ 91 des Insolvenzgesetzes).

Nr. 50 Ein Kreditinstitut, das bei andauernder Kreditbeziehung zum Schuldner Informationen feststellt, aus denen die Erfüllung der in § 3, Abs. 1, Buchst. a/ und b/ des Insolvenzgesetzes formulierten Voraussetzungen hervorgeht und die gleichzeitig manche der widerlegbaren Annahmen der Zahlungsunfähigkeit im Sinne des § 3,

Abs. 2 des Insolvenzgesetzes begründen, entbindet es dieser Umstand im Sinne des § 241, Abs. 5 Buchst. b/ des Insolvenzgesetzes nicht seiner Verantwortung für die Annahme von Leistungen aus getätigten Rechtsakten des Schuldners (Kreditratenzahlungen), die im Rahmen des normalen Handelsverkehrs realisiert werden, wenn der Beweis fehlt, dass es um einen Rechtsakt ging, den der Schuldner zu einem Zeitpunkt getätigt hat, als er nicht in Insolvenz (Konkurs) war, oder um einen Rechtsakt, der nicht zur Insolvenz (Konkurs) des Schuldners geführt hat (vergl. § 241, Abs. 2 des Insolvenzgesetzes).

Die Verletzung der Anforderung der gebührenden Sorgfalt bezüglich der aus getätigten Rechtsakten des Schuldners (Kreditraten) angenommenen Leistungen, die im Rahmen des normalen (durch die Dauer der Kreditbeziehung begrenzten) Handelsverkehrs getätigt wurden, kann nicht allein mit dem Recht der Bank (oder eines sonstigen Kreditinstituts) begründet werden, vom Kreditschuldner auch im Laufe der Kreditbeziehung Unterlagen zur Feststellung seiner aktuellen Einkommens- oder Vermögenslage verlangen zu können. Der Anforderung auf gebührende Sorgfalt ist Genüge getan, wenn die Bank unverzüglich Maßnahmen zur Durchsetzung dieses Rechts ergreift, nachdem beim regelmäßigen (normalen) Verlauf der Kreditbeziehung offenkundig wird, dass Umstände vorliegen, die von der verschlechterten wirtschaftlichen Situation des Kreditschuldners zeugen.

CONTENTS

Resolutions in Criminal Law Cases

- No. 1**
- I. The absence of the defence counsel of the accused, even though the case requires necessary defence pursuant to Section 36 of the Code of Criminal Procedure, at the main hearing postponed only for the purpose of awarding a judgement according to Section 128(3) of the Code of Criminal Procedure constitutes a substantial procedural defect arising from the provision of Section 202(4) of the Code of Criminal Procedure. However, such defect alone does not lay grounds for the reversal of the contested judgement pursuant to Section 258(1)(a) of the Code of Criminal Procedure as it has no effect on the accuracy and the lawfulness of the reviewed part of the verdict.
 - II. Due to the violation of the right to defence and the right to due process in compliance with Article 36 et seq.(namely Article 37(2) and Article 40(3)) of the Charter of Fundamental Rights and Freedoms as a result of such substantial procedural defect, the subsequent submission of the accused whereby, immediately after the award of the judgement and without consulting their defence counsel, the accused explicitly waives an appeal under Section 250(1) of the Code of Criminal Procedure or withdraws a previously lodged appeal pursuant to Section 250(2) of the Code of Criminal Procedure or expresses their explicit consent with the withdrawal of an appeal lodged in their favour by another authorised person in accordance with Section 250(3) of the Code of Criminal Procedure.

Resolution in Criminal Law Cases

- No. 19** Where a court serves a notice of a public session to an accused in accordance with Section 233 of the Code of Criminal Procedure by means of an e-mail message sent to the electronic address provided by the accused, such message should include a notice requesting the accused to confirm the receipt of the message within 3 days from the sending thereof (Section 63(1) of the Code of Criminal Procedure, Section 46(2) and Section 47(2), (3) of the Civil Procedure Code). In the event the accused fails to confirm the receipt of such message, the delivery thereof is ineffective and the terms and conditions for the holding of the public session without the presence of the accused are not fulfilled.
- No. 20** The legal characteristic of the misdemeanour of endangering a child's upbringing pursuant to Section 201(1)(d) of the Penal Code consisting in the offender materially breaching their obligation of due child care is fulfilled on condition that the offender substantially violated their obligations arising from parental responsibility (Section 858 of the Civil Code). Such conduct may also occur if the offender caused the child to be present to repeated or long-term mutual verbal or physical assaults of its parents or among other persons close to the child or another person, even to short-term, very severe or abusive conduct. Whereas it is necessary that in consequence of such conduct, the intellectual, emotional or ethical development of the child was jeopardised.
- No. 21** The conclusion on the fulfilment of the alternative condition for the imposition of the sentence of imprisonment from 20 to 30 years (Section 54(2) of the Penal Code) consisting in „an especially aggravated possibility of correction“ should be based on a comprehensive evaluation of the personality of an offender whose age is close to the age of juveniles (i.e. on a summary of all findings on their behaviour and personality), while concurrently considering the offender's potentially incomplete maturing process, which is very individual and depends on, among other things, the level of their mental and ethical maturity and the degree of their socialisation.
- No. 22** When determining the amount of the appointed defence counsel's fee for acts of legal services in proceedings concerning the handover of the accused to another EU member state for the execution of an unsuspended sentence of imprisonment (Sections 202 to 221 of the International Judicial Cooperation Act) or the extradition of the accused to another state (Sections 87 to 104 of the International Judicial Cooperation Act), the size of punishment (respectively of the remaining non-served part thereof), for the execution of which the person is to be extradited, is decisive and not the length of the sentence of imprisonment for a criminal offence for which the extradited person has been prosecuted.*

Editorial note: *In its resolution of 5 November 2019, file No. I. ÚS 1590/19, the Constitutional Court arrived at the same legal opinion, namely in the case conducted before the High Court as the complaint court under file No. 14 To 8/2019.*

Resolutions in Civil Law, Business Law and Administration Law Cases

No. 42 Regulation (EC) No. 1393/2007 of the European Parliament and of the Council of 13 November 2007 on the service in the Member States of judicial and extrajudicial documents in civil or commercial matters likewise applies to the service of judicial documents of parties residing or seated in the Slovak Republic. The party shall be instructed within the meaning of Article 8(1) thereof on the refusal to accept a consignment.

No. 43 In accordance with the provision of Section 356(1) of the Insolvency Act, the appurtenances of a claim, which the creditor (plaintiff) would be obligated to enforce against the debtor (defendant) by way of a claim application in insolvency proceedings and which consist in the costs of the proceedings paid previously by the creditor in connection with filing of their claim with the court (in compliance with Section 140(1) of the Civil Procedure Code), shall likewise become extinct upon the effect of the reorganisation plan; therefore, the creditor's (plaintiff's) right to the compensation of these costs cannot be recognised in the relevant court proceedings. The fact that the creditor (plaintiff) was unable to submit the appurtenances in insolvency proceedings prior to the legal force of the decision of the court on the compensation of the costs (pursuant to Section 142 of the Civil Procedure Code or Section 146 of the Civil Procedure Code) has no impact on the indicated conclusion.

Accordingly, the effect of the decision on the debtor's (defendant's) bankruptcy in accordance with the provision of the first clause of Section 140a(1) of the Insolvency Act discontinues court proceedings concerning claims and other rights pertaining to the bankruptcy estate, which are to be submitted within insolvency proceedings by way of an application or which are deemed as filed within insolvency proceedings, or concerning claims not satisfied within insolvency proceedings (Section 170 of the Insolvency Act), the prohibition of the renewal of discontinued proceedings stipulated in the second clause of Section 140a(1) of the Insolvency Act does not prevent the plaintiff (other petitioner) from carrying out a non-mandatory act aimed at terminating the proceedings, i.e. to withdraw their action (other motion for the initiation of proceedings), in full or in part, and the court to decide on such non-mandatory act in spite of the continued effects of the decision on bankruptcy. The above applies regardless of the fact that the resolution of the court on the termination of the proceedings (due to the withdrawal of the action or another motion for the initiation of proceedings) may contain (as a rule contains) an accessorial verdict on the costs of the proceedings.

A notice on the discontinuance of the proceedings within the meaning of Section 140a(4) of the Insolvency Act is a decision, which conditions the conduct of the proceedings and which the court awards in the form of a resolution.

No. 44 The document defined in Section 43(2) of the Code of Dstraint Procedure need not always be a document signed by the liable party. When the mutual obligation of the entitled party is to be fulfilled to a third party, the fulfilment of the condition indicated in the quoted provision may be certified by such third party.

No. 45 A land owner cannot demand their neighbour to refrain from constructing a structure in close proximity to the common border of their lands (Section 1020 of the Civil Code), if the builder has a valid statutory title (e.g. a building permit), and the land owner could have stated their reasons against the construction of the structure in statutory (building-permit) proceedings, however, they failed to do so.

- No. 46** Liability for injury inflicted by exercising the self-administration authority of a public university falls upon such public university according to general regulations and not upon the state in accordance with Act No. 82/1998 Coll.
- No. 47** When enumerating unjust enrichment resulting from the use of another person's thing, the determination of common rent by using the comparison method is based on the relevant rent agreed in compared agreements, whether such rent includes valued added tax or not. However, if the thing was used by a value added tax payer under circumstances enabling the deduction of input tax within the meaning of Section 72 of Act No. 235/2004 Coll., on Value Added Tax, as amended, it is appropriate to start from the rent paid for comparable buildings without adding value added tax; where rent is agreed inclusive of value added tax in the compared agreements, such rent should be cleared of value added tax in this case.
- No. 48** The provision of Section 132(1) of the Business Corporation Act implies that in order to determine the amount to which a partner of a limited liability company failed to fulfil their investment obligation according to the state registered in the Commercial Register, the state of the entry at the time when the creditor called upon the partner to provide fulfilment shall be decisive.
For the purpose of determining to what extent a partner is liable for the debts of a limited liability company, only the entry on the scope of fulfilment of the investment obligation is decisive [within the meaning of Section 48(1)(b) of the Public Register Act], as recorded in the Commercial Register.
If, at the moment of such notice, the creditor is aware that any of the partners of a limited liability company provided (to the same or another creditor) fulfilment based on their liability pursuant to Section 132(1) of the Business Corporations Act, such partner's fulfilment shall reduce the partner's liability towards such creditor for the company's debts regardless of the state of the entry on the scope of fulfilment of the investment obligation in the Commercial Register.
- No. 49** A resolution of the meeting of creditors on the appointment or recall of the regular and alternate members of the creditors' committee cannot be cancelled by proceeding in accordance with Sections 54 and 55 of the Insolvency Act.
Within the meaning of the provision of Section 10(b) of the Insolvency Act in combination with the provision of Section 11(1) of the Insolvency Act, a resolution whereby the insolvency court confirms the election of the regular and alternate members of the creditors' committee is a decision (measure), which is awarded by the insolvency court while performing the supervisory activity and an appeal against it is impermissible (Section 91 of the Insolvency Act).
- No. 50** A credit institution that, during the existence of a credit relationship with a debtor, reveals information implying the fulfilment of the preconditions set forth in Section 3(1)(a) and (b) of the Insolvency Act and concurrently laying grounds to any of the refutable presumptions on the debtor's insolvency within the meaning of the provision of Section 3(2) of the Insolvency Act shall not be relieved of the liability for accepting fulfilment from the debtor's legal act (credit instalment) carried out as a part of common business relations within the meaning of the provision of Section 241(5)(b) of the Insolvency Act, if the credit institution fails to demonstrate that the same involved a legal act carried out by the debtor at a time when the debtor was not insolvent, or a legal act not resulting in the debtor's insolvency (cf. Section 241(2) of the Insolvency Act).
A violation of the requirement of due diligence with respect to fulfilment accepted from a debtor based on a legal act (credit instalment) carried out as a part of common

business relations (defined by the duration of the credit relationship) cannot be derived from the mere right of a bank (another credit institution) to demand documents from the credit debtor in order to ascertain their current income and property-related situation during the existence of the credit relationship. When the bank decides to exercise this right without undue delay after having learned of facts, during the regular (common) progress of the credit relationship, which were indicative of the aggravating economic situation of the credit debtor.

Tisk a distribuci zajišťuje Wolters Kluwer ČR, a. s., U Nákladového nádraží 10, 130 00 Praha 3.
Ročně vycházejí sešity 1–10 a sešit rejstříků.
Cena základního předplatného je 2 065 Kč bez DPH.

Odpovědná redaktorka: PhDr. Mgr. Marie Novotná, tel. 246 040 417, 603 826 881,
e-mail: marie.novotna@wolterskluwer.com
Administrace předplatného: Wolters Kluwer ČR, a. s.,
U Nákladového nádraží 10, 130 00 Praha 3
Zákaznická linka: tel. 246 040 400, 246 040 401
e-mail: zakaznicke@wolterskluwer.com
Distribuce: CASUS direct mail, a. s.,
Žilinská 5/2773, 141 00 Praha 4
Tisk: Serifa, s. r. o.

Vytištěno na 100%
recyklovaném papíru se
značkou Eco-label EU

Archiv časopisu je v systému ASPI.

